Karel Čapek
POVESTIRI
dintr-un
BUZUNAR
&
POVESTIRI
din celălalt
BUZUNAR

Karel Čapek
POVESTIRI DINTR-UN BUZUNAR
şi
POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR
EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1973

CUPRINS

POVESTIRI DINTR-UN BUZUNAR

CAZUL DR. MEJZLÍK

CRIZANTEMA ALBASTRĂ

CĂRTURĂREASA

GHICITORUL

TAINA SCRISULUI

O DOVADĂ INCONTESTABILĂ

EXPERIMENTUL DOCTORULUI ROUSS

SCRISOAREA PIERDUTĂ

S-A FURAT UN DOCUMENT!

OMUL CARE NU PLĂCEA

POETUL

CAZURILE DOMNULUI JANÍK

PIEIREA UNEI FAMILII ISTORICE

RECORDUL

CAZUL SELVIN

URMELE

BONUL

SFÂRŞITUL LUI OPLATKA

TRIBUNALUL SUPREM

O CRIMĂ LA ŢARĂ

DISPARIŢIA ACTORULUI BENDA

ATAC CRIMINAL

ELIBERAREA CONDIŢIONATĂ

FURTUL DE LA POŞTĂ

POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR

CACTUSUL FURAT

POVESTEA UNUI FOST DEŢINUT

DISPARIŢIA DOMNULUI HIRSCHE

UN COVOR DE PREŢ

POVESTEA UNUI SPĂRGĂTOR DE CASE DE BANI ŞI A UNUI INCENDIATOR

CRIMA FURATĂ

UN CAZ CU UN COPIL

O NOBILĂ MAGHIARĂ

ISTORIA DIRIJORULUI KALINA

MOARTEA BARONULUI GANDARA

AVENTURILE UNUI ESCROC SENTIMENTAL

BALADA LUI JURAJ ČUP

POVESTEA UNUI PICIOR PIERDUT

AMEŢEALA

SPOVEDANIA

HOŢUL POET

SENTINŢA DOMNULUI HAVLENA

ACUL

TELEGRAMA

OMUL CARE NU PUTEA SĂ DOARMĂ

COLECŢIA DE TIMBRE

O CRIMĂ CA ORICARE ALTA

JURATUL

POVESTIRI DINTR-UN BUZUNAR

CAZUL DR. MEJZLÍK

— Uite ce, domnule Dastych, am venit la dumneata să-mi dai un sfat, se adresă îngândurat poliţistul, dr. Mejzlik, bătrânului scamator. Am un caz căruia nu-i pot da de capăt.

— Dă-i drumul, îl invită domnul Dastych. La cine se referă cazul respectiv?

— La mine, oftă dr. Mejzlik. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mi-e mai puţin clar. Să înnebuneşti, nu altceva!

— Deci cine cu ce te-a supărat? întrebă prevenitor domnul Dastych.

— Nimeni, izbucni dr. Mejzlik. Ăsta-i lucrul cel mai grav. Eu însumi am făcut ceva ce nu înţeleg.

— Poate că nu-i atât de grav, îl consolă bătrânul Dastych. Ei, ce-ai făcut, tinere?

— Am prins un hoţ, răspunse abătut dr. Mejzlik.

— Asta-i tot?

— Tot.

— Şi hoţul nu era hoţul adevărat, îl ajută domnul Dastych.

— Ba era, a şi recunoscut. A golit casa de bani a Asociaţiei de binefacere evreieşti. Un oarecare Rozanowski, alias Rosenbaum din Lvov, mormăi dr. Mejzlík. S-a găsit la el tot arsenalul de chei şi instrumente.

— Ei, şi ce-ai dori să ştii? îl cercetă bătrânul Dastych.

— Aş vrea să ştiu, rosti dus pe gânduri poliţistul, cum s-a făcut de l-am prins. Stai, să-ţi povestesc totul, pe rând. Acum o lună, pe ziua de trei martie, eram de serviciu până la miezul nopţii. Nu ştiu dacă mai ţii minte că plouase trei zile în şir. Intru pentru o clipă în cafenea şi pe urmă dau să plec spre casă, în Vinohrady. În loc de asta însă, o apuc în direcţia inversă, spre strada Dlážděná. Spune, dumneata ştii de ce am luat-o tocmai în direcţia asta?

— Poate că doar aşa, din întâmplare, îşi exprimă părerea domnul Dastych.

— Bine, dar pe o asemenea vreme nu se-nvârte omul aşa, la voia întâmplării, pe străzi… Aş vrea să ştiu ce dracu am căutat pe acolo. Ce crezi, n-ar putea fi intuiţie? Ştii, ceva în genul telepatiei.

— Aha! făcu domnul. Dastych. Tot ce se poate.

— Ei vezi, asta-i, spuse îngrijorat dr. Mejzlík. Tot aşa de bine ar putea fi însă şi dorinţa din subconştient de a arunca o privire Ia „Trei fecioare“.

— Asta-i bomba aia din strada Dlážděná, îşi aminti domnul Dastych.

— Exact. Acolo au obiceiul să se abată peste noapte spărgătorii şi hoţii de buzunare din Pesta sau din Galiţia, când vin la Praga după

lucru. Stăm cu ochii pe ei. Ce crezi, faptul că m-am dus să dau o raită prin localul ăla n-a fost un simplu gest de rutină poliţienească?

— S-ar putea, fu de părere domnul Dastych. Asemenea lucruri le faci câteodată complet mecanic, mai ales când ai în tine simţul datoriei. Nu-i nimic deosebit.

— Merg aşadar pe strada Dlážděná, continuă dr. Mejzlik. Citesc în treacăt lista pasagerilor de la „Trei fecioare“ şi merg mai departe. La capătul străzii mă opresc şi o iau îndărăt. Nu ştii de ce m-am întors din drum?

— Obişnuinţa, zise domnul Dastych. Obiceiul de a patrula.

— S-ar putea, încuviinţă poliţistul. Dar îmi terminasem slujba şi voiam să merg acasă. O fi fost vreo presimţire.

— Se întâmplă asemenea cazuri, recunoscu domnul Dastych, dar o astfel de presimţire nu are nimic bizar în ea. E lucru ştiut doar că în fiecare om se ascund unele simţuri deosebite…

— H ergot! răcni dr. Mejzlik. Atunci ce-a fost? Rutină sau simţuri deosebite? Asta vreau să ştiu Dar să continui: Cum merg eu aşa, văd că vine spre mine un om. O să spui: şi de ce, mă rog, n-ar putea să umble cineva la ora unu noaptea pe strada Dlážděná? Nu-i nimic suspect în asta. Nici eu nu m-am gândit la nimic, dar m-am oprit sub un felinar să-mi aprind o ţigară. Ştii, aşa procedăm noi când vrem să ne uităm bine la cineva, noaptea. Ce crezi: a fost întâmplare, obişnuinţă, sau… sau o alarmă subconştientă?

— Nu ştiu, zise domnul Dastych.

— Nici eu, strigă înciudat dr. Mejzlik. Fir-ar al naibii! îmi aprind aşadar ţigara sub felinarul acela şi aştept ca omul să treacă pe lângă mine. Nici nu m-am uitat la mutra lui, priveam doar în pământ. După ce a trecut, am avut o senzaţie de nemulţumire. Ei, drăcie! mi-am zis. Ceva nu-i în regulă, dar ce anume? Nici nu băgasem de seamă cum arată individul. Şi cum stăm eu aşa, în ploaie, sub felinar şi mă gândeam, deodată îmi scapără prin minte: pantofii! Omul acela avea ceva neobişnuit la pantofi. Şi deodată mă aud rostind cu glas tare: cenuşă!

— Ce fel de cenuşă? întrebă domnul Dastych.

— Cenuşă, na! în clipa aceea mi-am amintit că omul avea cenuşă pe pantofi, între talpă şi căpută.

— De ce n-ar fi putut avea cenuşă pe pantofi? întrebă domnul Dastych.

— În clipa aceea am văzut, da, am văzut cu ochii o spărtură în peretele casei de bani, din care căzuse pe duşumea cenuşă. Ştii, cenuşa care se pune de obicei între plăcile de oţel. Şi am văzut pantofii aceia călcând prin cenuşă, strigă dr. Mejzlik.

— Atunci a fost [intuiţie, decise domnul Dastych. O intuiţie genială, dar întâmplătoare.

— Mofturi, zise dr. Mejzlik. Domnule, dacă n-ar fi plouat, nici n-aş fi remarcat cenuşa. Când plouă, în mod normal, nu poţi avea pantofii murdari de cenuşă, înţelegi?

— Prin urmare, a fost o deducţie empirică, spuse convins domnul Dastych. Un raţionament strălucit, bazat pe experienţă. Ce-a fost mai departe?

— M-am luat după el: bineînţeles, s-a făcut nevăzut la „Trei fecioare“. Am telefonat să mi se trimită doi agenţi secreţi şi am făcut o razie.

L-am prins pe domnul Rosenbaum cu cenuşa aia a lui, cu uneltele de spărgător şi cu cele douăsprezece mii din casa Asociaţiei evreieşti de binefacere. Simplu şi gata. Ştii, în ziare s-a scris că poliţia noastră a dat de rândul ăsta dovadă de o promptitudine remarcabilă. Ce tâmpenie! Mă rog, spune şi dumneata, dacă n-aş fi trecut din întâmplare pe strada Dlážděná şi nu m-aş fi uitat din întâmplare la încălţămintea hoţului… Adică, făcu deprimat dr. Mejzlík, a fost sau n-a fost doar o întâmplare? Asta e întrebarea.

— Ce importanţă are? zise domnul Dastych. Tinere, a fost un succes pentru care trebuie să te feliciţi!

— Să mă felicit! izbucni dr. Mejzlík. Cum să mă felicit când nu ştiu pentru ce? Pentru splendida mea perspicacitate de detectiv? Pentru reflexele mele de poliţist? Sau pentru întâmplarea fericită care m-a favorizat? Sau poate, cumva, pentru intuiţie ori telepatie? Acesta a fost primul meu mare succes… Dar omul trebuie să aibă un punct de sprijin, ceva de care să se ţină, nu? Să zicem că mâine îmi încredinţează un omor. Ce-am să fac atunci, domnule Dastych? Să umblu haihui pe străzi şi să arunc priviri agere la încălţămintea oamenilor? Sau să mă las în seama mirosului, aşteptând ca vreo presimţire oarecare sau o voce interioară să mă conducă direct la asasin? Vezi, aici e buba. Toţi de la poliţie îşi zic: „Ce nas are copoiul ăsta de Mejzlík! Ochelaristul ăsta tinerel va ajunge cineva, are talent de detectiv!“ E o situaţie disperată, bombăni dr. Mejzlík. Omul trebuie să aibă o metodă. Până la primul meu caz am crezut în tot felul de metode şablon. Ştii, metode de supraveghere, de însuşire a practicii, de investigare sistematică, şi alte asemenea prostii. Iar acum, când analizez cazul ăsta, văd că… Ascultă, izbucni el uşurat, eu cred că tot o întâmplare fericită a fost.

— Aşa s-ar părea, glăsui cu înţelepciune domnul Dastych. Dar a mai fost şi o doză de observaţie şi ceva logică.

— Şi rutină, adaugă descurajat tânărul agent.

— Şi intuiţie. Şi, de asemenea, puţină previziune. Şi instinct.

— Sfinte Cristoase! Vezi? se căină dr. Mejzlik. Domnule Dastych, spune-mi: pe unde am s-o iau dacă o fi să mă apuc acum de altceva?

— Domnul doctor Mejzlik la telefon, anunţă portarul. Sunteţi

chemat de şeful poliţiei.

— Gata, mormăi distrus dr. Mejzlik. Când se întoarse palid şi nervos de la telefon, strigă iritat: „Plata, te rog! Ce era de aşteptat s-a întâmplat. S-a găsit cadavrul unui străin asasinat într-un hotel. Dracul să-l… “şi plecă. S-ar fi zis că acest tânăr energic are trac.

CRIZANTEMA ALBASTRĂ

— Am să vă povestesc cum a venit pe lume Clara, începu bătrânul Fulinus. Pe vremea aceea mă ocupam de amenajarea parcului contelui Lichtenberg, din Lubenec. Bătrânul conte era un mare cunoscător. Punea să i se trimită din Anglia, de la Veitsche, copaci cu rădăcină cu tot, iar din Olanda comandase să i se aducă şaptesprezece mii de bulbi de lalele. Asta v-am spus-o numai aşa, c-a venit vorba. Într-o duminecă, deci, treceam pe strada din Lubenec, când mă întâlnesc cu Clara. Era o fată idioată, din partea locului, surdomută şi nebună, care, oriunde se afla, chicotea fericită – nu ştiţi, domnilor, de ce or fi toţi idioţii ăştia aşa de fericiţi? Tocmai încercam s-o evit, ca să nu sară să mă sărute, când zăresc deodată, în mâinile ei, un buchet. Se aflau în el, e drept, şi mărar, şi tot felul de buruieni de câmp, dar printre ele, domnilor, am văzut ceva – să mă lovească damblaua, nu alta! Nebuna avea în buchetul ei o floare de crizantemă bătută, de culoare albastră! Albastră, domnule! Albastră ca *Phlox Laphami,* cu uşoare reflexe de ardezie, cu margini roz de atlaz, în mijloc ca o *Canipanula turbinata,* cu corola bogată, plină, dar toate astea erau nimic faţă de culoarea aceea, care şi atunci ca şi azi e absolut neîntâlnită la crizantema indiană perenă. Cu cinci ani în urmă fusesem la bătrânul Veitsche. Sir James mi se lăudase că, vezi Doamne, în anul precedent îi înflorise o crizantemă, importată direct din China, de culoare lila deschis, dar că iarna, din păcate, i se uscase. Iar aici sorcova asta cârâitoare ţine în labele ei murdare o crizantemă atât de albastră, cum nici în vis nu puteţi vedea. Bun!

Aşadar, Clara mugea bucuroasă şi împingea spre mine buchetul. I-am dat o coroană şi i-am arătat crizantema: Claro, de unde ai luat asta? Clara cotcodăci entuziasmată şi scoase un nechezat. Mai mult n-am obţinut de la ea. Strig la ea, arăt cu mâinile, degeaba. Voia cu tot dinadinsul să mă îmbrăţişeze. Dau fuga la contele cel bătrân cu preţioasa crizantemă albastră: Excelenţă, uite ce creşte pe aici prin împrejurimi, hai să căutăm. Bătrânul puse să se înhame caii la trăsură şi ceru să o luăm pe Clara cu noi. Dar Clara între timp se topise şi nu putui să-i dau de urmă. Aşteptam lângă trăsură şi înjuram de mai bine de o oră – vezi că domnul conte slujise în tinereţe la dragoni. Nu terminasem încă totul, când o văd pe Clara alergând spre mine cu limba scoasă şi îndesându-mi în braţe un buchet de crizanteme albastre proaspăt rupte. Contele îi dădu o hârtie de o sută, dar Clara, dezamăgită, se puse pe bocit – sărmana de ea, nu văzuse în viaţa ei o

hârtie de-o sută de coroane. A trebuit să-i dau o coroană, ca s-o împac.

Începu să joace şi să ţipe, dar noi o suirăm pe capră, îi arătarăm crizantemele albastre şi: Claro, condu-ne!

Clara, cocoţată pe capră, scotea chiote de bucurie. Vă puteţi imagina ce supărat putea să fie înălţimea-sa vizitiul că e nevoit să stea alături de ea. În afară de asta, caii se speriau într-una de chiotele şi grohăielile ei; ce să spun, era o călătorie a dracului de plăcută! După vreo jumătate de oră am spus: „Excelenţă, am făcut cel puţin paisprezece kilometri“.

— Nu-i nimic, mormăi contele, putem face şi o sută.

— Bine, i-am zis eu, dar Clara s-a întors cu cel de-al doilea buchet după o oră. Locul respectiv nu poate fi deci mai departe de trei kilometri de Lubenec.

— Claro, strigă contele, arătând spre crizantemele albastre, unde cresc astea? Unde le-ai găsit?

Clara croncăni ceva şi arăta mereu înaintea noastră. Cred că-i plăcea să meargă cu trăsura. Ascultaţi, am crezut că are s-o omoare. Sfinte Dumnezeule, amarnic era la mânie! Caii erau acoperiţi de spumă, Clara gâgâia, contele suduia, vizitiul mai-mai să plângă de ruşine, iar eu făceam planuri cum să dau de urma crizantemei albastre. „Excelenţă, zic eu, în felul ăsta nu se poate. Să mergem să căutăm floarea fără Clara. Să desenăm pe hartă un cerc cu perimetrul de trei kilometri, să-l împărţim în sectoare şi să căutăm casă cu casă.“

— Bine, omule, dar pe o rază de trei kilometri în jurul Lubeneculuі nu se află niciun parc, zise contele.

— Asta-i foarte bine, zic eu. Într-un parc aţi găsi pe dracu, doar dacă aţi căuta *agératum* sau *kana*. Uitaţi-vă, aici jos, pe tulpină, se află puţin pământ; nu-i humus, e argilă clisoasă, îngrăşată cu fecale umane. Trebuie să căutăm un loc unde se află mulţi porumbei, frunzele sunt pline de găinaţ de porumbel. Creşte probabil lângă un gard din pari negeluiţi, fiindcă la subsuoara frunzei, aici, se află o fărâmiţă de scoarţă solzoasă de pin. Iată deci că ne putem călăuzi perfect.

— Cum? întrebă contele.

— Păi, zic eu, ştim cum trebuie să căutăm; în jurul fiecărei căsuţe, pe o rază de trei kilometri. Să ne împărţim în patru grupe: dumneavoastră, eu, grădinarul dumneavoastră şi ajutorul meu Venei, şi gata.

Bu-un! Dimineaţa următoare primul lucru pe care-l văd e un nou buchet de crizanteme albastre pe care mi-l aduce Clara. Pe urmă am cercetat conştiincios sectorul meu, am băut în fiecare cârciumă câte o bere caldă, am mâncat brânză fermentată şi i-am întrebat pe oameni de crizantemele albastre. Nu mă întreba, domnule, ce diaree m-a apucat după brânza aia, era cald, aşa cum se întâmplă uneori la

sfârşitul lui septembrie, iar eu trebuia să intru în fiecare casă, să înghit toate mojiciile, fiindcă oamenii îşi închipuiau că sunt nebun, ori vreun agent, ori cine ştie ce funcţionar de pe undeva. De un lucru însă eram sigur seara: în sectorul meu nu creştea nicio crizantemă albastră. Nici în celelalte trei n-au găsit nimic. Doar Clara a adus încă un buchet de crizanteme proaspăt rupte.

Ştiţi, un conte, dacă stai să te gândeşti, este un boier de seamă, aşa că a chemat Ia el jandarmii, le-a pus fiecăruia în mină câte o crizantemă şi le-a promis că le dă nu ştiu ce dacă îi găsesc floarea aceea. Jandarmii sunt oameni culţi, citesc ziarele şi în afară de asta cunosc fiecare pietricică şi se bucură de mare autoritate. Imaginaţi-vă, domnul meu, că în ziua aceea şase jandarmi, paznicii comunali, primarii comunelor, tineretul şcolar cu învăţătorii şi o ceată de ţigani au scotocit, colţişor cu colţişor, bucăţica aceea de pământ pe o rază de trei kilometri, rupând orice buruiană înflorea pe acolo şi aducând-o la castel. Se adunaseră la flori ca în joia verde! Dar de crizantema albastră nici urmă, se-nţelege. Am pus s-o păzească toată ziua pe Clara, noaptea însă a fugit şi după miezul nopţii mi-a adus un braţ plin de crizanteme albastre. Am pus s-o închidă la arest, ca să nu le rupă pe toate. Ne aflam însă la capătul puterilor. Pe cinstea mea, parcă erau nişte vrăji la mijloc.

Imaginaţi-vă, un teren cât podul palmei… Ştiţi, omului îi este îngăduit să fie grosolan când se află la mare ananghie sau a dat peste el vreun necaz, cunosc şi eu asta; dar când domnul conte, turbat de furie, mi-a spus că sunt la fel de idiot ca şi Clara, i-am replicat că nu permit unui bătrân cretin să mă jignească şi am plecat direct la tren. De atunci n-am mai dat pe la Lubenec. Dar când m-am aflat în vagon şi trenul s-a pus în mişcare, am început să plâng ca un copil mic că n-am să mai văd crizantema albastră şi că o părăsesc pentru totdeauna. Şi cum plângeam eu aşa, cu privirile îndreptate spre fereastră, văd chiar de-a lungul liniei strălucind ceva albastru. Domnule Čapek, a fost ceva mai puternic decât mine, care m-a aruncat în sus de pe banchetă şi m-a îndemnat să trag semnalul de alarmă. Nici nu ştiu când am făcut asta. Trenul s-a oprit brusc, scrâşnind din frâne, şi eu am fost proiectat pe canapeaua din faţă. Cu ocazia asta mi-am rupt degetul, uite ăsta. Când l-am văzut pe conductorul care dăduse fuga să vadă ce s-a întâmplat, am bâiguit cum că am uitat, chipurile, ceva la Lubenec şi am fost nevoit să plătesc o amendă pipărată. Domnule, înjuram ca un birjar în timp ce mă-ndreptam şontâc-şontâc înapoi, de-a lungul terasamentului, spre albastrul acela pe care-l zărisem din tren. Prostule, îmi ziceam, o fi doar vreo albăstrea de toamnă sau cine ştie ce altă buruiană şi tu arunci pe fereastră atâta bănet! Am străbătut vreo cinci sute de metri. Mă gândeam deja că albastrul acela nu putea fi aşa de departe, că am trecut de el sau poate că mi s-o fi părut doar,

când, pe o mică ridicătură lângă terasament, văd o căsuţă de cantonier, cu o grădiniţă împrejmuită cu un gard de pari, deasupra căruia se iţea albastrul acela. Erau două tufe de crizanteme albastre.

Domnule, orice copil ştie ce cultivă cantonierii în grădiniţele alea ale lor. În afară de pepeni şi varză, în general, floarea-soarelui, câteva tufe de trandafiri şi roşii, nalbă, *tropaeolum* şi gherghine. Omul ăsta nu avea însă nici atât, ci doar cartofi, fasole, o tufă de liliac bordo şi în colţ cele două tufe de crizanteme albastre.

— Omule, îi strig eu peste gard, de unde ai luat tufele astea?

— Astea albastre? întrebă cantonierul. Sunt aici de pe când trăia răposatul Čermák, care a fost cantonier înaintea mea. Pe terasament însă n-ai voie să umbli, domnule. Uite ce scrie pe tăbliţa aia. Trecerea peste linii strict interzisă. Ce treabă ai aici?

— Nene, îi zic eu, şi pe unde, mă rog frumos, se poate intra la dumneata?

— Pe poarta dinspre linie, îmi răspunde cantonierul. Dar aici n-are nimeni ce căuta. Ce doreşti? Şterge-o de aici, neghiobule, dar să nu-ţi calce piciorul pe linie!

— Păi, atunci pe unde s-o şterg? zic eu.

— Nu mă priveşte, strigă cantonierul, dar pe linie nu, şi cu asta basta!

Mă aşez atunci pe marginea terasamentului şi-i spun: „Ascultă, unchiaşule, vinde-mi mie florile alea albastre.“

— Nu le vând, bombăne cantonierul. Şi întinde-o de-aici, valea! N-ai voie să şezi pe terasament.

— De ce nu? zic eu. Nu scrie pe nicio tăbliţă că nu-i voie să şezi. Umblatul e interzis, dar eu acuma nu merg.

Cantonierul n-avu ce să mai zică şi se mărgini să mă înjure peste gard. Era însă, probabil, un om singuratic. După un timp încetă să mai înjure şi începu să vorbească singur. După vreo jumătate de oră ieşi să cerceteze linia.

— Ei, mi se adresă el, oprindu-se lângă mine, n-ai plecat încă de-aici?

— Nu pot, zic eu, pe linie e interzis să umbli şi alt drum nu e.

Cantonierul reflectă puţin. „Uite ce e, îmi zise el apoi, după ce dau cotul ăla, pleci de aici pe linie. Eu n-am să te văd.“

I-am mulţumit cu căldură şi, când a dat cotul, am sărit gardul în grădina lui şi cu propria lui sapă am scos din rădăcină cele două crizanteme. Le-am furat, domnule. Sunt om cinstit şi în viaţa mea am furat doar de şapte ori; şi de fiecare dată flori.

O oră după aceea mă aflam în tren şi duceam spre casă crizantemele albastre furate. Când am trecut pe lângă căsuţa cantonierului, l-am văzut pe bătrân, cu un fanion în mână, strâmbându-se ca dracul. L-am salutat, dar cred că nu m-a recunoscut.

Vedeţi dar, domnule, pentru că se afla acolo tăbliţa aceea cu inscripţia „Trecerea oprită“, nu ne-a trecut nici unuia dintre noi prin minte, nici jandarmilor, nici ţiganilor, nici copiilor, că am fi putut căuta şi acolo crizantema albastră. Atâta forţă are, domnule, o tăbliţă indicatoare. Poate că pe lângă căsuţele cantonierilor creşte ciuboţica cucului albastră sau pomul cunoaşterii sau feriga de aur, dar n-o să le descopere nimeni niciodată, pentru că trecerea peste linii este strict interzisă, şi basta. Doar Clara nebuna a ajuns acolo, fiindcă era idioată şi nu ştia să citească.

De aceea i-am dat crizantemei albastre numele de Clara. De cincisprezece ani mă cunosc cu ea. Probabil însă că am răsfăţat-o cu pământ bun şi umezeală – necioplitul ăla de cantonier n-o uda deloc, pământul era tare ca piatra. Pe scurt, la începutul primăverii încolţeşte, vara se mănează şi în august se ofileşte. Gândiţi-vă, sunt singurul om din lume care posedă crizantema albastră şi n-ajung s-o expun în public. Ce Bretagne şi Anastasia? Alea bat doar aşa, puţin, în violet, dar Clara, domnule, Clara, când o înflori odată, se va vorbi despre ea în lumea întreagă.

CĂRTURĂREASA

Orice cunoscător într-ale legilor va ghici că întâmplarea aceasta nu putea avea loc nici în Franţa, nici în Germania, deoarece, în aceste ţări, după cum se ştie, judecătorii sunt nevoiţi să judece şi să pedepsească pe răufăcători după litera textului şi nu după dreapta lor judecată şi conştiinţă. Deoarece în această povestire apare un judecător care dă o sentinţă ţinând seama nu de paragrafe, ci de judecata lui sănătoasă, rezultă că întâmplarea nu putea avea loc decât în Anglia. Şi în adevăr s-a petrecut la Londra, mai precis la Kesington, sau, staţi puţin, la Brompton sau Bayswater, în fine, pe undeva, pe acolo. Judecătorul se numea *Master Justice* Kelley, iar femeia Myers. *Mistress* Edith Myers.

Aflaţi aşadar că această, de altfel venerabilă, doamnă a atras atenţia comisarului de poliţie Mac Leary.

— Scumpa mea, îi spuse într-o seară Mac Leary soţiei sale, nu-mi iese din cap această Mrs. Myers. Aş vrea să ştiu din ce trăieşte femeia asta. Închipuie-ţi că acum, în februarie, trimite slujnica să-i cumpere sparanghel. Pe urmă am mai aflat că o vizitează zilnic cam douăzeci de persoane, de la băcăniţă până la contesă. Ştiu, dragă, ai să spui că e probabil cărturăreasă. Bun, dar treaba asta ar mai putea fi şi un paravan pentru altceva, să spunem pentru proxenetism sau pentru spionaj. Tare aş vrea să ştiu ce se ascunde aici!

— Bine, Bob, zise excelenta soţie a lui Mac Leary, lasă asta pe seama mea.

Aşa s-a făcut că ziua următoare doamna Mac Leary, bineînţeles fără verighetă, în schimb îmbrăcată cochet şi gătită ca o fată tânără căreia

i-a sosit vremea să se mărite, sună, cu obrăjorii speriaţi, la uşa doamnei Myers din Bayswater sau Marylebon. Aşteptă puţin până ce doamna Myers veni să-i deschidă.

— Ia loc, draga mea, o invită bătrâna doamnă Myers pe timida ei vizitatoare, după ce îi aruncă o privire cercetătoare. Cu ce-ţi pot fi de folos?

— Eu, bâlbâi doamna Mac Leary, eu… aş vrea… mâine împlinesc douăzeci de ani… aş vrea grozav de mult să-mi cunosc viitorul.

— Domnişoară… hm, cum vă cheamă?… zise doamna Myers apucând un pachet de cărţi şi începând să le amestece cu gesturi energice.

— Jones, spuse dintr-o suflare doamna Mac Leary.

— Dragă domnişoară Jones, continuă doamna Myers, e o greşeală la mijloc. Eu nu practic ghicitul în cărţi decât aşa, când şi când, la prieteni ca orice femeie bătrână. Apucă, te rog, cărţile cu mina stângă şi taie în cinci. Aşa. Ghicesc uneori în cărţi ca să mă distrez, dar altfel – ia să vedem, rosti ea, întorcând prima grămăjoară.

Tobă! Asta-i dar de bani. Şi un fante de roşu. Frumoasă carte!

— Ah! făcu doamna Mac Leary. Şi mai departe?

— Fante de tobă, spuse doamna Myers întorcând a doua grămăjoară. Decar de verde, îţi cade drum. Dar aici, strigă ea, văd birlicul de ghindă şi birlicul de ghindă e totdeauna scârbă, dar vine după el dama de roşu.

— Şi ce înseamnă asta? întrebă doamna Mac Leary, rostogolindu-şi ochii în cap cât putea de bine.

— Iar tobă, reflectă deasupra celei de a treia grămăjoare doamna Myers. Îţi cade dar de bani mulţi, în curând şi cu temei, la drum lung, dar nu ştiu încă dacă drumul îl faci dumneata ori cineva apropiat.

— Eu trebuie să mă duc să-mi vizitez mătuşa din Southampton, spuse doamna Mac Leary.

— O să fie un drum lung, zise doamna Myers întorcând a patra grămăjoară. Cineva îţi stă împotrivă un bărbat mai în vârstă.

— Probabil tata, strigă doamna Mac Leary.

— Şi acum asta, glăsui cu un aer solemn doamna Myers, ridicând cărţile din a cincea grămăjoară. Dragă domnişoară Jones, asta-i cea mai frumoasă carte pe care am văzut-o vreodată, îţi cade cu temei la casă şi la aşternut. Nu va trece anul şi vei fi măritată. Te va lua de soţie un tânăr foarte, foarte bogat, un milionar sau poate un mare om de afaceri, pentru că, uite aici, e mereu la drum. Înainte de a vă căsători, veţi întâmpina însă greutăţi mari. Un bărbat mai în vârstă o să vă pună piedici, dar dumneata să te ţii tare, că le dai la spate. După ce o să te măriţi o să pleci departe, dincolo de ocean. Şi-acum dă-mi o guinee pentru misiunea creştină care se îngrijeşte de bieţii negri.

— Vă sunt foarte recunoscătoare, zise doamna Mac Leary scoţând

din poşetă o liră şi un şiling, atât de recunoscătoare! Vă rog, doamnă Myers, cât ar costa fără piedicile acelea?

— Cărţile nu se pot plăti ca să spună altfel, rosti cu demnitate bătrâna doamnă. Unde lucrează tatăl dumitale?

— La poliţie, minţi, cu chip nevinovat, tânăra femeie. La poliţia secretă.

— Aha! făcu bătrâna şi scoase din grămadă trei cărţi. Foarte urât, foarte răul Spune-i, draga mea, că îl ameninţă o mare primejdie. Ar trebui să vină la mine ca să afle mai multe. La mine vin o mulţime de funcţionari ai Scotland-Yardului ca să le dau în cărţi şi îmi spun tot ce au pe suflet. Aşa că trimite-l la mine. Spui că lucrează la secţia politică? Mr. Jones? Transmite-i că-l aştept. Cu bine, dragă domnişoară Jones. Următoarea!

— Nu-mi place treaba asta, spuse domnul Mac Leary, scărpinându-se gânditor la ceafă. Katie, femeia aia s-a interesat prea mult de răposatul tatăl tău. În afară de asta nu se numeşte Myers, ci Meierhofer şi este din Lübeck. A dracului nemţoaică, bombăni domnul Mac Leary, cum să-i venim de hac? Pun pariu că scoate de la oameni lucruri care n-ar trebui s-o intereseze. Ştii ce, eu am să raportez mai sus!

Domnul Mac Leary raportă în adevăr mai sus. E de mirare, dar sus nu luară istoria asta în glumă şi astfel venerabila doamnă Myers fu invitată să se prezinte în faţa judecătorului Kelly.

— Ia spune, doamnă Myers, ce-i cu ghicitul dumitale în cărţi? o întrebă judecătorul.

— Vai, domnule judecător, ce să fie? Omul trebuie să-şi câştige într-un fel existenţa. La vârsta mea doar n-am să mă duc să dansez într-un varieteu.

— Hm, făcu domnul Kelly. S-au primit însă reclamaţii că ghiceşti prost. Dragă doamnă Myers, asta-i ca şi când în loc de ciocolată ai vinde pastile de lut. În schimbul unei guinee omul are dreptul să ceară o prezicere ca lumea. Cum poţi ghici, dacă nu te pricepi?

— Unii nu se plâng, se apără bătrâna doamnă. Le prezic lucruri care le fac plăcere. Şi plăcerea aceea, domnule judecător, face câţiva şilingi, acolo. Iar altă dată pur şi simplu o nimeresc. Uite ce mi-a spus o doamnă: doamnă Myers, nu mi-a ghicit nimeni niciodată aşa de bine ca dumneata şi nu mi-a dat sfaturi atât de bune. Locuieşte în St. John's Wood şi e în divorţ cu bărbatul ei.

— Stai puţin, îi tăie vorba judecătorul. Am aici o martoră împotriva dumitale. Doamnă Mac Leary, spuneţi-ne cum a fost.

— Doamna Myers mi-a prezis în cărţi, începu să vorbească grăbită doamna Mac Leary, că până într-un an mă voi mărita cu un tânăr foarte bogat şi că ne vom muta împreună peste ocean.

— De ce tocmai peste ocean? întrebă judecătorul.

— Pentru că în a doua grămadă de cărţi se afla un decar de verde, care, zicea doamna Myers, înseamnă drum.

— Prostii, mormăi pentru sine judecătorul. Decarul de ghindă înseamnă speranţă. Fantele de ghindă înseamnă drum; când se află alături de el un şeptar de spatie, înseamnă drum lung cu câştig. N-ai să mă duci pe mine, doamnă Myers. Dumneata ai prezis martorei că până într-un an se va mărita cu un tânăr bogătaş. Doamna Mac Leary este însă măritată de trei ani cu remarcabilul comisar de poliţie Mac Leary. Cum explici acest nonsens, doamnă Myers?

— Ei, Doamne, păn-se întâmplă, zise bătrâna liniştită. Persoana asta a venit la mine îmbrăcată fistichiu, dar cu mănuşa stângă ruptă. Din asta am dedus că nu o dau banii afară din casă, dar că nu i-ar displace să facă o partidă. Mi-a spus că are douăzeci de ani, dar în realitate are douăzeci şi cinci.

— Douăzeci şi patru, izbucni doamna Mac Leary.

— N-are importanţă; prin urmare ar vrea să se mărite – se recomandase ca domnişoară. I-am prezis căsătorie cu un bărbat bogat, asta mi s-a părut cel mai potrivit.

— Dar cu chestia aia cu bărbatul mai în vârstă şi cu drumul peste ocean ce-a fost? întrebă doamna Mac Leary.

— Ca să fie mai mult, spuse simplu doamna Myers. Pentru o guinee eşti dator să prezici o grămadă de lucruri.

— Ajunge, rosti judecătorul. Doamnă Myers, n-am ce-ţi face, să ghiceşti în felul acesta este o înşelătorie. La cărţile de ghicit trebuie să te pricepi. Desigur, există o mulţime de teorii, dar niciodată, auzi, niciodată decarul de ghindă n-a însemnat drum. Ai să plăteşti cincizeci de lire amendă, la fel ca cei care falsifică sau vând mărfuri fără valoare. Planează asupra dumitale, doamnă Myers, bănuiala că ai practica, în afară de asta, spionajul. Cred însă că asta n-ai s-o recunoşti.

— Aşa cum există un Dumnezeu în cer, începu să strige doamna Myers, dar judecătorul Kelly îi curmă vorba: „Ei, hai, lasă, s-o lăsăm baltă. Deoarece eşti străină şi fără ocupaţie serioasă, forurile noastre politice se folosesc de dreptul lor şi te expulzează din ţară. Adio, doamnă Myers, mulţumesc, doamnă Leary. Îţi spun, să ghiceşti în felul ăsta în cărţi înseamnă cinism şi lipsă de conştiinţă profesională. Ţine minte asta, doamnă Myers!“

— Ce să fac, oftă bătrâna doamnă. Tocmai când începuse să renteze.

Cam la un an după întâmplarea asta, judecătorul Kelly îl întâlni pe comisarul Leary.

— Frumoasă vreme, spuse cu amabilitate judecătorul, apropo, ce mai face doamna Mac Leary?

Domnul Mac Leary îi aruncă o privire acră:

— De fapt, ştiţi… domnule Kelly, începu el încurcat, doamna Mac

Leary… pe scurt, ne-am despărţit.

— Fugi de-aici! se minună judecătorul. O femeie aşa de frumoasă şi atât de tinără!

— Tocmai asta e, bombăni domnul Mac Leary. S-a amorezat lulea de ea, aşa, dintr-o dată, un tânăr filfizon… un milionar sau un om de afaceri din Melbourne… Am vrut s-o împiedic, dar… Domnul Mac Leary dădu cu lehamite din mână. Acum o săptămână au plecat împreună în Australia.

GHICITORUL

— Ascultă la mine, domnule procuror, stăruia Janowitz, pe mine nu mă duce nimeni cu una, cu două, nu degeaba sunt eu ovrei. Dar ce face vrăjitorul ăsta, drept să-ţi spun, nu-mi intră-n cap. Că doar nu e numai grafologie, e ceva nemaipomenit Să vezi: scrie cineva câteva rânduri pe un petic de hârtie, tu îl bagi într-un plic şi-l laşi deschis; da el nici nu-şi aruncă ochii pe hârtie, bagă mâna în plic şi pipăie scrisul. În timpul ăsta îşi schimonoseşte gura, de zici că-l ţin mii de junghiuri. Pe urmă-i dă drumul şi începe să-ţi vorbească despre caracterul celui care a scris. Rămâi cu gura căscată când vezi cum le nimereşte. Eu i-am băgat în plic o scrisoare de-a bătrânului Weinberg. A ghicit totul: şi că are diabet, şi că-i în pragul falimentului… Dumneata ce zici?

— Ce să zic? răspunse sec procurorul. L-o fi cunoscând pe bătrân.

— Păi, dacă-ţi spun că nici n-a zărit scrisoarea, se înfierbântă domnul Janowitz. Zice că fiecare scris emană un fluid, pe care poţi să-l pipăi cum pipăi masa asta, că-i un fenomen pur fizic, cum sunt undele electromagnetice. Domnule procuror, chestia asta nu e şarlatanie. Unde mai pui că prinţul Karadag (aşa-l cheamă) nu-ţi ia un ban. Cică se trage dintr-o străveche familie aristocratică din Baku, aşa mi-a spus un rus. Ce să mai vorbim? Vino să-l vezi! îl găseşti diseară la noi. Vino negreşit!!

— Ia ascultă, domnule Janowitz, zise procurorul. Tot ce spui dumneata e foarte frumos, dar să ştii că eu nu cred nici jumătate din ce îndrugă străinii ăştia, mai ales când nu le cunosc mijloacele de existenţă. Aşa că despre fachiri de teapa ăstuia ce să mai vorbim… Dacă zici că mai e şi prinţ, atunci chiar că nu cred o iotă din palavrele lui. Unde spui că a învăţat escrocheria aia a lui? în Persia, aha! Vezi-ţi de treabă, domnule Janowitz; tot Orientul e o şarlatanie.

— Vai de mine, domnule procuror, ripostă Janowitz, tânărul meu lucrează cinstit. Nici vorbă de farmece şi de mistere. Ascultă ce-ţi spun eu: metoda lui e riguros ştiinţifică.

— Cu atât e mai mare escrocheria, îi repetă domnul procuror. Mă mir de dumneata, domnule Janowitz! Toată viaţa te-ai descurcat fără niciun fel de metode ştiinţifice. Ce te-a apucat tocmai acum? Dacă toată chestia asta ar avea ceva la bază, ştiinţa i-ar fi găsit de mult o explicaţie.

— Mda, încuviinţă Janowitz, ca şi cum convingerile lui ar fi fost o clipă zdruncinate, dar am auzit cu urechile mele cum Ta dibuit pe bătrânul Weinberg. A fost pur şi simplu genial. Nu mă refuza, domnule procuror. Vino şi vezi! Dacă-i escrocherie, îi dai dumneata de urmă, că-n socoteli de astea nu te întrece nimeni. Încă nu s-a născut omul care să te ducă de nas.

— Adevărat, asta ar fi cam greu, spuse procurorul, Încercând să facă pe modestul. Las'că vin, domnule Janowitz, nu de alta, dar am chef să-l descos puţin pe vraciul ăsta al dumitale. E o ruşine cât de creduli sunt oamenii noştri. Să nu te apuci să-i spui cine sunt. Am să-i pun în plic un manuscris teribil. N-ai nicio grijă, îi dovedesc eu că nu-i decât un şarlatan de duzină.

Trebuie să ştiţi că la proxima şedinţă a Curţii cu juri, domnul procuror (mai precis, domnul procuror-şef Klapka, doctor în drept) avea de susţinut rechizitoriul în procesul numitului Hugo Müller, acuzat de omor premeditat. Hugo Millier, mare fabricant şi milionar, era învinuit că-l asigurase pe fratele lui mai mic, Ota, pe o sumă mare de bani, după care îl înecase în heleşteul de la Doksan. Mai exista şi bănuiala că-şi sugrumase cu ani în urmă amanta, fapt care nu putuse fi însă dovedit. Pe scurt, era unul din acele procese răsunătoare, care-i aduseră lui Klapka faima celui mai de temut acuzator public. În asemenea împrejurări, îşi lucra dosarele cu toată stăruinţa şi migala de care era în stare. Cazul era cam încurcat. Domnul procuror ar fi dat oricât pentru o probă directă, dar, aşa cum stăteau lucrurile, era nevoit să recurgă mai mult la talentele sale oratorice ca să obţină ştreangul pentru domnul Müller, dat fiind că a trimite un acuzat la spânzurătoare e o chestiune de onoare pentru orice procuror.

În seara aceea, domnul Janowitz era cam emoţionat. Făcu prezentările cu vocea înăbuşită:

— Prinţul Karadag, domnul Klapka. Aş zice să începem, nu?

Domnul procuror încercă să-l iscodească cu privirea pe tipul acela exotic. Era un tânăr costeliv, purta ochelari, avea o mutră de călugăr tibetan şi nişte degete subţiri de hoţ de buzunare. „Un escroc", decise în sinea lui procurorul.

— Domnule Karadag, îl îmbie Janowitz cu volubilitate, pofteşte, te rog, aici, ia loc la masă! Uite, ţi-am pregătit o sticlă de apă minerală! Poţi să aprinzi lampa de birou, şi stingem lustra, să nu te supere la ochi. Aşa, linişte, vă rog, domnilor! Domnul pro… ăă… domnul Klapka a adus un manuscris. Poftim, domnule Karadag!

Procurorul tuşi scurt şi luă loc pe scaunul de unde putea să-l vadă mai bine pe ghicitor.

— Poftim manuscrisul! zise el şi scoase din buzunarul de la piept un plic deschis. Poftim!

— *Merci,* zise ghicitorul cu glas tărăgănat, apoi apucă plicul şi

începu să-l sucească între degete, cu ochii închişi. Extraordinar! mormăi el şi luă o înghiţitură de apă.

Îşi vârî degetele subţiri în plic şi încremeni. Faţa lui palidă păli şi mai mult. În cameră se lăsă o tăcere atât de adâncă, incit se auzea gâfâitul lui Janowitz. (Domnul Janowitz era niţeluş astmatic.)

Buzele subţiri ale prinţului Karadag fură străbătute de un tremur neobişnuit şi gura lui se strâmbă, de parcă ar fi apucat cu mâna goală un drug de fier înroşit. Şuvoaie de sudoare i se revărsară pe frunte.

— Nu mai pot! ţipă el.

Trase degetele din plic, le şterse cu batista, apoi le frecă de postavul feţei de masă, ca şi cum ar fi ascuţit un cuţit, după care sorbi, tremurând, puţină apă din pahar şi apucă iarăşi, cu multă grijă, plicul între degete.

— Omul care a scris asta, începu el sec, omul care a scris aceste rânduri… are o putere imensă, dar o putere care… (se vedea că nu-i venea pe limbă cuvântul potrivit) o putere perfidă. Te înflori de atâta perfidie! ţipă prinţul şi scăpă plicul pe masă. Nu mi-aş dori să-l am duşman pe omul acesta.

— De ce? Procurorul lăsă să-i scape involuntar această întrebare. A comis vreo crimă?

— Nu mă întrebaţi nimic! zise ghicitorul. Orice întrebare poate să mă deruteze. Tot ce pot să vă spun e că cel cea scris asta e în stare de orice, e în stare de mârşăvii fără seamăn. Voinţa lui de a parveni e nestăvilită… da, şi voinţa de a se îmbogăţi… Acest om nu s-ar da în lături nici dacă ar trebui să-şi ucidă aproapele… Nu, nu e un criminal de rând. Nici tigrul nu e un criminal, tigrul e un stăpân… Omul acesta nu se înjoseşte cu coţcării mărunte, el are convingerea că e stăpân peste vieţile altora. Când urmăreşte un ţel, ar fi în stare să suprime pe oricine i s-ar pune în cale.

— E mai presus de bine şi de rău, mormăi procurorul în semn de încuviinţare.

— Astea-s vorbe, zise prinţul Karadag. Nimeni nu e mai presus de bine şi de rău. Omul acesta are reguli de conduită foarte precise. Nu datorează nimic, nu fură, nu minte, dar, când ucide un om, are calmul jucătorului de şah care-şi face mat adversarul. Crima e un joc pentru el, şi-l joacă cu multă artă.

Ajuns aici, ghicitorul se încruntă.

— Văd o barcă cu motor alunecând pe un lac întins. Ce-o fi însemnând asta?

— Haide, spune! stărui procurorul cu sufletul la gură.

— Nu mai văd nimic, totul se cufundă în ceaţă. O pâclă stranie învăluie voinţa lui dârză, neclintită, de a-şi doborî prada. Dar pâcla asta nu-i patimă, e raţiune. Raţiunea îl călăuzeşte pas cu pas. Procedează întocmai cum ar proceda dacă ar avea de rezolvat o

problemă de matematică. Nu, omul ăsta nu s-ar da în lături de la nimic. E atât de stăpân pe sine, are atâta încredere în puterea lui… îmi face impresia că priveşte totul de sus. E peste măsură de trufaş şi de plin de sine. Simte o adevărată voluptate să ştie că oamenii se tem de el.

Ghicitorul mai sorbi o gură de apă.

— Dar, la urma urmei, nu face decât să joace teatru. E un ambiţios care pozează, care ar vrea să zguduie lumea prin faptele sale. Ajunge! Am obosit. Individul ăsta mi-e antipatic.

— Ascultă, Janowitz, zise procurorul cu însufleţire, ghicitorul dumitale e într-adevăr formidabil. Vorbele lui au zugrăvit un portret desăvârşit. Un om puternic, lipsit de scrupule, care-i consideră pe ceilalţi ca pe o pradă, un jucător neîntrecut când joacă, un om care-şi pregăteşte crima lucid, calculat, care nu-şi reproşează niciodată nimic… Un *gentleman* şi în acelaşi timp un măscărici. Domnule Janowitz, îţi mărturisesc că l-a ghicit sută în sută.

— Nu ţi-am spus eu? Domnul Janowitz se simţea foarte măgulit. Ia spune, nu-i aşa că i-ai dat o scrisoare de-a lui Schliefen de la Liberec?

— Da de undei exclamă procurorul. A fost scrisoarea unui asasin.

— Vai de mine! se minună Janowitz. Şi eu care credeam că-i de la Schliefen, textilistul. Mare ticălos Schliefen ăsta!

— Nu, a fost o scrisoare a lui Muller, cel care şi-a omorât fratele. Îţi aminteşti că ghicitorul a pomenit şi de o luntre pe un lac? Ei bine, din luntrea aia şi-a îmbrâncit Müller fratele şi l-a aruncat în apă.

— Nu se poate! se înfioră domnul Janowitz. Vezi? Prinţul ăsta are un talent fantastic. Nu-i aşa, domnule procuror?

— Mai încape vorbă?! declară procurorul. E uimitor cum a intuit caracterul acestui Müller şi mobilul crimei, e pur şi simplu fenomenal, domnule Janowitz. Nici eu nu l-aş putea zugrăvi mai bine pe Müller. Şi culmea e că ghicitorul dumitale mi l-a dibuit din câteva rânduri aşternute pe-o fiţuică. Domnule Janowitz, trebuie să fie un grăunte de adevăr în chestia asta. Probabil că scrisul oamenilor răspândeşte un fel de fluid, sau ceva asemănător.

— Nu ţi-am spus? triumfă Janowitz. Fii, te rog, atât de bun şi arată-mi şi mie scrisoarea! în viaţa mea n-am văzut scrisul unui ucigaş.

— Cu plăcere! zise procurorul şi scoase plicul din buzunar. De altfel, e o scrisoare interesantă, adăugă el şi trase hârtia din plic. Deodată însă se făcu verde] a faţă. Domnule Janowitz, zise el cu glas tremurător, scrisoarea e un act judiciar, adică n-am voie să ţi-o arăt. Te rog să nu te superi, dar nu se poate.

Procurorul o zbughi pe uşă în mare viteză şi făcu drumul până acasă în acelaşi ritm, astfel că nici nu-şi dădu seama că afară plouă. „Sunt un neghiob, îşi zicea el furios, un tâmpit! Cum a putut să mi se întâmple mie una ca asta? Idiot ce sunt! Când am cotrobăit printre

acte eram grăbit şi, în loc să nimeresc scrisoarea lui Muller, am dat peste notiţele mele pentru rechizitoriu. Pe astea le-am vârât în plic. Sunt un bou! Carevasăzică, a fost scrisul meu. *Merci…* Escrocule! Lasă că-ţi vin eu ţie de hac!“

încetul cu încetul însă domnul procuror se potoli. De fapt, ghicitorul nu-l încondeiase chiar atât de rău. Ba dimpotrivă: „Putere imensă, voinţă teribilă, mă rog. Că nu-s capabil de coţcării, că am o părere precisă, o părere proprie despre conduită. Destul de măgulitor până aici. Că n-am niciodată remuşcări? Păi, n-am motiv, slavă Domnului, nu-mi fac decât datoria. Şi chestia cu procedeul metodic are tâlcul ei. Numai cu teatrul a cam scrântit-o. E o afirmaţie tâmpită, ce să mai vorbim I“

Deodată, procurorul se opri în loc. „Cum de nu mi-am dat seama? Tot ce-a spus vraciul ăsta se potriveşte oricui. Nişte banalităţi, şi nimic mai mult. La urma urmei, orice om joacă teatru într-o oarecare măsură şi are ambiţii. Aici e toată şmecheria: să zugrăveşti un portret în care oricine să-şi poată contempla chipul. Asta e!“ decise domnul procuror, desfăcu umbrela şi porni spre casă cu pasul său obişnuit, măsurat şi energic.

— Doamne, Isuse, se tângui preşedintele tribunalului, scoţându-şi roba, uite că s-a făcut ceasul şapte! Iar am întârziat cu şedinţa. Ce să-i faci, dacă domnul procuror vorbeşte două ore În şir? Dar să ştii că de data asta i-a mers. Nu e puţin lucru să obţii ştreangul pentru acuzat în baza unor simple indicii. Ăsta-i succes nu glumă! E drept că nu poţi să ştii niciodată cum se sfârşeşte un proces cu juraţii ăştia. Dar de vorbit a vorbit frumos, continuă preşedintele, în timp ce se spăla pe mâini. Mai ales când i-a făcut portretul lui Müller, grozav portret! Îţi aminteşti? Când a vorbit despre caracterul diabolic, neomenesc al ucigaşului? Ţi se făcea părul măciucă ascultându-l. „Nu e un criminal de rând, nu se înjoseşte cu coţcării mărunte, nu fură, nu minte, dar, când ucide un om, are calmul jucătorului de şah care-şi face mat adversarul. Nu omoară în viitoarea patimii, ci se lasă călăuzit de un raţionament lucid, de parc-ar rezolva o problemă de matematică.“ Parcă aşa zicea, nu, colega? Bine a zis-o! „Când iese la vânătoare, vede în orice om o pradă.“ Numai chestia cu tigrul a fost cam trasă de păr, dar văd că juraţilor le-a plăcut.

— Sau, adăugă asesorul, când a spus: „Acest asasin nu-şi face mustrări de cuget. E atât de stăpân pe sine, atât de ferm în faţa propriei sale conştiinţe, încât nu se teme de ea.“

— Sau observaţia aceea psihologică atât de subtilă continuă preşedintele, că joacă teatru şi că pozează în dorinţa de a impresiona lumea prin faptele sale.

— E teribil Klapka al nostru! conchise domnul asesor cu respect. E un adversar primejdios.

— Hugo Müller declarat vinovat cu douăsprezece voturi! se miră domnul preşedinte. Cine s-ar fi aşteptat la una ca asta? Şi când te gândeşti că numai Klapka le-a câştigat. Pentru el procesele sunt ca nişte partide de şah sau de vânătoare. Cu câtă dârzenie îşi susţine rechizitoriul la fiecare proces! Cât despre mine, recunosc că n-aş vrea să-mi fie duşman, zău aşa, domnule!

— Simte o adevărată voluptate să ştie că oamenii se tem de el.

— E cam plin de sine, zise venerabilul preşedinte, căzând pe gânduri. Are o voinţă teribilă… în goana lui după succes. E un om tare, domnule, dar… Domnul preşedinte nu găsi cuvântul potrivit. Ei, să mergem la masă…

TAINA SCRISULUI

— Rubner, strigă redactorul-şef, du-te să-l vezi astă-seară pe grafologul Jensenva face o demonstraţie reprezentanţilor presei. Se spune că-i ceva epocal acest Jensen! Pe urmă vei scrie un articolaş de cincisprezece rânduri.

— Bine, mârâi Rubner cu mina de circumstanţă a slujbaşului obligat să facă ceva ce nu-i place.

— Fii atent însă, să nu fie vreun farseur! îl avertiză redactorul-şef. Controlează bine, pe cât posibil personal. De aceea te şi trimit pe dumneata, om cu experienţă.

*

.. Prin urmare acestea sunt, domnilor, principiile de bază ale grafologiei ştiinţifice, mai bine spus psihometrice, îşi încheie grafologul Jensen în seara aceea expunerea teoretică în faţa reprezentanţilor presei. După cum vedeţi, întreg sistemul se bazează pe legi pur experimentale. Bineînţeles, aplicarea practică a acestor metode exacte este atât de complexă, încât nu pot s-o demonstrez amănunţit cu ocazia acestei singure conferinţe. Mă voi limita să analizez practic două sau trei manuscrise, fără să vă explic teoretic procesul muncii mele. N-avem din păcate, azi, destul timp pentru asta. Rog pe câţiva domni din asistenţă să-mi dea o probă de scris.

Rubner, care abia aştepta clipa asta, îi întinse imediat marelui Jensen o foaie de hârtie scrisă. Jensen îşi potrivi ochelarii săi miraculoşi şi privi scrisul.

— Aha, mină de femeie, făcu el o grimasă. Scrisul bărbătesc este de obicei mai expresiv şi mai interesant, dar în sfârşit. Mormăind ceva, cercetă cu atenţie foaia de hârtie. Hm, hm, spunea din când în când, clătinând din cap. În sală era o linişte profundă.

— Nu cumva este… de la o femeie care vă; e apropiată? întrebă grafologul.

— Nu, nici pomeneală, protestă în grabă Rubner.

— Cu atât mai bine, zise marele Jensen. Ascultaţi, femeia aceasta minte! Asta-i prima impresie pe care o dă scrisul ei: minte, minte din

obişnuinţă, minte la fel cum respiră. De altfel este o persoană cu un nivel foarte scăzut. Un om cultivat nu prea ar avea de vorbit cu ea. E grozav de senzuală; scrisul ei are nişte forme ample, masive. Şi foarte dezordonată; ce trebuie să fie la ea în casă! Acestea sunt trăsăturile primare despre care v-am vorbit la început. Primul lucru pe care-l observaţi la un om sunt deprinderile lui, mai bine zis trăsăturile de caracter care apar şi se manifestă apoi în mod mecanic în exterior. Analiza psihologică propriu-zisă începe abia la însuşirile pe care persoana în cauză şi le neagă, sau şi le comprimă, pentru că altfel s-ar da în vileag în faţa celor din jur. Prin urmare, de exemplu, zise ducându-şi un deget la vârful nasului, această persoană n-ar recunoaşte în faţa nimănui ce gândeşte. E superficială, dar superficială în două sensuri, se manifestă în mod superficial, o interesează multe lucruri lipsite de importanţă, dar în felul acesta ascunde de fapt ceea ce gândeşte în realitate. Iar eul acesta ascuns este tot atât de îngrozitor de prozaic: i-aş spune viciu dominat de lene spirituală. Uitaţi-vă: de pildă, scrisul acesta este supărător de senzual – asta înseamnă că persoana e şi risipitoare şi în acelaşi timp vulgar de chibzuită. Persoana asta ţine prea mult la confortul ei pentru a căuta o aventură a simţurilor; bineînţeles, când i se oferă prilejul. Dar asta nu-i treaba noastră. Neobişnuit de comodă, dar în acelaşi timp prolixă. Când face ceva vorbeşte despre asta jumătate de zi, până te înnebuneşte. Se ocupă prea mult de persoana ei, e clar că nu iubeşte pe nimeni. Pentru confortul ei însă se agaţă de gâtul cuiva şi încearcă să-l convingă că-l iubeşte şi că are nu ştiu câtă grijă de el. E una din acele femei, în faţa căreia orice bărbat e lipsit de personalitate; ajunge să şi-o piardă din plictiseală, măcinat de pălăvrăgeala aceea fără de sfârşit, de toată acea umilitoare materialitate. Observaţi cum este scris începutul cuvintelor şi mai ales al propoziţiilor: moale, dar cu arabescuri. Persoana aceasta vrea să poruncească în adevăr. Dar nu pentru că ar fi energică, ci fiindcă îşi dă importanţă; eventual exercitând o tiranie de cea mai josnică speţă, tirania lacrimilor. Ciudat: după fiecare avânt se observă o cădere evidentă, denotând de-a dreptul deprimare. Persoana aceasta se simte reţinută de ceva, se teme mereu, probabil să nu se dea de gol cu ceva care i-ar putea ameninţa confortul material. Trebuie să fie ceva grozav de penibil şi ascuns cu grijă, nu ştiu; probabil ceva din trecut. Abia după această reacţie Îşi adună din nou forţele sau mai degrabă o ajută rutina vieţii, pentru a termina descris În mod convenţional cuvântul – bineînţeles cu codiţa aceea veninoasă şi prea lungă de Ia sfârşit. E din nou faza când devine sigură pe ea. Aţi ascultat prin urmare analiza acelei prime impresii de minciună. În acelaşi timp vedeţi, domnilor, cum o analiză minuţioasă duce mai departe prima impresie, generală şi întrucâtva intuitivă. Acest acord final îl numesc verificarea metodică. Am spus nivel scăzut, dar nivelul

acesta nu-i determinat de primitivism, ci de dezacord. Scrisul acesta se modifică, se face mai frumos decât este, dar asta numai în detalii fără importanţă. Persoana respectivă dă dovadă de o oarecare corectitudine, dar numai când este vorba de fleacuri: pune cu grijă punctul pe i, dar în chestiuni mai importante e neglijentă, nedisciplinată, imorală, pe scurt şleampătă. Cele mai şocante sunt accentele; scrisul este aplecat normal spre dreapta, dar accentele cad în direcţia inversă. Produce o impresie ciudată, ca o lovitură de pumnal în spate. E ceva ipocrit şi viclean în asta. M-aş exprima la figurat că persoana respectivă ar fi în stare să înjunghie un om pe la spate. N-o face însă din comoditate şi din lipsă de fantezie. Cred că-i de ajuns. Are cineva un alt manuscris, mai interesant?

*

în seara aceea Rubner se întoarse acasă întunecat.

— Bine că vii măcar acasă, îl întâmpină doamna Rubner. Ai mâncat undeva?

Rubner o privi încruntat.

— Iar începi? bombăni el cu voce ameninţătoare. Doamna Rubner înălţă mirată din sprâncene.

— Şi, mă rog, ce încep din nou? Te-am întrebat doar dacă vrei să mănânci?

— Păi, sigur, spuse dezgustat Rubner. Tu nu ştii să vorbeşti despre altceva decât despre haleală. Astea-s preocupările tale mărunte. Sunt atât de umilitoare veşnica ta pălăvrăgeală, mediocritatea şi toată plictiseala asta! Rubner oftă şi dădu descurajat din mână. Ştiu, aşa ajunge un bărbat să-şi piardă personalitatea.

Doamna Rubner lăsă lucrul să-i cadă în poală şi-şi cercetă atentă soţul.

— Frank, ţi s-a întâmplat ceva? îl întrebă ea grijulie.

— Aha! zâmbi răutăcios Rubner. Acum ţi-e teamă pentru mine, nu? Să nu crezi cumva că mă duci! Ajunge odată omul să descopere ţesătura asta de minciuni. Să-şi dea seama că cineva i s-a agăţat de gât doar pentru comoditatea sa şi… din pură senzualitate. Ptiu! răcni Rubner. Te-apucă greaţa, nu alta!

Doamna Rubner clătină din cap şi vru să spună ceva, dar se răzgândi şi, strângându-şi buzele, începu să coasă zorită. Se făcu tăcere.

— Cum arată casa! spuse printre dinţi Rubner, aruncând o privire mohorâtă în jurul său. Dezordine de femeie şleampătă – bineînţeles când e vorba de fleacuri eşti ordonată şi corectă, dar la lucruri mai mari… Ce-i cu zdrenţele astea aici?

— Îţi repar cămăşile, răspunse cu vocea strangulată doamna Rubner.

— Îmi repari cămăşile! o îngână Rubner. Aşadar, îmi repari

cămăşile! Sigur, şi asta trebuie s-o ştie toată lumea, nu? O jumate de zi trebuie să se vorbească numai despre asta: că cineva repară nişte cămăşi! Să cheltuieşti atâta vorbă şi să-ţi dai atâta importanţă! Şi îţi închipui că asta îţi dă dreptul să porunceşti aici? Gata, de azi s-a terminat!

— Frank, ţi-am făcut eu ceva? întrebă înmărmurită doamna Rubner.

— Parcă eu ştiu? se răsti Rubner. Nu ştiu ce-ai făcut, nu ştiu la ce te gândeşti, ce se ascunde în dosul frunţii tale. Nu ştiu despre tine nimic, absolut nimic, pentru că eşti teribil de atentă să nu-ţi scape vreun cuvânt în faţa mea. Nici trecutul nu ţi-l cunosc!

— Dă-mi voie, interveni cu vioiciune doamna Rubner. Asta întrece orice măsură! Dacă mai spui ceva… Făcu un efort să se stăpânească. Ce te-a apucat, domnule? întrebă ea îngrozită.

— Aha l ripostă triumfător Rubner. Asta-i! De ce te-ai speriat aşa? Ca nu cumva să fi ieşit la iveală ceva ce ar putea periclita drăguţul tău de trai bun? Cunoaştem noi asta; cu toată comoditatea, se mai găseşte câteodată prilejul pentru o aventură, acolo. Nu-i aşa?

Doamna Rubner se prefăcuse parcă în stană de piatră.

— Omule, dacă ai ceva împotriva mea… atunci spune-mi-o de-a dreptul, te rog, rosti ea cu greu, printre lacrimi.

— N-am nimic, declară cu supremă ironie în glas Rubner. Ce să am? N-am nimic cu tine! Doar nu înseamnă nimic să ai o nevastă nedisciplinată, imorală, mincinoasă, dezordonată, vulgară, leneşă, risipitoare şi groaznic de senzuală.

Doamna Rubner izbucni în hohote de plâns şi se ridică, lăsând să-i alunece lucrul pe podea.

— Încetează cu asta, strigă dispreţuitor soţul, asta-i cea mai josnică tiranie, tirania lacrimilor!

Doamna Rubner însă nu-l mai auzi, căci, înecându-se în plâns, fugi să se închidă în dormitorul ei.

Rubner scoase un hohot de râs [tragic şi, băgând capul pe uşă, strigă: „Să înfigi pumnalul pe la spate, şi de asta ai fi în stare, dar eşti prea comodă pentru aşa ceva!“

*

Seara următoare Rubner intră în cârciuma la care obişnuia să se oprească câteodată.

— Citeam tocmai ân ziarul nostru, îl întâmpină domnul Plecka, privindu-l pe deasupra ochelarilor, cât e de grozav grafologul acela, Jensen. Chiar aşa-i, domnule redactor?

— Şi încă cum, spuse domnul Rubner. Domnule Janchik, mie adumi, te rog, o friptură, dar să nu fie tare. E un fenomen Jensen ăsta. L-am văzut aseară. Analizează ştiinţific orice scris.

— Atuncea-i scamatorie, opinie domnul Plecka. Eu cred În totul, numai în ştiinţă nu. Asta-i ca şi cu vitaminele; cât timp nu erau niciun

fel de vitamine, ştiai cel puţin ce mănânci. Acum nu mai ştii, în friptura aia consumi acum factori vitali necunoscuţi. Ptiu! făcu dezgustat domnul Plecka.

— Asta-i altceva, zise Rubner. Ar trebui să vorbesc prea mult ca să-ţi explic ce-s alea psihometrie, automatism, indicii primare şi secundare şi alte chestii. Dar să ştii că omul ăla îţi citeşte din scrisul respectiv ca dintr-o carte. Aşa de bine ţi-l descrie pe cel care a scris că parcă-l vezi în faţa ta. Îţi spune ce fel de om e, ce trecut a avut, la ce se gândeşte, ce ascunde, totul! Am fost de faţă, domnule!!

— Ei, taci! mormăi sceptic domnul Plecka.

— Am să-ţi povestesc un caz, începu domnul Rubner. Cineva – n-am să-i spun numele, dar e un foarte bun cunoscut de-al meu – i-a dat lui Jensen o scrisoare scrisă de soţia lui. Jensen, doar ce-şi aruncă ochii pe ea, şi începe: „Femeia asta eo mare mincinoasă, e dezordonată, senzuală, leneşă, risipitoare, cicălitoare, poruncitoare, are un trecut dubios şi pe lângă astea vrea să-şi omoare soţul!“ Omul acela s-a făcut alb ca varul, pentru că, imaginează-ţi, totul era purul adevăr. Trăise fericit douăzeci de ani cu ea şi nu observase absolut nimici în douăzeci de ani de căsnicie nu observase la soţia lui nici a zecea parte din ceea ce a văzut Jensen la prima vedere! E o performanţă, nu? Asta trebuie să te convingă şi pe dumneata, domnule Plecka!

— Mi se pare ciudat, zise domnul Plecka, ca idiotul ăla să nu fi văzut nimic timp de douăzeci de ani.

— Păi, dacă femeia ştia să se prefacă aşa de bine, zise repede domnul Rubner, şi de altfel, bărbatul fusese pe deplin fericit cu ea – un om atât de fericit nu are ochi pentru nimic. Şi în afară de asta, el nu avusese metode ştiinţifice, exacte. Asta-i ca atunci când, privind cu ochiul liber, ai impresia că vezi culoarea albă, în vreme ce în realitate, din punct de vedere ştiinţific, albul cuprinde în el toate culorile. Experienţa nu înseamnă nimic. Omul de azi ar trebui să se conducă numai după metode exacte. Să nu te mire că respectivul habar n-a avut ce podoabă ţine în casă; pur şi simplu, nu a folosit o metodă ştiinţifică.

— Şi a divorţat de ea? se băgă în vorbă cârciumarul Janchik.

— Nu ştiu, nu mă interesează prostiile astea, răspunse cu indiferenţă domnul Rubner. Pe mine mă interesează doar cum poţi descifra dintr-un scris ceva ce altfel n-ai putea cunoaşte niciodată. Gândiţi-vă: să cunoşti de vreme îndelungată pe cineva ca pe un om bun şi cumsecade şi deodată tronc! Din scrisul lui să-ţi dai seama că e un hoţ sau un tâlhar. Nu trebuie niciodată să te iei după mutră, asta-i. Numai printr-o analiză din asta poţi să vezi ce zace în om!!

— Măi, măi, se minună stânjenit domnul Plecka, să-ţi fie teamă să mai scrii cuiva.

— Tocmai, făcu domnul Rubner. Gândeşte-te ce importanţă va avea

grafologia, să zicem, în criminalistică. Vor fi în stare să închidă un hoţ înainte de a fi furat ceva, scrisul lui va trăda că are ca trăsătură secundară înclinaţia spre furt şi zdup! cu el la Pankrác! Ştiinţa asta are un viitor mare. E ştiinţă adevărată, nu te poţi îndoi de ea, ascultă-mă pe mine. Domnul Rubner îşi privi ceasul. Ei, ora zece, trebuie să plec acasă.

— Da de ce aşa devreme azi? mormăi domnul Plecka.

— Ştii, să nu cârtească nevastă-mea că o las mereu singură, răspunse înduioşat domnul Rubner.

O DOVADĂ INCONTESTABILĂ

— Vezi, Tonik, povestea judecătorul de instrucţie Mates celui mai bun prieten al său, totul e o chestie de experienţă! Eu n-am încredere în mărturisiri, alibiuri şi poveşti d-astea. Nu cred pe nimeni: nici pe inculpat, nici pe martori. Omul minte, chiar şi fără voie. Se întâmplă ca un martor să-ţi jure că nu poartă pică inculpatului, fără să ştie că în străfundul sufletului, în subconştient, ştii, îl urăşte din invidie sau gelozie refulată. Tot ce-ţi spune inculpatul e născocit şi potrivit dinainte. Depoziţiile martorului sunt pornite din intenţia de a uşura sau agrava situaţia inculpatului. Îţi spun, băiete: omul e mincinos până în măduva oaselor!

În ce cred? în hazard, Tonik! în gesturi, fapte şi vorbe întâmplătoare, involuntare, mai bine zis necontrolate, care îţi scapă din când în când. Orice poate fi falsificat şi aranjat, toate sunt prefăcătorii şi intenţii, numai gesturile involuntare nu. Le recunoşti de la prima vedere. Uite caree metoda mea: stau şi-i las să depene tot ce au născocit şi şi-au pregătit dinainte. Mă fac că le dau crezare, le vin chiar în ajutor, ca să le meargă gura mai lesne, şi stau la pândă să prind un cuvânt negândit, o vorbă involuntară. Dar pentru asta trebuie să fii psiholog, să fii iscusit. Unii judecători de instrucţie, căutând să încurce pe inculpat, intervin şi-l fac să-şi piardă capul, ca până la urmă să fie gata să recunoască că a omorât-o pe împărăteasa Elisabeta, să zicem. Eu însă am nevoie de siguranţă absolută. De-aia aştept cu răbdare, până când din minciunile şi scamatoriile care în limbaj juridic se cheamă depoziţie scapără o scânteie de adevăr. Vezi, adevărul curat se desprinde din smârcurile minciunii numai din întâmplare, numai atunci când omul se bâlbâie şi greşeşte.

Ascultă, Tonik, faţă de tine n-am niciun secret, doar suntem prieteni din copilărie. Ţi-aduci aminte ce bătaie ai mâncat când am spart eu geamul? N-aş fi spus nimănui povestea mea, dar mi-e ruşine, nu ştiu cum, aşa că trebuie s-o împărtăşesc cuiva. Încerc să mă stăpânesc, dar nu pot. Trebuie să mărturisesc. Să-ţi spun cum mi-am aplicat [metoda la viaţa mea… intimă. Într-un cuvânt, în căsnicia mea. La urmă n-ai decât să-mi spui că-s un dobitoc şi un necioplit…

Tonik, eu… ei bine, îmi bănuiam soţia, pe Martička! Am fost [gelos

până la nebunie. Îmi intrase în cap că are ceva cu… ştii… cu… Artur. Cred că nu l-ai văzut niciodată. Acum, turnă cunoşti! Ştii │că sunt înţelegător. Dacă aş fi ştiut sigur că-l iubeşte, i-aş fi zis: „Martičko, hai să divorţăm I“ Partea proastă era însă că n-aveam nicio dovadă. Habar n-ai, Tonik, prin ce chinuri am trecut! Ah, Doamne, ce an îngrozitor! Ştii de cee ân stare un soţ gelos; îşi urmăreşte nevasta, o pândeşte, stă de vorbă cu slujnica, face scene. Şi unde mai pui că, din întâmplare, sunt şi judecător de instrucţie. Nu, crede-mă, anul trecut viaţa mea a fost un continuu interogatoriu, uite-aşa, zi de zi, din zori şi până-n noapte.

Inculpata, vreau să spun Martička, s-a ţinut grozavi Zadarnic o pândeam când plângea, când tăcea cu încăpăţânare, când îmi spunea unde a fost şi ce a făcut toată ziua, că n-am putut s-o prind cu nimic. Sigur, m-a minţit de multe ori. M-a minţit mai întotdeauna, dar ce să-i faci, ăsta e cusurul femeilor; în loc să-ţi spună că a fost vreo două ceasuri la modistă, îi trece prin minte să-ţi povestească că a fost la dentist şi la cimitir, la mormântul mămichii… Cu cât o chinuiam mai mult – şi-ţi spun, Tonda, un bărbat gelos e mai rău decât un câine turbat – cu cât o sâcâiam mai mult, cu atât eram mai puţin sigur. Fiecare cuvânt, fiecare răspuns îl întorceam de zece ori pe faţă şi pe dos, dar nu găseam nimic. Doar jumătăţi de adevăruri, obişnuite în toate raporturile dintre oameni, în special în căsnicie. Ei, am trecut prin multe, dar când mă gândesc la suferinţele bietei Martička, îmi vine să mă pălmuiesc, zău aşa, dragă Tonik!

Într-un cuvânt, în vara asta, Martička a plecat la Františkové Lázně. De-ale femeilor, ştii… Arăta, de altfel, foarte rău. Bineînţeles, am plătit un individ josnic care n-a făcut decât să zacă prin cârciumi, s-o urmărească… E de neînchipuit ce amară devine viaţa când un singur lucru nu e în regulă! O singură pată ajunge, ca să fii murdar tot! Martička îmi scria. Scrisori vagi… Ca şi cum n-ar fi avut despre ce să-mi scrie. Se înţelege că le-am citit şi răscitit, căutând să le aflu tâlcul printre rânduri. Într-o zi, am primit un plic cu adresa mea: František Mates, judecător de instrucţie etc. Îl desfac, scot foaia şi dau de cuvintele: „Dragă Artur“.

Ce să-ţi spun, mi s-au muiat picioarele! M-am gândit: „Acum v-am venit de hac“ Ei, Martička, ce întâmplare stupidă, nu-i aşa? Cum se întâmplă uneori când ai de expediat mai multe scrisori, le-a încurcat şi le-a pus greşit în plic. Drept să-ţi spun, mi-era şi milă de ea cât de uşor se trădase!!

Dacă vrei să mă crezi, în prima clipă am avut de gând să-i trimit scrisoarea necitită înapoi. Aşa aş fi procedat în alte împrejurări. Dar gelozia e o patimă murdară, josnică. Am citit scrisoarea, prietene, şi am să ţi-o arăt, pentru că o port tot timpul la mine. Uite ce scria:

Dragă Artur,

Nu te supăra pentru întârzierea răspunsului. Dar eram îngrijorată că Franci – adică eu înţelegi? — *nu mi-a scris de atâta timp. Ştiu că are mult de lucru, dar când o femeie nu are nicio veste de la soţul ei, e ca un trup fără suflet. Dar asia n-o poţi înţelege dumneata, Artur. Luna viitoare vine şi Franci aici. Ce-ar fisă vii şi dumneata? îmi scrie că are acum un caz foarte interesant. Nu-mi spune ce anume, dar cred că e vorba de asasinarea lui Hugo Müller. Sunt foarte curioasă. Îmi pare rău că Franci s-a cam înstrăinat de dumneata, dar cred că asta e numai din cauză că are atât de mult de lucru. Dacă lucrurile ar fi fost ca mai înainte, ai fi putut să-l mai scoţi seara din \bârlog, sau să-l iei cu dumneata într-o excursie cu automobilul.*

Ai fost totdeauna atât de drăguţ cu noi şi cred că nici acum nu ne-ai uitat, cu toate că între noi nu mai e vechea prietenie. Dar Franci e atât de nervos şi de ciudat! Nici nu mi-ai scris ce-ţi mai face prietena. Şi Franci mi se plânge de căldura de la Praga.,

Ar trebui să vină aici, să se mai odihnească, în loc să stea până seara la birou. Când pleci la mare? Sper că-ţi iei şi prietena cu dumneata. Nici nu ştii cât de greu ne vine nouă, femeilor, când suntem singure.

Cu salutări cordiale,

Marta Matesova.

Ei, Tonik, ce zici de asta? Ştiu că nu e o scrisoare prea spirituală. Ca stil şi conţinut de operă slabă. Dar în ce lumină nouă apar acum Martička şi relaţiile ei cu bietul Artur! Să-mi fi jurat de mii de ori, n-aş fi crezut-o, dar am o probă atât de negândită, atât de puţin influenţată de voinţă… Mă crezi acum că adevărul, adevărul adevărat nu iese la iveală decât din imprudenţă? Când am citit scrisoarea asta, mi-a venit să plâng de bucurie şi… de ruşine pentru gelozia mea prostească.

Ce-am făcut atunci? Am legat frumuşel cu o sfoară actele referitoare la asasinarea lui Hugo Müller, le-am băgat în sertar, şi a doua zi m-am şi înfiinţat la Františkové Lázné. Când m-a văzut, Martička s-a roşit şi s-a bâlbâit ca o fetiţă. Parcă săvârşise o faptă rea. Eu, nimic.

— Franci, zice peste o clipă Martička, ai primit scrisoarea mea?

— Ce scrisoare? mă mir eu. Îmi scrii aşa de puţin!

Martička m-a privit mirată. Apoi a suspinat, ca un om care a scăpat de o grijă.

— Probabil am uitat să ţi-o expediez, a spus ea şi, scotocind în poşetă, a scos o foaie mototolită. Începea cu cuvintele: „Dragă Franci“. Eu râdeam în sinea mea. Probabil că Artur îi trimisese înapoi ceea ce nu îi era destinat…

După asta n-am mai scos niciodată o vorbă în legătură cu bănuiala mea, şi de atunci avem linişte în casă. Ia spune-mi, n-am fost un neghiob cu gelozia mea? Acum caut s-o fac pe Martička să uite cele întâmplate. Câtă grijă are de mine, biata de ea! Mi-am dat seama de asta din scrisoarea ei. Ei, acum ţi-am spus tot. Mi-e ruşine mai mult de

prostia mea decât de păcatele mele.

Iată un exemplu clasic care ne arată puterea de convingere a unei întâmplări involuntare.

Cam în acelaşi timp, domnul denumit aici Artur îi spunea doamnei Martička:

— Ei, păpuşo, a avut efect?

— Ce, dragul meu?

— Scrisoarea pe care i-ai trimis-o atunci, ca din greşeală?

— A avut, spuse doamna Marta căzând pe gânduri. Ştii, dragă, mi-e şi ruşine că Franci se încrede acum orbeşte în mine. De atunci e atât de drăguţ… îmi poartă scrisoarea la inimă! şopti doamna Marta, cutremurându-se. Spune-mi, nu e îngrozitor că… că-l înşel aşa, ce zici?

Dar domnul Artur nu era de aceeaşi părere. Cel puţin, aşa susţinea.

EXPERIMENTUL DOCTORULUI ROUSS

Erau prezenţă în mod special: ministrul de interne, ministrul justiţiei, şeful poliţiei, câţiva deputaţi, mai mulţi funcţionari superiori, jurişti celebri, oameni de ştiinţă de renume şi, bineînţeles, reprezentanţi ai presei, care nu pot lipsi de nicăieri.

— Domnilor, începu ilustrul profesor al universităţii Harvard, G.G. Rouss, fostul nostru compatriot, azi cetăţean american, experimentul pe care vi-l voi prezenta se sprijină pe lucrări mai vechi ale iluştrilor mei colegi şi colaboratori într-ale ştiinţei, nu-i *indeed,* nimic nou în toată chestiunea ci este, eh, *really*… acelaşi lucru, spuse el repede, bucuros că şi-a amintit expresia potrivită. Doar *method-ul* de aplicare şi *utilizabilitatea* practică a câtorva *expériences* teoretice au constituit *obiectul* contribuţiei mele. Îi rog în special pe domnii criminalişti să aprecieze chestiunea după *practice* lor. *Well.*

Deci toată chestiunea este asta: eu am să vă spun un cuvânt şi domniile-voastre trebuie să spună alt cuvânt, primul care vă vine pe limbă în momentul acela, chiar dacă este un nonsens, eh, prostie, vreau să spun fără sens. La sfârşit, după cuvintele pe care mi le veţi da, am să vă spun la ce vă gândiţi şi eh, şi ce ascundeţi în mintea voastră. Înţelegeţi? N-am să vă explic *theoretically;* sunt asociaţii, impresii refulate, puţină *suggestion* şi alte chestiuni din astea. Am să fiu foarte scurt: trebuie să… eh, *well,* să excludeţi voinţa şi reflecţia. Astfel se eliberează *connexions* subconştiente şi eu am să cunosc din asta ce, ce – celebrul profesor îşi căuta cuvintele… *Well, what's on the bottom of your mind.*

— Ce se află în adâncul sufletelor dumneavoastră, îi suflă cineva din auditoriu.

— Întocmai aşa, zise mulţumit C.G. Rouss. Dumneavoastră trebuie doar să spuneţi *automatically,* ce vă vine pe limbă în acel moment, fără niciun fel de control şi *reserve. Business-ul* meu va consta în aceea de a face *analysis* imaginilor dumneavoastră. *Thatt's all.* Am să vă

demonstrez pe un *case* eh, caz criminalistic, şi pe urmă pe cineva din auditoriu, care se va mai oferi. *Well,* domnul director de la poliţie o să ne spună ce-i cu acest *case.* Poftiţi!

Şeful poliţiei se ridică în picioare şi zise:

— Domnilor, omul pe care-l veţi vedea acum se numeşte Suchánek, pălmaş şi lăcătuş calificat, domiciliat în Záběhlice. E arestat de o săptămână, sub bănuiala de a-l fi asasinat pe şoferul de taxi losef Čepelka, dispărut de cincisprezece zile.

Temeiurile bănuielii sunt următoarele: maşina celui dispărut a fost găsită în hambarul arestatului, pe volan şi sub bancheta şoferului sunt urme de sânge uman. Acuzatul, se înţelege, neagă cu încăpăţânare totul. El afirmă că a cumpărat maşina de la Čepelka cu şase mii de coroane, fiindcă intenţionează să se apuce de şoferie. Am constatat că cel dispărut se exprimase în adevăr în sensul că are de gând să dea dracului totul, să-şi vândă rabla de maşină şi să se angajeze undeva ca şofer. Alte urme însă n-am mai găsit despre el. Cum alte indicii nu mai există, arestatul va fi trimis mâine în prevenţie la penitenciarul din Pankrác. Am cerut permisiunea ca celebrul nostru compatriot, profesorul C.G. Rouss, să-l folosească pentru experimentul său; dacă domnul profesor binevoieşte…

— *Well,* spuse profesorul, care între timp luase sârguincios notiţe, lăsaţi-l să vină, vă rog.

La un semn al şefului poliţiei, un poliţist îl aduse pe Cenek Suchánek. Era un om scund, posomorit, cu o mutră acră, care parcă îi invita pe toţi să-l pupe undeva fiindcă el unul e ferm hotărât să nu se dea bătut.

— Hallo, dumneata, apropie-te, i se adresă cu asprime C.G. Rouss. N-am să te întreb nimic. Am să-ţi spun doar nişte cuvinte şi dumneata va trebui să răspunzi imediat cu primul cuvânt care-ţi vine în minte, mă înţelegi? Aşadar, atenţie: Pahar.

— C… t, răspunse îndărătnic Suchánek.

— Ascultă, Suchánek, interveni repede şeful poliţiei, dacă nu răspunzi cuviincios, te trimit imediat la interogatoriu. Au să te ţină acolo toată noaptea. Fii atenţi încă o dată!

— Pahar, repetă profesorul Rouss.

— Bere, mormăi Suchánek.

— Ei, vezi, omule, aşa-i foarte bine, zise celebrul profesor.

Suchánek holbă neîncrezător ochii. N-o fi cumva vreo viclenie în afacerea asta?

— Stradă, zise profesorul.

— Maşini, completă fără voie Suchánek.

— Trebuie să răspunzi mai repede. Casă!

— Câmp.

— Strung!!

— Alamă.

— Foarte bine. (S-ar fi zis că Suchánek nu mai are nimic împotriva acestui joc.) Mama!

— Mătuşa.

— Câine!

— Cuşcă.

— Soldat!

— Tunar. Treaba mergea ca pe roate, din ce în ce mai rapid. Pe Suchánek jocul începuse parcă să-l distreze. Îi aducea aminte de o partidă de cărţi. Doamne, dar de câte nu-şi aducea aminte, fără să vrea, în vremea asta!

— Drum, aruncă vorba, în acelaşi |tempo rapid, C.G. Rouss.

— Şosea.

— Praga!

— Beroun.

— A ascunde!

— A îngropa.

— A lustrui!

— Pete.

Cârpă!

— Sac.

— Sapă!

— Grădină.

— Groapă!

— Gard.

— Cadavru!

Nimic.

— Cadavru, repetă cu insistenţă în glas profesorul. L-ai îngropat lângă gard, nu?

— Eu n-am spus nimic, izbucni Suchánek.

— L-ai îngropat lângă gard, în grădină, repetă categoric C.G. Rouss. L-ai ucis în drum spre Beroun. Ai şters sângele din maşină cu un sac. Ce ai făcut cu sacul?

— Nu-i adevărat, strigă Suchánek. Am cumpărat maşina de la domnul Čepelka! N-am să îngădui nimănui să-mi smulgă…

— Ai răbdare, omule, îl întrerupse Rouss. Am să rog *policemenii* să se ducă acolo să controleze. Asta nu mai este Zmsinm-ul meu. Omul ăsta poate să plece. Mă rog, domnilor, totul a durat şaptesprezece minute. A mers foarte repede. A fost un *case* slab. De cele mai multe ori durează o oră. Acum eu v-aş ruga ca cineva din dumneavoastră să binevoiască să vină să-i dau cuvinte. Va dura mult, pentru că eu nu ştiu ce are omul acela *secret* sau, cum se spune, ce ascunde omul?

— Secret, îi suflă cineva din auditoriu.

— A, perfect, se bucură reputatul nostru compatriot, cunosc, asta va

fi *prima opera.* Ne va lua mult timp, până ce domnul respectiv ne va trăda caracterul, trecutul, şi cele mai ascunse *ideas* ale sale.

— Gânduri, suflă gasul din public.

— *Well.* Vă rog, domnilor, cine se oferă pentru *analysis?*

Urmă o pauză. Cineva din cei prezenţă râse. Dar de mişcat, nu se mişcă nimeni.

— Vă rog, repetă C.G. Rouss. Nu doare.

— Du-te dumneata, colega, îi şopti ministrului justiţiei ministrul de interne.

— Prezintă-te în numele partidului dumitale, îl înghionti un deputat pe un altul.

— Pofteşte dumneata, domnule şef de secţie, îl invită un funcţionar superior pe colegul său din alt minister.

Pauza devenea penibilă. Nu se prezenta nimeni.

— Vă rog, domnilor, interveni pentru a treia oară savantul american. Doar nu vă temeţi să nu vă trădaţi?

În clipa aceea, ministrul de interne se întoarse spre cei din spatele său şi şuieră printre dinţi: „Dar să se ducă odată cineva, domnilor!“

Din fundul sălii se ridică în picioare, tuşind cu modestie, un bătrânel uscăţiv şi cam şters, cu mărul lui Adam mişcându-i-se în sus şi în jos de emoţie.

— Îmi… ehe, începu el timid, îmi permit eu, dacă nu vrea altcineva, să…

— Poftiţi aici, îl întrerupse cu un aer superior americanul. Luaţi loc. Trebuie să spuneţi primul cuvânt care vă vine în cap. Nu trebuie să vă gândiţi, ci să rostiţi *mechanically* orice vă vine pe limbă. Înţelegeţi?

— Da, răspunse amabil subiectul experimentului, puţin stingherit de prezenţa unui auditoriu atât de important. Tuşi ca să-şi dreagă vocea şi clipi temător din ochi ca un licean.

— Copac, îi aruncă repede savantul.

— Puternic, şopti bătrânelul.

— Cum, mă rog? întrebă savantul, parcă nepricepând.

— Uriaş al pădurilor, explică omul cu sfială.

— Aha! Aşa! Stradă!

— Strada… strada în veşmânt de sărbătoare.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta?

— Sărbătoare. Sau înmormântare.

— *So.* Atunci trebuie să spuneţi numai sărbătoare. Pe cât posibil, un singur cuvânt.

— Da, vă rog.

— Mai departe deci: Magazin!

— Prosper. Criza comerţului nostru. Afacere politică.

— Hm. Instituţie.

— Care, vă rog?

— Indiferent. Răspundeţi un cuvânt oarecare, dar repede!

— Dacă aţi binevoi să spuneţi instituţiile…

— *Well.* Instituţiile!

— Competente, rosti repede şi bucuros bătrânelul.

— Ciocan!

— Cleşte. A smulge răspunsul cu cleştele. I-a spart capul cu ciocanul.

— *Curious,* mormăi savantul. Sânge!

— S-a făcut roşu ca sângele de ruşine. Vărsare de sânge nevinovat. Istorie scrisă cu sânge.

— Foc!

— Prin foc şi [sabie. Bravul pompier. Cuvântare înflăcărată. *Mane tekel.*

— E un *case* ciudat, spuse surprins profesorul. Încă o dată. Spuneţi doar prima noţiune, înţelegeţi? Numai ceea ce vă vine *automatically* în minte, când auziţi cuvântul. *Go on.* Mână!

— Frăţească sau de ajutor. Ţine steagul. Cu mâinile (legate. Mâini murdare. A lovi peste mână.

— Ochi!

— Ochii [severi ai publicului. Sare în ochi. Desprindere de retină. Martor [ocular. Nisip în ochi. Ochi nevinovaţi de copil. Cu ochii legaţi.

— Nu aşa de mult! Bere!

— Băutură tare care pişcă la limbă. Flagelul alcoolului.

— Muzică!

— Muzica viitorului. Orchestră verificată. Popor de muzicanţi. Acorduri armonioase. Concertul marilor puteri. Fluierul păcii. Imn naţional.

— Sticlă!

— Vitriol. Dragoste nefericită. A decedat la spital în dureri groaznice.

— Otravă!

— Otravă şi venin. Otrăvirea fântânilor.

C.G. Rouss se scărpină în cap.

— *Never heard that.* Încă o dată, vă rog. Aş vrea să vă atrag atenţia, domnilor, că totdeauna se începe cu… eh, cu astfel de *plan,* lucruri obişnuite, pentru a se descoperi *interest-ul.* Principal şi *profession* aljamului respectiv. Aşadar: Cont!

— Răfuiala istoriei. A se răfui cu duşmanul, în contul adversarilor noştri.

— Hm. Hârtie!

— Până şi hârtia se roşeşte de ruşine, declară energie bătrânelul. Hârtii de valoare. Hârtia rabdă orice.

— *Bless you,* exclamă înfuriat învăţatul. Piatră!

— A da primul cu piatra. Piatră funerară. Amintire veşnică, declară înfierbântat omul supus experimentului. *Ave, anima pia.*

— Car!

— Car triumfal. Roţile destinului. Maşina salvării. Car bogat decorat cu o scenă alegorică.

— Aha, strigă C.G. Rouss. *That's it!* Orizont!

— Întunecat, rosti, cu vie mulţumire, bătrânelul. Nori negri la orizontul politic. Orizont îngust. A deschide orizonturi noi.

— Arme!

— Arme necinstite. Înarmat până-n dinţi. Cu steagurile fluturând. A-i cădea în spate. Săgeată otrăvită, turui entuziasmat bătrânelul. Nu vom da înapoi. Vacarmul luptei. Campania electorală.

— Element!

— Elemente furibunde. Împotrivire crâncenă. Elemente necinstite. Tinere elemente. Trăiască!

— Ajunge, îl opri C.G. Rouss. Lucraţi în presă, nu?

— Da, vă rog, confirmă cu înflăcărare subiectul experimentului. De treizeci de ani. Sunt redactorul Vasătko.

— Mulţumesc, se înclină sec celebrul nostru compatriot american. *Finished, gentlemen. Analysis* acestor răspunsuri ne-ar demonstra că omul respectiv este un gazetar. Cred că ar fi inutil să continuăm experienţa. *It would only waist our lime.* Vă rog, experimentul nu a reuşit. *So sorry, gentlemen.*

— Ia te uită, exclamă seara la redacţie domnul Vasâtko uitându-se prin materialele sosite la redacţie. Poliţia anunţă că s-a găsit cadavrul acelui Josef Čepelka. Fusese îngropat sub gard în grădina lui Suchánek, iar sub el au găsit un sac plin de sânge. Ca să vezi, Rouss acela ce bine a putut să ghicească! Să nu-ţi vină să crezi, colega, nu i-am spus niciun cuvânt despre ziar, dar el a ghicit singur că sunt gazetar. „Domnilor, a spus, aveţi în faţa dumneavoastră un vechi şi remarcabil ziarist…“ De altfel, am şi scris în articolul privitor Ia experimentul lui: „Deducţiile celebrului nostru compatriot au fost primite cu aprecieri favorabile în cercurile noastre de specialişti“. Stai, aici ar trebui s-o întorc altfel: „Interesantele deducţii ale celebrului nostru compatriot au fost pe bună dreptate primite cu vii şi favorabile aprecieri în cercurile noastre de specialişti.“ Aşa-i mai bine.

SCRISOAREA PIERDUTĂ

— Boženko, îi spuse soţiei sale ministrul, servindu-se cu o impresionantă porţie de salată, azi după masă am primit o scrisoare care o să te intereseze. Trebuie s-o prezint în Consiliul de miniştri. Dacă ar transpira ceva în afară, un anumit partid politic s-ar afla într-o frumoasă încurcătură. Na, uită-te şi tu, zise ministrul, căutând întâi în buzunarul stâng de la piept şi apoi în cel din dreapta. Stai, unde naiba am pus-o, mormăi el pipăindu-şi din nou buzunarul stâng. După care,

puse furculiţa jos şi începu să se caute cu amândouă mâinile în toate celelalte buzunare. Un spectator atent ar fi observat că un ministru are un număr tot atât de impresionant de buzunare în toate părţile posibile şi imposibile ale trupului, ca orice bărbat obişnuit, că în ele are chei, creioane, carnete, un ziar de seară, portofel, hârtii oficiale, ceas, scobitori, briceag, pieptene, scrisori vechi, batistă, chibrituri, bilete vechi de cinema, stilou şi multe alte obiecte de necesitate curentă; ar mai fi de observat că scotocind prin buzunare bombăne pentru sine: „unde dracu am pus-o“, „ce, am înnebunit“, „stai niţel“ întocmai cum ar fi făcut oricare altă fiinţă omenească care se caută prin buzunare. Soţia ministrului însă nu acordă prea multă atenţie acestui fapt, ci zise întocmai ca orice altă femeie: „Te rog, mai bine mănâncă. Se răceşte mâncarea.“

— Bun, zise ministrul, băgând la loc în buzunarele respective conţinutul lor, am lăsat-o, se vede treaba, pe masă, în birou. Acolo am citit-o. Închipuie-ţi, izbucni el volubil, punându-şi în farfurie o bucată de friptură, închipuie-ţi că cineva îmi trimite originalul scrisorii lui… un moment, se întrerupse el agitat şi se ridică de la masă. Mă duc să mă uit în birou. Am lăsat-o probabil pe masă. Şi ieşi.

Văzând că nu s-a întors nici după zece minute, doamna Božena se duse după el în birou. Ministrul se aşezase pe jos, în mijlocul încăperii, şi cerceta foaie cu foaie actele şi scrisorile luate de pe birou.

— Săpun mâncarea în cuptor? întrebă doamna Božena cu un ton puţin supărat,

— Imediat. Un moment, zise distrat ministrul Probabil că am băgat-o aici, printre hârtii. Ar fi tare prost dacă n-aş găsi-o… Dar nu se poate; trebuie să fie pe aici, pe undeva.

— Atunci, mănâncă întâi şi pe urmă cauţi, îl sfătui soţia.

— Îndată, imediat, răspunse iritat ministrul. Numai s-o găsesc. Era un plic galben. Îmi vine să înnebunesc, bombăni el luând în mână alt teanc de hârtii. Aici, la masa asta am citit-o şi nu m-am mişcat din loc, până nu m-a i chemat la cină. Unde putea să dispară?

— Îţi trimit mâncarea aici, se hotărî doamna ministru şi-şi lăsă soţul pe jos, în mijlocul hârtiilor. În cameră se aşternu tăcerea, în timp ce afară foşneau copacii şi cădeau stelele. Era aproape miezul nopţii când doamna Božena începu să caşte şi se îndreptă încetişor spre uşa biroului, să arunce o privire înăuntru.

Ministrul, fără haină, ciufulit şi asudat, stătea în picioare în mijlocul camerei răscolite cu fundul în sus. Peste tot, pe jos, grămezi de hârtii, mobila trasă la perete, covoarele îngrămădite într-un colţ. Pe masa de lucru se afla neatinsă cina.

— Pentru Dumnezeu, omule, ce faci aici? strigă doamna Božena.

— Lasă-mă-n pace, se înfurie ministrul. Ce mă tot pisezi din cinci în cinci minute? îşi dădu însă imediat seama că e nedrept cu ea şi adăugă

mai calm: Trebuie să caut sistematic, înţelegi? Bucată cu bucată. Undeva trebuie să fie, că n-a intrat doar nimeni aici în afară de mine. De n-ar fi atâtea blestemate de hârţoage!

— Vrei să-ţi ajut? se oferi plină de compasiune doamna Božena.

— Nu, n-ai face decât să mi le deranjezi, se apără cu gesturi agitate, în mijlocul harababurii aceleia, ministrul. Du-te de te culcă, vin şi eu imediat.

La trei dimineaţa domnul ministru se duse la culcare, răsuflând din greu. E cu neputinţă, îşi zicea el: la ora cinci mi-a adus poştaşul plicul galben cu scrisoarea; am citit-o la masa de scris, unde am lucrat până la opt; la opt m-am dus la cină şi cam peste cinci minute am dat fuga În birou s-o caut. În astea cinci minute nu putea nimeni să intre în încăpere.

În clipa aceea, ministrul sări în picioare şi dădu buzna în birou. Bineînţeles, ferestrele erau deschise. Locuiau însă la primul etaj şi, unde mai pui, la stradă. „Nu cred să fi pătruns cineva aici pe fereastră, se gândi domnul ministru. Dimineaţa însă, îşi propuse el, trebuie să mă conving şi în această privinţă.“

Şi îşi întinse din nou trupul greoi în pat. „Stai, îşi aminti el, am citit odată într-o carte că o scrisoare ca asta poate să scape atenţiei dacă stă undeva la vedere! Ei, fir-ar să fie! Cum de nu mi-a trecut prin cap imediat?“ Dădu din nou fuga în birou să vadă ce-i sare în ochi. Văzu însă doar grămezile de hârtii, sertarele trase şi dezordinea dezolantă, de neînchipuit, rezultat al căutărilor sale. Blestemând şi gâfâind, ministrul se răsucea de pe o parte pe alta, fără somn, în patul său.

Avu răbdare doar până la ora şase. La şase fix striga în telefon să-l scoale de urgenţă pe ministrul de interne, „pentru o chestiune extrem de importantă, pricepi odată, omule?“ După ce obţinu legătura, începu să vorbească cu înfrigurare în glas: „Alo, colega, te rog, trimite imediat la mine, dar imediat, trei sau patru oameni capabili… da, detectivi… bineînţeles, pe cei mai demni de încredere. Mi-a dispărut un act important… colega, e un caz de neînţeles… Da, da, îi aştept. Să nu ating nimic? Crezi că aşa trebuie? Bine. Furt? Nu ştiu. Bineînţeles, strict confidenţial, nu vorbi cu nimeni despre treaba asta. Îţi mulţumesc; şi scuză-mă că… Respectele mele, colega!“

Aproape de ora opt se constată că oamenii cei mai capabili şi mai demni de încredere sunt în număr de şapte; căci şapte erau bărbaţii cu gambetă care se înfăţişară la locuinţa domnului ministru.

— Iată despre ce este vorba, domnilor, le dădu explicaţii ministrul, introducându-i pe cei şapte oameni de încredere în biroul său. Aici, în încăperea aceasta, am lăsat aseară o… hm, o scrisoare foarte importantă… într-un plic galben… cu adresa scrisă cu cerneală violetă.

Unul din cei şapte oameni cei mai capabili scoase un fluierat

admirativ. „Da frumos a mai ferchezuit pe-aici porcul naibii!“ declară el cu aer de cunoscător.

— Cum adică? întrebă jignit ministrul.

— Hoţul, cine altul?! răspunse detectivul privind cu un ochi critic balamucul din încăpere.

Domnul ministru se împurpură uşor la obraz.

— Adevărul e, interveni el repede, că eu am deranjat puţin lucrurile când am căutat; treaba stă aşa, domnilor, eu… hm, nu pot exclude posibilitatea ca scrisoarea să fie pe undeva, pe aici… pusă bine sau căzută… Ca să mă exprim mai clar, nu poate fi în altă parte decât în această încăpere. Cred că… da, aş afirma chiar că încăperea aceasta ar trebui cercetată în mod sistematic. Asta însă, domnilor, este treaba dumneavoastră, pentru a întreprinde tot… tot ce este omeneşte posibil.

Omeneşte posibil sunt multe, aşa că trei dintre cei mai capabili se încuiară în birou, pentru a-l cerceta sistematic; doi interogară slujnica, bucătăreasa, portarul şi şoferul; ultimii doi plecară nu se ştie unde în oraş, pentru a purcede, după cum înşişi spuneau, la cercetări.

În seara aceleiaşi zile, primii trei dintre cei mai capabili şapte oameni declarară că este absolut exclus ca scrisoarea pierdută să se afle în camera de lucru a domnului ministru; au scos doar şi tablourile din ramă, au demontat mobila şi au numerotat fiecare hârtiuţă. Ceilalţi doi au constatat că în cabinetul de lucru al ministrului intrase doar slujnica, atunci când, la porunca doamnei Božena, îi adusese acolo cina. Îl găsise pe domnul ministru stând pe jos, pe parchet, înecat în hârtii. Deoarece însă nu este exclus ca tot cu acea ocazie slujnica să fi putut sustrage şi scrisoarea, s-au întreprins cercetări în legătură cu iubitul ei – funcţionar la reţeaua telefonică – pe care acum îl ţinea sub discretă supraveghere un om de-al lor. Ultimii doi întreprindeau cercetări undeva, în necunoscut.

În noaptea aceea, ministrul nu putu închide ochii. Îşi repeta fără încetare: la ora cinci a sosit plicul galben cu scrisoarea, a citit-o la birou şi n-a ieşit din cameră până la cină; scrisoarea trebuia să fi rămas acolo – şi nu era. Misterul acesta, pe cât de straniu, pe atât de impenetrabil, îl deprima şi-i dădea dureri de cap. Luă un somnifer şi dormi buştean până la ziuă.

Dimineaţa constată că în jurul casei lui se plimba (fără să ştie de ce) unul din cei şapte oameni capabili. Ceilalţi şase întreprindeau, pesemne, cercetări în întreaga republică.

— Cazul a fost dat spre cercetare, îi telefonă ministrul de interne. Aştept din clipă în clipă un raport. După cele ce mi-ai spus, colega, referitor la conţinutul scrisorii, putem deduce cam pe cine ar fi interesat… Dacă am putea face o percheziţie într-un anume secretariat, sau într-o anume redacţie, am şti mai multe; dar ascultă-

mă pe mine, afacerea se rezolvă!

Ministrul mulţumi cu voce slabă. Era prost dispus şi-i mai era somn. Seara bombăni, cu jumătate de gură câteva cuvinte şi se urcă în pat.

Cam pe la ora unu din noapte – era o noapte luminoasă cu lună plină – doamna Božena auzi paşi în bibliotecă. Se înarmă cu tot curajul unei soţii exemplare şi intră pe vârfuri în bibliotecă. Uşa era dată de perete, un geam al bibliotecii deschis şi în faţa ei domnul ministru, în cămaşă de noapte, mormăind încetişor şi căutând preocupat ceva într-o carte.

— Pentru numele lui Dumnezeu, omule, ce faci aici? întrebă speriată doamna Božena.

— Vreau să văd ceva, răspunse evaziv ministrul.

— Pe întuneric? se miră doamna Božena.

— Eu văd, afirmă ministrul şi puse cartea la loc în bibliotecă. Noapte bună, spuse apoi cu jumătate de glas şi se îndreptă încet spre dormitor.

Doamna Božena clătină din cap. Sărmanul, îşi spuse, n-are somn din cauza nefericitei aceleia de scrisori.

Dimineaţa, domnul ministru îşi făcu apariţia trandafiriu şi aproape vesel.

— Spune-mi, te rog, ce-ai căutat azi-noapte în bibliotecă? îl întrebă soţia.

Ministrul puse linguriţa jos şi făcu ochii mari.

— Eu? Ce-ţi veni? Nici vorbă să fi fost în bibliotecă. Am dormit buştean.

— Dar bine, Vládo, am vorbit cu tine acolo! Frunzăreai o carte şi mi-ai spus că vrei să te uiţi la ceva.

— Prostii! făcu neîncrezător ministrul. Poate ai visat. Nu m-am trezit toată noaptea.

— Erai în picioare lângă raftul din mijloc, îşi susţinu afirmaţia doamna, şi nu aprinseseşi lumina. Frunzăreai cartea pe întuneric şi ai mai şi spus: „Eu văd.“

Ministrul se prinse cu mâinile de cap.

— Femeie! vorbi el răguşit, cu grumazul strâns ca într-o menghină. Ce, crezi că sunt lunatec? Fugi de-aici, se calmă el, trebuie că ai visat. N-am fost în viaţa mea somnambul!!

— Era pe la ora unu, îşi susţinu părerea doamna Božena, adăugind apoi puţin iritată: Poate vrei să spui că eu sunt nebună?

Ministrul învârtea, îngândurat, linguriţa în ceai.

— Arată-mi, te rog, unde stăteam, zise el deodată.

Doamna Božena îl conduse în bibliotecă.

— Stăteai aici, lângă raftul ăsta, şi ai pus cartea aici, în locul ăsta.

Ministrul clătină dezorientat din cap. În raft se afla colecţia completă a venerabilei „Colecţii de legi şi decrete“.

— Sunt nebun, mormăi e], scărpinându-se la ceafă, şi scoase aproape mecanic din raft un volum aşezat cu capul în jos. Volumul i se deschise în mâini: acolo se afla plicul galben cu adresa scrisă cu cerneală violetă.

*

— Vezi, Boženo, se minună domnul ministru, aş fi jurat că n-am făcut un pas afară din cabinetul de lucru. Abia acum îmi amintesc ca prin vis că, atunci când am citit scrisoarea, mi-am zis: să mă uit la legea din douăzeci şi trei. Am adus probabil cartea, am pus-o pe birou şi am vrut să notez ceva, dar cum volumul se tot închidea, am pus probabil la pagina aceea scrisoarea – pe urmă, pesemne, am închis cartea şi în mod mecanic am dus-o la locul ei. Să mă duc însă inconştient, în somn, la ea, asta, hm, ştii, să n-o mai spui la nimeni. Oamenii ar putea să creadă… nu prea fac impresie bună cazurile astea psihologice misterioase.

După o clipă, domnul ministru telefonă jovial ministrului de interne:

— Alo, colega, afurisita aceea de scrisoare… Da de unde, nu i-au dat de nicio urmă; e la mine în mână… Cum s-a găsit? Nu-ţi spun, colega. Sunt metode pe care voi, cei de la interne, nu le-aţi aflat încă… Ştiu că oamenii voştri au făcut tot ce puteau face, nu sunt vinovaţi că nu pot mai mult… Nu, să nu mai vorbim despre asta. Mă rog, mă rog… Servus, colega!

S-A FURAT UN DOCUMENT!

La trei dimineaţa, la comandamentul garnizoanei zbârnâi telefonul:

— Aici colonelul Hampl de la statul-major. Trimiteţi-mi imediat doi agenţi de la poliţia militară! Anunţaţi-l şi pe locotenent-colonelul Vrzal!… Da, de la contraspionaj!… Ce-ţi pasă dumitale de ce?… Să vină imediat la mine! Da, acum noaptea… Da, cu maşina… Repede, mă înţelegi?

Peste un ceas locotenent-colonelul Vrzal era la faţa locului unde, la mama dracului, într-un cartier de vile, îl întâmpină un domn între două vârste, foarte îngrijorat. Era în civil, adică în cămaşă şi pantaloni.

— Domnule locotenent-colonel, mi s-a întâmplat o mare nenorocire! Ia loc, domnule dragă! Fir-ar a dracului să fie de treabă afurisită! Fir-ar a naibii de dobitocie! Ascultă, să vezi cum a fost! Alaltăieri dimineaţă mă cheamă şeful statului-major, îmi dă o hârtie şi-mi spune: „Lucreaz-o acasă, măi Hampl, şi cu cât or şti mai puţini de ea, cu atât mai bine! La tine în birou nici pâs! Fuga marş acasă, stai acolo cuminte şi lucrează! Ia numai seama bine ce faci I“ – Ce fel de document era? întrebă locotenent-colonelul Vrzal.

Colonelul Hampl şovăi o clipă.

— Ei, ce document! De la secţia C!

— Aha! făcu locotenent-colonelul Vrzal, devenind deodată exagerat

de grav.

— Cum îţi spuneam, continuă colonelul enervat, alaltăieri am lucrat toată ziua. Dar ce dracu era să fac noaptea cu documentul? Să-l pun în sertar, nu mi se părea nimerit. Casă de bani n-am… Dacă ar fi aflat cineva că e la mine, s-ar fi zis cu el! în prima noapte l-am ascuns în pat, sub saltea, dar până dimineaţa l-am făcut mototol!

— Cred, spuse locotenent-colonelul Vrzal.

— Ce să-i faci! oftă colonelul. Nevastă-mea e şi mai grasă decât mine. Ei, a doua seară nevasta mă sfătuia: „Ştii ceva? zice. Să-l punem în cutia aia de tablă în care ţinem macaroanele şi să-l ascundem în cămară. Tot o închid eu peste noapte, zice, şi iau cheia la mine.“ Că, vezi dumneata, avem o servitoare care e ca un sac fără fund! Mănâncă tot ce vede! „Acolo, mai zice nevasta, n-o să-l caute nimeni. Nu-i aşa?“ Şi mie, drept să-ţi spun, propunerea mi-a plăcut.

— Cămara dumitale are fereastră dublă, sau simplă? interveni locotenent-colonelul Vrzal.

— Dracu s-o ia, izbucni colonelul, la asta nu m-am gândit! Simplă. Eu, care mă aşteptam la altă grozăvie, am uitat să examinez fereastra. Fir-ar a dracului de treabă!

— Ei, şi pe urmă? vru să ştie locotenent-colonelul.

— Ce să-ţi mai spun? La două spre dimineaţă nevastă-mea a auzit servitoarea ţipând. Când s-a dus să întrebe ce s-a întâmplat, a găsit-o ţipând ca din gură de şarpe: „Hoţii! Hoţii în cămară!“ Nevastă-mea dădu fuga după cheie, eu mă repezii în cămară cu pistolul în mână… Acolo, ce să vezi? Fir-ar a dracului de treabă! Fereastra scoasă, şi cutia cu documentul nicăieri! De hoţ, nici urmă. Asta-i tot, încheie colonelul.

Locotenent-colonelul bătea toba cu degetele pe masă.

— Domnule colonel, a ştiut cineva că documentul e la dumneata?

Disperat, nenorocit, colonelul lăsă mâinile în jos.

— Nu ştiu. Dar tâlharii ăia de spioni pe toate le află.

Îşi aminti, deodată, că şi locotenent-colonelul Vrzal era spion şi încercă s-o dreagă:

— Adică, sunt oameni deştepţi… N-am spus la nimeni nimic, pe cuvântul meu! adăugă el mai cu curaj. Cine putea să bănuiască că l-am ascuns în cutia de macaroane?

— Unde erai când l-ai pus în cutie? întrebă locotenent-colonelul.

— Aici, lângă masă…

— Şi cutia unde era?

— Stai! zise colonelul, încercând să-şi aducă aminte. Eu eram aici pe scaun şi aveam cutia în faţă…

Locotenent-colonelul se sprijini cu coatele pe masă şi privi visător afară, pe fereastră. Peste drum, prin pâcla dimineţii, se contura umbra cenuşie a unei case.

— Cine stă acolo? întrebă el tărăgănat.

Colonelul lovi cu pumnul în masă.

— Fir-ar al dracului să fie! Cum am uitat! îmi pare că un ovrei, director de bancă sau aşa ceva. Fir-ar al dracului! Asta e, Vrzal! Mi se pare că am dat de urma hoţului.

— Ia să văd şi eu cămara aia! zise locotenent-colonelul, ca şi cum n-ar fi auzit nimic din ce-i spusese Hampl,

— Hai, vino! Pe-aici, la stânga! spuse colonelul, deodată plin de însufleţire. Am ajuns. Cutia era acolo, pe raftul de sus.

Văzând că servitoarea cască gura la ei, o repezi:

— Ce te tot învârteşti pe-aci, toanto? Ia du-te în pod, sau în beci, sau unde mai ai treabă!

Locotenent-colonelul, după ce-şi trase cu grijă mănuşile, se căţără pe pervazul ferestrei, care era destul de înaltă.

— Au scos-o cu o daltă de fier, spuse el, după ce examină lemnul pervazului. Desigur că şi cerceveaua era din lemn moale. Putea s-o desfacă şi un copil, domnule colonel.

— Fir-ar a dracului de socoteală! se miră colonelul. Ce oameni şi ăştia care fac ferestre aşa de păcătoase!

În faţa casei aşteptau doi soldaţi.

— Sunteţi de la poliţia militară? întrebă locotenent-colonelul Vrzal. Bine, să mă mai uit şi pe dinafară… Domnule colonel, te sfătuiesc să nu-ţi părăseşti domiciliul până la noi ordine.

— Se-nţelege… Adică, de ce?

— Ca să fii acasă, dacă cumva… Soldaţii rămân aici.

Colonelul oftă adânc, înghiţi o dată în sec şi şopti:

— Înţeleg… Nu doreşti o cafea? O face nevastă-mea îndată.

— Nu e timp de băut cafea, spuse cu răceală locotenent-colonelul. Şi încă ceva: să nu sufli cuiva o vorbă de furtul documentului! Aşteaptă până… până o să te chem. Încă ceva: să-i spui servitoarei că nu ţi s-au furat decât nişte conserve.

— Dragă Vrzal, spuse colonelul deznădăjduit, o să găseşti documentul, nu-i aşa?

— O să încerc, spuse locotenent-colonelul şi, pocnind din călcâie, plecă.

Toată dimineaţa aceea colonelul Hampl a stat ca o curcă plouată. Erau clipe în care vedea parcă aievea doi ofiţeri venind să-l aresteze. Alteori căuta să şi-l închipuie pe locotenent-colonelul Vrzal punând în mişcare întreg serviciul de contraspionaj al armatei, această uriaşă şi misterioasă maşinărie. Încerca să-şi imagineze starea de alarmă de la statul-major şi suspina îndurerat.

— Karel, puişorule, spuse, pentru a douăzecea oară nevastă-sa, care, prevăzătoare ca toate femeile iubitoare, ascunsese de mult revolverul în geamantanul servitoarei, nu vrei să mănânci?

— Ia mai lasă-mă dracului în pace! izbucni colonelul. Cred că ovreiul de peste drum ne-a văzut când am ascuns cutia.

Doamna colonel oftă şi se duse la bucătărie, singura încăpere unde putea plânge nestingherită.

Deodată, zbârnâi soneria. Colonelul se ridică şi-şi îndreptă spatele pentru a întâmpina eu demnitatea militară cuvenită pe ofiţerii veniţi să-l aresteze. (Oare pe cine au trimis? se întrebă el, zăpăcit.) Dar, în locul ofiţerilor aşteptaţi, intră un omuleţ roşcovan şi cu melon. Când deschise gura să vorbească, ieşiră la iveală nişte dinţi de veveriţă.

— Scuzaţi… sunt Pištora, de la comisariatul de poliţie.

— Ce doreşti? mârâi printre dinţi colonelul, trecând pe neobservate din poziţia de drepţi la poziţia pe loc repaus.

— Am auzit că vi s-a spart cămara… zâmbi domnul Pištora, confidenţial.

— Şi ce te priveşte asta pe dumneata? se răsti colonelul.

— Scuzaţi, vă rog… Servitoarea dumneavoastră a povestit de dimineaţă la brutărie că vi s-au furat nişte lucruri din cămară. Atunci i-am zis lui dom' comisar că mă abat şi pe la dumneavoastră.

— Nu făcea să te deranjezi… bombăni furios colonelul. Nu s-a furat decât… o cutie de macaroane! Nu vă mai bateţi capul pentru atâta lucru!!

— Zău? Mă mir că n-au şterpelit şi altceva… zise domnul Pištora.

— Da, e de mirare… spuse colonelul, amărât. Dar asta nu e treaba dumitale.

— L-o fi deranjat cineva!

Şi, sub puterea unei inspiraţii subite, chipul domnului Pištora se lumină.

— Ei, şi acum bună ziua, domnule, vru să scape de el colonelul.

— Dacă nu vă supăraţi, zise domnul Pištora cu un zâmbet plin de neîncredere, n-ar strica să văd şi eu puţin cămara…

Colonelul, cât pe-aci să-şi piardă răbdarea, se văzu nevoit să se lase în voia soartei.

— Bine! spuse el plictisit şi-l duse pe mărunţelul cu dinţi de veveriţă în cămară.

Domnul Pištora cercetă în grabă locul.

— Păi, da! spuse el satisfăcut. Fereastra a fost deschisă cu o daltă. Asta, dacă nu e opera lui Pepek, e sigur a lui Andrlik!

— Poftim? întrebă colonelul, încruntat.

— E sau opera lui Pepek, şaua lui Andrlik. Numai că mi se pare că Pepek zace în puşcărie. Dacă era scoasă numai sticla însemna că puteau fi Dundr, Lojza, Novák, Hošička sau Kliment. Dar aici cred că a lucrat Andrlik.

— Să nu dai cumva greş, mârâi colonelul, plictisit.

— N-aş crede! Să se fi ivit un nou specialist în cămări? se întrebă

domnul Pištora, devenind serios. Aş! Nu cred. E drept că şi Mertl se ia de geamuri tot cu dalta, dar nu intră niciodată în cămări, niciodată, pe cuvântul meu! Ăsta pătrunde în locuinţe prin closete şi nu ia decât rufărie, adăugă domnul Pištora, arătându-şi din nou dinţii de veveriţă. Apoi spuse: Plec. Mă duc să dau o raită pe la Andrlik, să văd ce mai învârte dumnealui!!

— Transmite-i complimente din partea mea! bombăni colonelul.

Rămas cu gândurile sale chinuitoare, colonelul îşi zise:. „Extraordinar ce primitiv lucrează poliţia! Să fi căutat şi ei amprente digitale sau măcar urme, mai ziceam că lucrează metodic! Dar să procedeze aşa, ca proştii! auzi! Poliţia şi spionajul internaţional! Ce n-aş da să ştiu ce mai face Vrzal!“

Nu se putu împotrivi ispitei şi telefonă locotenent-colonelului Vrzal. După o jumătate de oră de încercări, obţinu în sfârşit legătura.

— Alo, rosti el, linguşitor, aici Hampl! Spune-mi, te rog, cum mai stau lucrurile?… Ştiu, ştiu că nu poţi să-mi spui nimic, dar n-am vrut decât… Ştiu, dar fii, te rog, bun şi spunemi… Doamne, Dumnezeule, încă nimic? Ştiu că e un caz greu, dar… Numai o clipă, Vrzal, te rog! Ştii, mi-a venit o idee! Să ofer zece mii de coroane – din banii mei, bineînţeles – pentru cel ce o să dea de urma hoţului. Mai mult n-am, ştii, dar pentru un serviciu ca ăsta… Ştiu că nu poţi, dar pe cale particulară… Ei da, o să fie o chestiune pur personală, pe cale oficială nu merge. Sau să se împartă suma detectivilor civili, nu?… Bineînţeles, tu nu ştii nimic despre asta. Să faci doar o aluzie oamenilor că Hampl a oferit zece mii de coroane… Bine, atunci să le spună sergentul… Te rog foarte mult… Scuză-mă, te rog, *merci!*

Hotărârea plină de generozitate îi mai uşură inima colonelului Hampl. Avea acum impresia că face şi el ceva pentru descoperirea blestematului acela de spion. Obosit de atâtea emoţii, se trânti pe sofa. Visă cum două – trei sute de oameni (toţi roşcovani şi toţi cu dinţi de veveriţă, ca domnul Pištora) percheziţionează pasagerii din trenuri, opresc automobilele care gonesc spre frontieră, aşteaptă după colţuri de stradă şi ies deodată în calea vreunui trecător: „în numele legii, urmează-mă şi ţine-ţi gura!“ Apoi i se păru că e la Academia Militară, unde dă examen de balistică. Se trezi scăldat în sudoare, cu respiraţia agitată. Sunase cineva.

Colonelul Hampi sări în sus, încercând să-şi adune gindurile. În uşă apărură dinţii de veveriţă ai domnului Pištora.

— Am sosiţi El a fost, cum v-am spus!!

— Care el? se strădui colonelul să înţeleagă.

— Păi, Andrlik, şi domnul Pištora uită, de mirare, să mai rânjească cu dinţii lui de veveriţă. Cine altul? V-am spus doar că Pepek e la răcoare, la Pankrác.

— Ce mă tot baţi la cap cu Andrlik al dumitale? se răsti colonelul,

scos din fire.

Domnul Pištora holbă de uimire ochii lui strălucitori.

— Păi, nu el v-a furat macaroanele din cămară? spuse agentul apăsat. L-am înhăţaţi Lau şi dus la comisariat. Eu am venit numai să vă întreb ceva, că el, Andrlik, zice că în cutia aia n-au fost macaroane. A găsit doar un dosar şi nu ştiu dacă o fi adevărat sau ba.

— Omule! strigă colonelul, pierzându-şi răsuflarea unde e dosarul?

— Unde să fie? La mine! şi domnul Pištora îşi arătă din nou dinţii. Măi! Unde l-am pus? zise el, scotocind într-o servietă. Aha! Ăsta e?

Colonelul îi smulse din mină preţiosul, mototolitul document nr. 139/VII sec. C, şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Dragul meu! Scumpul meu! Nici nu ştiu cum să te răsplătesc. Nevastă I Vino încoace!

Vino, dragă, să ţi-l prezint pe domnul comisar… domnul inspector ă-ă…

— Agentul Pištora, completă mărunţelul, bucuros să-şi arate încă o dată dantura.

— A găsit documentul furat! strigă colonelul. Du-te, nevastă, şi adu-ne coniac şi pahare! Domnule Pištora… nici nu ştiu cât de… adică să ştii… bea, domnule Pištora!

— Lăsaţi, nu e mare lucru! Tii! Bun coniac! Ah, da! Săru' mâna, doamnă! Cutia am uitat-o la comisariat.

— Dă-o dracului de cutie! exclamă colonelul fericit. Scumpe domnule Pištora, cum de ai găsit aşa de repede documentul? în sănătatea dumitale, domnule! Pištora.

— Să trăiţi, zise domnul Pištora respectuos. Lăsaţi, nu e cine ştie ce. De câte ori se sparge câte o cămară, ne ducem ori la Andrlik ori la Pepek. Dar acum Pepek s-a învârtit de două luni la Pankrác. Când se goleşte câte un pod, ştim că e opera lui Pisecký, a lui Tondra-şchiopul, a lui Kanera, a lui Zima sau a lui Houska.

— Ei, ei! Ascultă! Ce faceţi când daţi de un caz de spionaj? Noroc, domnule Pištora!

— Noroci De spionaj nu ne ocupăm. Dar când e vorba de clanţe de alamă, ştim că a operat Čenek sau Pinkus, la sârmă de aramă avem un singur specialist, un oarecare Toušek. De robinetele de bere se ocupă Hanoušek, Buchta sau Slesinger. Avem evidenţa tuturor spărgătorilor de case de bani din republică. Sunt… hâc… sunt douăzeci şi şapte, dar şase se odihnesc la răcoare.

— Bine le faceţi! declară colonelul, făcând pe omul setos de sânge. Bea, domnule Pištora!

— Mulţumesc respectuos, dar ştiţi… eu nu prea beau. În sănătatea dumneavoastră! Tâlharii ăştia… hâc… de hoţi îs proşti ca noaptea, domnule. Ştiu o singură meserie şi nu se lasă de ea până nu punem mâna pe ei! Să-l luăm pe Andrlik, de pildă! Cum m-a văzut, şi-a şi zis:

„Aha, domnul Pištora! A venit pentru cămara aia.“ Şi i-a şi dat drumul: „Domnule Pištora, zice, nu face să-ţi pierzi vremea, că n-am găsit în cutie decât un dosar. Parcă sunt blestemat că nu pot să pun şi eu mâna pe ceva ca lumea!“ „Boule, zic, pe chestia asta iei pe puţin un an.“

— Un an de închisoare? zise colonelul Hampi compătimitor. Nu e cam mult?

— E vorba totuşi de o spargere… şi domnul Pištora rânji din nou. Mulţumesc respectuos, domnule colonel, nu mai beau. Plec, că mai am o vitrină. Cred că e treaba lui Klečka sau a lui Kudl. Dacă aveţi nevoie de mine, mă găsiţi la comisariat. Întrebaţi de domnul Pištora. Atât ajunge.

— O clipă numai! spuse colonelul. Pentru serviciul pe care mi l-ai făcut – hm – pentru serviciul… Dosarul e… nu e nimic deosebit… dar n-aş fi vrut să-l pierd, ştii… Dacă ai vrea să primeşti… spuse colonelul repede, strecurând în mâna domnului Pištora o hârtie de cincizeci de coroane.

Surprins şi înduioşat, domnul Pištora deveni serios.

— Nu era nevoie, spuse el, vârând în grabă mâna cu bancnota în buzunar. N-a fost nimic deosebit. Mulţumesc respectuos, domnule colonel! Dacă mai aveţi nevoie de mine…

— I-am dat cincizeci de coroane, zise binevoitor domnul colonel Hampl neveste-sii. Douăzeci de coroane i-ar fi ajuns zevzecului, dar… domnul colonel făcu cu mina un gest mărinimos – slavă Domnului! Bine că s-a găsit documentul!

OMUL CARE NU PLĂCEA

— Domnule Kolda, îi spuse domnul Pacovský sergentului Kolda, am ceva pentru dumneata, în vremea imperiului austriac, domnul Pacovský fusese poliţai în serviciul de pază al căilor ferate. După război, neputându-se în niciun chip acomoda cu noile condiţii de viaţă, ieşi Ia pensie. Călători un timp prin lume şi după aceea închirie cârciuma zisă „La Panorama“. E ea puţin cam retrasă, e drept, dar astăzi oamenii au început să prefere tocmai asemenea locuri: excursii, privelişti grandioase, băi în lac şi altele. Domnule Kolda, spuse deci domnul Pacovský, nu ştiu ce să cred. Am un client, locuieşte la mine de patrusprezece zile, un oarecare Roedl. De plătit, plăteşte bine, nimic de zis, de băut, nu bea, cărţi nu joacă, dar… Ştii ce, făcu el deodată, vino într-o zi să-l vezi.

— Dar ce-i cu el? întrebă domnul Kolda.

— Păi, tocmai asta-i, mormăi amărât Pacovský, că nu ştiu. N-are nimic deosebit, dar cum să-ţi spun? Omul ăsta nu-mi place, şi gata.

— Roedl, Roedl, se gândi sergentul Kolda. Numele ăsta nu-mi spune nimic. Ce meserie are?

— Nu ştiu. Zice că-i funcţionar de bancă, dar n-am putut scoate de

la el la ce bancă lucrează. Nu-mi place asta. E un om tare politicos, dar… Şi nu primeşte niciun fel de poştă. Am impresia că fuge de oameni. Şi asta mie nu-mi place.

— Cum aşa, fuge de oameni? întrebă sergentul Kolda.

— Ei, nu fuge chiar de-adevărat, spuse nesigur pe el Pacovský, dar… mă rog, spune-mi şi mie, cine merge în septembrie la ţară? Când se opreşte vreo maşină în faţa cârciumii, chiar dacă e la masă, Roedl lasă mâncarea în farfurie şi se urcă în camera lui. Asta e. Îţi spun, omul ăsta mie nu-mi place deloc.

Domnul Kolda stătu o clipă pe gânduri.

— Ştii ce, domnule Pacovský? Spune-i de exemplu că toamna închizi. N-are decât să se ducă la Praga, sau în alt raion, şi gata. De ce să stea tocmai la noi? Să se ducă unde-o şti, conchise el cu înţelepciune.

A doua zi, care era o duminică, tânărul jandarm Hurych, zis Mărinka sau Fecioara, se întorcea din rond. Ia să mă opresc puţin la cârciumă, se gândi el în drum şi, prin pădure, o apucă drept spre curtea „Panoramei“. La intrarea din spate se opri puţin să pufăie din lulea. În clipa aceea auzi un zăngănit de geam spart la primul etaj, la o fereastră care da în curtea din dos, şi apoi o bufnitură pe pământ. Fecioara alergă în curtea din spate şi prinse de umăr pe omul care, aşa, din senin, sărise pe fereastră.

— Ce te-a apucat, domnule? i se adresă el mustrător.

Omul pe care-l ţinea de umăr era palid şi inexpresiv.

— De ce n-aş sări? rosti el cu voce stinsă. Locuiesc aici.

Jandarmul Fecioara recapitula pe scurt situaţia.

— O fi, dar mie chestia asta cu săritul pe geam nu-mi place, spuse el.

— N-am ştiut că este interzis, se scuză omul, la fel de inexpresiv. Întrebaţi-l pe domnul Pacovský dacă nu locuiesc aici. Mă numesc Roedl.

— O fi, zise jandarmul. Arătaţi-mi, vă rog, actele dumneavoastră.

— Actele? făcu dezorientat domnul Roedl. N-am la mine niciun act. Am să scriu să mi le trimită.

— O să scriem noi, nu vă deranjaţi, spuse amabil Fecioara. Poftiţi cu mine, domnule Roedl.

— Unde? se codi domnul Roedl, cenuşiu la faţă. Cu ce drept… cu ce drept vreţi să mă arestaţi?

— Pentru că nu-mi plăceţi, domnule Roedl, declară Fecioara. Lăsaţi vorba şi haideţi.

La postul de jandarmi, domnul sergent Kolda, în papuci, pufăia dintr-o pipă lungă şi citea ziarul. Văzându-l pe Fecioara cu domnul Roedl, strigă:

— Bine, mă Mărinko, ce faci? Nu pot să am şi eu o clipă de linişte

măcar duminica? Tocmai azi îmi aduci belele pe cap?

— Domnule sergent, raportă Fecioara, omul acesta nu-mi place. Când m-a văzut venind spre cârciumă, a sărit pe fereastră în curtea din dos şi a vrut să fugă în pădure. N-are niciun fel de acte. Aşa că l-am arestat. E un oarecare Roedl.

— Aha! ciuli urechile domnul Kolda. Domnul Roedl. Aşadar, dumneavoastră sunteţi domnul Roedl.

— Nu mă puteţi aresta, zise neliniştit domnul Roedl.

— Nu, nu putem, recunoscu domnul Kolda. Dar putem să vă reţinem. Márinko, dă fuga la cârciuma lui Pacovský, percheziţionează camera domnului Roedl şi adu-i lucrurile aici. Luaţi loc, domnule Roedl.

— Refuz… refuz să dau orice declaraţie, se bâlbâi tulburat domnul Roedl. Am să reclam… protestez.

— Isuse Cristoase! Domnule Roedl, dar dumneata nu-mi placi de loc! izbucni domnul Kolda. N-am timp de pierdut cu dumneata. Stai jos acolo şi ţine-ţi gura. Zicând acestea, luă ziarul şi citi mai departe.

— Uite ce, domnule Roedl, spuse el după o clipă, ţi se citeşte în priviri că ceva nu-i în regulă cu dumneata. În locul dumitale, aş recunoaşte totul şi aş avea linişte. Dar dacă nu vrei, te priveşte.

Domnul Roedl era palid, cu faţa brobonată de sudoare.

Domnul Kolda îl privi, fornăind pe nas a lehamite, apoi se duse să întoarcă ciupercile puse la uscat pe sobă.

— Domnule Roedl, începu el iar, după un timp. Noi tot o să-ţi stabilim identitatea, ai să fii judecat, dar nimeni n-o să-ţi adreseze cuvântul. Hai, omule, nu mai fi aşa îndărătnic!!

Domnul Roedl se încăpăţâna să tacă, iar Kolda, scârbit, îşi curăţa pipa bombănind.

— Uite, o să dureze, să zicem, o lună, piuă să te identificăm. Dar luna asta n-or s-o scadă din condamnare. Şi-i păcat să pierzi în felul ăsta o lună din timpul de detenţiune.

— Dar dacă recunosc, începu şovăitor Roedl, atunci…

— Atunci intri în procedura de arest preventiv şi asta se scade din condamnare, îi explică domnul Kolda. Fă ce vrei, mie tot nu-mi placi, aşa că am să fiu bucuros să scap de dumneata trimiţându-te la judeţ. Aşa stau lucrurile, domnule Roedl.

Domnul Roedl oftă. În ochii apoşi îi stăruia o expresie jalnică, de om hăituit.

— De ce, reuşi el cu greu să spună, de ce toată lumea îmi spune că nu-i plac?

— Pentru că ţi-e teamă, vorbi cumpănit domnul Kolda. Ascunzi ceva şi asta pe oameni îi supără, domnule Roedl. De ce nu priveşti pe nimeni în ochi? Nu ai linişte. Asta e, domnule Roedl.

— Rosner, îl corectă stingherit omul cel palid. Domnul Kolda căzu

pe gânduri.

— Rosner, Rosner, ia stai puţin, care Rosner? Numele mi se pare cunoscut.

— Rosner Ferdinand, vorbi răguşit omul.

— Rosner Ferdinand, repetă domnul Kolda, da, asta îmi spune ceva. Rosner Ferdinand…

— Banca de depozit din Viena, îi veni în ajutor omul cel palid.

— Aha! strigă vesel domnul Kolda. Delapidare. Am găsit, gata! Sigur, Rosner! Păi bine, frate, noi avem de trei ani un mandat de arestare pentru dumneata! Aşadar, eşti Rosner! repetă el entuziasmat. De ce n-ai spus de la început? Cât p-aci să-ţi arăt uşa şi, când colo, dumneata eşti Rosner! Mărinko, se adresă el jovial jandarmului Hurych, care tocmai intra, el e Rosner, delapidatorul!

— De fapt, tresări, puţin îndurerat, Rosner.

— Lasă, Rosnere, îl consolă domnul Kolda, ai să te obişnuieşti. Fii mulţumit că s-a descoperit totul. Dar unde ai stat, frate, în toţi anii ăştia?

— M-am ascuns, vorbi cu amărăciune Rosner. În vagoane de dormit, în hoteluri de lux. Acolo nu te întreabă nimeni cine eşti şi de unde vii.

— Vai de capul dumitale, zise compătimitor domnul Kolda. Trebuie să fi plătit o regie grozavă!

— Cred şi eu, se uşură destăinuindu-se Rosner. Dar ce, puteam să mă duc într-un prăpădit de han, unde una-două fac curcanii razii? Am fost obligat să trăiesc mai bine decât îmi permiteau condiţiile. N-am stat niciodată mai mult de trei zile într-un loc, până acum, când m-aţi prins.

— Ei lasă, îl mângâie domnul Kolda, oricum, trebuie să ţi se fi cam terminat şi paralele, nu-i aşa, Rosnere? Oricum se apropia sfârşitul.

— Se apropia, încuviinţă Rosner. Vă spun drept, nici n-aş mai fi rezistat. Doamne, în toţi trei anii ăştia n-am vorbit o dată măcar cu cineva aşa, de la om la om, ca acum! Nici să mănânc nu puteam! Cum mă privea cineva, mă şi topeam… Oricine se uita mai aşa la mine îmi părea de la poliţie, se căină Rosner. Închipuiţi-vă, chiar şi domnul Pacovský.

— Nu te mai frământa. Domnul Pacovský a şi lucrat chiar pe vremuri la poliţie.

— Ei, vedeţi! bombăni Rosner. Şi să mai fii sigur de ceva! De ce m-o fi iscodit aşa fiecare? Am oare mutră de hoţ?

Domnul Kolda îl cercetă cu atenţie.

— Acum nu, Rosnere. Acum pari un om absolut obişnuit. Înainte însă nu-mi plăceai deloc; nu ştiu, era ceva în dumneata care nu mergea… Ei, se decise el, Márinko o să te ducă la judecător. Nu-i încă şase, aşa că o să-ţi considere şi ziua de azi ca arest preventiv. De n-ar fi duminică, te-aş duce chiar eu, ca să vezi că – hm, că n-am nimic cu

dumneata. Înainte aveai expresia aceea rătăcită, Rosnere, acum totul e-n regulă. Márinko, arestează-l].

*

— Ştii, Márinko, zise în aceeaşi seară domnul Kolda, mie mi-a plăcut chiar foarte mult Rosner ăsta. Un om tare simpatic, nu-i aşa? Cred că n-are să ia mai mult de un an.

— I-am rugat să-i dea două pături, zise înroşindu-se jandarmul Fecioara. Nu-i învăţat să doarmă pe scândura goală…

— Bine ai făcut, îl aprobă domnul Kolda. Iar eu am să-i spun supraveghetorului să stea din când în când de vorbă cu el. Să vadă Rosner că s-a întors între oameni.

POETUL

Un fapt divers: la orele patru dimineaţa un automobil care venea în mare viteză a izbit o bătrână ameţită de băutură şi, trecând ca o vijelie, s-a făcut nevăzut. Comisarul de poliţie Mejzlik, proaspăt intrat în slujbă, primi misiunea de a identifica maşina. Comisarii de poliţie nou-numiţi au obiceiul să ia în serios astfel de cazuri.

— Hm, spuse comisarul Mejzlik adresându-se gardianului cu numărul 141. Zici că ai văzut maşina trecând în mare viteză, la trei sute de paşi de dumneata, şi un corp omenesc întins pe caldarâm. Ei bine, ce-ai făcut?

— M-am grăbit să dau ajutor femeii, răspunse gardianul.

— Întâi de toate trebuia să-ţi notezi numărul automobilului, se supără comisarul Mejzlik, şi abia pe urmă să vezi şi de baba aia! Dar, adăugă el, scărpinându-se cu creionul în cap, poate nici eu n-aş fi făcut altfel. Şi zici că n-ai reţinut numărul? Poate ne spui alt amănunt privitor la maşină?

— Cred, spuse şovăind gardianul numărul 141, cred că era de culoare închisă. Albastru închis sau roşu. Nu se vedea din pricina fumului de la eşapament…

— Doamne sfinte! se înfurie comisarul Mejzlík. Cum să găsesc automobilul? Doar n-o să merg din şofer în şofer, să-l întreb pe fiecare: „Nu vă supăraţi, nu cumva aţi călcat o bătrână?“ Ce-i de făcut în situaţia asta, ia spune-mi?

Gardianul ridică din umeri cu un respect plin de indiferenţă.

— Permiteţi să raportez, am un martor! Dar nici el nu ştie nimic. Dacă doriţi… aşteaptă alături.

— Pofteşte-l aici! ordonă comisarul Mejzlík, plictisit şi preocupat de un singur gând: cum să descopere un fir conducător printre rândurile seci ale procesului-verbal.

— Numele şi adresa dumneavoastră, spuse el mecanic când intră martorul, fără să ridice privirea de pe hârtii.

— Králík Jan, student la Facultatea de mecanică, rosti răspicat noul sosit.

— Ai fost de faţă azi-dimineaţă la orele patru, când un automobil necunoscut a călcat-o pe numita Božena Mačháčková?

— Da, şi ţin să declar că vinovat e şoferul. Vedeţi, domnule comisar, strada era pustie… dacă ar fi mers mai încet la intersecţie…

— La ce distanţă te aflai dumneata de locul accidentului? îl întrerupse Mejzlík.

— La vreo zece paşi. Veneam de la cafenea împreună cu un prieten al meu, şi când am ajuns în strada Žitná…

— Cine-i prietenul dumitale? îl întrerupse din nou comisarul. La mine nu e notat.

— Poetul Jaroslav Nerad, răspunse martorul, mândru. Dar de la el nu puteţi afla nimic.

— De ce? se încruntă comisarul Mejzlik, dornic să nu scape niciun amănunt.

— Fiindcă, vedeţi… prietenul meu e o fire poetică. După accident a izbucnit în plâns ca un copil şi a fugit acasă. Şi, cum vă spuneam, mergeam împreună pe strada Žitná, când, din spate, veni o maşină gonind ca o vijelie.

— Ce număr avea?

— Nu ştiu, n-am observat. Am văzut doar că mergea cu o viteză nemaipomenită şi mi-am zis că…

— Ce marcă era?

— Motor cu combustie internă, în patru timpi, răspunse viitorul specialist. La mărci de automobile nu mă pricep însă.

— Ce culoare? Cine era în maşină? Era decapotabilă sau limuzină?

— Nu ştiu, răspunse martorul dezorientat. Cred că era neagră. Dar ce să vă mai spun? N-am observat. După accident, i-am şi spus lui Nerad: „Ia te uită, ticăloşii! Omoară un om şi nici măcar nu se opresc I“

— Hm, făcu nemulţumit Mejzlik. Reacţia dumitale a fost foarte corectă din punct de vedere etic, dar aş fi preferat să reţii numărul automobilului. E de speriat, domnule, cât de puţin dezvoltat e simţul de observaţie la oameni. Dumneata ţi-ai dat seama că şoferul e vinovat, afirmi pe drept cuvânt că oamenii de genul lui sunt nişte ticăloşi, dar nu ţi-a trecut prin minte să te uiţi la număr. Raţionamente poate să facă oricine, dar să privească lucrurile cu atenţie… Mulţumesc, domnule Králík, nu te mai reţin!

Peste un ceas gardianul numărul 141 suna la uşa poetului Jaroslav Nerad. Îi deschise proprietăreasa.

— Da, domnul Nerad e acasă. Doarme..

Zărindu-l pe gardian în uşă, poetul căscă nişte ochi speriaţi. Se chinuia să-şi amintească când şi unde făcuse una boacănă. Până la urmă însă tot înţelese că trebuie să meargă la poliţie.

— Trebuie neapărat? întrebă el neîncrezător. Nu-mi mai amintesc nimic. Ştii, azi-noapte am fost cam…

— Afumat, adăugă gardianul plin de înţelegere. Lăsaţi, nu-i nimic!

Am mai cunoscut eu poeţi! îmbrăcaţi-vă, vă rog! Vă aştept.

Pe drum, între gardian şi poet se încinse o discuţie despre localurile de noapte, despre viaţă în general, despre semnele cereşti şi despre multe altele. Numai de politică nu discutară, fiindcă le era străină. Şi uite aşa, vorbind prieteneşte de una, de alta, ajunseră la circumscripţie.

— Dumneavoastră sunteţi poetul Jaroslav Nerad? îl întâmpină comisarul Mejzlik. Domnule Nerad, aţi fost de faţă când o maşină, al cărei număr n-a fost încă identificat, a călcat-o pe numita Božena Mačháčková.

— Da, răspunse poetul, răsuflând uşurat.

— Aţi putea să-mi spuneţi cum arăta maşina? Decapotabilă sau limuzină, culoarea, cine a fost în ea, numărul…

După o clipă de gândire încordată, poetul răspunse:

— Nu ştiu. N-am observat.

— Nu vă amintiţi niciun amănunt? insistă Mejzlik.

— Ce amănunt! Vă spun deschis, eu în general nu mă opresc niciodată la amănunte.

— Atunci spuneţi-mi, vă rog, la ce v-aţi oprit în cazul de faţă? întrebă Mejzlik, nu fără o uşoară ironie.

— La atmosferă în general… spuse poetul cam încurcat. Ştiţi, strada pustie… lungă… zorile care mijeau… femeia care zăcea nemişcată. Deodată, sări de pe scaun. Când am ajuns acasă, am şi scris despre asta o poezie, şi începu să se scotocească prin buzunare, de unde scoase un maldăr de plicuri, note de plată şi cocoloaşe de hârtie.

— Nu, nu-i asta! spuse el. Nici asta! Staţi, poate asta. Uite, asta e!!

Şi Nerad se cufundă în lectura câtorva rânduri scrise pe dosul unui plic.

— Vreţi să mi-o arătaţi şi mie? îl rugă comisarul.

— E un fleac, zise poetul, cu prefăcută modestie. Dar dacă doriţi v-o citesc. Cu ochii luminaţi de entuziasm, începu să declame afectat:

O, cuburi negre-n şiruri liniare,
Zorile mângâie lin strune de mandolină.
De ce te-mbujorezi, fecioară albă?
Cu mii de cai putere plecăm în spaţii planetare
Sau către Singapore.
Opriţi, opriţi, maşina zboară!
Ca un crin frânt, amorul nostru zace-n colb.
O, gât de lebădă! O, sâni!
O, tobă! Şi voi, beţe!

— Asta-i tot, încheie Jaroslav Nerad.

— Mă iertaţi, dar nu înţeleg nimic.

— Cum aşa? E doar vorba de accidentul acela. Nimic mai clar!

— Chiar aşa de clar nu e, remarcă ironic Mejzlík. Eu nu văd cum aş

putea să deduc din poezia dumneavoastră că în 15 iunie anul curent, la orele patru dimineaţa, în strada Žitná, un automobil cu numărul cutare a călcat pe numita Božena Macháčková, cerşetoare, în vârstă de şaizeci de ani, în stare de ebrietate, că numita a fost dusă la spitalul orăşenesc şi că starea ei e gravă. Nimic din toate acestea nu se află în poezia dumneavoastră, după cât îmi dau seama. Mda…

— Dumneavoastră vorbiţi de realitatea brută, exterioară, zise poetul frecându-şi nasul. Dar poezia e realitate interioară. Poezia este un complex de imagini suprarealiste, pe care realitatea le trezeşte în subconştientul poetului. Ştiţi, asociaţii optice şi acustice pe care trebuie cititorul să le interpreteze, spuse Nerad mustrător. Numai aşa poate să le înţeleagă.

— Mă rog! îl opri comisarul Mejzlík. Vreţi să-mi daţi opera dumneavoastră pentru o clipă? Mulţumesc. Vasăzică: *Cuburi negre-n şiruri lineare.* Explicaţi-mi, vă rog…

— Nimic mai simplu. E vorba de strada Žitná, răspunse poetul netulburat. Ştiţi, două şiruri de case.

— Ar putea tot aşa de bine fi şi Bulevardul Naţional, nu-i aşa? întrebă ironic comisarul Mejzlik.

— Nu, pentru că Bulevardul Naţional nu e drept, sună convingător răspunsul.

— Bine! mai departe: *Zorile mingile Un strune de mandolină.* Hm! Să zicem! *De ce te-mbujorezi, fecioară albă?* Mă iertaţi, dar nu pricep ce caută fecioara asta aici.

— Zorile… veni imediat o laconică explicaţie.

— Aha, scuzaţi! *Cu mii de cai putere plecăm în spaţii planetare.* Ce vreţi să ziceţi aici?

— Aşa am perceput eu venirea automobilului.

— Cum aşa? Avea mii de cai putere?

— Nu ştiu. În orice caz gonea ca o vijelie… Ca şi cum ar fi vrut să ajungă la capătul lumii.

— Aha… *Sau către Singapore.* Pentru numele lui Dumnezeu, de ce tocmai la Singapore?

Poetul ridică din umeri.

— Nu mai ştiu nici eu. Poate pentru că acolo trăiesc malaiezi.

— Dar ce legătură e între maşina noastră şi malaiezi?

La asta poetul nu ştiu ce să răspundă.

— Poate că maşina era de culoare cafenie… în orice caz, era ceva cafeniu, spuse el într-un târziu. Altfel, cum m-aş fi gândit la Singapore?

— Vedeţi? spuse comisarul Mejzlik. Până acum mi s-a spus că automobilul a fost ba roşu, ba albastru închis, ba negru. Ce culoare să aleg?

— Eu aş zice cafeniu, îl sfătui poetul. E o culoare plăcută.

— *Ca un crin frânt, amorul nostru zace-n colb.* Cum, pentru dumneavoastră o cerşetoare beată e un crin frânt?

— Nu m-am gândit la cerşetoare. E vorba de femeie în general, înţelegeţi?

— Mda! Dar: *O, gât de lebădă! O, sini! O, tobă! Şi voi, beţe! Tot* asociaţii libere?

— Ia să văd şi eul spuse poetul, tresărind şi aplecându-se peste hârtie. *O, gât de lebădă! O, sini! O, tobă! Şi voi,* Zefe! Ce-o fi însemnând asta?

— Tocmai voiam să vă întreb şi eu, mormăi cu răutate Mejzlík.

— Numai o clipă, spuse poetul, căzând pe gânduri. Ceva mi-o fi sugerat mie aceste imagini! Aha! Nu vi se pare şi dumneavoastră câteodată că cifra doi seamănă cu un gât de lebădă? Priviţi, vă rog!

Şi poetul scrise un 2 pe hârtie.

— Aha! Comisarul Mejzlík deveni mai atent. Dar sânii?

— Păi, asta e cifra 3. Două arcuri de cerc, nu? explică poetul, mirat de ignoranţa comisarului.

— Mai rămâne toba cu beţele! exclamă Mejzlík cu însufleţire.

— Tobă şi beţe… se gândi poetul Nerad. Tobă şi beţe! Asta ar putea fi cifra cinci. Priviţi, spuse poetul, scriind un 5 pe hârtie. Cerculeţul e ca o tobă, iar deasupra ei, sunt beţele.

— Un moment!

Comisarul Mejzlík scrise pe hârtie numărul 235.

— Sunteţi sigur că maşina avea numărul 235?

— Nu-mi amintesc de niciun număr, declară răspicat Jaroslav Nerad. Dar ceva trebuie să fi fost. Altfel, de unde aş fi scos eu toate imaginile astea?

Şi mirat, îşi aţinti privirea pe plicul pe care scrisese versurile.

— După mine, e partea cea mai izbutită din toată poezia…

Peste două zile comisarul Mejzlik se abătu pe la poet. De data asta nu dormea. Se afla o fată la el, şi nu găsi niciun scaun liber spre a-l oferi comisarului.

— Nu vă deranjaţi! Stau numai o clipă, că mă grăbesc, spuse acesta. Am venit numai să vă aduc la cunoştinţă că maşina avea într-adevăr numărul 235.

— Care maşină? se sperie poetul.

— *O, gât de lebădă! O, sini! O, tobă! Şi voi, beţe!* înşiră pe nerăsuflate comisarul Mejzlik. Şi chestia cu Singapore este exactă.

— Ah, da! spuse poetul. Ei, vedeţi ce înseamnă realitatea interioară? Dacă doriţi, vă mai citesc câteva din poeziile mele. Acum o să le înţelegeţi.

— Nu, mulţumesc. Altă dată, cu plăcere! se grăbi cu răspunsul Mejzlik. Când o să mai am un caz asemănător.

CAZURILE DOMNULUI JANÍK

Acest domn Janík nu-i nici dr. Janík de la minister, nici acel Janík care La împuşcat pe moşierul Jirsa, şi nici acel Janík, despre care se vorbeşte că ar fi făcut o serie de trei sute douăzeci şi şase de caramboluri, ci domnul Janík, şeful firmei Janík şi Holeček, magazin angro de hârtie şi celuloză. Este un om mărunt şi la locul lui; îi făcuse pe vremuri curte domnişoarei Sever şi din disperare nu se mai căsătorise niciodată. Pe scurt, ca să înlăturăm orice confuzie, papetarul Janík.

Domnul Janík al nostru intrase în tărăşenia asta printr-o simplă întâmplare, în timp ce se afla la reşedinţa sa de vară din împrejurimile Sazavei. Se căuta pe atunci cadavrul Ruženei Regner, pe care logodnicul ei, Jindřich Baštea o asasinase, stropise cadavrul cu petrol, îi dăduse foc şi îl îngropase în pădure. Vinovăţia lui Bašta fusese dovedită, dar trupul Ruženei, sau măcar oasele ei, nu erau de găsit. De nouă zile cutreierau jandarmii pădurea, după cum îi îndruma Bašta: aici, ba nu, dincolo, şi scormoneau şi săpau, dar degeaba, nu găseau nimic. Era evident că Bašta, încolţit, încerca să-i rătăcească spre a câştiga timp. Era un tânăr dintr-o familie cumsecade şi cu stare acest Jindřich Bašta, dar se pare că atunci când venise pe lume doctorul îi strânsese puţintel cam tare capul cu forcepsul, şi de atunci lucrurile n-au mai fost în ordine. Ce mai, era un om apucat şi bizar.

Prin urmare nouă zile îi plimbase pe jandarmi prin pădure, livid ca o stafie, cu ochii sclipind de frică. Ţi-era şi groază să-l priveşti. Jandarmii se strecurau cu el printre tufişurile de zmeură şi printre arbuşti, înnebuniţi de furie, scrâşnind din dinţi şi-şi ziceau: bestie, o să scoatem untul din tine şi tot ai să ne conduci până la urmă unde trebuie! Bašta, epuizat, abia mai putându-se târî, se prăbuşea din când în când la pământ şi horcăia:

— Aici, aici am îngropat-o!

— Ridică-te, Bašta, urla la el jandarmul. N-a fost aici! mai departe!

Bašta se scula clătinându-se şi, cu picioarele împleticite, mai mergea o bucăţică de drum şi iar se prăbuşea epuizat. Convoiul era alcătuit aşadar din: patru jandarmi, doi civili, câţiva pădurari şi oameni cu sape şi lopeţi; în mijlocul lor, abia mişcându-se, crispat, cu faţa învineţită, umbla ucigaşul, Jindřich Bašta.

Domnul Janík îi cunoştea pe jandarmi de la cârciumă. Aşa se face că i se îngăduia să însoţească prin pădure tragicul convoi, fără ca nimeni să se răstească la el, că n-are ce căuta acolo. În afară de asta, avea la el sardele, salam, coniac şi alte asemenea bunuri pozitiv apreciate de boieri. Trecuseră nouă zile şi lucrurile stăteau atât de rău încât domnul Janík îşi zise hotărât:

mâine nu mă mai prind! Jandarmii erau negri de furie, pădurarii declarau că s-au săturat şi că mai au şi alte treburi, oamenii cu lopeţile bombăneau că pentru atâta oboseală douăzeci de coroane pe zi e prea

puţin; prăbuşit la pământ, scuturat de convulsii, Jindřich Bašta nu mai avea putere nici să răspundă la strigătele şi hărţuielile jandarmilor. În ceasul acela pustiu, de dezorientare, domnul Janík făcu ceva care nu era în program: îngenunche lângă Bašta, îi vârî în mână o chiflă cu şuncă şi îi vorbi plin de compasiune:

— Ei, hai, domnule Bašta, uită-te bine, domnule Bašta, mă auzi?

Bašta scoase un urlet şi izbucni în plâns.

— Am să-l găsesc… am să-l găsesc, domnule, spuse el hohotind şi încercând să se ridice.

În clipa aceea unul din agenţii secreţi se apropie şi-l ajută, aproape cu blândeţe, să se ridice.

— Sprijină-te de mine, domnule Bašta, îl îndemnă el, domnul Janík te va sprijini de partea cealaltă. Aşa, domnule Bašta, acum ai să-i arăţi domnului Janík unde este locul, nu-i aşa?

O oră mai târziu, Jindřich Bašta, fumând o ţigară, stătea lângă o groapă nu prea adâncă, din care se vedea ieşind un os femural.

— Acesta este trupul Ruženei Regner? întrebă cu glas gâtuit de emoţie sergentul Trnka.

— Da, răspunse calm Jindřich Bašta şi scutură scrumul în groapa descoperită. Mai doriţi ceva?

— Să-ţi spun una, domnule Janík? i se adresă în aceeaşi seară la cârciumă sergentul Trnka. Dumneata ai daruri de psiholog, ce-i al dumitale e al dumitale. Beau pentru dumneata! îndată ce i-ai spus „domnule Bašta“, omul s-a-nmuiat. Era orgolios, ticălosul! Şi noi ne-am chinuit atâta cu el! Spune-mi, te rog, cum de ţi-ai dat seama că politeţea va acţiona în felul ăsta asupra lui?

— A fost doar o întâmplare, răspunse eroul zilei, roşind cu modestie. Ştiţi, eu mă adresez fiecăruia cu „domnule“. De fapt, mi-a fost milă de domnul Bašta şi am vrut să-i dau un sandvici.

— Instinct, zise sergentul Trnka. Eu numesc asta fler şi psihologie. Noroc, domnule Janík! Păcat că nu le valorifici! Ar trebui să vii să lucrezi la noi.

*

La câtva timp după asta, domnul Janík călătorea cu un tren de noapte la Bratislava. Avea loc adunarea generală a acţionarilor unei fabrici de hârtie din Slovacia şi, cum domnul Janík era în relaţii cu ea, ţinea să fie prezent.

— Să mă trezeşti înainte de Bratislava, ca să nu mă pomenesc la graniţă, îl rugă el pe conductor. După care se sui în cuşeta rezervată în vagonul de dormit şi, bucuros că e singur în compartiment, se întinse frumuşel ca un răposat şi, după ce se mai gândi un timp la diverse afaceri, adormi. Nu ştia nici ce oră o fi fost când conductorul a deschis uşa compartimentului pentru un alt domn, care începu să se dezbrace şi se sui apoi pe cuşeta de sus. Ca prin vis, domnul Janík mai văzu

legănându-se pe deasupra lui nişte pantaloni de pijama şi două picioare deosebit de păroase. Auzi geamătul omului care se întinde În culcuş, ţăcănitul comutatorului şi întunericul huruitor învălui din nou compartimentul. Domnul Janík visă tot felul de lucruri, dar, mai ales, că îl urmăresc nişte picioare păroase şi mai apoi se trezi pentru că se făcuse dintr-o dată linişte şi auzi pe cineva de afară strigând: „La revedere la Zilina!“ Sări din pat şi privi pe fereastră; văzu că se luminează de ziuă şi că trenul se află în gara Bratislava. Însoţitorul de tren uitase să-l trezească. De frică nici nu mai deschise gura să înjure, ci, într-o grabă nebună, îşi trase peste pijama pantalonii şi hainele, îşi vârî în buzunare cele câteva lucruri ale sale şi sări pe peron, în clipa în care impiegatul dădea semnalul de plecare al trenului.

— Uf, scuipă domnul Janík, ameninţând cu pumnul acceleratul care se îndepărta şi se duse la toaletă să-şi aranjeze ţinuta. Făcându-şi în cele din urmă ordine în buzunare, încremeni de groază: în buzunarul de] a piept avea în loc de un portofel, două.

În cel mai umflat, care nu era al lui, se aflau şaizeci de hârtii nounouţe, de câte cinci sute de coroane. Era probabil portofelul tovarăşului său de compartiment; dar cum ajunsese în buzunarul său, în ruptul capului nu-şi putea aminti domnul Janík, mahmur încă de somn. Se înţelege că primul lucru pe care La făcut a fost să caute pe cineva de la poliţie, ca să-i predea portofelul străin. Poliţia îl lăsă o bună bucată de vreme pe domnul Janík să moară de foame, pentru a telefona întâi la Galanta, ca să i se comunice călătorului de la cuşeta nr. 14 că portofelul lui cu bani se află la poliţia din Bratislava, după aceea domnul Janík trebui să-şi prezinte actele sale şi apoi se duse să ia micul dejun. Acolo îl căută un om de la poliţie şi-l întrebă dacă nu cumva se înşală, deoarece domnul de la nr. 14 declară că nu-i lipseşte niciun portofel. Domnul Janík trebui să meargă din nou la poliţie şi să povestească a doua oară cum a intrat în posesia acelui portofel. Între timp, doi agenţi în civil duseră undeva cele şaizeci de bancnote, iar domnul Janík trebui să aştepte încă o jumătate de oră în compania a doi detectivi, care îl conduseră apoi la un şef mare de la poliţie.

— Domnule, i se adresă şeful, tocmai telefonam la Parkaně-Nána să fie reţinut călătorul de la cuşeta nr. 14. Puteţi să ni-l descrieţi amănunţit?

Domnul Janík nu putu spune mai mult decât că omul acela avea nişte picioare grozav de păroase. Domnul de la poliţie nu fu prea mulţumit de descriere.

— Bancnotele acelea sunt false, spuse el deodată. Trebuie să rămâneţi aici, până o să vă confruntăm cu tovarăşul dumneavoastră de drum.

Domnul Janík îl blestemă în gând pe conductorul care nu-l trezise la timp, făcându-l astfel ca, în grabă şi zăpăceală, să se pomenească în

buzunar cu afurisitul acela de portofel. Cam după o oră sosi din Parkaně-Nána o telegramă cum că ocupantul nr. 14 a coborât înainte, la Nové Zámky; încotro s-a dus mai departe nu se ştie încă.

— Domnule Janík, îi spuse în cele din urmă şeful cel mare de la poliţie, noi nu vă mai reţinem deocamdată; problema o predăm inspectorului Hruška de la Praga, care se ocupă de falsificările de bani. Cred că-i o treabă serioasă, ascultaţi-mă pe mine. Dumneavoastră întoarceţi-vă cât mai curând la Praga şi ei au să vă caute acolo. Deocamdată vă mulţumesc că aţi avut norocul să daţi peste falsificatorul ăsta. Nu-i doar o simplă întâmplare.

Nici nu se înapoiase bine la Praga, că îl şi chemară la şeful poliţiei. Îl primiră doi oameni: unul grozav de voluminos, căruia i se spunea domnule şef, şi altul galben, ciolănos, numit inspector Hruška.

— Luaţi loc, domnule Janík, îl pofti domnul cel gras, rupând sigiliul unui mic pacheţel. Acesta este portofelul pe care… hm, pe care l-aţi găsit în buzunar pe peronul gării din Bratislava?

— Da, vă rog, oftă domnul Janík.

Domnul cel corpolent numără bancnotele noi din portofel.

— Şaizeci de bucăţi, zise. Toate au seria 27451. Numărul acesta ne fusese deja semnalizat de la Cheb.

Omul cel ciolănos luă în mână o bancnotă, închise ochii şi o frecă între degete, după care o mirosi.

— Astea sunt din Štýrský Hradec, zise. Cele de la Geneva nu sunt aşa de lipicioase.

— Štýrský Hradec, repetă, căzând pe gânduri, domnul voluminos. Acolo fabrică chestiile astea cu destinaţia Pesta, nu?

Celălalt încuviinţă printr-o mişcarea capului.

— Aş pleca eu la Viena, propuse el. Dar poliţia vieneză tot n-o să ni-l predea.

— Hm, mormăi domnul col corpolent.. Încearcă atunci să-l obţii pe altă cale. Dacă nu merge, spune-le că le dăm în schimb pe Leberhardt. Drum bun, Hruška. Iar dumneavoastră, domnule, spuse întorcându-se spre Janík, nici nu ştiu cum să vă mulţumesc. Tot dumneavoastră aţi găsit-o pe logodnica lui Jindřich Bašta, nu?

Domnul Janík se îmbujoră.

— A fost o simplă întâmplare, grăi el repede. Eu… n-am avut nicio intenţie…

— Aveţi mină bună, conchise cu aer de cunoscător domnul cel corpolent. E un dar ceresc, domnule Janík. Unul nu găseşte nimic toată viaţa şi altul se împiedică la tot pasul de cazuri extraordinare. Ar trebui să lucraţi cu noi, domnule Janík.

— Nu se poate, se apără domnul Janík. Am… cum să spun… meseria mea… un magazin prosper… firmă veche, moştenire de la bunicul…

— Cum doriţi, oftă cu regret şeful, dar e păcat de dumneavoastră. Un noroc ca ăsta n-are oricine. Ne mai întâlnim noi, domnule Janík.

*

Cam la o lună după aceea domnul Janík cina împreună cu un prieten de-al său, un comerciant din Lipska. Se înţelege că o cină de afaceri nu-i un fleac oarecare; mai ales coniacul era deosebit de bun, pe scurt, domnul Janík n-avea poftă să se ducă pe jos acasă. Îi făcu un semn chelnerului şi porunci:

— O maşină!

Când ieşi din hotel văzu o maşină aşteptând, se sui în ea, trânti portiera şi, în dispoziţia în care se afla, uită cu desăvârşire să-i dea şoferului adresa. Maşina porni şi domnul Janík, aşezat comod într-un colţ adormi.

Cât timp merseră nu ştia, dar se trezi când maşina se opri şi şoferul, deschizându-i uşa, îi spuse:

— Am sosit, domnule. Poftiţi sus.

Domnul Janík, uimit peste măsură, se întrebă unde ar putea fi, dar, pentru că după coniacul acela nu-i prea păsa de nimic, urcă nişte scări şi deschise o uşă în dosul căreia auzise nişte voci. Erau acolo vreo douăzeci de oameni, care întoarseră surprinşi capul spre uşă. Deodată se făcu o linişte ciudată. Unul din ei se ridică şi veni spre domnul Janík:

— Ce căutaţi aici? Cine sunteţi?

Domnul Janík se uită mirat în jur. Recunoscu cinci sau şase inşi, toţi oameni bogaţi, despre care auzise că sunt amestecaţi în nişte treburi politice. Pe domnul Janík politica nu-l interesa.

— Salutare, li se adresă el amical. Uite-l pe domnul Koubek şi pe domnul Heller! Noroc, Ferry! Băieţi, aş bea ceva.

— Ce caută omul ăsta aici? se înfurie unul din cei de acolo. E dintr-ai noştri?

Doi domni îl îmbrânciră pe domnul Janík pe coridor.

— De unde ai răsărit aici? se răsti unul din ei. Cine te-a invitat?

Auzind vocea aceea atât de puţin amabilă, domnul Janík se mai dezmetici oleacă.

— Unde sunt? întrebă el supărat. La dracu, unde m-aţi adus?

Unul din domni coborî scara şi-l luă în primire pe şofer:

— Idiotule! urlă el. De unde l-ai luat pe omul ăsta?

— Păi, din faţa hotelului, se apără şoferul. Mi-au spus după-amiază ca la ora zece seara să aştept la hotel un domn şi să-l aduc aici. La ora zece domnul acesta s-a suit în maşina mea fără să-mi spună nimic, aşa că l-am adus direct aici.

— Isuse Cristoase! strigă domnul. Ai luat pe altcineva! Ne-ai făcut-o, băieţaş!

Domnul Janík se aşezase resemnat pe scări.

— Aha, spuse el mulţumit. E o adunare conspirativă, nu? Urmează acum să mă strângeţi de gât şi să mă îngropaţi. Vă rog, un pahar cu apă!

— V-aţi înşelat, domnule, începu unul din cei doi. Acolo, înăuntru, nu se află nici domnul Koubek, nici domnul Heller, înţelegeţi? E o confuzie. O să vă trimitem înapoi la Praga. Vă rugăm să ne scuzaţi, a fost o neînţelegere la mijloc.

— Nu-i nimic, spuse cu mărinimie domnul Janík. Ştiu că pe drum şoferul are să mă împuşte şi o să mă îngroape în pădure. De acum mi-e totuna. Eu sunt vinovat că am uitat să-i dau adresa; din cauza asta s-a întâmplat totul.

— Sunteţi beat, nu-i aşa? întrebă uşurat necunoscutul.

— Puţin, încuviinţă domnul Janík. Ştiţi, am luat cina împreună cu comerciantul Meyer, din Drezda. Janík, magazin angro de hârtie şi celuloză, se recomandă continuând să stea jos, pe scări. Firmă veche, de la bunicul.

— Duceţi-vă la culcare, îl sfătui necunoscutul. Când o să vă treziţi nici n-o să vă mai amintiţi că – hm, că v-am deranjat atâta.

— Just, opină demn domnul Janík. Duceţi-vă la culcare, domnule. Unde mi-e patul?

— Acasă la dumneavoastră, îi spuse domnul cel străin. Şoferul o să vă ducă până acolo. Permiteţi-mi să vă ajut să vă sculaţi.

— Nu-i nevoie, se împotrivi Janík. Nu sunt atât de beat ca dumneata. Du-l. C la culcare. Şofer, în Bubeneč!

Maşina o porni înapoi şi domnul Janík, trăgând viclean cu coada ochiului, observă cu atenţie pe unde merg.

*

Dimineaţa îi telefonă şefului poliţiei şi-i povesti aventura sa nocturnă.

— Domnule Janík, se auzi, după o scurtă pauză, glasul şefului. Chestiunea ne interesează foarte mult. Vă rog să veniţi imediat până la noi.

Când ajunse acolo, văzu că era aşteptat de patru persoane, în frunte cu şeful cel mare şi corpolent. Domnul Janík trebui să mai povestească o dată ce s-a întâmplat şi pe cine a văzut.

— Maşina avea numărul N XX 705, adăugă domnul cel corpolent. O maşină particulară. Din cele şase persoane pe care domnul Janik le-a recunoscut, trei sunt noi pentru mine. Domnilor, acum vă las. Vă rog să veniţi cu mine, domnule Janik.

Domnul Janík stătea ca opărit în marele cabinet de lucru al corpolentului şef de poliţie care se plimba meditând, de colo până colo, prin încăpere.

— Domnule Janík, în primul rând o rugăminte: nimănui niciun cuvânt. Raţiune de stat, înţelegeţi? rosti el apoi.

Domnul Janík încuviinţă în tăcere. „Pentru Dumnezeu, îşi zise el, în ce m-am băgat iar!“

— Domnule Janík, zise deodată şeful. Nu vreau să vă flatez, dar avem nevoie de dumneavoastră. Aveţi noroc. Se vorbeşte de metode, dar detectivul fără un dram de noroc nu face nici cât o ceapă degerată. Avem nevoie de oameni cu noroc. Minte avem noi, destulă; dar am vrea să cumpărăm întâmplarea fericită. Ştiţi ceva. Veniţi la noi!

— Şi ce se întâmplă cu magazinul meu? şopti distrus domnul Janík.

— Îl conduce asociatul dumneavoastră. Păcat de darul pe care-l aveţi să-l înmormântaţi acolo. Prin urmare?

— Să… să mă mai gândesc, se bâlbâi nefericit domnul Janík. Am să vin peste o săptămână, dacă ziceţi că aşa trebuie… şi că am capacitatea asta… nu ştiu încă, am să vin să vă dau răspunsul.

— Bine, spuse bărbatul cel corpolent şi-i strânse cu putere mâna. Şi să nu vă îndoiţi de ceea ce sunteţi în stare. La revedere.

*

Nu trecuse săptămâna când domnul Janík rugă să fie anunţat la şef.

— Am venit, spuse el jovial, cu faţa strălucind de bucurie.

— Decis? întrebă bărbatul cel corpolent.

— Din fericire, răsuflă uşurat domnul Janík. Am venit să vă spun că nu merge, că nu sunt potrivit pentru munca asta.

— Ei, asta-i! Şi de ce nu, vă rog?

— Imaginaţi-vă, spuse victorios domnul Janík. De cinci ani mă fură procuristul meu şi eu n-am văzut nimica! Idiotul de mine! Spuneţi şi dumneavoastră, ce fel de detectiv aş fi? Halal detectiv! Să stai cinci ani alături de un hoţ şi să nu ştii nimic! Aşadar, vedeţi că nu-s bun de nimic. Şi mi-era o frică! Doamne Dumnezeule, ce bucuros sunt că n-a ieşit nimic din povestea asta! Aşa, şi acum am scăpat, nu? Mulţumesc mult!!

PIEIREA UNEI FAMILII ISTORICE

într-o bună zi, un omuleţ, mărunt, cu o faţă zbârcită pe care străluceau nişte ochelari cu ramă de aur, se înfăţişă în biroul domnului Mejzlík, doctor în drept şi comisar de poliţie.

— Mă numesc Divíšek. Lucrez la arhive, bombăni el. Am aflat că sunteţi un criminalist eminent şi am venit să vă cer un sfat. Mi s-a spus că sunteţi… cum să zic… mai ales când e vorba de cazuri mai încurcate… Cazul meu e o mare enigmă, declară el, prinzând mai mult curaj.

— Poftiţi, spuneţi-mi despre ce e vorba! îl întâmpină Mejzlík, întinzând mâna după creion şi carnet.

— Ar trebui să se cerceteze cine l-a ucis pe dumnealui Petr Berkovec, în ce împrejurări a murit fratele lui Jindřich şi ce s-a întâmplat cu Kateřina, nevasta lui Petr.

— Berkovec Petr… căută să-şi aducă aminte comisarul Mejzlík. După câte ştiu, până acum nu ne-a fost reclamat decesul cuiva cu numele ăsta. Aţi venit dumneavoastră să-l anunţaţi?

— Da de unde! zise cel de la arhive. Am venit doar să vă cer un sfat. Sunt convins că s-au petrecut nişte lucruri înfiorătoare.

— Dar când s-au petrecut aceste lucruri? spuse Mejzlik, încercând să-l ajute. Şi, mai întâi de toate, vă rog să-mi spuneţi data.

— Păi… în o mie patru sute şaizeci şi cinci… sub binecuvântata domnie a lui Jiří din Poděbrady[1]. Lucrul acesta ar trebui să vă fie cunoscut, domnule, zise Divíšek, aruncând peste ochelari o privire dojenitoare comisarului.

— Aha! spuse Mejzlik, zvârlind carnetul şi creionul pe masă, şi începu să-şi trateze vizitatorul cu o amabilitate bătătoare la ochi. Domnul meu, pentru cazuri de acest gen, ar fi mai nimerit să-l consultaţi pe doctorul Knobloch. Pentru a fi lămurit trebuie să vă spun că doctorul Knobloch este psihiatrul poliţiei. N-aţi fi de părere să-l chem aici?

Domnul de la arhive se întristă.

— Îmi pare rău. Mi s-a vorbit atât de frumos de iscusinţa dumneavoastră! Ştiţi, eu scriu un tratat despre domnia lui Jiří din Poděbrady. Şi când am ajuns aici, m-am poticnit, da, m-am poticnit de un fapt pe care nu ştiu de unde să-l apuc.

„E inofensiv“, hotărî Mejzlik în sinea lui.

— Domnul meu, zise el precipitat, mi-e teamă că n-o să vă pot fi de mare folos. Vă mărturisesc cu toată sinceritatea, nu sunt tare în chestiuni de istorie.

— Păcat! se încruntă domnul Divíšek. Ar trebui să cunoaşteţi istoria, domnule. Întrucât dumneavoastră nu dispuneţi de izvoare de primă mână, am să vă comunic eu toate faptele pe care le-am putut afla. Din păcate, sunt puţin numeroase. În primul rând, avem scrisoarea dumnealui Ladislav Peháč din Olešná către dumnealui Jan Boršovský din Čerčany. Nădăjduiesc că această scrisoare nu vă e cunoscută.

— Îmi pare rău, dar nu ştiu nimic despre ea, mărturisi Mejzlik cu sentimentul de vinovăţie al unui şcolar prins cu lecţia neînvăţată.

— Cum se poate, domnule? izbucni Divíšek scandalizat. Această scrisoare a fost publicată încă de acum şaptesprezece ani într-o culegere de documente datorită istoricului Šebek. Măcar atâta lucru ar fi trebuit să ştiţi! Numai că, adăugă el, potrivindu-şi ochelarii, nici Šebek, nici Pekář, nici Novotný, nici alţi istorici nu i-au dat atenţia cuvenită. Şi tocmai această scrisoare – ar trebui totuşi s-o citiţi – m-a dus pe urmele cazului de care vă spuneam.

— Aha, făcu comisarul Mejzlik, să auzim!

— Întâi de toate, scrisoarea. Îmi pare rău că n-am textul la mine. Dar nu cuprinde decât o singură menţiune referitoare la cazul nostru.

Vasăzică, în scrisoarea către dumnealui Boršovský, dumnealui Ladislav Peháč spune că unchiul lui, adică unchiul dumnealui Ješek Skalický din Skalice, nu este aşteptat în anul domnului 1465 la Curtea din Praga, fiindcă măria-sa regele a dat poruncă scrisă de mina lui ca dumnealui Ješek, „aflând noi de acele ticăloşii care săvârşitu-s-au la Wotice Welenova – scrie textual autorul scrisorii – să nu se mai înfăţişeze la cetatea noastră de scaun, ci, petrecând în rugăciuni şi căindu-se pentru nesocotinţa domniei-sale, să aştepte judecata Celui-de-sus“. Cred că aţi înţeles ce vrea să spună. Noi am zice azi că măria-sa regele i-a dat dumnealui Ješek domiciliu forţat la moşia sa. Nu băgaţi de seamă că aici e ceva bătător la ochi, domnule?

— Deocamdată nu, replică Mejzlík, desenând pe hârtie o spirală de toată frumuseţea.

— Bravo! exclamă Divíšek triumfător. Vedeţi dumneavoastră, nici Šebek n-a băgat de seamă asta. Dar e foarte bătător la ochi faptul că măria-sa regele nu-l cheamă pe dumnealui Ješek – oricare ar fi fapta de care s-ar fi făcut vinovat – la judecată pământească, ci lasă în grija cerului să facă dreptate. Ceea ce înseamnă că măria-sa dă să se înţeleagă foarte limpede (arhivarul rosti ultimele cuvinte cu vădită veneraţie) că, dată fiind natura faptelor, însuşi domnitorul socoteşte că ele nu pot fi judecate de pământeni. Dacă l-aţi cunoaşte pe măria-sa, domnule, v-aţi da seama că e un caz cu totul ieşit din comun, căci marele Jiří ţinea cu străşnicie la împlinirea dreptăţii după lege.

— Poate că i-a fost teamă de dumnealui Ješek. Pe vremea aceea…

Domnul Divíšek sări în sus ca înţepat.

— Cum puteţi spune una ca asta? Regele Jiří să se teamă de cineva! auzi vorbă! Să se teamă regele de un cavaler oarecare!

— Sau o fi fost protejatul lui, zise Mejzlík, cum se întâmplă şi în zilele noastre…

— Ce protejat?! strigă Divíšek şi se făcu stacojiu la faţă. Pe vremea regelui Vladislav mai treacă-meargă, dar sub domnia lui Jiří degeaba umblai cu stăruinţe. Te alunga ca pe-un câine. Domnul de la arhive se linişti şi urmă: Nu poate fi vorba de nicio protecţie. Faptele pomenite în scrisoare trebuie să fi fost cu totul neobişnuite. Nu degeaba măria-sa regele a lăsat judecata lor în seama cerului.

— Dar despre ce fapte e vorba? întrebă Mejzlik cu un oftat.

Divíšek rămase mirat.

— Păi, tocmai asta trebuie să aflaţi dumneavoastră, că de-aia sunteţi criminalist. Pentru asta am venit aici.

— Doamne, Dumnezeule! exclamă Mejzlik, încercând să se apere, dar omul de la arhive nu-l lăsă să isprăvească:

— Mai întâi de toate, trebuie să cunoaşteţi faptele. Când mi-am dat seama că aluziile din scrisoare sunt cam nebuloase, am plecat pe urmele lor, la Wotice Welenova. Din păcate, aci nu s-a păstrat nicio

însemnare, nimic scris, în schimb, în curtea bisericii am dat de piatra de pe mormântul dumnealui Petr Berkovec. Piatra, domnule, poartă data 1465! Şi vedeţi dumneavoastră, dumnealui Petr Berkovec era ginerele lui Ješek Skalický. Adică a ţinut-o pe Kateřina, fata lui Skalický. Poftim, iată fotografia pietrei! Nu observaţi nimic deosebit?

— Nu, mărturisi comisarul Mejzlik, cercetând pe o parte şi pe cealaltă fotografia reprezentând o piatră funerară pe care era cioplit chipul unui cavaler cu braţele încrucişate, înconjurat de o inscripţie cu caractere gotice. Staţii Aici, în colţ, văd o amprentă digitală.

— O fi a mea, dar ia uitaţi-vă la inscripţia asta!

— *Anno Domini* MECCCLXV, descifră anevoie Mejzlik. O fi anul în care a murit acest domn, nu-i aşa?

— Bineînţeles, dar nu observaţi nimic? Unele litere sunt mai mari, ia priviţi! Divíšek scrise repede cu creionul: ANNO DOMINIMO CCCLXV.

Sculptorul a cioplit înadins literele O, C şi C mai mari. E o criptogramă, cum s-ar spune. Scrieţi şi dumneavoastră literele OCC. Nu observaţi nimic?

— OCC, OCC, bombăni Mejzlik, asta ar putea să însemne… aha, e o prescurtare pentru *occisus,* nu-i aşa? Adică omorât!

— Da, proclamă solemn domnul de la arhive, în felul acesta, sculptorul dă de veste urmaşilor că dumnealui Petr Berkovec de Wotice Welenova, de viţă nobilă, a fost ucis cu premeditare. Aici trebuie să fie cheia misterului.

— L-o fi omorât socru-su, Ješek Skalický, rosti Mejzlik într-un moment de subită inspiraţie istorică.

— Prostii! zise Divíšek, plin de dispreţ. Dacă dumnealui Ješek l-ar fi omorât pe Berkovec, măria-sa l-ar fi dat pe mâna judecătorilor. Dar asta încă nu-i totul, domnule. Chiar lângă această piatră mai e una, sub care se odihneşte Henticus Berkovec de Wotice Welenova, fratele dumnealui Petr. Pe această piatră e însemnat tot anul 1465, dar fără criptogramă. Domnul Jindřich e înfăţişat cu sabia în mână. Probabil că sculptorul a vrut să lase să se înţeleagă că a murit în luptă dreaptă. Şi acum poftiţi de-mi spuneţi ce legătură este între moartea unuia şi a celuilalt.

— Jindřich al dumneavoastră o fi murit din întâmplare în acelaşi an.

— Cum din întâmplare? se răsti domnul de la arhive. Domnul meu, noi, istoricii, socotim că nimic nu e întâmplător. Unde am ajunge dacă am crede în întâmplare? Nu se poate! Aici e o legătură de la cauză la efect. Dar nici asta nu e tot. În anul următor, adică în 1466, dumnealui Ješek Skalický, a adormit întru Domnul. Moşiile sale, Skalice şi Hrádek, le-a moştenit dumnealui Jan Horšovský din Čerčaný de care am mai vorbit. Ştiţi ce înseamnă asta? Asta înseamnă că şi

Kateřina, fata lui Skalický, pe care – şi lucrul ăsta îl ştie orice copil – dumnealui Petr Berkovec a luat-o de nevastă în 1464, nu mai era nici ea printre cei vii. Iar mormântul dumneaei nu se află nicăieri. Daţi-mi voie! Dumneavoastră consideraţi întâmplător faptul că, îndată după moartea bărbatului său, dumneaei Kateřinei i se pierde orice urmă? Poftim? Şi asta-i întâmplare, după dumneavoastră? Şi de ce, mă rog, n-are mormânt? Tot din întâmplare? Nu cumva e cazul să căutăm tocmai aici secretul faptelor lui Ješek, pentru care măria-sa regele a invocat judecata cerului?

Această întorsătură a lucrurilor st îmi întrucâtva interesul lui Mejzlík.

— Se prea poate, încuviinţă el.

— Nu „se prea poate“, aşa este! declară domnul Divíšek, pe un ton care excludea orice îndoială. Dar acum se pune întrebarea: cine-pe-cine a ucis şi care e legătura dintre toate aceste episoade? Moartea dumnealui Ješek nu ne interesează, dat fiind că a supravieţuit „ticăloşiilor“. Altfel, regele Jiří nu i-ar fi dat poruncă să se căiască. Nouă ne rămâne să stabilim cine l-a ucis pe dumnealui Petr, în ce împrejurare şi-a pierdut viaţa dumnealui Jindřich, ce s-a întâmplat cu dumneaei Kateřina şi ce legătură e între toţi aceştia şi Ješek Skalický?

— Un moment, zise Mejzlik, să punem pe hârtie toate personajele! Vasăzică:

1) Petr Berkovec – ucis
2) Jindřich Berkovec – mort în luptă.
3) Kateřina – dispărută fără urmă.
4) Ješek Skalický – lăsat pe seama dreptăţii Celui-de-sus. Aşa este?

— Aşa este! admise Divíšek clipind din ochi. S-ar cădea însă să spuneţi: dumnealui Petr Berkovec, dumnealui Ješek ş.a.m.d. Hai să vedem ce urmează!

Comisarul Mejzlik îşi urmă raţionamentul:

— Excludeţi posibilitatea ca Ješek să-şi fi ucis ginerele, adică pe Petr Berkovec, fiindcă în acest caz ar fi fost trimis în faţa Curţii cu juri.

— În faţa Tribunalului regal, îl îndreptă domnul Divíšek. Aşa e corect.

— Un moment! Vasăzică, nu ne rămâne decât Jindřich, fratele lui Petr. Poate că Jindřich l-a ucis pe frate-său.

— Cu neputinţă! mormăi cel de la arhive. Dacă şi-ar fi omorât fratele, n-ar fi avut piatră în curtea bisericii, cel puţin nu chiar alături de mormântul lui.

— Aha! Vasăzică, Jindřich şi-a tocmit om să-l omoare pe frate-su, iar el a murit într-o luptă, nu-i aşa?

— Dacă ar fi aşa, de ce l-ar fi mazilit regele pe dumnealui Ješek

pentru nesocotinţă? Şi ce s-a întâmplat atunci cu Kateřina? întrebă arhivarul, sucindu-se nervos pe scaun.

— Ai dreptate. Îndrăcită chestie! Hai să presupunem că Petr o prinde pe Kateřina în flagrant delict cu Jindřich şi o trimite pe lumea cealaltă! Tatăl ei află şi, înfuriat, îşi omoară ginerele…

— Nu merge! obiectă Divíšek. Dacă Petr ar fi ucis-o pe Kateřina pentru adulter, tatăl ei ar fi fost nevoit să-i încuviinţeze fapta. Pe vremea aceea lucrurile astea nu se iertau.

— Atunci s-o luăm altfel. Să zicem că i-a făcut seama într-o doară, s-o fi certat cu ea.

Arhivarul clătină din cap.

— Atunci Kateřina ar fi avut o piatră pe mormânt. Nu merge aşa. De un an de zile îmi bat capul cu chestia asta şi nu pot s-o scot la capăt, domnule.

— Hm! făcu Mejzlik, privind îngândurat peticul de hârtie cu lista personajelor. A dracului chestie! O mai fi şi a cincea persoană la mijloc.

— La ce bun, când nu putem să ne descurcăm nici cu patru? zise dezamăgit Divíšek.

— Atunci nu ne rămâne decât să presupunem că pe Berkovec La omorât ori socrul, ori frate-său. Drace! strigă el deodată. Ascultaţi-mă, Kateřina asta La ucis!

— Doamne! ţipă arhivarul copleşit. Nici nu m-aş fi gândit la una ca asta. Isuse, ea să fie ucigaşa? Şi pe urmă ce s-a întâmplat cu ea?

De atâta efort intelectual, urechile lui Mejzlik se făcuseră roşii ca racul.

— Numai o clipă, vă rog! Mejzlík se scula în picioare şi începu să se plimbe de colo până colo. Aha, aha, acum încep să descurc iţele! Drace, un caz extraordinar! Da, uite că acum se potriveşte totul. Domnul Ješek are rolul principal. Cercul se închide. De aceea Jiří… acum pricep. Straşnic cap regele ăsta, Jiří!

— Aşa-i! aprobă domnul Divíšek, copleşit de admiraţie. Era un domnitor înţelept.

— Ascultaţi-mă, începu Mejzlík, aşezându-se drept pe călimara de pe biroul lui, se poate ca lucrurile să se fi întâmplat cam aşa. Să mă bată Dumnezeu dacă n-a fost aşa! în primul rând, ipoteza pe care o adoptăm trebuie să ţină seamă de toate faptele de care dispunem. Nicio împrejurare, oricât de neînsemnată, nu trebuie s-o contrazică. În al doilea rând, toate faptele trebuie să aibă o înşiruire logică. Cu cât această înşiruire e mai simplă, mai închegată şi mai strânsă, cu atât mai mare e certitudinea că lucrurile s-au întâmplat aşa cum presupunem noi. Asta numim noi reconstituirea faptelor, mda. Ipoteza care ne îngăduie să rânduim toate faptele în modul cel mai logic şi mai clar are o valabilitate absolută, mă înţelegeţi? zise Mejzlík,

aţintindu-şi privirea încruntată asupra arhivarului. Asta e legea metodei noastre.

— Da, zise docil Divíšek.

— Prin urmare, succesiunea faptelor pe care trebuie să le avem în vedere este probabil următoarea:

1. Petr Berkovec se însoară cu Kateřina.
2. Este ucis.
3. Kateřina dispare fără piatră funerară pe mormânt.
4. Jindřich piere undeva într-o luptă.
5. Regele îl mustră pe Ješek Skalický pentru nesocotinţa lui.
6. Dar nu-l dă în judecată; deci, într-un fel sau altul, Ješek Skalický a avut dreptatea de partea sa.

Să fie oare acestea toate faptele? Desigur că da. Să vedem mai departe! Din confruntarea lor rezultă că Petr n-a fost ucis nici de Jindřich, nici de Ješek. Atunci cine a putut să-l omoare? Evident că numai Kateřina. Presupunerea e confirmată şi de faptul că n-are nicio piatră funerară. Probabil că a fost îngropată undeva ca o căţea. Dar de ce n-a fost dată în judecată? Evident, pentru că un răzbunător înfierbântat a ucis-o pe loc. A fost oare Jindřich răzbunătorul? Evident, nu. Dacă Jindřich ar fi omorât-o pe Kateřina, ca s-o pedepsească, e probabil că bătrânul Ješek l-ar fi aprobat. Şi apoi, de ce l-a mustrat regele pentru nesocotinţă? Rezultă de aici că însuşi tatăl, înfuriat, a omorât-o pe Kateřina. Mai rămâne să lămurim cine l-a omorât pe Jindřich în luptă. Cine, domnule?

— Habar n-am! oftă arhivarul zdrobit.

— Păi, cine altul decât Ješek, se răsti Mejzlik. Că altul nu mai rămâne. Aşa se închide cercul întregii poveşti, mă înţelegeţi? Şi acum hai să vedem: Kateřina, soaţa lui Petr Berkovek… cum se spune… cuprinsă de o patimă neîngăduită pentru Jindřich, fratele mai tânăr al bărbatului ei…

— Aveţi dovezi? întrebă domnul Divíšek, ros de curiozitate.

— Reiese din logica acţiunii, răspunse Mejzlik netulburat. În chestii de astea, ori sunt banii la mijloc, ori muierea, las' că ştim noi! în ce măsură a răspuns Jindřich la această pasiune nu putem şti. Acum trebuie să căutăm motivul pentru care Kateřina şi-a ucis soţul. Dar te asigur că ea e ucigaşa! proclamă Mejzlik cu glas răsunător.

— Asta am bănuit şi eu! oftă arhivarul posomorit.

— Şi acum apare în scenă tatăl ei, Ješek Skalický, răzbunătorul familiei. Îşi ucide fata, fiindcă nu vrea s-o lase pe mina călăului. Apoi îl provoacă la duel pe Jindřich, fiindcă şi nenorocitul ăsta e într-un fel părtaş la crimă şi vinovat de moartea singurei lui fete. În acest duel Jindřich piere cu sabia în mină. E drept că aci ar mai fi o alternativă:

Jindřich o apără cu trupul lui pe Kateřina de mânia tatălui, însă piere în luptă. Dar varianta dintâi e mai bună. Astea sunt faptele. Cât despre regele Jiří, dându-şi seama cât de puţin e chemată dreptatea omenească să judece o faptă atât de sălbatică, dar atât de dreaptă în acelaşi timp, îl lasă pe acest părinte cumplit, pe acest răzbunător nesocotit în seama judecăţii cerului. O curte cu juri bine alcătuită ar proceda la fel. Nu se împlineşte anul, şi bătrânul Ješek, părăsit de toată lumea, moare de inimă rea. A avut probabil un atac de cord.

— Amin! zise domnul Divíšek de la arhive, împreunându-şi mâinile. Aşa a fost! Din câte îl cunosc eu pe regele Jiří, nici nu putea să procedeze altfel. Cât despre Ješek ăsta, să ştiţi că are un suflet mare. Nu sunteţi de aceeaşi părere? Şi ce bine se potrivesc lucrurile! se miră domnul de la arhive. Domnule, aţi adus un serviciu preţios ştiinţei noastre istorice. Aţi pus pe oamenii de odinioară într-o lumină atât de dramatică… şi, în general… Copleşit de gratitudine, domnul Divíšek făcu un gest cu mâna: Când o să apară istoria domniei regelui Jiří din Poděbrady la care lucrez, o să-mi îngădui să vă dedic un exemplar. Să vedeţi ce interpretare ştiinţifică o să dau eu cazului!

Într-adevăr, după câtva timp, Mejzlik primi un tom voluminos intitulat *Istoria domniei regelui Jiří din Poděbrady,* cu o dedicaţie călduroasă din partea domnului Divíšek de la arhive. Mejzlik citi volumul din scoarţă-n scoarţă, fiindcă, trebuie să mărturisim sincer, era foarte mândru de a fi contribuit şi el cu ceva la realizarea unei opere ştiinţifice. Citi, dar nu găsi ce căuta. Abia la pagina 471, la notele bibliografice, dădu peste următoarele rânduri:

SEBEK *Jaroslav, Culegere de documente din sec. XIV şi XV, pag. 213, o scrisoare a dumnealui Ladislav Pcháč din Clesnâ către dumnealui Jan Boršovský din Cerhany. O atenţie deosebită merită o interesantă menţiune, nevalorificată încă din punct de vedere ştiinţific, privitoare la Jejek Skalický din Skalice.*

RECORDUL

— Un caz de lovire gravă, dom'le judecător, raportă jandarmul Hejda judecătorului de ocol Tuček. Uf, ce căldură!

— Fă-te comod, nu te jena! îl îndemnă domol domnul judecător.

Domnul Hejda rezemă puşca într-un colţ, zvârli chipiul pe duşumea, îşi desfăcu centura şi-şi descheie vestonul.

— Uf, ce drăcovenie! în viaţa mea n-am pomenit un caz ca ăsta, dom'le judecător. Ia uitaţi-vă!

Zicând aceste cuvinte, ridică un obiect greu, înfăşurat într-o batistă albastră, pe care-l lăsase adineauri lângă uşă. Hejda desfăcu nodurile batistei şi scoase la iveală un pietroi cât un cap de om.

— Uitaţi-vă bine la el! stărui jandarmul.

— M-am uitat. E cremene, nu? constată domnul judecător, zgâriind bolovanul cu creionul.

— Este. Şi încă una zdravănă, întări domnul Hejda. Vasăzică, raportez, dom'le judecător: Lysický Václav, lucrător la fabrica de cărămidă, nouăsprezece ani, domiciliat la numita fabrică – aţi notat? — a aruncat cu bolovanul anexat în Pudil František, proprietar, Uliţa de Jos nr. 14. Greutatea bolovanului: cinci kilograme, nouă sute patruzeci şi nouă grame. Aţi notat? A lovit umărul stâng al susnumitului, fracturându-i omoplatul, humerusul şi clavicula, i-a pricinuit o rană sângerândă la deltoid şi i-a rupt tendoanele şi ligamentele respective. Aţi notat?

— De notat am notat eu, dar nu văd nimic deosebit în chestia asta.

— O să rămâneţi cu gura căscată, domnule judecător, zise domnul Hejda apăsat. Staţi să vă spun totul de-a fir-a-păr! Acum trei zile mă pomenesc că trimite după mine Pudil, ăla de-l ştiţi şi dumneavoastră, domnule judecător, cică să vin imediat.

— A, da, îl ştiu. A trecut o dată pe la noi, pentru cămătărie, dacă nu mă-nşel, şi altă dată… hm…

— Pentru jocuri de noroc. De el e vorba, domnule judecător. Are o livadă cu cireşi pe malul gârlei. Sázava face un cot în dreptul livezii lui şi se lărgeşte. Vasăzică, într-o dimineaţă, Pudil ăsta îmi trimite vorbă cum că a păţit nu ştiu ce. Îl găsesc în pat gemând şi înjurând. Cică se dusese cu o seară înainte în livadă, să se mai uite la cireşii lui, şi acolo, ce să vezi? un drac de copil căţărat în copac îşi umplea buzunarele. Ştiţi cum e Pudil ăsta: cam iute din fire. L-a înhăţat pe bietul băiat de un picior, l-a tras jos din pom, şi-a scos cureaua şi dă-i, şi dă-i! Numai decât a auzit pe cineva strigând la el, de pe malul celălalt: „Pudil, lasă băiatu-n pace"!

Trebuie să vă mai spun că Pudil ăsta e cam chior. Se vede că de la băutură i s-a tras. Totuşi, a zărit ca prin ceaţă, pe malul celălalt, pe cineva care se uita ţintă la el. Atunci, numai aşa, pentru verificare, ca să afle cine e, Pudil a răspuns: „Vezi-ţi de treburile tale, pârlitule!"

Şi a dat să lovească-n puşti mai cu sete.

— Pudil, a urlat omul de pe malul celălalt, dă drumul băiatului, n-auzi?

Pudil s-a gândit că adversarul e prea departe ca să-i poată face ceva „Du-te la dracu derbedeule!" a urlat el.

Dar n-a apucat să isprăvească vorba, când s-a pomenit trântit la pământ şi cu o durere îngrozitoare în umărul stâng. Omul de pe malul celălalt a mai strigat:

— Las' că mă pomeneşti tu pe mine, stârpitură de ciocoi, fir-ar pielea ta a dracului să fie!

Nici n-a mai fost în stare să se scoale în picioare Pudil ăsta. Au trebuit să-l care cu targa. Au găsit lângă el, uite, bolovanul ăsta. Au chemat un doctor cu noaptea-n cap, şi doctorul a zis să-l ducă la spital că-i făcuse oasele zob, şi braţul stâng n-are să-l mai poată mişca. Dar

Pudil n-a vrut să meargă la spital, fiindcă secerişul e în toi. Dimineaţa a trimis după mine şi mi-a zis să-l arestez pe ticălosul, pe criminalul ăla care i-a făcut bucata. Atâta mi-a spus. Dar când mi-au arătat bolovanul, am rămas cu gura căscată. Are pirită în ea cremenea asta, de aia-i mai grea decât pare. Ia luaţi-o puţin în mână! Eu i-am dat din ochi şase kilograme şi când am pus-o pe cântar avea numai o sută cincizeci şi unu de grame mai puţin. Ca să zvârli un pietroi din ăsta trebuie să ai putere, nu glumă! M-am dus să văd livada şi gârla. În locul unde s-a prăbuşit Pudil, iarba era tăvălită. De aici până la malul apei sunt doi metri. Dar gârla, dom'le? Vezi de la prima aruncătură de ochi că are vreo paisprezece metri lăţime, fiindcă-i cot. Domnule judecător, am tras câteva chiote şi am început să sar într-un picior, apoi am dat poruncă să-mi aducă optsprezece metri de sfoară. În locul unde s-a prăbuşit Pudil, am înfipt un ţăruş, am legat sfoara de el, mi-am lepădat hainele şi am trecut gârla înot cu celălalt capăt în gură. Şi ce să vezi? Sfoara n-ajungea decât până la mal. Pe urmă venea povârnişul digului, şi abia sus, pe creasta lui, era o cărăruie. Am măsurat distanţa de trei ori: de la ţăruş până la cărăruie sunt, nici mai mult nici mai puţin, nouăsprezece metri şi douăzeci şi şapte de centimetri.

— Este imposibil, domnule Hejda, nouăsprezece metri e o distanţă serioasă, spuse judecătorul. Nu cumva omul era în apă, în mijlocul râului?

— M-am gândit şi eu la asta, dom'le judecător, dar din cauza cotului apa are o adâncime de doi meri pe toată distanţa dintre maluri. Oamenii au întărit porţiunea aceea de mal cu bolovani, să nu roadă apa din el. Am găsit golul din care a fost smulsă piatra; omul a scos pietroiul din dig, dar de aruncat n-a putut să-l arunce decât de pe cărare, că din apă nu putea, iar de pe dig ar fi alunecat. Ei, ca să n-o mai lungim, a aruncat 19,27 metri. Vă daţi seama ce înseamnă asta?

— O fi tras cu praştia, îşi dădu cu părerea judecătorul, şovăind.

Domnul Hejda aruncă judecătorului o privire plină de reproş.

— Se vede că n-aţi ţinut niciodată o praştie În mină, domnule judecător. Aş vrea să văd şi eu cine poate să arunce cu praştia cogeamite bolovan de şase chile. Pentru asta e nevoie de un catapult. Două zile, de dimineaţă până seara, am tot aruncat bolovanul. Am încercat să leg un laţ ca să-l rotesc şi să-i fac vânt mai cu putere, ştiţi, ca la aruncarea ciocanului. Dar ce să vă spun, piatra alunecă din orice fel de laţ. Dom'le, omul nostru n-a putut să procedeze decât ca la aruncarea de greutăţi. Şi ştiţi ce înseamnă asta? zise el în extaz. Asta înseamnă record mondial în toată legea!

— Nu mai spune! făcu domnul judecător, copleşit de uimire.

— Record mondial! repetă jandarmul Hejda solemn. E drept că la concurs greutatea e ceva mai mare, are şapte chile. Anul ăsta recordul

mondial la aruncarea greutăţii e de 16 metri fără vreo sutime. Timp de nouăsprezece ani recordul s-a menţinut la 15 metri şi jumătate. Deabia anul ăsta un american, naiba ştie cum îl cheamă, Kuck sau Hirschfeld, a aruncat aproape 16 metri. Asta ar însemna, cu greutatea de 6 kilograme, vreo 18 sau 19 metri. Şi noi avem aici cu 27 centimetri mai mult! Dom'le judecător, tipul ăsta ar putea să arunce cu uşurinţă greutatea de concurs la 16 metri şi un sfert. Şi asta fără antrenament. Doamne sfinte, 16 metri şi 25 de centimetri! Dom'le judecător, eu mă ocup de mult cu aruncarea greutăţii. Când am fost în Siberia, băieţii mă tot îndemnau: „Măi, Hejda, ia să mai vedem odată cum arunci tu grenada!“ La Vladivostok m-am luat la întrecere cu nişte americani. Am izbutit să arunc greutatea de concurs la 14 metri, şi numai popa de pe vaporul lor a aruncat cu 4 centimetri mai departe. Doamne, când mi-aduc aminte de câte ori am aruncat noi greutatea acolo, în Siberia! Dar bolovanul ăsta n-am putut să-l arunc mai departe de 15 metri şi jumătate. Nu, în ruptul capului n-am putut să-l arunc mai departe. 19 metri! Dracu să mă ia, mi-am zis, dacă nu pun mâna pe el! Asta ne aduce recordul mondial. Închipuiţi-vă ce ar însemna să le suflăm americanilor recordul!

— Dar cu Pudil ce s-a întâmplat? îl întrerupse judecătorul.

— Dă-l naibii pe Pudil! Dom'le judecător, am început cercetări pentru prinderea necunoscutului care a comis recordul mondial. Sunt în joc interesele ţării, nu-i aşa? Mai întâi de toate, i-am garantat că nu va fi urmărit pentru chestia cu Pudil.

— Cum adică? protestă judecătorul.

— Staţi o clipă! I-am garantat că scapă de pedeapsă, numai dacă aruncă într-adevăr o piatră de 6 kilograme peste Sazăva. Am explicat primarilor din satele vecine că e o performanţă grozavă şi că toate ziarele din lume o să scrie despre ea. Le-am mai spus că tipul ar putea să câştige sute de mii cu chestia asta. Ce să vă spun, dom'le judecător, toţi flăcăii din partea locului au lăsat baltă secerişul şi s-au năpustit acolo, să arunce piatra peste apă. Digul nici nu mai există. Au sfărâmat pietrele de kilometraj depe şosele şi au dărâmat zidurile, ca să aibă cu ce arunca.

Şi ştrengarii aruncă de dimineaţă până seara cu pietre în tot satul. Au omorât o grămadă de găini. Eu stau pe dig şi mă uit la flăcăi. Se înţelege că niciunul n-a ajuns mai departe de mijlocul râului. Dom'le, cred că fundul albiei s-a umplut pe jumătate de bolovani. Aseară, numai ce-mi aduc un flăcău: cică el e acela de l-a izbit pe Pudil cu bolovanul. Mare şmecher, să-l vedeţi, aşteaptă afară…

— Ascultă, măi Lysický, îi zic eu, vasăzică, tu eşti ăla care a aruncat cu bolovanul după Pudil?

— Da, zice, pentru că m-a înjurat. N-am putut să rabd, şi altă piatră n-am avut la îndemână.

— Uite, îţi dau o piatră la fel! zic. Arunc-o până-n malul lui Pudil! Dar, bagă de seamă, dacă nu ajungi cu ea până dincolo, să ştii că ai dat de dracu, nenorocitule!!

A ridicat băiatul bolovanul – avea nişte labe ca nişte lopeţi, s-a aşezat cum i-a venit mai bine şi a început să-şi facă vânt. M-am uitat la el: tehnică ioc, stil ioc, nu lucra nici cu trunchiul, nici cu picioarele şi, pleosc, a aruncat piatra în apă, cam la vreo 14 metri. E şi-asta ceva, ştiţi, dar… Eu dau să-i arăt:

— Mă, neghiobule, depărtează picioarele, uite-aşa, trage umărul drept înapoi şi, când arunci, împinge şi umărul înainte o dată cu braţul!

— Bine! a zis el, s-a răsucit tot, ca sfântul Jan Nepomucký şi, pleosc, piatra a căzut la 10 metri depărtare..

Asta m-a scos din fire.

— Haimana ce eşti, am ţipat, şi te mai lauzi că l-ai lovit pe Pudil! Minţi!!

— Dom'le plotoner, zice, Dumnezeu mi-e martor că l-am lovit. Puneţi-l numai pe Pudil în acelaşi loc, că-l nimeresc cum l-am nimerit şi atunci, javra dracului!

Ei, dom'le, am tras o fugă până la Pudil şi am început să mă milogesc de el:

— Te rog, domnule Pudil, vezi matale, e vorba de un record mondial. Vino, te rog, până la gârlă şi trage-i o înjurătură de pe mal, că, uite, trebuie să mai arunce o dată în dumneata lucrătorul de la fabrica de cărămidă.

Să nu-ţi vină să crezi, dom'le judecător: Pudil nu, că nu se duce nici în ruptul capului. Aşa-i omul nostru, fără pic de ideal în el. M-am întors iarăşi la Vašek, lucrătorul de la fabrica de cărămidă.

— Escrocule, m-am oţărât eu la el, minţi! Nu tu l-ai lovit pe Pudil. Pudil zice că altul a dat în el, nu tu.

— Minte! zice Lysický. Eu l-am pocnit.

— Dovedeşte-mi, aruncă piatra pe malul celălalt şi te cred!

— Dom'le plotoner, zice, să arunc aşa, fără niciun rost, nu mă pricep. Dar pe Pudil ăsta îl nimeresc oricând, că-mi stă în gât.

Îl iau cu binişorul.

— Măi, Vašek, zic, dacă arunci piatra dincolo, îţi dau drumul. Dacă nu, te trimit la răcoare pentru lovire gravă, fiindcă l-ai schilodit pe Pudil. Pentru aşa ceva, iei şase luni ca popa, nenorocitule!

— Ce să fac! Am să mă rog de dom' judecător să mă lase să fac puşcăria iarna, zise Vašek ăsta.

N-am avut încotro şi l-am arestat în numele legii. Acum stă pe coridor şi aşteaptă. Dom'le judecător, ar fi grozav dacă el a zvârlit pietroiul ăla, sau face numai pe nebunul. Eu cred că o să se sperie şi o să tăgăduiască. Dar atunci să-i ardem derbedeului o lună în plus

pentru escrocherie sau pentru că a indus în eroare autorităţile. În sport nu-i voie să minţi, pentru asta se dau sancţiuni grele, dom'le. Vi-l aduc îndată.

— Vasăzică, dumneata eşti Václav Lysický, începu judecătorul de district, cercetând cu o privire aspră pe delincvent, un flăcău cu păr bălai. Recunoşti că ai aruncat cu această piatră în František Pudil, cu intenţia de a-l vătăma, şi că i-ai provocat răni grave?

— Dom'le judecător, să vedeţi cum a fost, începu acuzatul. Pudil burduşea un copil. Eu am strigat la el peste râu, să lase băiatul în pace. Atunci el a început să mă înjure.

— Ai aruncat cu piatra, sau ba? îl întrerupse judecătorul.

— Mă rog, am aruncat-o, zise acuzatul căindu-se parcă, dar el m-a înjurat, şi dacă am avut piatra la îndemână…

— Naiba să te ia! izbucni judecătorul. De ce minţi, măi omule? Ce, vrei să mă prosteşti pe mine, judecător? Ştii că pentru asta se dau pedepse grele?

— Am aruncat-o, mă rog frumos, se bâlbâi tânărul lucrător de la fabrica de cărămidă, dar el, Pudil, mi-a zis să-l pup în…

Judecătorul aruncă o privire întrebătoare jandarmului Hejda, dar acesta ridică din umeri, neştiind ce să mai zică.

— Dezbracă-te! zbieră judecătorul la vinovat, a cărui inimă se făcuse cât un purice. Repede! Şi izmenele! N-ai terminat?

Găliganul îşi lepădă hainele într-o clipită. Se aştepta să fie pus la cazne şi tremura ca varga. Ştia bine că nu există interogatoriu fără tortură.

— Ia uită-te la deltoidul ăsta! zise judecătorul Tuček. Dar de biceps, ce zici?

— Bicepsul merge, îşi dădu Hejda cu părerea, afişând un aer de expert. Dar muşchii abdominali nu sunt destul de formaţi. Don' judecător, la aruncarea greutăţii e nevoie de muşchi abdominali, ştiţi, pentru răsucirea corpului. Să vedeţi ce muşchi am eu la burtă!

— Uită-te mai bine la burta lui! Ce spui de muşchii ăştia? Doamne, şi ce torace! zise judecătorul, înfigându-şi degetul în puful auriu care acoperea pieptul lui Vašek. Numai picioarele sunt cam slabe. În general, ţăranii au picioarele prost dezvoltate.

— Fiindcă nu se antrenează, hotărî sentenţios domnul Hejda astea-s beţe, nu picioare! Un aruncător de greutăţi trebuie să aibă picioare, nu glumă!

— Întoarce-te! se răsti judecătorul la tânărul lucrător. De spate ce zici?

— Umerii se prezintă bine, aprecie domnul Hejda. Dar mai jos nu face doi bani. Tipul n-are vână, don' judecător, eu nu cred c-a aruncat-o el.

— Îmbracă-te! ţipă judecătorul la flăcău. Ascultă-mă, omul lui

Dumnezeu, ai aruncat piatra, sau nu?

— Am aruncat-o, bâigui Václav Lysický, cu o îndărătnicie de berbec.

— Boule! se răsti judecătorul. Asta înseamnă vătămare corporală gravă. Te înaintez tribunalului judeţean şi iei câteva luni de puşcărie, ai înţeles? Aşa că fă bine şi nu te mai lăuda atâta. Mărturiseşte că ai născocit toată povestea cu pietroiul. În cazul ăsta, îţi aplic trei zile pentru că ai indus în eroare autorităţile, şi pe curmă-ţi dau drumul. Hai, spune, ai aruncat sau nu cu piatra în Pudil?

— Aruncat, zise Václav Lysický, îndârjit. De ce m-a înjurat de pe malul ălălalt?…

— Ia-l de-aici! urlă judecătorul. Mincinosul dracului!

Peste câteva minute, jandarmul Hejda vârî încă o dată capul pe uşă.

— Dom'le judecător, spuse el setos de răzbunare, adăugaţi la dosar: pricinuire de pagube materiale unor terţe persoane. V-am spus că a scos piatra din dig şi, uite, acum tot digu-i distrus.

CAZUL SELVIN

Maestrul Leonard Unden, bătrânul şi marele poet, laureat al Premiului Nobel etc. Îşi depăna amintirile.

— Hm! Succesul meu cel mai mare? Adică succesul care mi-a adus cea mai mare bucurie?… Tineri prieteni, la vârsta mea nu mai pui preţ pe lauri, aplauze, femei şi alte fleacuri; mai ales că ai trecut de mult prin astea. Cât eşti tânăr, te bucuri de toate şi ai fi prost de nu te-ai bucura. Dar când eşti tânăr n-ai cu ce să-ţi procuri bucuriile vieţii. De fapt, viaţa ar trebui să decurgă invers: întâi ar trebui să fii bătrân şi să faci o muncă folositoare şi meritorie, pentru că atunci nu eşti bun de altceva, şi abia la sfârşit ar trebui să ajungi la tinereţe, ca să te poţi bucura de roadele îndelungatei tale vieţi. Vedeţi, ca orice bătrân, m-am luat cu vorba… Ce am vrut să spun? A, da! Voiam să vă vorbesc despre cel mai mare succes al meu. Ascultaţi! Succesul ăsta nu mi l-a adus niciuna din cărţile sau piesele mele, deşi într-un timp cărţile mele erau citite cu interes. Marele meu succes a fost cazul Selvin!

Sigur că nu vi-l mai amintiţi, pentru că au trecut douăzeci şi şase, ba nu, douăzeci şi nouă de ani de atunci! Vasăzică, acum douăzeci şi nouă de ani, m-am pomenit într-o bună zi cu o femeie căruntă şi blajină, îmbrăcată în negru, şi înainte de a o putea întreba, cu amabilitatea mea foarte preţuită pe atunci, ce doreşte, hop! a îngenuncheat în faţa mea şi a izbucnit în plâns. Nu ştiu cum, dar mi-e greu să văd o femeie plângând…

— Domnule, spuse ea, după ce am mai liniştit-o puţin, sunteţi un mare poet. În numele dragostei de oameni, vă conjur să-mi salvaţi fiul! Cred că aţi aflat din ziar de cazul Frank Selvin…

Probabil că în clipa aceea aveam mutra unui sugaci cu barbă. De citit, citisem ziarele, dar nu aflasem nimic despre cazul lui Frank Selvin. După cât am putut înţelege din ce mi-a spus nefericita mamă

printre hohote şi lacrimi, lucrurile stăteau aşa: unicul ei fiu, Frank Selvin, de douăzeci şi doi de ani, fusese condamnat la muncă silnică pe viaţă, pentru că ar fi omorât-o pe mătuşa sa, Sofia, cu intenţia de a o jefui, iar faptul că nu-şi recunoscuse vina a fost considerat de Curtea cu juri ca o circumstanţă agravantă.

— E nevinovat, domnule, vă jur! gemea doamna Selvin. În seara aceea mi-a spus: „Mamă, mă doare capul, mă duc să mă plimb puţin afară din oraş!“ Din cauza asta nu şi-a putut dovedi alibiul. Cine ia seama noaptea la un băiat, chiar dacă s-ar întâlni cu el? Frank al meu e cam fluşturatic. Dar şi dumneavoastră aţi fost tânăr şi trebuie să-l înţelegeţi. Gândiţi-vă că n-are decât douăzeci şi doi de ani! Cum poate cineva să distrugă viaţa unui om tânăr?

Şi aşa mai departe. Credeţi-mă, dragii mei, numai dacă aţi fi văzut-o pe mama aceea căruntă şi cu inima frântă, v-aţi putea da seama ce am simţit eu atunci! Nu există suferinţă mai cruntă decât compătimirea neputincioasă. Ce să vă mai spun, până la urmă, i-am jurat că voi face tot ce-mi va sta în putinţă, adăugind că nu voi înceta lupta până nu voi clarifica lucrurile. Şi i-am mai jurat că sunt convins de nevinovăţia fiului ei. În clipa aceea a dat să-mi sărute mâna. Când biata bătrână m-a binecuvântat, era să îngenunchez în faţa ei. Neghiob mai e omul când cineva îi mulţumeşte ca unui Dumnezeu!!

Bine. Din clipa aceea am făcut din cazul Frank Selvin propria mea cauză. Mai întâi, am studiat actele procesului. Vă spun, în viaţa mea n-am văzut un proces mai dat peste cap. Era un adevărat scandal judiciar! De fapt cazul era foarte simplu. Într-o noapte, slujnica mătuşii Sofia, o oarecare Anna Solarova, femeie redusă mintal, în vârstă de cincizeci de ani, ar fi auzit pe cineva umblând în odaie la domnişoara, adică la mătuşa Sofia. S-a dus să vadă ce e, de ce nu doarme stăpâna, dar, când a intrat în dormitor, a zărit un bărbat care sărea pe fereastra larg deschisă. Femeia a început să ţipe, de s-au strâns vecinii. Au aprins o lampă şi au găsit-o pe domnişoara Sofia pe duşumea sugrumată cu prosopul. Lada în care îşi păstra banii era deschisă, iar rufele aruncate în jur. Banii erau însă acolo. Probabil că slujnica intrase tocmai în clipa în care ucigaşul se pregătea să-i ia. Acestea erau deci faptele.

A doua zi, Frank Selvin a fost arestat, slujnica a declarat că l-a recunoscut când a sărit pe fereastră, s-a constatat că la ora când s-a comis crima el nu era acasă, s-a întors peste vreo jumătate de ceas şi s-a culcat imediat. S-a aflat apoi că, prostul de el, mai avea şi nişte datorii. Pe urmă, s-a mai găsit o babă bârfitoare, care a declarat cu gravitate că, într-una din zilele dinaintea omorului, mătuşa Sofia i-ar fi încredinţat în taină că Frank, nepotul ei, ar fi venit să-i ceară nişte bani cu împrumut şi că la refuzul ei – era îngrozitor de zgârcită!

— Frank ar fi spus: „Bagă de seamă, tanti, că o să ţi se întâmple

ceva, de-o să rămână lumea cu gura căscată!“ Asta era tot ce se ştia în legătură cu Frank.

Şi acum, să vedeţi procesul! N-a durat decât o jumătate de zi. Frank a susţinut cu tărie că e nevinovat, că a fost la plimbare, şi apoi s-a dus acasă şi s-a culcat. Niciun martor n-a fost supus unui interogatoriu ca lumea. Avocatul lui Frank – bineînţeles, din oficiu, pentru că doamna Selvin n-avea bani pentru un avocat bun – era un dobitoc bătrân şi ramolit, care s-a mulţumit să atragă atenţia asupra tânărului şi imprudentului său client, şi să-i roage cu lacrimi în ochi pe juraţi să dea dovadă de indulgenţă. Nici procurorul nu prea şi-a dat osteneala. A ţipat la juraţi, amin indu-le că în ultimele două procese au mai dat sentinţe de achitare: „Unde ar ajunge societatea, dacă orice criminal şi-ar găsi salvarea în indulgenţa juraţilor?!“ Se pare că juraţii s-au intimidat şi, vrând să arate că nu pot să încalce legile, oricât de mare ar fi bunăvoinţa şi blândeţea lor, au hotărât, cu unsprezece voturi contra unu, că Frank Selvin e vinovat de crimă. Aşa se prezenta cazul.

Eram deznădăjduit. Fierbea sângele în mine, deşi nu sunt jurist, sau tocmai pentru că nu sunt jurist. Gândiţi-vă şi dumneavoastră! Martora principală e redusă mintal şi are aproape cincizeci de ani, adică trece prin menopauză, ceea ce reduce simţitor valoarea depoziţiilor ei. Pe cel care sărea pe geam l-a văzut pe întuneric. După cum am constatat mai târziu, lucrurile s-au petrecut într-o noapte caldă, dar foarte întunecoasă, aşa că femeia nu putea să-l recunoască pe făptaş. Pe întuneric nu poţi să-ţi dai seama nici măcar de înălţimea cuiva, ştiu din proprie experienţă. La toate se mai adăuga şi faptul că femeia îi purta tânărului domn, adică lui Frank Selvin, o ură isterică, pentru că-şi bătea joc de ea. Îi zicea „madam coate-albe“, poreclă pe care Anna Solarova o considera o jignire gravă.

În al doilea rând, mătuşa Sofia o ura pe doamna Selvin, sora ei. Nu vorbeau una cu alta. Bătrâna domnişoară evita să rostească până şi numele mamei lui Frank. Mătuşa Sofia spusese că Frank o ameninţase? Putea să fie doar una din clevetirile ei veninoase de fată bătrână, care caută să-şi umilească sora. Cât îl priveşte pe Frank, era un băiat mediocru, un conţopist oarecare, la un birou oarecare, avea o iubită căreia îi scria răvaşe sentimentale, versuri proaste, şi făcuse datorii, cum s-ar zice, fără să ştie ce face. Maică-sa era o persoană săracă, dar distinsă, roasă de cancer, mizerie şi suferinţă. Aşa se prezentau lucrurile la o examinare mai atentă.

Voi nu mai ţineţi minte cum eram în tinereţe. Când eram în vervă, nu mai ştiam de mine. Am scris în ziare o serie de articole sub titlul *Cazul Frank Selvin,* în care am demonstrat punct cu punct inconsistenţa depoziţiilor martorilor, mai ales a martorei principale, am analizat contradicţiile mărturiilor, cât şi caracterul pătimaş al unor declaraţii. Am dovedit apoi că martora principală nu putea să-l recunoască pe

făptuitor, am demonstrat incapacitatea preşedintelui tribunalului şi demagogia grosolană a rechizitoriului. Dar nu m-am mulţumit cu atât. Antrenat de cauză, m-am apucat să atac justiţia, codul penal, curtea cu juri şi întreaga orânduire a societăţii egoiste şi indolente. Nu mă întrebaţi ce a ieşit din asta! Pe vremea aceea îmi câştigasem un oarecare renume şi aveam tineretul alături de mine. Într-o seară a avut loc şi o demonstraţie în faţa tribunalului. Atunci a venit la mine avocatul tânărului Selvin şi, frângându-şi mâinile, mi-a spus: „Ce-ai făcut, domnule? Am înaintat cererea de recurs şi pedeapsa lui Selvin ar fi fost desigur redusă la câţiva ani închisoare, dar cum instanţa superioară nu poate face concesii străzii, îl va respinge.“ I-am răspuns stimabilului jurist că mie nu-mi pasă de cazul Selvin, ci de adevăr şi justiţie.

Avocatul a avut dreptate. Recursul a fost respins, dar şi preşedintele tribunalului a fost pensionat. Oameni buni, abia atunci m-am apucat de treabă! Azi aş spune că duceam o luptă sfântă pentru dreptate. Vedeţi, multe s-au mai îmbunătăţit de atunci. Trebuie să-mi recunoaşteţi şi mie, om bătrân, o fărâmă de merit în asta. De cazul Selvin au început să se ocupe marile ziare din străinătate. Vorbeam prin cârciumi în faţa muncitorilor şi la congrese în faţa unor delegaţi veniţi din toate colţurile lumii. La vremea ei lozinca *Dreptate În cazul Selvin* avea aceeaşi circulaţie cum au acum lozincile *Dezarmare* sau *Votes for women*[2]. Cât mă priveşte, duceam lupta contra statului, dar aveam tineretul alături de mine. Când a murit mama lui Selvin, şaptesprezece mii de oameni au urmat sicriul bietei femei scunde şi uscăţive. La mormântul ei am vorbit ca niciodată. Nu ştiu cum să vă spun, prieteni, dar măreţ şi ciudat lucru e inspiraţia!

Şapte ani am dus lupta asta. Ea m-a făcut om. Nu cărţile, ci cazul Selvin mi-a adus faima mondială. Ştiu că mi se spune *Vocea conştiinţei* şi *Cavalerul adevărului.* Cred că aşa mi se va spune şi în epitaful meu, şi că vreo paisprezece ani după moartea mea o să se scrie în manualele de şcoală cum a luptat pentru adevăr poetul Leonard Unden. Apoi se va uita şi asta, ca atâtea altele.

În al şaptelea an a murit martora principală, Anna Solarova, dar, înainte de a-şi da sufletul, s-a spovedit şi a mărturisit cu lacrimi în ochi că o apasă conştiinţa, că a jurat strâmb atunci, la tribunal, că nu ştie sigur dacă într-adevăr criminalul pe care l-a văzut în noaptea aceea sărind pe fereastră a fost Frank Selvin. Popa, om de treabă, a venit la mine. Între timp, aflasem mai bine rostul lumii şi n-am dat informaţia la ziar, ci l-am trimis pe stimabilul popă la tribunal. Într-o săptămână a fost aranjată rejudecarea procesului lui Frank Selvin şi peste o lună Selvin s-a prezentat din nou în faţa curţii cu juri. Zadarnic s-a mai ostenit cel mai bun avocat să facă praf rechizitorul, pentru că până şi procurorul a cerut juraţilor achitarea lui Frank Selvin. Iar

juraţii au hotărât în unanimitate că e nevinovat.

Atunci am sărbătorit cel mai mare triumf al vieţii mele. Niciun succes nu mi-a dat o satisfacţie atât de curată, dar în acelaşi timp şi o senzaţie de gol atât de dureroasă. Simţeam lipsa cazului Selvin!

A doua zi după proces mă pomenesc că vine slujnica şi-mi spune că cineva vrea să-mi vorbească.

— Sunt Frank Selvin, zise omul, rămânând în uşă.

Nu ştiu cum să vă spun, dar parcă s-a prăbuşit ceva în mine, când am văzut că Selvin al meu nu se deosebeşte prin nimic de un agent de loterie: puhav, cu un început de chelie, puţin transpirat, banal. Mai duhnea şi a bere…

— Slăvite maestre, se bâlbâi Frank Selvin (închipuiţi-vă, mi-a spus „slăvite maestre“, când eu l-aş fi dat pe uşă afară), am venit să vă mulţumesc ca celui mai mare binefăcător al meu! (învăţase formula pe de rost.) Vă rămân recunoscător pentru toată viaţa. Cuvintele de recunoştinţă reprezintă prea puţin…

— Mă rog, zisei eu repede, mi-am făcut numai datoria. O dată ce eram sigur că ai fost nevinovat…

Frank Selvin dădu din cap.

— Maestre, spuse el trist, n-aş vrea să-mi mint binefăcătorul. Pe babă tot eu am omorât-o!

— Fir-ar să fie! izbucni. De ce n-ai spus asta Ia tribunal?

Frank Selvin m-a privit uimit.

— Maestre, ca inculpat aveam dreptul să neg, nu?

Mărturisesc că mă zăpăcisem de tot.

— Ce mai vrei? mă răstii la el.

— Am venit la dumneavoastră, maestre, ca să vă mulţumesc pentru nobleţea de care aţi dat dovadă, spuse domnul Selvin cu un glas trist, pe care probabil că-l voia emoţionat. Aţi avut grijă şi de mama mea. Dumnezeu să vă aibă în pază, nobile poeţi.

— Pleacă! am izbucnit, ieşindu-mi din fire.

A zbughit-o pe scări în jos, ca scăpat din puşcă.

Peste trei săptămâni m-a oprit pe stradă. Era cam afumat. N-am putut să scap de el. Câtva timp n-am priceput ce vrea, până când mi-a spus, ţinându-mă de cheutoarea hainei, că i-aş fi stricat rosturile. Că dacă n-aş fi scris despre cazul lui, Curtea de apel ar fi luat în considerare cererea de recurs a avocatului, şi el n-ar fi trebuit să stea şapte ani degeaba în puşcărie. Să am în vedere măcar situaţia grea în care se află şi pe care eu am pricinuit-o, intervenind în proces, într-un cuvânt, m-am văzut nevoit să-i vâr o sută de coroane în buzunar.

— Dumnezeu să te aibă în pază, binefăcătorul meu! a spus, în sfârşit, domnul Selvin, cu lacrimi în ochi.

A doua oară a fost mai ameninţător. M-a acuzat că mi-am creat renumele folosindu-mă de cazul lui, că mi-am câştigat gloria

apărându-l. Şi m-a întrebat cum vine asta: el să nu fie părtaş la câştig? N-am reuşit să-l conving că nu sunt dator să-l întreţin. Într-un cuvânt, i-am plătit din nou.

De atunci se prezenta mai des la mine. Stătea pe sofa şi se plângea că-l mustră conştiinţa la gândul că i-a sucit gâtul bătrânei.

— O să mă predau, maestre, şi pentru dumneavoastră o să fie o ruşine de care o să afle lumea întreagă. Nu ştiu cum aş putea să-mi redobândesc liniştea.

Mustrările de conştiinţă trebuie să fie ceva îngrozitor, judecind după banii pe care i-am plătit ticălosului aceluia, ca să mă lase în pace. Până la urmă, i-am cumpărat un bilet pentru America. Nu ştiu dacă acolo şi-a redobândit liniştea…

Aşa stau lucrurile cu cel mai mare succes al vieţii mele. Când veţi scrie necrologul lui Leonard Unden, tinerii mei prieteni, să amintiţi că şi prin cazul lui Selvin şi-a gravat numele cu litere de aur în piatra veşniciei. Veşnica lui pomenire!

URMELE

în noaptea aceea, în drum spre casă, domnu' Rybka era deosebit de bine dispus. Întâi pentru că terminase câştigător partida de şah. „Ce mat frumos cu calul!“ se gândea el voios. Apoi fiindcă ninsese şi zăpada moale îi scârţâia uşor sub picioare, în liniştea cristalină şi pură. „Doamne cât e de frumos!“ se gândea domnul Rybka. Acoperită de zăpadă, Praga părea un orăşel de provincie de modă veche. Te aşteptai parcă să se ivească de după colţ paznicul de noapte sau diligenţa… Aşa e la Praga când ninge arhaic şi rural.

Scârţ, scârţ… Domnul Rybka păşea pe unde nu mai călcase nimeni, numai de dragul scârţâitului molcom al zăpezii. Şi cum stătea într-o stradă liniştită, la marginea oraşului, într-o casă cu grădină, cu cât se apropia de domiciliu, cu atât vedea în jur mai puţine urme de paşi. Iată, aici, la portiţă, se termina un şir de urme de bocanci şi de pantofi. Probabil o pereche de căsătoriţi… „Or fi tineri?“ se întrebă domnul Rybka cu duioşie, ca şi cum ar fi vrut să-i binecuvinteze. Iată, pe aici a trecut o pisică, lăsând după ea urme ca nişte flori. „Noapte bună, pisicuţo! O să-ţi îngheţe lăbuţele.“ în faţa lui nu mai vedea decât un singur şir de urme adânci: pas bărbătesc. Un lanţ drept şi sclipitor de paşi risipiţi de trecătorul singuratic. „Care dintre vecini să se fi întors atât de târziu?“ se întrebă domnul Rybka cu o curiozitate prietenească. Pe aici umblă atât de puţină lume! Uite, şi acum: niciun făgaş nu brăzdează faţa netedă a zăpezii. Suntem la marginea vieţii. Când o să ajungă şi el acasă, ulicioara lui îşi va trage plapuma albă până sub nas, ca o jucărie. Păcat că a doua zi dimineaţă baba cu ziarele îşi va lăsa dârele cruciş, ca urmele de iepuri.

Deodată, domnul Rybka se opri. Tocmai când voi să traverseze strada ninsă, observă că urmele din faţă părăsesc trotuarul şi se

îndreaptă spre casa lui. „Cine să fi venit la mine?“ îşi spuse el înciudat, urmărind cu privirea urmele sclipitoare. Dar urmele, cinci, terminate cu o amprentă bine conturată a piciorului stâng, se opreau la mijlocul străzii. Mai departe, nimic. Doar întinderea albă şi neatinsă a zăpezii.

„Doar n-am înnebunit! îşi spuse domnul Rybka. Poate că omul s-a întors pe trotuar.“ Dar, cât vedeai cu ochii, trotuarul era acoperit de un strat neted de zăpadă pufoasă. Nicio urmă. „Ei drăcie! se miră domnul Rybka. Poate se continuă pe celălalt trotuar!“ Ocoli urmele, dar nici dincolo nu le găsi urmarea. Iar strada strălucea atât de frumoasă sub veşmântul neclintit şi moale al zăpezii, încât domnul Rybka îşi ţinu răsuflarea, de teamă să nu tulbure această puritate desăvârşită. „De când a nins, n-a mai trecut nimeni. Ciudat! mirii domnul Rybka. Probabil că omul s-a întors pe trotuar mergând de-a-ndăratelea şi călcând în propriile lui urme. Dar atunci, cum? Să fi mers aşa până la colţul străzii? Pentru că de acolo n-am văzut în faţa mea decât un singur rând de urme care se îndreptau încoace. De ce a făcut aşa? se minună domnul Rybka. Şi cum putea, mergând de-a-ndăratelea, să nimerească exact în urmele lui?“

Clătinând din cap, descuie poarta şi intră în casă. Deşi îşi dădea seama că n-avea niciun motiv să se teamă, se uită prin odăi, să vadă dacă nu sunt urme de zăpadă. Dar, se înţelege, nu erau. Cine putea să vină la el? „Mi s-a părut, poate!“ mormăi neliniştit domnul Rybka, deschizând geamul şi uitându-se afară. În lumina felinarului se puteau deosebi clar cinci urme adinei şi bine conturate, care mergeau până la mijlocul străzii, încolo, nimic. „Dracu să le ia! se gândi domnul Rybka, frecându-se la ochi. Am citit odată o istorioară despre o urmă în zăpadă. Dar aici e vorba de nişte urme care se curmă deodată. Şi apoi el… cetăţeanul… unde o fi?“

Clătinând iarăşi din cap, începu să se dezbrace. Deodată însă se răzgândi, se duse la telefon şi, cu vocea tremurândă, chemă comisariatul de poliţie.

— Alo, domnul comisar Bartošek? S-a petrecut un lucru ciudat aici, foarte ciudat! N-aţi putea să-mi trimiteţi pe cineva sau, mai bine, să veniţi chiar dumneavoastră?… Bine, vă aştept în colţ… Nu ştiu despre ce e vorba… Nu, cred că nu e niciun pericol. Principalul e să nu şteargă nimeni urmele… Ei, nu ştiu ale cui sunt… Bine, vă aştept.

Domnul Rybka se îmbrăcă şi ieşi din nou. Înconjură urmele cu multă băgare de seamă şi avu grijă să nu le şteargă nici pe cele de pe trotuar. Tremurând de frig şi de emoţie, îl aştepta în colţul străzii pe comisarul Bartošek.

— E atâta linişte aici! mormăi comisarul Bartošek melancolic. Tocmai acum mi-au adus la comisariat o scandalagioaică şi un beţiv. Vai de capul lor! Ei, ce s-a întâmplat?

— Priviţi urmele astea, domnule comisar! spuse domnul Rybka cu glasul tremurând. N-avem de mers decât câţiva paşi.

Domnul comisar îşi aprinse lanterna.

— Ce matahală de om! Aproape un metru optzeci, judecind după mărimea labei şi lungimea pasului. Avea ghete solide! Probabil cusute de mână. N-a fost beat şi a mers destul de apăsat. Nu ştiu ce nu vă place la urmele astea.

— Asta! spuse scurt domnul Rybka, arătând şirul neterminat de paşi imprimaţi în mijlocul străzii.

— Aha! făcu comisarul Bartošek, îndreptându-se direct spre ultima urmă.

Se aşeză pe vine şi o lumină cu lanterna de buzunar.

— Nu-i nimic. E o urmă normală. Greutatea corpului e lăsată mai mult pe călcâi. Dacă omul ar fi făcut un pas sau un salt înainte, greutatea s-ar fi deplasat spre vârful piciorului, înţelegeţi? Şi s-ar cunoaşte.

— Asta înseamnă?… întrebă domnul Rybka nerăbdător.

— Asta înseamnă că n-a mers decât până aici, zise comisarul netulburat.

— Trebuie să mai aşteptaţi, domnule! îl sfătui comisarul, fără să-şi piardă răbdarea. Dacă a dispărut cineva, peste câteva zile o să ne anunţe familia sau cunoscuţii. Şi atunci o să-l căutăm. Până nu ne anunţă cineva dispariţia lui, n-avem ce face.

În sufletul domnului Rybka se adunau norii întunecaţi ai mâniei.

— Scuzaţi, spuse el cu asprime, dar cred că poliţia ar trebui să se intereseze când un cetăţean cumsecade dispare aşa, tam-nisam, din mijlocul străzii.

— Las’ că nu! s-a întâmplat nimic! spuse domnul Bartošek, vrând să-şi liniştească interlocutorul. Urme de luptă nu sunt. Dacă l-ar fi atacat sau l-ar fi răpit cineva, ar fi rămas o mulţime de urme. Îmi pare rău, domnule, dar aici n-am cum să intervin.

Domnul Rybka dădu din mână neliniştit:

— Dar, domnule comisar, explicaţi-mi cel puţin… E o enigmă aşa de…

— Da, se declară de acord domnul Bartošek şi căzu pe gânduri. Nici nu bănuiţi câte enigme sunt pe lumea asta. Fiecare casă, fiecare familie este o enigmă. Când am venit încoace, am auzit o femeie tânără plângând, uite, în casa ceea, dar enigmele, domnule, nu sunt treaba noastră. Noi suntem plătiţi pentru altceva: pentru menţinerea ordinei. Ce credeţi dumneavoastră, că noi urmărim hoţii numai aşa, din curiozitate? Nu! îi urmărim ca să-i arestăm. Ordinea este un lucru necesar.

— Păi, vedeţi? interveni domnul Rybka. Socotiţi oare că totul e în ordine când cineva, după ce a mers până în mijlocul străzii, se ridică,

să zicem, vertical în aer?

— Depinde de interpretare, fu de părere comisarul. Există un ordin al poliţiei după care, dacă e pericol de cădere de la o înălţime mai mare omul trebuie să-şi pună centura de siguranţă. La prima nerespectare se dă un avertisment, iar la a doua, amendă în bani. Dacă cetăţeanul nostru s-a ridicat în aer aşa, cu de la sine putere, gardianul ar fi trebuit să-l avertizeze să-şi pună centura de siguranţă. Dar cred că nu l-a văzut niciun gardian, spuse el, scuzându-se parcă. Altfel, i-ar fi rămas şi lui urmele. Şi-apoi, poate că domnul ăsta a plecat pe altă cale, nu?

— Dar cum? întrebă curios domnul Rybka. Domnul Bartošek clătină din cap.

— Greu de spus! Poate s-a înălţat la cer, zise el şovăind. Înălţarea la cer poate fi considerată răpire, dacă se face uz de forţă. Dar cred că de obicei acest lucru se întâmplă cu asentimentul celui în cauză. Şi-apoi, s-ar putea ca omul ăsta să ştie să zboare. N-aţi avut niciodată senzaţia că zburaţi? Dai aşa, puţin, din picioare, şi gata, te ridici! Unii zboară ca un balon, dar eu, când zbor în vis, trebuie din când în când să-mi fac vânt cu picioarele. Cred că din pricina hainelor ăstora grele şi a săbiei. Da… s-ar putea ca omul să fi adormit şi să se fi apucat să zboare în vis. Asta nu e interzis, domnule! Numai că, dacă ar fi fost într-o stradă frecventată, sergentul ar fi trebuit să-l avertizeze… Sau, staţi, poate că s-a înălţat prin forţa lui spirituală. Spiritiştii cred în chestia asta. Mi-a spus unul, Bandys, că a văzut cu ochii lui un mediu plutind în aer. Cine ştie care e adevărul?

— Dar bine, domnule comisar, îl dojeni domnul Rybka, nu cumva credeţi în basmele astea? Ar fi o încălcare a legilor naturii.

Domnul Bartošek dădu din umeri, căzând pe gânduri.

— Ştiu şi eu, domnule? Lumea încalcă tot felul de legi şi ordine. Dacă aţi fi la poliţie, aţi afla o grămadă de lucruri de felul ăsta – şi comisarul făcu cu mâna un gest de dispreţ. Nu m-aş mira dacă cetăţenii ar încălca şi legile naturii, pentru că, aflaţi de la mine, oamenii sunt nişte haimanale grozave, domnule! Ei, şi acum noapte bună! Gerul ăsta pişcă, nu glumă!

— N-aţi vrea să luaţi un pahar de ceai la mine… sau un rachiu? se oferi domnul Rybka.

— Cum să nu! făcu melancolic comisarul. Ştiţi, în uniformă nu poţi intra în niciun local. Poate că de asta sunt atât de puţini poliţişti beţivi. Enigmă! continuă puţin mai târziu, şezând în fotoliu şi privind, dus pe gânduri, cum i se topeşte zăpada de pe vârful cizmelor. Dintr-o sută de oameni, nouăzeci şi nouă ar fi trecut pe lângă urmele astea fără să se oprească. Pe de altă parte, dumneavoastră treceţi cu vederea nouăzeci şi nouă la sută de lucruri ale naibii de enigmatice. Nu ştim nici cât negru sub unghie despre câte se întâmplă pe lumea asta. Dar

există şi lucruri care nu sunt tainice. Să luăm, de pildă, ordinea sau justiţia. Nici poliţia nu e enigmatică. Orice trecător de pe stradă e enigmatic, pentru că nu putem să-l descoasem, domnule. Dar cum fură ceva, gata, nu mai are nimic tainic! îl înşfăcăm, şi gata! îl punem la popreală şi oricând putem şti cel puţin ce face, îl vedem prin ferestruica aia de la uşă… Să zicem că ziariştii scriu: „Descoperirea unui cadavru misterios.“ Ce mai e misterios la un cadavru din ăsta? Cum punem mâna pe el, Îl măsurăm, îl fotografiem şi-l disecăm. Îi cunoaştem măruntaiele, ştim ce a mâncat înainte de a muri, cunoaştem cauza decesului şi multe altele. Apoi mai ştim că a fost omorât probabil pentru bani. Toate astea sunt lămurite ca-n palmă… Poate să fie tare ceaiul, domnule! Toate fărădelegile sunt simple. Le vezi uşor mobilul şi toate celelalte. Dar gândurile pisicii dumneavoastră, intenţiile servitoarei, cauza pentru care soţia priveşte atât de visătoare pe geam, toate astea sunt enigme. Toate lucrurile sunt enigmatice. Toate, în afară de cazurile penale. Un caz penal este o părticică bine determinată a realităţii, o părticică asupra căreia am îndreptat lumina. Ştiţi, dacă mi-aş arunca puţin privirea prin casa dumneavoastră, aş afla o grămadă de lucruri enigmatice. Dar eu nu mă uit decât la vârful cizmei, căci n-am nimic oficial cu dumneavoastră. N-avem nicio reclamaţie împotriva dumneavoastră, adăugă el, sorbind din ceaiul fierbinte.

Peste o clipă îşi reluă firul gândurilor:

— E destul de ciudată părerea că poliţia şi mai ales agenţii secreţi se ocupă de enigme. Nouă puţin ne pasă de enigme! Pe noi ne interesează numai încălcarea regulilor. Da, domnule, pe noi crima ne interesează nu pentru că e enigmatică, ci pentru că e interzisă. Nu urmărim pe cutare răufăcător din curiozitate intelectuală, ci ca să-l arestăm în numele legii. Credeţi-mă! Măturătorii nu plimbă mătura pe caldarâm pentru a citi în praf urmele lăsate de oameni, ci pentru a curăţa toate porcăriile lăsate de viaţă. Nu, ordinea nu este enigmatică! A face ordine este o muncă murdară, domnule, şi cine vrea să facă curăţenie trebuie să-şi vâre degetele în toate porcăriile! Mă rog, cineva trebuie să facă şi treaba asta, aşa cum trebuie să existe cineva care să taie viţeii, spuse el cu melancolie. Dar dacă omori viţelul numai din curiozitate, înseamnă că eşti sadic. Viţeii trebuie să-i taie cineva de meserie. Când cineva e obligat să facă ceva, ştie că are dreptul. Vedeţi, dreptatea trebuie să fie infailibilă, ca şi tabla înmulţirii. Nu ştiu dacă aţi putea dovedi că toate furturile sunt rele. Dar eu vă dovedesc că orice furt e interzis, pentru că, în orice caz, îl arestez pe făptaş. Dacă v-aţi apuca să risipiţi perle pe stradă, sergentul v-ar încheia proces-verbal, fiindcă aţi murdărit oraşul. Dar dacă aţi face minuni, nu v-ar opri nimeni, pentru că n-am putea să le încadrăm în niciun articol de regulament sau lege, ca cele privitoare la morala publică sau

întrunirile nepermise. Trebuie să existe ceva potrivnic legii, ca să putem interveni.

— Dar bine, domnule, obiectă Rybka, agitându-se pe scaun, vă mulţumiţi cu atât? Aici e vorba de… de un lucru atât de neobişnuit… atât de enigmatic… iar dumneavoastră…

— Puţin îmi pasă! Dacă doriţi, pun pe cineva să şteargă urmele. Ca să nu vă mai tulbure liniştea somnului. Altceva n-am ce să vă fac. N-auziţi nimic? Niciun zgomot, de paşi? E patrula noastră. Înseamnă că e ora două şi şapte minute. Noapte bună, domnule!

Domnul Rybka îl însoţi pe comisar până la poartă. În mijlocul străzii şirul acela neîncheiat şi absurd de urme exista ca şi înainte. Pe celălalt trotuar se apropia un gardian.

— Mimra! strigă comisarul. Ceva nou?

Gardianul Mimra salută.

— Mai nimic, domnule comisar, raportă el. La numărul şaptesprezece mieuna o pisică în curte. Am sunat să-i dea drumul să intre. La numărul nouă poarta era deschisă. În colţ au săpat o groapă fără să pună felinar roşu. La prăvălia lui Maršík s-a desfăcut un cui la firmă. Mâine dimineaţă va trebui s-o dea jos, să nu-i cadă cuiva în cap.

— Asta-i tot?

— Tot, răspunse gardianul Mimra. Dimineaţa trotuarele vor trebui presărate cu cenuşă, să nu-şi rupă cineva picioarele. Ar fi bine să se sune la toate casele, pe la şase.

— Bine, zise comisarul Bartošek. Noapte bună!

Domnul Rybka se mai uită odată la paşii care duceau spre necunoscut. În locul ultimei urme, erau acum două adâncituri lăsate de cizmele cazone ale gardianului Mimra. De acolo mergeau mai departe, lăbărţate, într-un şir regulat şi precis.

— Slavă Domnului! oftă domnul Rybka şi se duse la culcare.

BONUL

în seara aceea toridă de august era îmbulzeală mare pe Střelecký Ostrov. Minka şi Pepa n-aveau încotro, trebuiau să se aşeze la o masa cu altcineva. Se îndreptară spre un domn cu mustaţă stufoasă şi pleoştită.

— Permiteţi? întrebă Pepa, şi domnul încuviinţă cu o mişcare a capului, abia acceptabilă.

„Nesuferitul! se gândi Minka. Tocmai la masa lui trebuia să nimerim!“ Primul gest a fost să se aşeze cu un aer de ducesă pe scaunul şters înainte de Pepa cu batista, iar al doilea, să-şi scoată repede pudriera şi să-şi pudreze nasul, pentru ca – Doamne fereşte! — să nu lucească cumva din pricina căldurii. Când a scos pudriera, i-a căzut din poşetă un petic monolit de hârtie. Domnul cu mustaţă s-a aplecat şi l-a ridicat, spunând plictisit:

— Păstrează-l, domnişoară!

Minka se făcu stacojie. Întâi, pentru că un străin îndrăznise să-i vorbească, şi în al doilea rând, fiindcă-i era ciudă că se roşise.

— *Merci,* spuse ea, întorcându-se repede spre Pepa. E bonul de la magazinul de unde am cumpărat ciorapii.

— Tocmai, rosti melancolic necunoscutul. Nici nu ştii, domnişoară, la ce poate fi bun un bon de la prăvălie!

Pepa socoti de datoria lui să intervină într-un fel.

— La ce bun să păstrezi orice fiţuică? zise el, fără să se uite la străin. Îţi umflă buzunarele…

— Ei şi? Uneori un petic de hârtie preţuieşte mai mult decât nu ştiu ce.

Minka se încruntă. „Nesuferitul! O să ne strice seara! Doamne, de ce nu ne-am aşezat în altă parte?“ Pepa hotărî să curme discuţia.

— Decât ce? spuse el sec, încruntându-se.

„Ce bine îi stă când e supărat!“ se bucură Minka.

— Pentru identificare… mormăi nesuferitul. Apoi adăugă: îmi daţi voie… Souček, de la poliţie. Chiar acum am avut un caz… spuse el, făcând un gest nepăsător cu mâna. De multe ori nici nu ştii ce ai în buzunar…

Curios, Pepa nu se putu opri să-l întrebe:

— Ce caz?

Minka prinse din zbor privirea unui june de la o masă alăturată. „Lasă, Pepa, ţi-arăt eu ţie să-mi stai de vorbă cu oameni necunoscuţi!“

— Femeia găsită lângă Rozty!… spuse omul cu mustaţă, cu un ton din care se vedea că nu voia să mai dea nici o altă explicaţie.

Dar acum era şi Minka curioasă. Probabil pentru că era vorba de o femeie…

— Ce femeie? voi ea să afle.

— Aia de au găsit-o moartă… mormăi evaziv domnul Souček de la poliţie, scotocindu-se cu disperare în buzunar după ţigări.

Când le găsi, se întâmplă ceva surprinzător: Pepa vârî în grabă mâna în buzunar, scoase bricheta şi oferi foc necunoscutului.

— Mulţumesc, spuse domnul Souček, plăcut impresionat de gestul lui Pepa. Cum, n-aţi aflat că nişte ţărani au găsit cadavrul unei femei pe câmp, la jumătatea drumului dintre Roztyl şi Krč? îi lămuri el, dorind să-şi arate recunoştinţa şi în acelaşi timp să le facă o favoare.

— N-am aflat nimic, spuse Minka, căscând ochii mari. Ţi-aduci aminte. Pepa, că am fost şi noi la Krč? Ce s-a întâmplat cu femeia?

— Sugrumată! repetă laconic domnul Souček. Frânghia îi rămăsese la gât. N-o să povestesc în faţa domnişoarei în ce hal era. A fost găsită pe câmp, după ce zăcuse acolo vreo două luni.

De scârbă, domnul Souček suflă fumul cu violenţă.

— Nici nu ştiţi în ce hal arată un om în asemenea împrejurări! Nici mama care l-a făcut nu l-ar mai recunoaşte! Şi ce de muşte, domnule,

ce de muşte I adăugă Souček, clătinând melancolic din cap când ţi se descompune pielea, domnişoară, s-a dus şi frumuseţea! Cum dracu să mai identifici un cadavru? Dacă are nas şi ochi, îl mai poţi recunoaşte, dar dacă a stat la soare mai mult de o lună…

— Nu s-a găsit nimic, vreo monogramă, ceva? întrebă Pepa, voind să arate că se pricepe şi el.

— Ce monogramă! mormăi domnul Souček. Fetele nemăritate nu-şi fac monograme. Zic că tot o să se căsătorească în curând. Nu, domnule, femeia n-avea nicio monogramă. Nici vorbă de aşa ceva!

— Câţi ani avea? întrebă compătimitor Minka.

— Vreo douăzeci şi cinci. Aşa zicea doctorul, după ce s-a uitat la dinţi. După îmbrăcăminte părea să fi fost slujnică sau muncitoare. Dar mai degrabă slujnică, fiindcă avea cămaşă de şifon. Apoi, dacă ar fi fost muncitoare, ar fi căutat-o cineva, că muncitoarele lucrează mult timp la acelaşi fabrică, iar gazda şi-o schimbă foarte rar. Pe când o servitoare, dacă-şi schimbă stăpânul, nu mai ştie nimeni unde a plecat şi nici nu se sinchiseşte nimeni de ea. Au şi ele apucăturile lor. Şi cum vă spuneam, deoarece nu s-a interesat nimeni timp de două luni de soarta ei, însemna că era servitoare. Şi dacă n-ar fi fost bonul…

— Ce bon? întrebă Pepa, care visase întotdeauna să fie un erou, un detectiv, un vânător în pădurile virgine ale Canadei, căpitan de corabie, sau aşa ceva.

Făcu deci o mutră preocupată şi energică, aşa cum se cuvine unui erou.

— Staţi să vedeţi! spuse domnul Souček, privind gânditor în jos. La femeia asta, cum vă spuneam, nu s-a găsit absolut nimic. Asasinul i-a luat tot ce avea cât de cât mai de preţ. Numai în mâna stângă mai ţinea cureaua de la poşeta aruncată ceva mai încolo, în secară. A vrut probabil să i-o smulgă nemernicul ăla, dar cum fără curea poşeta nu-i putea folosi la nimic, a aruncat-o. Bineînţeles, înainte de asta a golit-o. Când am deschis-o, am găsit în ea, rătăcit, un bilet de tramvai de pe linia 7 şi un bon de cincizeci şi cinci de coroane de la un magazin de porţelanuri. Încolo nimic.

— Dar funia de la gât? spuse Pepa.

Domnul Souček făcu un gest cu capul.

— Nu era decât o frânghie de rufe, ca toate frânghiile de rufe, şi nu ne putea folosi la nimic, în afară de biletul de tramvai şi de bon, niciun indiciu. Ca de obicei, am dat un anunţ la ziar că s-a găsit un cadavru de femeie în vârstă de vreo douăzeci şi cinci de ani; fustă gri şi bluză în dungi; cine ştie ceva despre o servitoare care a dispărut cu două luni în urmă să anunţe poliţia. Am primit vreo sută de declaraţii. Dracu ştie de ce, în luna mai slujnicele îşi schimbă stăpânii, aşa că declaraţiile nu ne spuneau nimic. Of, mult îţi mai dau de furcă identificările astea! spuse domnul Souček melancolic. Dacă vreo

fetişcană din astea se mută dintr-un capăt al oraşului în altul, poţi s-o cauţi o zi întreagă că tot n-ai s-o găseşti. Şi dacă o găseşti, afli că o bine sănătoasă; ba îşi mai şi bate joc de tine! Tii, ce bucată frumoasă! remarcă el cu plăcere, bătând măsura melodiei wagneriene, marele succes al orchestrei din Střelecký Ostrov. Ce tristă e! îmi plac mult melodiile triste. De asta mă duc eu să prind hoţii de buzunare la marile înmormântări.

— Dar asasinul n-a lăsat urme? vru să ştie Pepa.

— II vedeţi pe tipul de colo? [Ăsta goleşte cutia milelor din biserici. Tare aş vrea să ştiu ce caută aici! Nu, asasinul n-a lăsat urme, dar să ştiţi de la mine: când găseşti o fată omorâtă, poţi să-ţi pui capul că i-a făcut de petrecanie iubitul. Aşa se întâmplă mai totdeauna, spuse domnul Souček îngândurat. Ei, dar n-aveţi grijă, domnişoară, că dacă ştim cine e victima, îl aflăm uşor pe făptaş. Deci, prima grijă e identificarea. Aici e toată greutatea!

— Dar pentru asta poliţia are metodele ei… spuse Pepa şovăielnic.

— Are! consimţi grav domnul Souček. Aceeaşi metodă pe care ai folosi-o şi dumneata, dacă ai căuta un ac într-un car cu fân! în munca noastră trebuie să ai răbdare, dom'le! Drept să-ţi spun, îmi plac şi mie romanele poliţiste. Scrie acolo de microscoape şi de fleacuri de-astea. Dar ce să vezi cu microscopul la o biată fată moartă? Doar să admiri viaţa de familie a unui vierme sătul, care-şi duce micuţii Ia plimbare! iertaţi-mă, domnişoară, dar de câte ori aud de metodă îmi vine să sar în sus! Asta e valabil numai în romane, când ştii dinainte cum se va sfârşi povestea. În realitate, e mai degrabă ca şi cum ţi-ar da cineva un roman şi ţi-ar spune: „Domnule Souček, citeşte şi notează pagina în care găseşti cuvântul «deşi» I“ Cam aşa e munca noastră, să ştiţi! Nu te ajută nici raţionamentul, nici metoda! Citeşti, citeşti ca un idiot, ca la urmă să-ţi dai seama că în toată cartea nu e niciun „deşi“. Cu alte cuvinte, baţi toate străzile oraşului şi urmăreşti peregrinările a o sută de slujnice, ca la sfârşit să-ţi dai seama că niciuna din ele n-a fost asasinată. Despre asta ar trebui să se scrie, spuse el nemulţumit, nu despre furtul colierului de mărgăritare al reginei din Saba! Munca noastră e, cel puţin, serioasă, dom'le!

— Ei, şi cum aţi procedat? întrebă Pepa, fiind încredinţat că el ar fi procedat altfel.

— Cum am procedat? repetă domnul Souček, căzând pe gânduri. Trebuia şi noi să începem cu ceva, nu-i aşa? Aveam, vasăzică, biletul de pe linia tramvaiului 7. Am presupus deci că fata, dacă a fost servitoare, a lucrat la un stăpân care locuia cam pe linia asta. Dar nu era neapărat necesar, pentru că fata ar fi putut călători cu linia 7 numai din întâmplare. Oricum, trebuia să adoptăm o ipoteză, ca să putem începe raţionamentul. Nenorocirea e că linia 7 străbate Praga de la un capăt la altul, aşa că biletul nu ne spunea nimic. N-aveam ce

face cu el. Ei, dar mai era bonul. După el puteam să ne dăm seama că fata cumpărase cu puţin timp înainte de a muri, într-un magazin de porţelanuri, un obiect de cincizeci şi cinci de coroane. Ne-am dus aşadar la magazin.

— Şi vânzătorul şi-a adus aminte de ea? interveni Minka.

— Cum dracu era să-şi aducă aminte, domnişoară? mârâi domnul Souček. Nu şi-a adus aminte de nimic. Dar domnul doctor Mejzlik, dom' comisar al nostru, a întrebat ce se poate cumpăra cu cincizeci şi cinci de coroane. Fel de fel de lucruri, i-au răspuns. Depinde câte bucăţi iei. Dar cincizeci şi cinci de coroane în cap o preţul unui ceainic englezesc de o persoană. „Dă-mi şi mie unul! a spus dom' comisar al nostru. Dar unul cu defect, ca să nu mă coste chiar atât.“ După aia, dom' comisar m-a chemat la el şi mi-a spus: „Uite ce e, Souček! Am o treabă pentru dumneata. Să zicem că fata a fost servitoare, şi servitoarele mai în fiece zi sparg câte ceva. Şi când asta se întâmplă pentru a treia oară, doamna îi zice: «Unde ţi-e capul, tâmpito? Să te duci să-mi cumperi altul!» Vasăzică, o fată din astea cumpără numai obiectul pe care l-a spart. Şi la cincizeci şi cinci de coroane nu poţi găsi decât ceainicul englezesc.” „Scump al dracului!“ zic eu. Iar el: „Tocmai asta el Aşa se explică şi de ce a păstrat bonul. Cincizeci şi cinci de coroane reprezintă o avere pentru o slujnică. S-o fi gândit, poate, că odată şi odată cucoana o să i le dea înapoi. Ei, şi pe urmă ceainicul era de o persoană, înseamnă că fata fusese în slujbă la cineva necăsătorit sau la o cucoană care ţinea în gazdă o persoană singură, căreia îi servea ceaiul de dimineaţă. Persoana asta singură nu putea fi decât o domnişoară, pentru că un burlac n-ar cheltui atâţia bani pentru un ceainic, nu-i aşa? Bărbaţii nici nu-şi dau seama din ce beau ceaiul. Cred că domnişoara era şi bătrână, pentru că numai fetelor bătrâne le place să aibă lucruri frumoase şi scumpe.“

— Aşa e! exclamă Minka. Pepa, ştii, am şi eu o vază drăguţă acasă.

— Vedeţi? Dar sunt sigur că bonul nu-l mai aveţi. Îmi zice dom' comisar: „Ei, Souček, să ne mai gândim puţin! Nu ştim dacă raţionamentul nostru e bun dar trebuie să începem cu ceva. Vezi, cel căruia îi dă mâna să arunce cincizeci şi cinci de coroane pe un ceainic nu stă la Zižkov. (Domnul Mejzlik se gândea la linia lui 7.) în centru cine dracu dă camere cu chirie?! Iar în Mala Strana stau numai băutori de cafea, nu de ceai. Eu mă gândesc mai curând la cartierul dintre Hradčany şi Dejvice, că şi pe-acolo trece tramvaiul 7. După mine, o domnişoară care-şi bea ceaiul dintr-un ceainic englezesc nu poate să stea decât într-o căsuţă cu un petic de grădină în faţă. Asta e cultură englezească modernă, măi Souček! (Are câteodată comisarul Mejzlik al nostru nişte idei!) Ştii ce, mă Souček, zice, bagă ceainicul în buzunar, du-te în cartier şi întreabă pe unde stau în gazdă domnişoare de condiţie bună! Iar dacă găseşti pe una care are un ceainic ca ăsta,

întreab-o, dacă prin mai n-a plecat servitoarea gazdei. Nădejdea e slabă, dar trebuie să încercăm. Şi acum, du-te! Cazul e al dumitale.“ Ascultaţi-mă pe mine! Nu-mi plac raţionamentele. Un detectiv nu e nici astronom, nici ghicitor în palmă. Detectivul nu trebuie să-şi pună probleme. Uneori, când ai noroc, poţi să dai de urma bună. Dar norocul nu e muncă cinstită. Biletul de tramvai şi ceainicul, da, sunt lucruri pe care] e poţi pipăi. Restul e chestie de imaginaţie, spuse domnul Souček, cam stingherit de cuvântul radical pe care-l folosise. Vasăzică, m-am apucat de treabă tot după metodele mele. Am colindat toate casele, întrebând cine are un ceainic la fel cu cel pe care-l aveam la mine. Închipuiţi-vă că în a treizeci şi şaptea casă slujnica îmi spune: „Noi! Un ceainic ca ăsta are domnişoara care stă în gazdă la cucoana mea!“ Am rugat-o să mă anunţe cucoanei. Doamna era o văduvă de general şi avea două camere pe care le închiria la domnişoare. Una din cele două chiriaşe, domnişoara Jakoubkova, profesoară de engleză, avea tocmai un ceainic ca al meu. „Doamnă, zic eu, nu cumva v-a părăsit servitoarea în luna mai?“ „Ba da, zice. O chema Mařka, dar numele de familie nu mi-l mai amintesc.“ „Şi nu cumva a spart Mařka ceainicul domnişoarei înainte de a pleca?“ „Ba da! Şi am pus-o să cumpere altul. Dar, pentru Dumnezeu, de unde ştiţi?“ „Ei, doamnă, noi le ştim pe toate I“ Mai departe a mers uşor. Întâi am găsit o prietenă a Mařkái – toate servitoarele au câte o prietenă căreia îi spun tot ce au pe suflet – şi de la prietena asta am aflat că pe fată o chema Marie Pařižková şi că era din Dřevíce. Dar eu voiam să aflu cu orice preţ cine Îi făcea curte. Ar fi vorbit cu unul Franta. Ce era cu Franta, prietena nu mai ştia. Îşi aducea doar aminte că odată fusese împreună cu cei doi îndrăgostiţi la o petrecere şi că acolo un tip l-a strigat pe Franta: „Salutare, Ferda!“ M-am dus atunci la domnul Fryba, unul de la noi care se pricepe] a nume false. Cum a auzit despre ce e vorba, a zis: „Franta zis Ferda? O fi Kroutil din Kočiše. Numele lui adevărat e Pastyřik. Să-l căutăm, dom’le comisar! Dar mă însoţiţi şi dumneavoastră.“ Ei, şi m-am dus şi eu, deşi nu era treaba mea. L-am înhăţat la ibovnica lui. Nu voia să meargă, a încercat chiar să tragă cu revolverul. L-am dat pe mina comisarului Matička. Dracu ştie cum îi descântă ăsta, dar în şaisprezece ore a scos din Franta, zis Pastyřik, tot: că a strâns-o de gât pe Mařka şi i-a umflat cele câteva sute de coroane, pe care le primise când fusese dată afară. Îi promisese fetei că o ia în căsătorie. Aşa fac toţi! adăugă domnul Souček trist.

Minka se înfioră.

— Ce îngrozitor, Pepa!

— Acum nu mai e, spuse grav domnul Souček de la poliţie. Dar a fost atunci, când am stat lângă cadavru, acolo pe câmp, şi n-aveam decât bonul şi biletul de tramvai. Nişte hârtioare fără importanţă… Şi totuşi ele au răzbunat-o pe biata Mařka. Vă spun, n-ar trebui să

aruncaţi niciun lucru, oricât de mărunt căci, poate folosi şi ca urmă sau dovadă la proces. Niciodată nu poţi să ştii ce lucru preţios ai în buzunar!

Minka privi, fix, cu ochii plini de lacrimi. Apoi se întoarse drăgăstos către Popa şi lăsă să cadă din palma umedă bonul mototolit, pe care-l frământase tot timpul, nervoasă. Pepa n-a observat nimic, fiindcă se uita la stele.

Dar domnul Souček a văzut şi a zâmbit trist şi înţelegător…

SFÂRŞITUL LUI OPLATKA

Cam pe la trei dimineaţa, paznicul civil Krejčik văzu că oblonul brutăriei din strada Neklaň Nr. 17 este pe jumătate ridicat. Sună prin urmare la portar şi, deşi nu era de serviciu, privi pe sub oblon să vadă dacă nu-i cineva în prăvălie. În clipa aceea ţâşni în fugă din magazin un om care, de la o jumătate de pas, trase în Krejčik, îl împuşcă în burtă şi se făcu nevăzut.

Gardianul Bartoš care tocmai patrula, conform regulamentului, pe strada Jeroným, auzi împuşcătura şi porni în fugă în direcţia aceea. La colţul străzii Neklaň mai-mai să se ciocnească cu un om care alerga; înainte de a apuca să zică „Stai!“, răsună o împuşcătură şi gardianul Bartoš se prăbuşi Ia pământ, lovit în burtă.

La fluierele poliţiştilor, se trezi toată strada. Soseau în patrule din tot raionul, de Ia comisariat veneau în fugă, încheindu-şi pe drum vestoanele de poliţişti, iar după câteva minute soseau pârâind şi motocicleta direcţiei, din care coborî un ofiţer de poliţie.

În clipa aceea gardianul Bartoš era mort, iar Krejčik trăgea să moară, ţinându-se cu mâinile de burtă.

Până dimineaţa se efectuară cam douăzeci de arestări. Se aresta la Întâmplare, deoarece nimeni nu-l văzuse pe ucigaş. Pe de o parte însă gardienii voiau să răzbune moartea a doi dintre oamenii lor, iar pe de altă parte aşa se proceda întotdeauna: unul din cei arestaţi trebuia să ciripească. La direcţie interogatoriile se ţineau lanţ, toată ziua şi toată noaptea; palizi şi istoviţi, clienţii obişnuiţi ai poliţiei se zvârcoleau pe roata de tortură a interogatoriilor ce nu se mai terminau, dar se cutremurau şi mai cumplit la gândul că pe urmă aveau să-i ia în primire gardienii, deoarece în toţi oamenii poliţiei clocotea o sumbră şi sălbatică mânie. Ucigaşul gardianului Bartoš curmase vechile relaţii de familie dintre gardian şi hoţul profesionist. Dacă ar fi tras doar la întâmplare, hai, mai treacă-meargă, dar să ocheşti în burtă, asta nici cu un animal n-o faci.

În a doua noapte, spre dimineaţă, toţi gardienii, până la cea mai îndepărtată mahala, aflară că asasinul este Oplatka. Ciripise unul din cei arestaţi. Da, Valta a declarat că Oplatka a dat gata doi gardieni în strada Neklaň şi că o să le mai facă de petrecanie şi la alţii, că lui oricum nu-i mai pasă, fiindcă-i bolnav de oftică. Bun, carevasăzică

Oplatka.

Încă în aceeaşi noapte a fost arestat Valta, pe urmă ibovnica lui Oplatka şi trei băieţi din gaşca lui. Nimeni însă n-a ştiut, ori n-a voit să spună, unde se ascunde Oplatka. CÂţi gardieni şi agenţi secreţi au fost trimişi să-l caute, asta-i altă treabă. În afară de asta, fiecare sergent de stradă, după ce-şi termina slujba, doar ce dădea pe gât o ceaşcă de cafea, mormăia ceva către nevastă-sa şi pleca_să-l caute pe Oplatka pe cont propriu. Îl cunoşteau doar cu toţii pe Oplatka, tinerelul acela pirpiriu, cu gâtul subţire.

Aproape de ora unsprezece noaptea, gardianul Vrzal, care ieşise din slujbă la ora nouă, se îmbrăcă civil şi-i spuse neveste-sii că se duce să arunce o privire pe-afară. Lângă grădina Rajská întâlni un om mărunţel, care se ţinea în umbră. Deşi neînarmat şi în afara serviciului, Vrzal se îndreptă spre el, să-l vadă mai de-aproape. Când ajunse la trei paşi, omuleţul băgă mâna în buzunar, îl împuşcă pe Vrzal în burtă şi o luă la fugă. Vrzal, ţinându-se cu mâinile de burtă, fugi după el, dar, după o sută de paşi, se prăbuşi. Se auziră din nou fluierele poliţiştilor şi câţiva oameni alergau acum după umbra care fugea. Dincolo de grădinile Riger răsunară câteva împuşcături. Un sfert de oră mai târziu, câteva maşini cu ciorchini de gardieni pe scări goneau în sus, spre Zižkov, iar patrule de câte 4-5 oameni scotoceau blocurile noi din cartier. Aproape de ora unu răsună o împuşcătură dincolo de eleşteul Olšany; un om care fugea trăsese într-un tânăr ce se întorcea de la iubita lui din Vackov, dar nu-l nimerise. La ora două lanţul poliţiştilor şi detectivilor formase în jurul Cuptoarelor evreieşti un cerc închis care se strângea pas cu pas. Începuse să burniţeze. Spre dimineaţă sosi ştirea că cineva trăsese dincolo de Malešice, într-un vameş, care-şi avea postul acolo; vameşul se luase, e drept, după el, dar pe urmă îşi spuse, înţelept, că nu e treaba lui. Era clar că Oplatka reuşise să se strecoare şi o luase spre câmp.

Şaizeci de oameni cu căşti şi gambete se întorceau uzi până la piele, sufocaţi de o minie neputincioasă, aproape gata să plângă, de la Cuptoarele evreieşti. Şi cum să nu fii furios? Trei oameni de-ai poliţiei omorâse ticălosul: pe Bartoš, pe Krejčik şi pe Vrzal, iar acum fuge drept în braţele jandarmilor. Noi avem drepturi asupra lui, se gândeau poliţiştii în uniformă şi în civil, şi acum să-l lăsăm pe nemernicul de Oplatka, pe scârnăvia aia pe mâna jandarmilor! Dacă a împuşcat oamenii noştri, e treaba noastră, nu? Atunci să nu se vâre jandarmii în ea. Ar face mai bine doar să-i bareze drumul, ca să-l oblige să se întoarcă la Praga.

Toată ziua căzu o burniţă rece. Pe înserat, jandarmul Mrázek se întorcea din Cerčany, unde îşi cumpărase o baterie pentru radio, la Pyšle. Nu avea la el nicio armă şi mergea fluierând. Şi cum mergea, văzu înaintea sa un om mărunţel; n-ar fi fost nimic ciudat în asta, dar

omuleţul se opri, de parcă ar fi ezitat. Cine o fi? se întrebă jandarmul Mrázek, când văzu o flăcăruie şi căzu la pământ, ţinându-se de şold.

În aceeaşi seară, se înţelege, fu pus în stare de alarmă corpul de jandarmi din tot raionul.

— Ascultă, băiete, îi spuse muribundului căpitanul de jandarmi Honzátko. Fii liniştit; pe cuvânt de onoare că o să punem mâna pe ticălos. E Oplatka şi eu bag mâna în foc că încearcă să se strecoare ca să ajungă la Soběslav, unde s-a născut. Dracu ştie de ce-or fi trăgând ăştia acasă când simt că-s în primejdie! Dă-mi mâna, Václav îţi promit că-l vom lichida, că-l vom lichida cu orice preţ.

Václav Mrázek încercă să zâmbească. Se gândea la cei trei copii ai săi, dar pe urmă îşi imagină cum se adună din toate părţile jandarmii… poate şi Toman din Červený Kostelec… Závada din Votice va veni precis… Roušek din Sázava de asemenea, camarazi… camarazi… Ce frumos, se gândi Václav Mrázek, să vezi atâţia jandarmi laolaltă! Mrázek zâmbi pentru ultima oară; ce urmă după aceea fură nişte chinuri peste puterile omeneşti.

În aceeaşi seară se întâmplă ca sergentului Závada din Votice să-i treacă prin minte să cerceteze trenul de noapte care vine de la Benešov. Poţi să ştii dacă n-o fi Oplatka în el! Te pomeneşti că o fi îndrăznit chiar să se urce în tren?

În vagoane ardea un bec slab, de noapte, oamenii moţăiau pe banchete, ghemuiţi ca nişte fiare ostenite. Sergentul Závada trecea din vagon în vagon şi se gândea: Cum dracu să recunoşti un om pe care nu l-ai văzut niciodată? în clipa aceea, la un pas depărtare de el, un tânăr cu pălăria trasă pe ochi sări în picioare, se auzi o împuşcătură şi, înainte ca sergentul să poată ieşi în culoarul îngust, să-şi ia puşca de pe umăr, omuleţul, agitându-şi revolverul, sări din vagon.

Sergentul Závada mai avu timp să strige: „După el!“, după care se prăbuşi cu faţa în jos pe culoar.

Între timp, tânărul sărise din vagon şi o luase Ia fugă înspre nişte vagoane de marfă. Dintr-acolo venea, cu felinarul în mină, acarul Hrůša, care-şi zicea în sinea sa: după ce trece 26 mă duc la lămpărie să mă culc. Deodată văzu îndreptându-se în fugă înspre el un om. Fără un cuvânt, moş Hrůša i se puse în cale, dintr-un fel de instinct bărbătesc. Mai văzu o flacără şi atât; trenul 26 nu mai plecă, iar moş Hrůša fu culcat în lămpărie, dar pe năsălie, iar camarazii lui de la căile ferate treceau prin faţa lui cu capul descoperit, închinându-se.

Câţiva oameni ţâşniră, scoţând strigăte de mânie, după umbra care alerga, dar era prea târziu; coborâse pesemne terasamentul şi fugise pe câmp. De aici, din gara asta slab luminată, de la mina de oameni speriaţi, adunaţi acolo, porni în zbor rotit spre împrejurimile ghemuite în amorţeala toamnei o panică ciudată. Oamenii se închiseră în colibele lor, nemaiîndrăznind aproape să iasă nici până în curte. Se

povestea că un individ necunoscut, cu înfăţişare sălbatecă, fusese văzut de unul şi de altul în diverse locuri. Unii spuneau că e un om lung şi slab, alţii că-i mărunt, îmbrăcat în haină de piele. Poştaşul văzuse pe cineva ascunzându-se pe după copaci, lui Lebeda, vizitiul, cineva îi făcuse semn pe drum să oprească, dar el pocnise din bici şi caii o luaseră la galop. Fapt e că un om, gâfâind istovit, oprise pe drum un copil care mergea la şcoală şi-i smulsese din mână pachetul cu mâncare.

— Dă-l încoace, zise el cu voce răguşită şi o rupse la fugă cu pacheţelul în mână. După această întâmplare satele traseră zăvoarele la uşi şi abia mai respirau de frică. Doar arareori mai îndrăzneau să-şi lipească nasul de geam şi să arunce câte o privire iscoditoare în ţinutul cenuşiu şi pustiu.

În vremea aceasta se desfăşura însă şi o a doua mişcare concentrică. Pe toate drumurile soseau câte unul sau câte doi jandarmi. Dumnezeu ştie de unde s-or fi adunat atâţia.

— La dracu! Ce-i cu voi aici? răcni căpitanul Honzătko la jandarmul din Čáslav. Cine v-a trimis? Credeţi că am nevoie de toţi jandarmii din Cehia ca să prind un hoţ? Hai?

Jandarmul din Čáslav îşi scoase casca din cap şi se scărpină la ceafă.

— Să trăiţi, domnule căpitan, zise el, privindu-l rugător. Závada a fost camaradul meu… nu pot să-i fac măgăria asta, să lipsesc de la arestarea ucigaşului lui.

— Uite-ai dracului, aşa spun toţii tună căpitanul. Mi-au venit fără ordin vreo cincizeci de jandarmi – ce să fac cu voi? Căpitanul Honzátko îşi muşcă furios mustăţile. Bine, păziţi drumul, de aici, de la răspântia asta până la pădure. Spuneţi-i lui Voldřich, jandarmul din Benešov, că aţi venit să-l schimbaţi.

— Nici aşa nu se poate, domnule căpitan, vorbi cu înţelepciune jandarmul din Čáslav. E clar că Voldřich n-o să se învoiască cu schimbul ăsta. Mai bine să supraveghez pădurea de la margine până la al doilea drum – acolo cine-i?

— Semerád din Veselka, bombăni căpitanul şi adăogă: Ascultă, mă, tu ăsta din Čáslav, şi ţine minte ce-ţi spun: pe răspunderea mea, tragi primul dacă vezi pe cineva. Fără nicio somaţie, înţelegi? Nu mai permit să mi se împuşte oamenii. Şi acum, stânga-mprejur!

Apoi sosi şeful gării.

— Domnule căpitan, zise, au mai venit treizeci.

— Treizeci de ce? se răsti căpitanul.

— Păi, feroviari, răspunse şeful gării. Ştiţi, din cauza lui Hrůša. A fost omul nostru şi au venit să-şi ofere serviciile.

— Trimite-i înapoi! urlă căpitanul. N-am nevoie aici de civili!!

Şeful staţiei se mula încurcat de pe un picior pe altul.

— Să vedeţi, domnule căpitan, zise el împăciuitor, au venit tocmai

de la Praga şi de la Mezimosti. E bine că sunt solidari. Nici nu s-ar lăsa îndepărtaţi de vreme ce Oplatka le-a omorât un om. Au şi ei un oarecare drept la… Zău, domnule căpitan, faceţi-le bucuria asta şi luaţi-i cu dumneavoastră!

Căpitanul Honzătko mârâi iritat să-l lase în pace. În cursul zilei cercul începu treptat să se strângă. După amiază se primi un telefon de la cea mai apropiată garnizoană, dacă nu cumva au nevoie de întăriri militare.

— Nu! se răsti ireverenţios căpitanul. E treaba *noastră,* înţelegeţi?

Între timp sosiseră agenţii secreţi din Praga şi se certaseră furcă cu sergentul de jandarmi care, de la gară încă, îi trimitea îndărăt.

— Ce face? întrebă mâniat inspectorul Holub. Pe noi vreţi să ne trimiteţi înapoi? Nouă ne-a ucis trei oameni, iar vouă numai doi, prăpădiţilor! Avem drepturi mai mari asupra lui decât voi!

Abia se aplană conflictul ăsta, că izbucni un altul, de cealaltă parte a cercului, între jandarmi şi pădurari.

— Plecaţi de aici! strigau mânioşi jandarmii. Doar nu-i vânătoare de iepuri!

— Vezi să nu! răspunseră pădurarii. Pădurile sunt ale *noastre* şi e dreptul *nostru* să umblăm prin ele, e bine?

— Înţelegeţi, oameni buni, încercă să aplaneze conflictul Roušek din Sázava, e o treabă care *ne* priveşte şi nu trebuie nimeni să se amestece în ea.

— Sanchi! fu răspunsul pădurarilor. Copilul de la care individul ăla a luat pâinea e fetiţa pădurarului din Hůrka. Aşa că nici noi nu putem sta deoparte, ce mai încoace-ncolo!

Seara cercul era închis. Când se întunecă, fiecare auzea respiraţia şuierătoare a vecinului din dreapta şi din stânga şi plescăitul paşilor în pământul clisos. „Stai!“ zbura din om în om porunca şoptită. „Nu mişca I“ Era o linişte grea, plină de groază. În răstimpuri, întunericul din mijlocul cercului era zgâriat de foşnetul frunzelor uscate sau al unei scurte rafale de ploaie. Din când în când se auzea fleşcăitul noroiului sub paşii vreunuia ce-şi muta greutatea corpului de pe un picior pe altul sau un ţăcănit metalic, poate cureaua sau poate puşca. Aproape de miezul nopţii cineva sparse bezna cu un „Stai!“ răcnit, urmat de o împuşcătură. În clipa aceea se iscă o învălmăşeală ciudată, se traseră] a întâmplare vreo treizeci de focuri de armă, ceea ce-i făcu pe toţi să se îndrepte în fugă spre locul cu pricina. Dar alţii strigară atunci: „Stati pe loc! înapoi!“ Cu chiu cu vai, larma se potoli şi cercul se închise din nou. Abia atunci însă îşi dădură toţi, din plin, seama că în întunericul din faţa lor se ascunde un om hăituit şi pierdut, adulmecând un moment în care să spargă încercuirea printr-un atac nebunesc. Ceva ca un tremur nestăpânit îi molipsise pe toţi. Câteodată se auzea un foşnet greoi, ca un pas furişat. Doamne, de-am putea! De

s-ar face odată lumină!

Începură să se arate, lăptoase, zorile. Desluşeai acum contururile omului de lângă tine şi te mirai că fuseseşi atât de aproape de el. În mijlocul cercului format de lanţul omenesc se zărea silueta unui pâlc de arbuşti sau a unei pădurici (se aflau într-o rezervaţie de iepuri), dar niciun zgomot nu venea dintr-acolo. Era o linişte desăvârşită. Căpitanul Honzătko se trase înfrigurat de vârful mustăţii; drace, să mai aşteptăm sau…

— Eu mă duc, se auzi vocea puternică a inspectorului Holub.

Căpitanul pufni pe nas.

— Du-te dumneata, se adresă el celui mai apropiat jandarm.

Cinci oameni năvăliră în desiş, se auzi un trosnet de ramuri rupte şi deodată se făcu iar linişte.

— Rămâneţi pe loc, strigă căpitanul Honzâtko oamenilor săi şi se apropie încet de tufiş.

După aceea se ivi din desiş spatele lat al unui jandarm care târa după el ceva, un trup chircit, ale cărui picioare le ţinea un pădurar cu mustăţi de focă. În urma lor păşi căpitanul Honzătko, posomorit şi livid.

— Puneţi-l aici, ordonă el cu voce răguşită, îşi frecă fruntea, privi parcă mirat la lanţul acela însufleţit de oameni, se încruntă şi mai tare şi strigă: Ce căscaţi gura? Stânga-mprejur! Rupeţi rândurile!

Încurcaţi parcă, şirul de oameni se perindă unul câte unul prin faţa trupului plăpând, chircit la pământ. Acesta era deci Oplatka: mâna asta slabă ieşind din mânecă, faţa asta mică, verzuie, udată de ploaie şi gâtul ăsta subţire. Pentru Dumnezeu, dar era doar o fărâmă de om nemernicul ăsta de Oplatka! Uite, are o rană în spate, şi alta, mică, îndărătul urechii clăpăuge şi aici alta… Patru, cinci, şapte gloanţe a încasat! Căpitanul Honzătko, care îngenunchease lângă cadavru, se sculă, scuipă deprimat şi ridică apoi, nesigur pe el şi aproape timid, ochii. Un şir lung, masiv, de jandarmi, cu puştile la umăr, cu baionete strălucitoare. Doamne, ce puternici sunt, ca nişte tancuri! Stau aliniaţi ca la paradă, nu mişcă unul. În partea cealaltă, pilcul de agenţi secreţi, bărbaţi voinici, îmbrăcaţi în negru, cu buzunarele umflate de revolvere, apoi feroviarii, în albastru, nu prea înalţi, dar vânjoşi, pe urmă pădurarii în verde, înalţi şi mustăcioşi, cu obrajii roşii ca ardeiul iute.

„Parcă am fi la înmormântarea unei personalităţi, îi trecu prin minte căpitanului. Un adevărat careu, doar salva mai lipseşte“. Căpitanul Honzătko îşi muşcă buzele, chinuit de o durere arzătoare, lipsită de sens. Acolo, trupşorul acela mic, îngheţat şi zgribulit ca o cioară împuşcată şi dincoace atâţia vânători…

— Ce dracu? se răsti căpitanul, strângând din dinţi. N-aveţi un sac, ceva? Acoperiţi cadavrul!

Cei aproape două sute de oameni se împrăştiară care încotro. Nu-şi vorbeau, înjurau doar drumurile rele. La întrebările pline de emoţie răspundeau îngheţaţi: da, s-a zis cu el, lăsaţi-ne în pace! Jandarmul lăsat să păzească trupul acoperit se răstea mânios la toţi gură-cască din sate:

— Ce căutaţi aici? Ştergeţi-o! Nu-i pentru voi!!

La hotarul raionului, jandarmul Roušek din Sázava scuipă şi zise:

— Ptiu! Mi-e silă de mine. Doamne-Dumnezeule! De-aş fi putut sta singur faţă în faţă cu Oplatka, aşa, de la bărbat la bărbat!

TRIBUNALUL SUPREM

Celebrul Kugler, autor al mai multor asasinate, urmărit de câteva mandate de arestare şi de o întreagă armată de jandarmi şi detectivi, declarase că nu vor pune mâna pe e] şi nici că au pus-o, cel puţin viu. Ultima, în total a noua victimă ucisă, fusese jandarmul, dar şi el încasase şapte gloanţe, dintre care trei fuseseră mortale. În felul ăsta scăpase, vasăzică, de judecata lumească.

Moartea venise însă atât de repede că nici n-avusese timp să simtă vreo durere deosebită. Părăsind trupul, sufletul lui ar fi trebuit să înlemnească de uimire în faţa ciudăţeniilor celeilalte lumi, a lumii în afara spaţiului, cenuşie, pustie şi fără de sfârşit, dar nu înlemnise. Un om care a fost în temniţă şi în America consideră lumea cealaltă pur şi simplu ca pe un mediu nou, în care, cu puţin curaj, nu se poate să nu se descurce ca oriunde în altă parte.

În cele din urmă, Kugler trebui să compară în faţa inevitabilului Tribunal Suprem. Întrucât în cer e totdeauna stare excepţională, procesul avu loc în faţa unui complet de magistraţi şi nu la curtea cu juri, cum se aştepta el, judecind după cele pe care le făptuise. Sala de judecată era amenajată simplu, întocmai ca pe pământ, numai că din motive pe care le veţi cunoaşte în curând lipsea crucea pe care jură martorii.

Judecătorii erau trei, toţi bătrâni, cu grad de consilieri de curte, cu feţe severe şi încruntate. Formalităţile fură cam plicticoase: Kugler Ferdinand, fără ocupaţie, născut la data de cutare, ziua cutare, mort la… Atunci se dovedi că Kugler nu-şi cunoaşte data morţii; îşi dădu seama că neglijenţa asta îl face să scadă în ochii judecătorilor şi se închise în el.

— Prin ce te recunoşti vinovat? întrebă preşedintele.

— Prin nimic, răspunse îndărătnic Kugler.

— Aduceţi martorul, oftă preşedintele.

În faţa lui Kugler se aşează un bătrân impozant, neobişnuit de mare, îmbrăcat într-o mantie albastră, presărată cu stele aurii. La intrarea lui, judecătorii se ridicară în picioare şi, fără să vrea, ca vrăjit, se ridică în picioare şi Kugler. Abia după ce luă loc bătrânul, se aşezară şi judecătorii.

— Doamne atotştiutorule, Tribunalul Suprem te-a invitat să depui mărturie în afacerea Kugler Ferdinand, începu preşedintele. Fiind întruchiparea supremă a adevărului, nu trebuie să juri, îţi cerem numai ca, în interesul dezbaterilor, să te limitezi la fapte şi să nu te pierzi în digresiuni şi în amănunte fără legătură directă cu procesul. Şi tu, Kugler, să nu-l întrerupi pe martor! Ştie totul, aşa că ar fi inutil să negi. Rog pe domnul martor să înceapă.

Zicând aceasta, preşedintele Îşi sprijini comod coatele pe masă şi-şi scoase ochelarii, pregătindu-se în mod evident pentru o lungă depoziţie a martorului. Consilierul mai în vârstă se pregăti de somn. Îngerul grefier deschise cartea vieţii.

Martorul Dumnezeu tuşi uşor şi începu:

— Da, Kugler Ferdinand, Ferdinand Kugler, fiul unui funcţionar dintr-o fabrică, a fost încă de mic un copil rău. Ei, băiete, câte supărări ai stârnit! îţi iubeai foarte mult mama, dar îţi era ruşine s-o arăţi; de aceea erai recalcitrant şi neascultător. Îţi aminteşti cum ţi-ai muşcat tatăl de deget, când a vrut să te bată, fiindcă furaseşi trandafiri din grădina notarului?

— Erau pentru Irma, fata perceptorului, îşi aminti Kugler.

— Ştiu, zise Dumnezeu. Avea pe atunci şapte ani. Nu-i aşa că nu ştii ce s-a întâmplat cu ea pe urmă?

— Nu ştiu.

— S-a măritat. L-a luat pe Oskar, fiul fabricantului, a molipsit-o de o boală lumească şi a murit la un avort. Dar de Ruda Zăruba îţi aminteşti?

— Ce s-a întâmplat cu el?

— A intrat în marină şi a pierit la Bombay. Voi doi eraţi cei mai răi băieţi din tot oraşul. Kugler Ferdinand fura încă de pe când avea zece ani şi minţea într-una. Se înhăitase cu nişte stricaţi, ca beţivanul şi cerşetorul de Dlabol, cu care îşi împărţea mâncarea.

Preşedintele făcu un semn cu mâna, cum că asta nu interesează. Kugler însă întrebă ruşinat:

— Şi… cu fata lui ce s-a făcut?

— Marka? zise Dumnezeu. A ajuns o destrăbălată. La paisprezece ani s-a măritat, la douăzeci a murit. În clipa morţii şi-a amintit de tine. La paisprezece ani te-ai îmbătat şi ai fugit de acasă. Tatăl tău a murit de amărăciune şi maică-ta a orbit de plâns. Ţi-ai necinstit casa, iar surioara ta, frumoasa Marta, n-a găsit un logodnic care să primească să vină după ea în casa unui hoţ. Trăieşte şi azi singură şi săracă, chinuindu-se cu câştigurile mărunte cu care oamenii milostivi mai mult o răsplătesc.

— În clipa asta ce face?

— Se află în prăvălia lui Vlcek şi cumpără aţă cu care va coase până se va întuneca. Îţi aminteşti de prăvălia lui Vlcek? Ţi-ai cumpărat

odată de acolo o bilă de sticlă în culorile curcubeului, aveai şase ani pe atunci, chiar în ziua aceea ai pierdut bila şi n-ai mai găsit-o. Îţi aminteşti ce-ai mai plâns atunci de furie şi necaz?

— Şi unde s-a rostogolit bila? întrebă curios Kugler.

— În groapa de sub jgheab. E şi astăzi acolo, şi au trecut treizeci de ani de atunci. În clipa asta pe pământ plouă şi bila de sticlă saltă pe şuvoiul clipocitor de apă rece!

Kugler plecă înfrânt capul. Preşedintele îşi puse ochelarii şi zise îngăduitor:

— Domnule martor, să trecem la subiect. A ucis sau nu acuzatul?

Martorul Dumnezeu scutură de câteva ori din cap.

— Nouă oameni a omorât. Pe primul la o ceartă. Pentru asta a fost condamnat. În închisoare s-a stricat şi mai mult. A doua victimă a fost amanta lui necredincioasă. L-au condamnat la moarte, dar a fugit. A treia a fost un bătrân pe care l-a jefuit. A patra un paznic de noapte.

— A murit şi ăla? strigă Kugler.

— După trei zile, răspunse Dumnezeu. În chinuri groaznice, lăsând în urma lui şase copii. A cincea şi a şasea au fost doi soţi bătrâni. I-a omorât cu securea şi a găsit la ei doar şaisprezece coroane, în timp ce bieţii oameni aveau ascunşi peste douăzeci de mii.

Kugler sări în sus.

— Nu se poate!

— Ba da, în saltea, zise Domnul. Într-un săculeţ de pânză ţinut sub saltea, acolo îşi ascundeau banii storşi prin camătă şi lăcomie. Pe a şaptea victimă a omorât-o în America, era un emigrant, compatriot, lipsit de apărare ca un copil.

— Aşadar, în saltea erau, şopti Kugler înmărmurit.

— Da, continuă martorul. A opta era un trecător care i-a tăiat calea pe când era fugărit. Suferea pe atunci de periostită şi era înnebunit de durere. Omule, ai trecut prin multe încercări. Ultima victimă a fost jandarmul pe care l-a împuşcat înainte de a muri.

— De ce a omorât? întrebă preşedintele.

— Ca şi alţi oameni, din ciudă, din lăcomie de bani, premeditat sau întâmplător, uneori cu voluptate, alteori de nevoie. Era generos şi îşi ajuta uneori semenii. Era bun cu femeile, iubea animalele şi îşi ţinea cuvântul dat. Să arăt şi faptele lui bune?

— Mulţumesc, nu-i nevoie, zise preşedintele. Acuzat, ce poţi să spui în apărarea ta?

— Nimic, răspunse indiferent Kugler. Acum chiar că nu-i mai păsa de nimic.

— Curtea se retrage pentru deliberare, anunţă preşedintele şi cei trei consilieri se îndepărtară. Dumnezeu şi Kugler rămaseră singuri în sala de şedinţe.

— Cine sunt ăştia? întrebă Kugler arătând cu capul spre cei ce

ieşeau pe uşă.

— Oameni ca tine, zise Dumnezeu. Au fost judecători pe pământ şi judecă şi aici.

Kugler îşi muşcă degetele.

— Credeam… adică nu că m-aş fi gândit eu la asta, dar… mă aşteptam să judecaţi dumneavoastră, ca… nu-i aşa… ca…

— Ei da, ca Dumnezeu, îi sfârşi ideea marele bătrân. Tocmai asta este. Pentru că ştiu totul, nu pot judeca. Nu se cade. Aşa-i că nu ştii cine te-a denunţat de astă-dată?

— Nu ştiu, zise surprins Kugler.

— Lucka, chelnăriţa. Din gelozie.

— Scuzaţi-mă, îşi făcu curaj Kugler. Aţi uitat să-l puneţi la socoteală pe lepădătura aia de Teddy pe care l-am împuşcat la Chicago.

— Da de unde! zise Dumnezeu. Ăla s-a făcut bine şi trăieşte şi azi. Ştiu că-i un denunţător. Altfel însă o un om cumsecade şi iubeşte foarte mult copiii! Să nu crezi că există vreun om care să nu aibă şi ceva bun în el.

— La urma urmelor, de ce nu judeci singur, Doamne? întrebă îngândurat Kugler.

— Pentru că ştiu totul. Dacă judecătorii ar şti totul, dar absolut totul, n-ar mai fi nici ei în stare să judece. Ar înţelege totul şi i-ar durea inima. Cum aş putea să te judec eu? Judecătorul cunoaşte numai fărădelegile tale, dar eu ştiu totul despre tine. Totul, Kuglere. De aceea nu te pot judeca.

— Da… oamenii aceia de ce judecă şi în cer?

— Pentru că omul aparţine omului. Eu sunt, după cum ai văzut, doar martor. Pedeapsa însă o hotărăsc oamenii – şi în cer. Crede-mă, Kuglere, aşa se cade; oamenii nu merită altă justiţie decât cea umană.

În acel moment completul de judecată se întoarse în sală şi preşedintele Tribunalului Suprem rosti cu voce puternică sentinţa:

— Pentru nouă omoruri premeditate, pentru jaf şi contravenţii repetate, pentru port ilegal de armă şi pentru furt de trandafiri, Kugler Ferdinand se condamnă la închisoare pe viaţă în iad. Pedeapsa intră în vigoare imediat. Cazul următor, vă rog. Acuzatul Machát František este prezent?

O CRIMĂ LA ŢARĂ

— Acuzat, ridică-te! spuse preşedintele tribunalului. Eşti învinuit de a fi omorât pe socrul dumitale, František Lebeda ân timpul instrucţiei ai recunoscut că l-ai lovit de trei ori cu toporul în cap, cu intenţia de a-l ucide. Ia spune-mi, îţi recunoşti vina?

— Nu, rosti el apăsat.

— L-ai ucis?

— Da.

— Vasăzică, eşti vinovat?

— Nu.

Preşedintele tribunalului avea o răbdare de înger.

— Uite ce e, Vondráček, am aflat că ai mai vrut o dată să-l otrăveşti, punându-i şoricioaică în cafea. E adevărat?

Da.

— Rezultă, aşadar, că urmărea mai demult să-l omori. Aşa e?

Ţăranul îşi trase nasul şi ridică din umeri, încurcat.

— Păi, pentru nişte trifoi… se bâlbâi el. A vândut trifoiul. Eu îi spusesem: „Tată, lasă trifoiul, c-o să cumpăr iepuri de casă…“

— Stai! îl întrerupse preşedintele. Trifoiul era al lui, sau al dumitale?

— Păi, al lui a fost, îngăimă acuzatul. Dar ce nevoie avea el de trifoi? Eu i-am spus: „Tată, Lasă-mi măcar pământul ăla cu lucernă!“, dar el mi-a spus: „Dacă mor, o să-l moştenească Mařka – nevastă-mea, adică – şi apoi faci cu el ce vrei, coate-goale!“

— Din cauza asta ai vrut să-l otrăveşti?

— Păi, da.

— Aşadar, pentru că te-a ocărit?

— Nu. Pentru pământ. A zis că-l vinde.

— Acuzat! se răsti preşedintele. Pământul era al lui, nu? Putea să-l vândă oricând şi oricui.

Acuzatul se uită nedumerit la preşedinte.

— Am alături de pământul ăla un petic de cartofi… L-am cumpărat să-l pun laolaltă cu bucata lui, dar el mi-a spus: „Ce-mi pasă mie de peticul tău! O să-mi vând lotul lui Joudal.“

— Înseamnă că eraţi certaţi, îl ajută preşedintele.

— Păi, da, pentru capră… spuse Vondráček, cu privirea întunecată.

— Ce capră?

— Mi-a muls capra. I-am spus: „Tată, lasă capra în pace, sau dacă nu, dă-mi păşunea de Lângă pârâu!“ Dar el a dat-o în arendă.

— Şi ce-a făcut cu banii? îl întrebă unul dintre juraţi.

— Ce să facă? spuse acuzatul mâhnit. I-a ascuns în ladă. Spunea: „După ce mor, o să-i moşteniţi voi“. Dar nu voia să moară, cu toate că era trecut de şaptezeci de ani.

— Vasăzică, dumneata zici că socrul era de vină pentru neînţelegerile dintre voi?

— Păi… da, şoväi Vondráček. N-a vrut să ne dea nimic. Zicea: „Cât trăiesc, eu sunt stăpân, şi gata I“ Dar eu i-am zis: „Tată, cumperi o vacă şi-ţi lucrez eu pământul, să nu-l mai vinzi“. Dar el mi-a zis că dacă o fi să moara el, o să pot să-mi iau şi două vaci dacă poftesc, că el îşi vinde pământul tot lui Joudal.

— Ascultă, Vondráček, spuse preşedintele supărat, nu l-ai omorât pentru banii din ladă?

— Banii ăia erau pentru vacă, spuse Vondráček. Ne-am gândit că, dacă moare, să luăm vaca. Că ţăranul nu poate să trăiască fără vacă. Ştiţi şi dumneavoastră… Altfel, de unde ar lua bălegar…

— Acuzat, interveni procurorul, noi nu ne ocupăm aici de vacă, ci de viaţa unui om. De ce ţi-ai omorât socrul?

— Pentru pământ…

— Ăsta nu e un răspuns.

— Voia să vândă pământul.

— Dacă murea, îţi rămâneau banii…

— Da, dar nu voia să moară, îngână Vondráček deznădăjduit. Doamne, Dumnezeule, dacă ar fi murit de moarte bună… nu i-am făcut niciodată niciun rău! Tot satul poate să vă spună că l-am cinstit ca pe un tată bun. Nu-i aşa? făcu el, întorcându-se spre public.

Prin sala ocupată pe jumătate de consătenii lui trecu un murmur aprobativ.

— Da. Şi din pricina asta ai vrut să-l otrăveşti, nu? interveni aspru preşedintele.

— Să-l otrăvesc, da, mormăi acuzatul. Cine La pus să vândă trifoiul? Oricine vă poate spune, domnule preşedinte, că trifoiul trebuie să rămână Ia gospodăria omului. Altfel nu mai e gospodărie, nu-i aşa?

Publicul murmură iar în semn de aprobare.

— Întoarce-te spre mine, acuzat! strigă preşedintele. Altfel îi evacuez pe consătenii dumitale. Ia spune-mi, cum s-a petrecut omorul?

— Păi, începu Vondráček încurcat, era duminică şi l-am văzut că iar stă de vorbă cu Joudal. „Tată, zic, nu se poate să vinzi pământul.“ Dar el: „Nu te întreb pe tine, coate-goale!“ Atunci mi-am spus că a sosit vremea. M-am dus să sparg nişte lemne.

— Cu toporul ăsta?

— Da.

— Spune mai departe!

— Seara îi zic femeii: „Ta copiii şi du-te la mătuşă-ta!“ Ea, cum a auzit vorbele astea, s-a pus pe bocit. „Nu mai boci, îi zic, vreau să mai vorbesc o dată cu el.“ A venit şi el în şopron. A spus că e toporul lui, să i-l dau, dar i-am răspuns că şi el mi-a muls capra. A încercat să-mi smulgă toporul. Atunci am dat în el.

— De ce?

— Pentru pământul ăla…

— Şi de ce Lai lovit de trei ori?

Vondráček ridică din umeri.

— Cum să vă spun, domnule preşedinte… Aşa e ţăranul, învăţat să facă totul temeinic…

— Pe urmă?

— Pe urmă, m-am dus să mă culc.

— Ai dormit?

— Nu, am stat şi am făcut socoteala cât o să coste vaca şi m-am gândit să schimb păşunea pe peticul ăla de lângă drum, ca să fie pământul laolaltă.

— Nu ţi-a părut rău de ce ai făcut?

— Nu. Nu-mi da pace gândul că pământurile nu sunt laolaltă, că trebuie să fac un grajd pentru vacă şi că o să mă coste câteva sute… Socru-meu n-avea căruţă… I-am spus odată: „Tată, Dumnezeu să-ţi ierte păcatele, dar asta nu e gospodărie. Pământurile astea parcă s-ar ruga să fie împreună. Nu ţi-e milă de ele?“

— Dar de bătrân nu ţi-a fost milă? tună preşedintele.

— Păi, dacă a vrut să vândă lui Joudal pământul, se bâlbâi acuzatul.

— Asta înseamnă că l-ai ucis din interes.

— Nu-i adevărat, se apără Vondráček cu disperare. Am făcut-o… pentru pământ… Dacă am fi avut loturile laolaltă…

— Te simţi vinovat?

— Nu.

— E un lucru de nimic să iei viaţa unui om bătrân?

— V-am mai spus doar că am făcut-o pentru pământ, izbucni Vondráček aproape plângând. Doamne, Hristoase, şi un prost şi-ar da seama că nu e omor! Domnule judecător, treaba s-a întâmplat între ai noştri, între neamuri. Unui străin nu i-aş fi făcut asta. Că eu în viaţa mea n-am furat un capăt de aţă. Puteţi să întrebaţi pe oricine. Şi uite că acum m-am luat ca pe-un hoţ, ca pe-un hoţ! spuse Vondráček, sugrumat de plâns şi copleşit de durere.

— Nu ca pe un hoţ, ci ca pe un paricid, rosti preşedintele trist. Ştii, Vondráček, că pentru asta poţi fi pedepsit cu moartea?

Vondráček îşi trase prelung nasul.

— Pentru pământ? întrebă el nedumerit.

Dezbaterea a continuat cu martori, pledoarii…

După ce juraţii s-au retras pentru a se pronunţa asupra vinei acuzatului Vondráček, preşedintele privi îngândurat pe fereastra cabinetului său.

— Ce mai şedinţă! mormăi un grefier. Nici procurorul nu prea s-a băgat, nici avocatul n-a pledat prea mult… A fost un caz simplu, ce să mai vorbim!

Preşedintele tribunalului se întunecă la faţă.

— Un caz simplu… spuse el, făcând un gest cu mâna. Da. Omul se simte mai nevinovat ca noi. Mă simt parcă pus în situaţia de a judeca un măcelar pentru că a tăiat o vacă, sau o cârtiţă pentru că a făcut un muşuroi. Uneori mi s-a părut că nu e treaba noastră să ne băgăm… înţelegi? Că nu este un lucru care are de-a face cu justiţia sau cu legea, oftă el, scoţându-şi roba. Să mă odihnesc o clipă! Cred că juraţii o să-l achite. E absurd, dar cred că o să-l achite… Pentru că să-ţi spun ceva: şi tata a fost ţăran, şi când omul ăsta a spus că cele două loturi de pământ trebuie să fie laolaltă, le-am văzut parcă în faţa mea şi am simţit că, dacă-l judecăm, va trebui să-l judecăm după o lege divină… Cele două fâşii de pământ… Ştii ce aş face? M-aş ridica, m-aş descoperi şi aş spune: „Acuzat Vondráček, în numele lui Dumnezeu, întrucât sângele vărsat strigă la cer, vei însămânţa cele două fâşii de pământ cu mătrăgună şi mărăcini, iar pe tine te osândesc să stai şi să priveşti până la moarte acest ogor al urii!“ Sunt curios să ştiu ce-ar zice de asta procurorul. Da, da! Cred că uneori ar trebui să judece Dumnezeu. Ce pedepse măreţe ar da! Noi, oamenii, suntem prea mici să judecăm în numele lui. Dar ce se aude? Au terminat juraţii?

Preşedintele tribunalului îşi puse roba, pufnind dezgustat.

— Să mergem! Pofteşte pe juraţi să intre!!

DISPARIŢIA ACTORULUI BENDA

Actorul Benda, sau mai bine zis maestrul Jan Benda cum i se spunea de când urcase vertiginos până la culmile gloriei, a dispărut în ziua de 2 septembrie. De fapt, în ziua aceea nu s-a întâmplat nimic deosebit. La ora nouă, când a intrat servitoarea în camera lui Benda să facă ordine, a găsit patul desfăcut şi harababura de totdeauna. Maestrul nu era acasă. Dar, învăţată cu apucăturile lui, femeia a dereticat în grabă şi şi-a văzut mai departe de treburi. Bine, până aici totul e perfect. Numai că de atunci actorului Benda i s-a pierdut urma.

Actorii sunt ca ţiganii: beau ba într-o cârciumă, ba în alta şi, când îi cauţi, schimbă teatrele. Iată de ce madam Mareš (adică servitoarea) nu s-a prea sinchisit de lipsa lui Benda. Dar la 10 septembrie au început repetiţiile cu *Regele Lear,* şi Benda făcea parte din distribuţie. Văzând că nici la a treia repetiţie nu vine, regizorul, cuprins de îngrijorare, îi telefonă doctorului Goldberg, prietenul lui Benda, întrebându-l ce s-a întâmplat cu maestrul.

Doctorul Goldberg era chirurg şi câştiga o mulţime de bani cu operaţiile de apendicită.

Încolo însă era rotofei, purta ochelari cu ramă groasă de aur şi avea un suflet minunat. Era îndrăgostit de artă, îşi acoperise toţi pereţii casei cu tablouri şi-l adora pe actorul Benda. Acesta manifesta faţă de doctor un dispreţ amabil şi-i îngăduia uneori să-i plătească consumaţia care, între noi fie zis, nu era un fleac. Expresia tragică a feţei lui Benda şi mutra jovială a doctorului Goldberg (care nu bea decât limonadă) făceau un efect grozav la chefurile şi orgiile care contribuiseră şi ele, fără îndoială, la faima marelui slujitor al teatrului.

Aşadar, regizorul a telefonat doctorului Goldberg şi l-a întrebat unde e Benda. Doctorul i-a răspuns că habar n-are, dar că o să se intereseze.

N-a suflat însă o vorbă că şi el îl caută de o săptămână, colindând fără răgaz şi din ce în ce mai îngrijorat localurile de noapte şi hotelurile din oraş. Presimţea că lui Benda i s-a întâmplat ceva după cât îşi dădea seama, el fusese ultimul care-l văzuse. Într-o noapte, pe la sfârşitul lui august, au petrecut împreună în mai multe localuri. Dar de atunci Benda n-a mai venit la nicio întâlnire. La început doctorul Goldberg crezuse că s-a îmbolnăvit, şi într-o seară s-a dus să-l vadă. Asta a fost la 1 septembrie. A sunat, dar nu i-a răspuns nimeni, deşi din casă răzbăteau tot felul de zgomote. Abia într-un târziu s-au auzit paşi şi s-a deschis uşa. În cadrul ei a apărut vestitul actor, slab, murdar, ca un sălbatic, cu un halat ponosit pe el, cu părul soios şi încâlcit, cu barba nerasă de vreo săptămână. Doctorul s-a înfiorat.

— A? dumneata erai? a bombănit Benda. Ce doreşti?

— Pentru Dumnezeu, ce ai păţit, omule? a exclamat doctorul speriat.

— Nimici s-a răstit Benda. Nu ies, pricepi? Lasă-mă acum.

Şi i-a trântit uşa în nas. De atunci doctorul nu l-a mai văzut. Nici el, nici altcineva.

Ochii doctorului Goldberg, ascunşi după sticla groasă a ochelarilor, clipiră des. Simţea că ceva nu e în regulă. Aflase de la portarul casei în care stătea Benda că într-o noapte – probabil în noaptea de 1 spre 2 septembrie – pe la orele trei, în faţa casei se oprise un automobil. Din automobil nu coborâse nimeni, dar şoferul claxonase strident, dând parcă un semnal. Apoi se auziseră paşi, şi cineva ieşise, trântind uşa după el. Pe urmă automobilul plecase. Portarul nu se dusese să vadă ce se întâmplă, pentru că la trei dimineaţa, nu-i aşa, cine-i nebun să se dea jos din pat de florile mărului? Omul îşi amintea doar că cei din automobil claxonaseră de mai multe ori, ca şi cum s-ar fi grăbit şi n-ar fi avut nicio clipă de pierdut.

Madam Mareš declară că maestrul n-a ieşit din casă de o săptămână (numai noaptea de n-o fi ieşit), că în tot acest timp nu s-a bărbierit şi

poate că nici nu s-a spălat. Mâncarea i-a adus-o cineva acasă. A stat toată vremea pe divan şi a băut coniac. Cam asta ar fi tot.

Când văzu că şi alţii se interesează de soarta lui Benda, doctorul Goldberg se duse din nou la madam Mareš.

— Ascultă, madam Mareš dragă, nu ştii cumva cum era îmbrăcat Benda când a plecat?

— Ce să fie îmbrăcat, că nu era îmbrăcat deloc! bombăni servitoarea. Şi tocmai aici e buba! Hainele îi sunt în dulap, că i le cunosc pe toate. Nu lipseşte nimic. Nici măcar pantalonii nu lipsesc.

— Vai de mine! Să fi plecat numai în cămaşă? întrebă doctorul Goldberg, făcând ochii mari.

— Ce cămaşă! sări madam Mareš. N-a luat pe el nicio cămaşă. Şi nici de încălţat nu s-a încălţat. A plecat desculţ. Când vă spuneam eu că aici e buba I Cămăşile i le-am notat înainte să le duc la spălat. Acum câteva zile le-am adus, le-am numărat iar şi le-am rânduit la locul lor. Optsprezece cămăşi. Nu lipseşte nimic, nici măcar o batistă. Şi-a luat doar geamantănaşul pe care-l foloseşte de obicei. Dacă a plecat, a plecat, bietul de el, aşa cum l-a făcut maică-sa!!

— Spune-mi, te rog, dragă madam Mareš, în 2 septembrie, când ai intrat dimineaţa în odaie, n-ai băgat de seamă nimic deosebit? Vreun scaun răsturnat… uşa forţată…

— Ce să bag de seamă, că era harababura pe care o găsesc de obicei? Că aşa era domnul Benda, săracu, lăsa toate tabără! încolo, lucrurile erau la locul lor. Nu pot pricepe însă unde Dumnezeu s-o fi dus aşa, gol puşcă?

Doctorul Goldberg nu putea pricepe nici el. Mânat de gânduri negre, se duse la poliţie.

— Bine, zise comisarul de poliţie, după ce-l ascultă. O să cercetăm. Dar după cele spuse de dumneavoastră că a stat o săptămână în casă nespălat şi nebărbierit, că a zăcut pe divan şi a băut coniac şi că pe urmă a dispărut în costumul lui Adam… hm… asta cam seamănă a…

— Nebunie, completă doctorul Goldberg.

— Da, confirmă comisarul. S-a sinucis în stare de inconştienţă. Nu m-aş mira să fi făcut aşa ceva.

— Dar atunci, ! s-ar fi găsit cadavrul, intră la îndoială doctorul. Şi apoi, aşa, în pielea goală, nu putea ajunge departe. Şi de ce şi-o fi luat geamantanul? Dar maşina care l-a aşteptat în stradă?! Nu, domnule, asta seamănă mai curând a fugă.

Comisarului îi veni în minte încă o întrebare.

— Datorii n-avea?

— Nu, răspunse grăbit doctorul. De când se ştie, Jan Benda a fost dator cui vrei şi cui nu vrei, dar nu s-a sinchisit niciodată de asta.

— Sau, să zicem, vreo încurcătură personală, vreun amor nefericit, vreun sifilis sau cine ştie ce alt necaz…

— După câte ştiu eu, nimic! spuse doctorul Goldberg. Şovăi însă, pentru că îşi aduse aminte de vreo două-trei lucruri care nu stăteau tocmai aşa. Dar tăcu. La urma urmelor, erau nişte fleacuri, care nu aveau nicio legătură cu dispariţia misterioasă a actorului Benda. Totuşi, când ieşi de la poliţie – unde, bineînţeles, urmau să înceapă cercetările – doctorul îşi recapitulă în gând tot ce ştia despre Benda în această privinţă. Nu ştia decât că:

1. Benda avea, undeva în străinătate, o soţie legitimă, de care însă nu se sinchisea nici cât negru sub unghie.

2. Că avea şi o fată, undeva, prin cartierul Holešovice.

3. Că întreţinea legături amoroase cu doamna Greta Korbel, nevasta marelui industriaş.

Doamna Greta ţinea morţiş să se facă artistă de cinema şi-l bătuse pe domnul Korbel la cap până acceptase să finanţeze nişte filme, în care nevastă-sa urma să joace rolul principal. Toată lumea ştia că Benda e amantul doamnei Greta, că doamna Greta vine la el ziua în amiaza-mare, fără discreţia obişnuită în asemenea împrejurări. Benda însă nu vorbea niciodată de asta. Răspundea tuturor aluziilor cu o demnitate şi cu un cinism care-l sâcâiau pe Goldberg. „La naiba, se gândi deznădăjduit. În treburile de inimă ale lui Benda nici dracu nu se poate descurca! Să mă trăsnească Dumnezeu dacă nu e ceva necurat la mijloc! Ei, dar asta e treaba poliţiei.“

Doctorul Goldberg nu ştia ce are de gând să facă poliţia. Aştepta veşti, şi neliniştea lui creştea. Trecuse o lună, şi despre Jan Benda începuse să se vorbească ca despre un om care a fost şi nu mai este.

Într-o seară, doctorul se întâlni cu bătrânul actor Lebduška; din vorbă în vorbă, ajunseră şi la Benda.

— Ăsta actor, domnule! îşi aducea aminte Lebduška. Il ştiu de pe când avea douăzeci şi cinci de ani. Grozav îl mai interpreta pe Oswald! Ştiţi, până şi medicii veneau la teatru, să-l vadă cum face pe paraliticul. Mai târziu l-a interpretat pe Lear. Cum o fi jucat, nu ştiu nici azi, fiindcă nu-mi puteam lua ochii de la mâinile lui. Avea nişte mâini, domnule, ca de moşneag de optzeci de ani: descărnate, uscate, zbârcite!

Nici azi nu pricep cum de a izbutit să şi le facă. Ştiu şi eu ce înseamnă machiaj, domnule dragă, dar pe Benda nu-l întrecea nimeni.

O undă de plăcere amestecată cu o amară tristeţe invadă sufletul doctorului Goldberg când auzi necrologului lui Jan Benda din gura bătrânului actor.

— A fost un interpret conştiincios, suspină Lebduška. Să fi văzut dumneata ce-l mai pisa pe croitorul teatrului: „Eu nu joc pe rege în mantie de stambă!“ Nu suferea costumele de cârpă din garderoba teatrului. Când a fost să-l joace pe Othello, a umblat prin toate

dughenele de vechituri până a găsit un inel de epocă. Zicea că joacă mai bine când e îmbrăcat cu ceva autentic. La el nu mai era interpretare, ci reîncarnare, domnule! spuse Lebduška şi se opri o clipă neştiind dacă folosise cuvântul cel mai nimerit. În pauze nu-l puteai face să scoată o vorbă. Se vâra în cabina lui ca într-un bârlog, zicea că nu vrea să piardă starea sufletească a personajului pe care-l juca… De asta a băut până s-a ţicnit! spuse Lebduška, îngândurat. Apoi adăugă, oprindu-se: Eu rămân aici, la cinematograf.

— Merg şi eu cu dumneata, îi propuse doctorul Goldberg, care nu ştia cum să-şi mai omoare timpul.

Rula un film cu marinari, dar doctorul Goldberg nu era atent la acţiune. Abia îşi putea stăpâni lacrimile, ascultându-l pe Lebduška care-i vorbea mai departe despre Jan Benda.

— Nu era actor, domnule, povestea bătrânul, ci diavol! Lui nu-i ajungea o singură viaţă, asta zoi e! A trăit ca un porc, dar pe scenă a fost ori rege, ori derbedeu. Domnule, când făcea un gest cu mâna, ţi se părea că lumea întreagă îngenunchează la picioarele lui! Şi când te gândeşti că taică-său nu era decât un biet tocilar ambulant… Uită-te la naufragiatul de pe ecran! E singur, dobitocul, pe o insulă pustie, dar are unghiile tăiate! Şi-apoi, observi? Barba e falsă. Benda, în locul lui, ar fi lăsat să-i crească barbă şi să i se adune negru sub unghie… Dar ce ai, domnule doctor, nu te simţi bine?

— Iartă-mă, bolborosi doctorul Goldberg, sculându-se de pe scaun, dar mi-a venit o idee. Mulţumesc!

Şi dădu buzna spre ieşire.

„Vasăzică, Benda ar fi lăsat să-i crească barbă, îşi repeta el în gând. Cum de nu mi-a trecut prin minte de la început? Benda şi-a lăsat barba să-i crească.“

— La comisariatul de poliţie! porunci el sărind în primul taxi.

Ajuns în camera comisarului de serviciu, a început să ţipe, să strige şi să se roage ca – pentru Dumnezeu! — să se constate imediat, dar imediat, dacă în 2 septembrie sau în una din zilele următoare nu s-a găsit undeva cadavrul unui vagabond necunoscut. Da, indiferent unde! împotriva aşteptărilor lui, comisarul de serviciu a ieşit imediat din încăpere, să cerceteze personal sau să ceară informaţii, desigur mai degrabă pentru a-şi alunga plictiseala decât din zel sau interes. Rămas singur, pe bietul doctor îl trecură toate năduşelile. Îşi imagina lucruri îngrozitoare.

— Da, domnule, spuse comisarul când se întoarse, în dimineaţa zilei de 2 septembrie un pădurar a găsit în pădurea din Křivoklát cadavrul unui vagabond neidentificat, de vreo patruzeci de ani. În ziua de 3 septembrie, lângă Litoměřice, a fost scos din Elba cadavrul unui necunoscut, în vârstă de vreo treizeci de ani. Stătuse în apă vreo două săptămâni. La 10 septembrie a fost găsit lângă Německý! Brod un

bătrân de vreo şaizeci de ani, spânzurat.

— N-aveţi niciun amănunt în legătură cu vagabondul? întrebă doctorul Goldberg, gâfâind.

— Omor, făcu sergentul, căruia starea de agitaţie a doctorului îi atrase luarea-aminte. După raportul postului de jandarmi, craniul i-a fost fracturat cu un obiect greu. Constatarea medicului legist: alcoolism. Cauza decesului: leziune cerebrală. Lată şi fotografia, zise sergentul, adăugind cu ton de cunoscător: Bine l-au mai burduşit!!

Fotografia înfăţişa un om până la brâu. Era învelit în nişte zdrenţe murdare, sub care se vedea o cămaşă de bumbac. În locul frunţii şi al ochilor era un cheag uriaş de sânge amestecat cu păr, bucăţi de piele şi oase. Numai bărbia acoperită cu păr negru şi gura întredeschisă mai păstrau ceva omenesc. Doctorul Goldberg tremura ca varga. „Benda să fie? în halul ăsta?“

— Alte semne? întrebă doctorul zdrobit.

Comisarul deschise un registru.

— Hm! Să vedem înălţimea, un metru şaptezeci şi opt, părul cărunt, dinţii foarte stricaţi.

Doctorul Goldberg răsuflă uşurat.

— Atunci nu e el. Că Benda avea dinţi de leu! Nu e el. Scuzaţi-mă că v-am deranjat! zise el fericit. Nu poate să fie el.

„Exclus l îşi spuse doctorul mulţumit, ajungând acasă. Poate trăieşte! Doamne, Dumnezeule, poate că stă acum la un pahar la «Olimpia» sau «La raţa neagră»…“

în noaptea aceea doctorul Goldberg colindă din nou toate localurile din Praga, îşi bău iarăşi obişnuitul pahar de limonadă prin cârciumile în care Benda prezidase până nu demult atâtea chefuri şi-şi miji ochii cercetând toate ungherele. De Benda nici urmă! în zori, doctorul Goldberg, alb ca varul, îşi spuse cu glas tare că e un idiot şi alergă la garaj.

Încă în primele ceasuri ale dimineţii ajunse la o subprefectură şi nu se lăsă până nu-l trezi pe subprefect din somn. Spre norocul lui, constată că pe domnul acesta îl tăiase odată cu mâna lui, îl cususe la loc şi-i dăduse drept amintire apendicele conservat într-o sticluţă cu spirt. Datorită acestei cunoştinţe, am putea spune deloc superficiale, căpătă în mai puţin de două ceasuri autorizaţia de exhumare. Acum se uita la medicul districtului, care, abia stăpânindu-şi mânia, îi supraveghea pe amărâţii care dezgropau cadavrul unui vagabond necunoscut.

— Când îţi spun, colega, mârâi medicul districtului, că de ăsta s-a mai interesat şi poliţia din Praga! Este exclus, crede-mă, ca păduchiosul ăsta să fi fost Benda!

— Avea şi păduchi? întrebă doctorul Goldberg, curios.

— Ştiu eu? sări indignat medicul. Acum nu-l veţi mai putea

recunoaşte. Zace de o lună în pământ.

Când dădură de coşciug, groparii lăsară lopeţile jos şi numai cu o sticlă de rachiu izbuti doctorul Goldberg să-i înduplece să ducă la morgă leşul îngrozitor, cusut într-un sac.

— Acum uită-te! se răsti medicul districtului la doctorul Goldberg, oprindu-se în uşă şi aprinzându-şi o ţigară tare.

Peste o clipă, galben ca ceara, doctorul Goldberg ieşi, împleticindu-se.

— Vino să vezi şi dumneata! zise el răguşit şi, întorcându-se la cadavru, arătă cu mâna spre locul în care fusese capul.

Apoi dădu la o parte cu o pensetă ceea ce înainte fusese buza. Apărură nişte dinţi din cale-afară de stricaţi. Sau, mai bine zis, bucăţele de dinţi, care luceau sub murdărie.

— Uită-te cu atenţie! oftă Goldberg şi, vârând penseta între dinţi, scoase puţină negreală, de sub care apărură doi dinţi albi, sănătoşi.

Simţind că-l părăsesc puterile, fugi apoi din încăpere, ţinându-se cu mâinile de cap.

Mai târziu, se apropie de medicul districtului, palid şi nespus de trist.

— Ăştia erau dinţii dumneavoastră stricaţi! şopti el. N-a fost decât smoala cu care actorii îşi acoperă dinţii când joacă roluri de bătrâni sau de vagabonzi. Iar păduchiosul ăsta a fost actor, colega, adăugă el, făcând un gest deznădăjduit cu mâna. Un mare actor!

În aceeaşi zi, doctorul Goldberg se prezentă la industriaşul Korbel, un bărbat înalt şi voinic, cu o barbă cât un galoş şi un trup cât o coloană de templu grecesc.

— Domnule, ! se adresă doctorul Goldberg, săgetându-l cu privirea prin lentilele bombate ale ochelarilor, am venit la dumneata în chestiunea actorului Benda.

— A fost găsit? întrebă fabricantul.

— În parte, da. Şi cred că o să vă intereseze… fie numai de dragul filmului pe care aţi vrut să-l faceţi cu el… adică, să-l finanţaţi…

— Ce film? întrebă netulburat industriaşul. Nu ştiu nimic.

Goldberg continuă cu încăpăţânare:

— E vorba de filmul în care Benda trebuia să joace pe vagabondul, iar doamna Greta principalul rol feminin. De fapt, singurul scop al filmului era să dea prilej soţiei dumitale să apară pe ecran! rosti doctorul cu un aer nevinovat.

— Asta nu e treaba dumitale! mârâi Korbel. Ţi-a spus Benda ceva? Planul era încă vag… Ţi-a vorbit ceva Benda?

— Da de unde! Cum era să-mi vorbească, când dumneata i-ai dat ordin să nu sufle o vorbă! Aveaţi secrete dumneavoastră… Numai că, în ultima săptămână a vieţii lui, Benda şi-a lăsat barbă şi chică, ca să semene a vagabond. Benda ăsta lua amănuntele prea în serios, nu-i

aşa?

— Habar n-am! îl întrerupse industriaşul. Mai ai ceva de spus?

— Vasăzică, filmul urma să fie început în ziua de 2 septembrie, nu? Şi prima scenă trebuia să se desfăşoare în pădurea din Křivoklát, în zorii zilei. Vagabondul se trezeşte din somn la marginea pădurii învăluite în pâcla dimineţii…

Îşi scutură ţoalele de frunză şi cetină… Parcă-l văd pe Benda jucând rolul! ştiu că şi-a pus cele mai prăpădite zdrenţe şi ghetele cele mai scâlciate… Avea în pod o ladă plină de vechituri. Iată de ce, după… hai să zicem, dispariţia lui… nu i-a lipsit niciun pantalonaşi nicio cămaşă din garderobă. Pentru Dumnezeu, cum de nu şi-a dat seama nimeni de asta?! Era de aşteptat, domnule, că o să se costumeze ca un vagabond adevărat. Că n-o să uite nici peticul de pe mânecă, nici curmeiul care ţine loc de curea. Că asta era slăbiciunea lui: costumul!

— Ei şi? spuse bărbatul înalt, ferindu-şi ochii de bătaia luminii. Nu pricep pentru ce-mi povesteşti toate astea.

— Pentru că în ziua de 2 septembrie, la orele trei dimineaţa, continuă doctorul Goldbergnc înduplecat, aţi venit să-l luaţi… cu un automobil, probabil împrumutat şi, desigur, nu decapotabil. Cred că la volan era fratele dumitale, pentru că are două calităţi: e sportiv şi ştie să-şi ţină gura. După cum eraţi dinainte înţeleşi cu Benda, n-aţi urcat până la el, ci aţi claxonat de jos, din stradă. Benda, sau mai bine zis un vagabond soios şi zdrenţuit, a coborât într-o clipă. „Mai repede! i-ai spus dumneata. Operatorul a şi plecat.“ Şi aţi pornit cu toţii spre pădurea de lângă Křivoklát.

— Numărul maşinii probabil nu-l cunoşti… spuse bărbatul din umbră, cu ironie.

— Dacă Laş cunoaşte, în clipa de faţă ai fi arestat, rosti doctorul Goldberg apăsat. În zorii zilei aţi ajuns în rariştea aceea de stejari bătrâni. Ce cadru minunat, domnule! Cred că fratele dumitale a rămas pe şosea, lângă maşină. Şi-a făcut de lucru la motor… Dumneata ai intrat cu Benda în adâncul pădurii. După vreo patru sute de paşi, i-ai spus: „Am ajuns“. „Dar operatorul?“ a întrebat Benda bănuitor. Atunci i-ai dat prima lovitură.

— Cu ce? se auzi vocea omului din umbră.

— Cu o rangă de fier. Cheia franceză era prea uşoară pentru ţeasta lui Benda. Iar dumneata ai vrut să-i zdrobeşti capul până la desfigurare. După ce l-ai omorât, te-ai întors la maşină. „Gata?“ te-a întrebat fratele dumitale. N-ai răspuns, pentru că nu-i puţin lucru să omori un om.

— Ai înnebunit! izbucni glasul din umbră.

— N-am înnebunit deloc. N-am vrut decât să-ţi amintesc cum s-au petrecut lucrurile. Ai vrut să-l înlături pe Benda pentru a evita scandalul ce s-ar fi iscat din pricina doamnei Greta. Pentru că, nu-i

aşa, doamna Greta nu se prea ferea de ochii lumii?

— Jidan împuţit! urlă bărbatul din fotoliu. Cum îţi permiţi?

— Îmi permit pentru că nu mi-e frică de dumneata, spuse doctorul Goldberg, potrivindu-şi ochelarii. (Voia să pară mai sever.) Mie n-ai ce să-mi faci, oricât de bogat ai fi. Cel mult, n-o să vii la mine să-ţi tai apendicele. Dar nici nu te-aş sfătui s-o faci!

Bărbatul din umbră chicoti.

— Ascultă, omule, spuse el înveselit, dacă ai fi ştiut cu certitudine măcar a zecea parte din câte mi-ai îndrugat aici, n-ai fi venit la mine, ci te-ai fi dus glonţ la poliţie, nu-i aşa?

— Riguros exact! spuse doctorul Goldberg, cu o înfăţişare foarte gravă. Da, domnule, dacă aş putea să dovedesc măcar o zecime din toate acestea n-aş fi aici. Cred însă că nu le va putea dovedi nimeni niciodată. N-o să se poată dovedi nici măcar faptul că leşul vagabondului e al lui Benda. Tocmai de aceea am şi venit.

— Să mă ameninţi, nu? spuse bărbatul din fotoliu, întinzând mâna spre butonul soneriei.

— Nu să te ameninţ, ci să te sperii, domnule. Dumneata nu eşti prea sensibil. Eşti prea bogat pentru a fi sensibil. Dar faptul că mai ştie cineva că eşti un asasin, că fratele dumitale e un asasin, că l-aţi omorât împreună pe actorul Benda, pe fiul unui biet tocilar, pe un măscărici, dumneavoastră, fabricanţi de mâna întâi, o să vă tulbure boierească linişte până la moarte. Cât mi-o fi dat să trăiesc, n-o să aveţi tihnă. Ca să fiu sincer, trebuie să mărturisesc că aş vrea să te văd spânzurat, dar, pentru că nu e cu putinţă, am să te hărţuiesc câte zile oi avea. Benda a fost un sălbatic. Nimeni nu ştie mai bine ca mine cât era de rău, de înfumurat, de cinic, de neruşinat şi de tot ce vrei. Dar a fost un artist, şi toate milioanele dumitale nu fac cât acest măscărici beţiv. Cu toate milioanele dumitale, nu vei putea avea un joc al mâinii atât de măreţ, nu vei putea reedita această prefăcută, dar cutremurătoare măreţie a omului.

Doctorul Goldberg îşi împreună zdrobit mâinile.

— Cum ai putut face una ca asta? N-o să mai ai niciodată linişte! N-o să te las niciodată să uiţi! O să-ţi repet până la moarte: „Ţi-aduci aminte de actorul Benda? Ce artist, domnule, ce artist!“

ATAC CRIMINAL

în seara aceea, domnul consilier Tomsa se desfăta tocmai ascultând, cu căştile la urechi şi cu un zâmbet de fericire pe faţă, dansurile lui Dvořák transmise la radio. Asta da, muzică, îşi zicea mulţumit, când, deodată, afară se auziră două bubuituri şi fereastra de deasupra capului său se sparse cu zgomot; domnul Tomsa se afla într-o cameră de la parter.

După aceea făcu ce ar fi făcut oricare dintre noi, mai întâi aşteptă puţin să vadă ce se mai întâmplă, apoi îşi scoase căştile de la urechi şi

cercetă încruntat ce se întâmplase şi abia după aceea se sperie; văzu că fereastra lângă care tocmai se afla fusese străpunsă de două gloanţe trase de cineva din afară. Pe uşa din faţa ferestrei se vedea o aşchie ruptă, iar sub ea un glonte. Primul impuls fu să se repeadă în stradă şi, cu mâinile goale, să-l apuce pe ticălosul ăla de guler. Dar, când omul are ceva ani în spate şi se bucură de o oarecare demnitate, întârzie de obicei să pună în aplicare primul impuls şi se decide pentru al doilea. De aceea domnul Tomsa se repezi la telefon şi chemă comisariatul de poliţie.

— Alo, trimiteţi numaidecât pe cineva la mine! Cineva a încercat să mă asasineze!

— Unde? întrebă o voce somnoroasă şi indiferentă.

— La mine acasă, se enervă domnul Tomsa, ca şi cum poliţia ar fi avut vreo vină. E scandalos! Să tragi aşa, din senin, într-un cetăţean care stă liniştit la el în fotoliu! Domnule, afacerea asta trebuie rezolvată în chipul cel mai energic! Asta ar mai lipsi, ca…

— Bine, îl întrerupse vocea somnoroasă. O să trimit eu pe cineva acolo.

Domnul consilier spumega de nerăbdare. Avea impresia că trece o veşnicie şi cel trimis nu mai soseşte. În realitate însă, după douăzeci de minute, îşi făcu apariţia un inspector de poliţie care începu, cu chibzuială şi interes, să cerceteze geamul spart de gloanţe.

— A tras cineva cu arma, domnule! zise el, la obiect.

— Asta o ştiu şi eu, că doar aici eram, lângă fereastră! izbucni domnul Tomsa.

— Calibrul 7 milimetri, zise inspectorul, scoţând cu vârful briceagului glontele din tăblia uşii. Pare a fi de la un revolver militar de tip vechi. Omul trebuie că a stat pe gard, dacă stătea pe trotuar am fi găsit glontele mai sus. Asta înseamnă că în dumneavoastră a tras, domnule!

— Ciudat! Şi eu care credeam că a vrut să nimerească doar uşa aceea! replică amar domnul Tomsa.

— Cine e? întrebă inspectorul, nelăsându-se impresionat.

— Scuzaţi-mă, nu vă pot da adresa lui, răspunse domnul consilier; nu l-am văzut pe domnul în cauză şi am uitat să-l poftesc înăuntru.

— Atunci e greu, spuse liniştit inspectorul. Şi pe cine bănuiţi?

Domnul Tomsa simţi că-şi pierde răbdarea.

— Ce bănuieli? întrebă el iritat. Da pricepe, omule, că nu l-am văzut pe bandit! Şi chiar dacă aş fi fost amabil să-l aştept şi să-i trimit pe geam o bezea, tot nu l-aş fi recunoscut în întunericul de afară. Domnule, dacă aş fi ştiut cine a fost, nu le-aş mai fi deranjat, nu crezi?

— Da, poate, răspunse împăciuitor inspectorul. Dar poate că vă amintiţi de cineva care ar fi avut de câştigat depe urma morţii dumneavoastră sau de cineva care urmărea o răzbunare… vedeţi, n-a

fost o tentativă de spargere. Un hoţ nu trage decât dacă e nevoit. Poate că există însă vreun om care vă urăşte. Asta trebuie să ne-o spuneţi dumneavoastră şi noi o să cercetăm.

Domnul Tomsa rămase descumpănit. Nu privise până acum lucrurile din acest unghi.

— Habar n-am, răspunse el pe gânduri, cuprinzându-şi într-o singură privire viaţa liniştită de funcţionar şi de burlac…

— Cine ar putea să mă urască atât? se întrebă mirat. Pe cinstea mea, nu ştiu să am un asemenea duşman! Este absolut exclus, constată el, clătinând din cap. N-am nimic cu nimeni, trăiesc singur, nu mă duc nicăieri, nu mă bag în treburile altora… Cine şi pentru ce s-ar răzbuna pe mine?

Inspectorul ridică din umeri.

— Nu ştiu, domnule, dar poate că vă mai gândiţi până mâine. Nu vă temeţi să rămâneţi aici?

— Nu, răspunse, cufundat în gânduri, domnul Tomsa. Ciudat, îşi spuse, cu o strângere de inimă, când rămase singur. De ce, da, de ce ar fi tras cineva în mine? Sunt doar un solitar. Îmi termin slujba şi vin direct acasă, n-am cu nimeni nimic. De ce să vrea atunci cineva să mă împuşte? se întreba el cu amărăciune crescândă în faţa acestei ingratitudini. Aproape că, începuse să i se facă milă de sine însuşi. Tragi ca boul la jug, îşi zise, aduci de lucru şi acasă, nu cheltuieşti pe nimic, nu te bucuri de nimic, trăieşti ca un melc în cochilia lui şi deodată, hop, vine unul să te cureţe. Doamne, ce răutate absurdă zace în oameni! îşi zise deprimat domnul consilier. Ce-am făcut şi cui? De ce m-ar urî cineva atât de groaznic, atât de nebuneşte?

Poate că e vreo confuzie, încercă el să se liniştească, stând pe marginea patului, cu o gheată descălţată în mină. Asta trebuie să fie, o confuzie de persoană! Omul acela m-a luat drept altcineva, căruia îi poartă sâmbetele. Ăsta trebuie să fie adevărul, îşi zise el uşurat, căci altfel, de ce m-ar urî cineva aşa de tare?

Gheata îi căzu din mână. Ah da, îşi aminti el deodată, puţin încurcat, am făcut o prostie, n-am vrut, dar mi-a scăpat din gură, vorbeam cu prietenul Roubal şi mi-au scăpat câteva vorbe nechibzuite în legătură cu soţia lui. Ştie o lume întreagă că femeia asta îl înşală pe toate drumurile şi o ştie şi el, dar nu vrea să arate. Şi eu, neghiobul, mă apuc aşa, prosteşte, să îndrug… Domnul consilier îşi aminti cum înghiţise Roubal în sec şi-şi înfipse unghiile în palmă. Dumnezeule, îşi spuse îngrozit, ce tare l-am răniţi O iubeşte ca un nebun pe femeia aceea. Am vrut eu pe urmă să o dreg, dar cum îşi muşca buzele! Ăsta are, precis, de ce să mă urască, se gândi, întristat, domnul consilier. Ştiu că nu el a tras, este exclus… dar nu m-aş mira…

Domnul Tomsa privi descumpănit în pământ. Sau croitorul acela, îşi aduse el aminte, fără nicio plăcere. Cincisprezece ani am lucrat la el,

până mi s-a spus că e bolnav rău de tuberculoză. Se-nţelege că oricine se teme să poarte nişte haine peste care a tuşit un ofticos, aşa că am încetat să mai îmi cos la el… A venit la mine să mă roage, mi-a spus că nu are nimic de lucru, că nevastă-sa e bolnavă şi că ar trebui să-şi trimită copiii undeva. M-a rugat să-l onorez din nou cu încrederea mea. Dumnezeule, ce palid era şi ce sudoare nesănătoasă îi brobonise fruntea.

— Domnule Kolínský, i-am zis, nu se poate, am nevoie de un croitor mai bun, nu mai sunt mulţumit de dumneata.

— Am să mă străduiesc, domnule, s-a bâlbâit omul, transpirând de frică şi de jenă, gata aproape să izbucnească în plâns.

Iar eu, îşi aminti domnul consilier, l-am trimis acasă cu un „o să mai vedem“, pe care oamenii ăştia sărmani îl cunosc prea bine. Omul ăsta ar putea să mă urască, se îngrozi consilierul, e cumplit să te duci la cineva să-l implori într-o chestiune de-a dreptul vitală şi să fii refuzat cu atâta indiferenţă. Ce puteam însă face?

Ştiu că n-ar fi fost în stare de o asemenea faptă, dar…

Domnul consilier simţea necontenit o greutate pe suflet. Tot atât de penibil a fost când l-am certat pe aprod, îşi aminti el. Nu găseam un act şi l-am chemat pe bătrân şi am ţipat la el ca la un puşti, de faţă cu oamenii!

— Ce înseamnă dezordinea asta, i-am zis, idiotul e! Parcă-i o cocină de porci! Ar trebui să te dau afară!

Pe urmă am găsit actul în propriul meu sertar. Bătrânul aprod n-a zis nimic, tremura doar şi clipea speriat din ochi. Un val de căldură chinuitoare îl cuprinse pe consilier… Doar n-ai să te apuci să ceri scuze subalternilor, îşi spuse nemulţumit, nici dacă i-ai nedreptăţit. Dar cum trebuie să-şi mai urască subalternii ăştia stăpânii! Stai puţin, am să-i dăruiesc nişte haine vechi, dar, în fond, şi asta e ceva umilitor.

Nu mai putu rămâne culcat. Până şi pledul îl sufoca. Se ridică în capul oaselor pe pat şi, cuprinzându-şi cu braţele genunchii, privi în întuneric. Sau întâmplarea aceea cu tânărul Moravek de la noi din servici, îşi aminti el stingherit. E un om cultivat, scrie poezii. Mi-a făcut prost o lucrare; i-am spus:

— Refă-o, colega, şi am vrut să arunc dosarul pe masă.

Hârtiile au căzut însă la picioarele lui şi el s-a aplecat să le ridice, îmbujorat la faţă, cu urechile roşii. Îmi vine să-mi dau câteva palme, bombăni domnul consilier. Mi-e chiar foarte simpatic băiatul, şi să-l jignesc în felul ăsta chiar fără să vreau…

În faţa ochilor îi apăru o altă figură: obrajii palizi şi rotofei ai colegului Wankl. Sărmanul Wankl! îşi puse el. Ţintea să fie şef de serviciu în locul meu, salariul anual e cu câteva sute de coroane mai mare şi el are şase copii. Am auzit că ar fi vrut să o dea pe fata mai mare să ia lecţii de canto, dar n-are cu ce.

Şi i-am luat-o eu înainte, fiindcă e greoi la minte şi tipicar, deşi trage ca un salahor. Are o nevastă rea, groaznic de slabă şi de rea din cauza veşnicelor economii pe care trebuie să le facă. La prânz mănâncă o chiflă uscată.

Domnul consilier se gândi cu părere de rău: Bietul Wankl, cum i-o fi să vadă că eu, burlac, câştig mai mult decât el? Dar ce, e vina mea? Mă simt totdeauna prost când mă priveşte cu ochi grei, plini de reproş…

Domnul consilier îşi frecă fruntea transpirată. Da, îşi zise, odată m-a înşelat un chelner cu câteva coroane. Am chemat pe stăpânul localului şi acela l-a concediat pe loc. Hoţule, i-a zis, am să am eu grijă să nu te angajeze nimeni în Praga! Omul n-a zis nimic şi a plecat… îi ieşeau oasele omoplaţilor prin haină.

Domnul consilier nu mai avu răbdare să stea în pat. Se aşeză lângă radio şi îşi potrivi casca pe urechi. Radioul era însă mut, noaptea era mută, orele nopţii erau mute. Domnul consilier îşi sprijini capul în palmă şi se gândi la oamenii pe care i-a întâlnit în viaţă, la toţi oamenii aceia bizari şi mărunţi, cu care nu s-a înţeles în niciun fel şi la care nu se mai gândise până acum.

Dimineaţa se duse la comisariat. Era puţin palid şi încurcat. „Ei, v-aţi amintit de vreo persoană care vă urăşte?“ îl întrebă inspectorul de poliţie.

Domnul consilier scutură din cap.

— Nu ştiu, răspunse nesigur. Cei care ar fi putut să mă urască sunt aşa de mulţi că… Şi dădu dezorientat din mână. Omul nici nu ştie la câţi inşi a făcut vreun rău. N-am să mai stau lângă fereastră. Am venit să vă rog să clasaţi afacerea.

ELIBERAREA CONDIŢIONATĂ

— Ei, ai priceput, Záruba? întrebă directorul închisorii cu un aer aproape solemn, când termină de citit adresa primită de Ia Ministerul Justiţiei. Asta înseamnă că eşti iertat condiţionat de restul de pedeapsă. Erai condamnat la închisoare pe viaţă, ai stat închis doisprezece ani şi jumătate şi în toţi anii ăştia te-ai purtat… pe scurt, exemplar. Ţi-am dat cele mai bune referinţe şi… într-un cuvânt, poţi pleca, acasă, înţelegi? Dar ţine minte, Záruba, dacă faci vreo prostie, eliberarea asta condiţionată se anulează şi va trebui să execuţi mai departe pedeapsa de închisoare pe viaţă pentru că ţi-ai ucis soţia, pe Maria, şi atunci nici Dumnezeu din cer n-are să-ţi mai ajute. Aşa că fii atent, Záruba; data viitoare înseamnă până la sfârşitul vieţii. Directorul îşi suflă emoţionat nasul. Am fost bucuroşi să te avem printre noi, Záruba, dar n-aş vrea să te văd aici şi a doua oară. Aşadar, cu bine şi treci pe la administrator să-ţi dea banii care ţi se cuvin. Poţi pleca.

Záruba, un lungan de aproape doi metri, se muta de pe un picior pe

celălalt şi se tot căznea să spună ceva. Era atât de fericit încât simţea un junghi în inimă şi-i venea să plângă.

— Ei hai, lasă, mormăi directorul. Doar n-ai să începi să plângi aici. Ţi-am pregătit nişte haine, iar constructorul Malek mi-a promis că o să te angajeze. Cum? Ai vrea să faci întâi un drum până acasă? Aha, la mormântul soţiei. Ei, asta-i foarte frumos din partea ta. Drum hun, Záruba, zise grăbit directorul, întinzându-i mâna. Şi fii atent cum te porţi, ţine minte că] eşti eliberat condiţionat!

— Ce om cumsecade, grăi directorul imediat ce se închise uşa în urma lui Záruba. Ascultă-mă pe mine, Formánek, criminalii ăştia sunt oameni taro cumsecade, cei mai răi sunt delapidatorii, ăia nu-s mulţumiţi de nimic la închisoare. Păcat de Záruba ăsta!

Când poarta de fier a închisorii Pankrác se închise în urma lui, Záruba avea încă o teamă imprecisă, o impresie cu care se împăcă supus, că primul gardian îl va opri şi-l va conduce îndărăt. Mergea încet, ca să nu pară că fuge. Ajuns în stradă, simţi că i se învârte capul. Ce de-a oameni! Uite, acolo, nişte copii se joacă, doi şoferi se ceartă, Doamne, ce forfotă, cum n-am mai văzut! încotro s-o iau? E totuna; peste tot maşini, şi atâtea femei! Nu mă urmăreşte nimeni? Nu, dar ce de maşini! Záruba o luă în jos, spre oraş, ca să se îndepărteze cât mai mult de închisoare. Ajunse până la el un miros de afumătură, nu, acum nu mai e, a trecut; un alt miros, mai insistent încă, îl asaltă – un miros de casă în construcţie. Záruba, care era zidar, se opri şi adulmecă mirosul de tencuială şi de lemn. Privi un timp la un om care mesteca varul. Ar fi vrut să intre în vorbă cu el, dar ceva îl oprea parcă, nu-i ieşea niciun sunet din gâtlej. Te dezveţi să vorbeşti când stai în celulă. Záruba cobora cu paşi mari spre centrul Pragăi. Dumnezeule! Gate clădiri! Uite, aici se lucrează numai în beton. Nu era aşa acum doisprezece ani, pe vremea mea nu era aşa, se gândea Záruba. Or să le cadă în cap, precis, cu stâlpii ăştia subţiri!

— Fii atent, omule, ce, eşti chior?

Fusese cât p-aci să-l calce o maşină, pe urmă era să intre sub roţile unui tramvai; să fie al dracului, dar după doisprezece ani te dezveţi de stradă. Ar fi vrut să întrebe pe cineva ce este clădirea aceea mare; ar fi vrut să întrebe pe unde s-o ia ca să ajungă la Gara de Nordvest; profită de ocazie că trece pe lângă el, cu zgomot mare, un camion încărcat cu fierărie şi încercă, aşa, ca un exerciţiu, pentru sine însuşi, să întrebe cu voce tare:

— Vă rog, cum pot să ajung la Gara de Nordvest?

Nu, nu merge, parcă i-a secat glasul, sau cine ştie ce s-a întâmplat; acolo sus, te prinde rugina şi amuţeşti; în primii trei ani te mai interesezi de una, de alta, dar pe urmă te laşi păgubaş.

— Vă rog, pe unde… Din gâtlej îi ieşi un fel de hârâială, care numai a glas omenesc nu semăna.

Záruba înghite străzile cu paşii lui mari. Are impresia că visează sau că e beat; totul e altfel decât acum doisprezece ani, mai mare, mai zgomotos, mai încurcat. Numai câţi oameni sinte îl năpădeşte tristeţea, are impresia că se află undeva, în străinătate, şi că nu se poate înţelege cu oamenii ăştia. De-ar ajunge la gară, să poată pleca acasă, acasă… Frate-său are o colibă şi copii…

— Vă rog, cum pot… încercă iar să întrebe, dar îşi muşcă doar buzele, fără să scoată un sunet. Nu-i nimic, acasă are să-mi treacă, am să mă deprind iar să vorbesc. Numai de-aş ajunge odată la gară!

Deodată auzi în urma sa un strigăt şi cineva îl trase pe trotuar.

— Ce faci, mă, n-ai trotuar? strigă la el un şofer.

Záruba ar fi vrut să răspundă, dar nu putu. Scoase nişte sunete răguşite şi fugi mai departe. Trotuar, se gândi el, pentru mine e prea strâmt trotuarul. Oameni buni, mă grăbesc! Vreau să mă văd odată acasă. Vă rog, cum să ajung la gară? Probabil pe strada asta aglomerată, pe care merge şirul ăsta de tramvaie, se decise el. De unde or fi ieşit oamenii ăştia? Că sunt mulţimi întregi şi toţi merg într-o singură direcţie, pesemne spre gară şi de aceea aleargă aşa, ca să nu scape trenul. Lunganul de Záruba grăbi pasul, ca să nu rămână la urmă. Ia te uită, nici oamenilor ăştia nu le ajunge trotuarul, au năvălit în mijlocul străzii, o mulţime deasă şi zgomotoasă, la care se adaugă mereu alţii şi toţi aleargă şi nu ştiu ce strigă. În clipa aceea, din largul mulţimii, se ridică un vuiet prelung.

Îmbătat de zgomot, Záruba simţi că i se învârte capul. Hergot! Ce frumos e să vezi atâţia oameni! Cei din primele rânduri începură să cânte un marş. Záruba îşi potrivi şi el pasul, călcând fericit. Iată, acum cântă toţi în jurul lui. Záruba simţi că i se urcă ceva în gât, ceva care parcă încearcă să-şi facă loc, să iasă: e cântecul; un-doi, un-doi. Záruba cântă fără cuvinte melodia, mormăie, îngână cu voce adâncă de bas. Ce cântec e ăsta? Nu ştiu, nu-mi pasă, mă duc acasă, mă duc acasă! Lunganul Záruba păşeşte acum în primul rând şi cântă un cântec fără cuvinte, dar atât de frumos! Un-doi, undoi; cu mâna ridicată Záruba rage ca un elefant. I se pare că tot trupul lui cântă, burta îi tresare ca o tobă, pieptul răsună adânc, în gâtlej are o senzaţie atât de plăcută, de parcă ar bea sau ar plânge. Mii de oameni scandează: Huuo! Jos guvernul! Záruba nu poate pricepe ce se strigă şi trâmbiţează şi el victorios: „U-u! U-u!“ Agitându-şi mâna lungă Záruba păşeşte în fruntea tuturor, zbierând şi nechezând, cântând şi vuind, bătându-se cu pumnul în piept şi scoţând un strigăt care pluteşte pe deasupra capetelor ca un steag care fâlfâie în vânt. „Uaa, uaa“, strigă Záruba din toate puterile, din toată inima, închizând ochii ca un cocoş care cântă: „Uaa, Aaa! Uaa!“ Torentul de oameni pare că se opreşte, împiedicat de ceva, dă învolburat înapoi, gâfâie, se frământă şi se zburleşte. Cu ochii închişi, Záruba se lasă în voia glasului adânc,

eliberator, care urcă din străfundurile fiinţei lui. Deodată nişte mâini îl apucă cu brutalitate de umeri şi o voce gâfâită îi strigă în ureche:

— În numele legii, eşti arestat!

Záruba deschise ochii mari. De o mină i se agăţase un poliţist şi îl trăgea din mănunchiul de oameni care se zvârcoleau în jurul lui. Záruba icni de groază şi vru să se smulgă din strânsoarea poliţistului, dar acesta îi răsuci mina. Záruba urlă de durere şi cu mâna cealaltă strânsă ca un baros îl lovi pe poliţist în cap. Roşu la faţă, acesta îi dădu drumul, dar Záruba primi în cap o lovitură de baston de cauciuc, urmată de a doua, a treia, a patra I Două mâini uriaşe se învârteau ca o moară de vânt, nimerind în capete străine. Atunci doi oameni cu cască în cap se agăţară de ele ca nişte buldogi. Înecându-se de groază, Záruba încercă să-i scuture de pe el, lovind cu picioarele şi zvârcolindu-se ca un nebun, dar fu împins şi târât de cei doi poliţişti care, răsucindu-i mâinile la spate, îl duseră pe strada acum pustie, un-doi, un-doi. Záruba mergea domolit acum, ca un mieluşel; vă rog, cum aş putea să ajung la Gara de Nord-Vest? Că eu trebuie să mă duc acasă.

Cei doi poliţişti îi făcură vânt în comisariat.

— Cum te numeşti? îl întrebă un glas rău şi rece.

Záruba ar fi vrut să răspundă, dar nu putu decât să mişte buzele.

— Hai, spune cum te numeşti? zbieră glasul cel rău.

— Záruba Antonín, şopti lunganul cu glas şuierător.

— Unde locuieşti?

Záruba ridică descumpănit din umeri.

— La Pankrác, răspunse. Regim celular.

*

N-ar fi trebuit, dar s-a întâmplat; trei jurişti se sfătuiau acuma cum să-l scoată pe Záruba din încurcătura asta: judecătorul, procurorul şi avocatul din oficiu.

— Să nege, opină procurorul.

— Nu merge! bombăni judecătorul. La interogatoriu a recunoscut că s-a bătut cu poliţiştii. Dobitocul, ce să-i faci dacă a recunoscut!!

— Dar dacă poliţiştii aceia ar declara că nu sunt siguri că-l recunosc pe Záruba, că s-ar putea să fi fost un altul? propuse avocatul.

— Asta ar mai lipsi, să-i învăţăm pe poliţişti să mintă, protestă procurorul, când ei sunt siguri că Záruba a fost! Eu aş propune să arătăm că nu-i în deplinătatea facultăţilor mintale. Cereţi un examen medical, colega. Eu am să fiu de acord.

— Foarte bine, eu am să cer, spuse avocatul, dar dacă doctorii nu-l declară nebun?

— Am să vorbesc eu cu ei, consimţi judecătorul. Sigur, nu se face, dar – la dracu, n-aş vrea ca Záruba ăsta să rămână în temniţă până la sfârşitul vieţii, pentru o prostie. Îmi vine să-mi prezint demisia. Ce mai

încoace-încolo, i-aş da şase luni fără să clipesc, dar să execute tot restul pedepsei la închisoare pe viaţă, ei, asta, domnilor, nu-mi place nici de frică.

— Dacă n-o să-l putem scoate iresponsabil de faptele sale, atunci treaba o să arate destul de urât. O să trebuiască să-l acuz de atac corporal; ce pot face altceva? Dacă idiotul ăsta s-ar fi oprit măcar, undeva la o cârciumă! Tot mai scoteam vreo iresponsabilitate, ceva.

— Vă rog, domnilor, li se adresă stăruitor judecătorul, faceţi ceva, ca să-l pot elibera. Sunt om bătrân şi n-aş vrea să-mi încarc sufletul cu – ştiţi dumneavoastră cu ce.

— Greu, oftă procurorul. Ei, o să vedem. Cu psihiatrii aceia măcar putem să o mai întindem. Mâine e procesul, nu?

*

Procesul n-a mai avut loc. În noaptea aceea, Antonín Záruba se spânzură, pesemne de frica pedepsei. Pentru că era prea lung, atârna în un fel ciudat, de parcă ar fi stat jos.

— Afurisită treabă! mormăi procurorul. Ilergot, idioată afacere! Bine măcar că nu suntem noi vinovaţi de tot ce s-a întâmplat.

FURTUL DE LA POŞTĂ

— Hm, Justiţia! Tare aş vrea să ştiu de ce în toate gravurile apare ca o femeie legată la ochi, cu o balanţă în mână, de parcă ar vinde piper, zise sergentul de jandarmi Brejeha. Eu aş zice că Justiţia arată ca un jandarm. Nici nu-ţi vine să crezi câte cazuri le judecăm noi, jandarmii, fără ajutorul nici unui judecător, fără balanţă şi alte asemenea marafeturi. În cazuri de mai mică importanţă, le dăm peste gură, în cazuri mai serioase scoatem cureaua.

În asta constă în nouăzeci la sută din cazuri toată împărţirea dreptăţii. Şi am să-ţi mai spun, domnule, că eu însumi am dovedit pe doi oameni de asasinat, i-am condamnat, le-am dat pedeapsa cuvenită, şi am şi pus-o în aplicare, fără să spun o vorbă nimănui. Staţi, să vedeţi cum a fost.

Îţi aminteşti, nu-i aşa, de domnişoara aceea care a lucrat în urmă cu doi ani în comună la poştă? Da, da, Helenka se numea. Era o fată cumsecade, simpatică şi frumoasă ca o cadră. Cum să nu-ţi aminteşti de ea? Aşadar, Helenka asta, în vara trecută, s-a înecat. S-a aruncat în lac şi a mers cam vreo cincizeci de metri, până a ajuns la apă adâncă. Abia după două zile i-a ieşit cadavrul la suprafaţă. Şi ştii de ce a făcut-o? În ziua în care s-a înecat i-a venit pe neaşteptate de la Praga o inspecţie care a constatat că Helenka are în casă o lipsă de două sute de coroane. Da, domnule, două mizerabile de sute! Idiotul de inspector a spus că trebuie să facă raport mai sus şi că problema va fi cercetată ca un caz de delapidare. În seara aceea, domnule, Helenka, de ruşine, s-a înecat.

Când au tras-o la mal a trebuit să stau lângă ea până a venit

comisia. Sărmana, nu mai avea nimic frumos, dar eu o vedeam tot aşa cum era când râdea veselă din dosul ghişeului de la poştă. Toţi umblau după ea, se-nţelege, toţi o iubeau. Ei, drăcie, îmi zic, n-a furat fata asta cele două sute, în primul rând pentru că nu pot crede şi în al doilea pentru că nu avea niciun motiv să fure. Tatăl ei era morar, de pe aici, din părţile astea, ea venise să lucreze la poştă doar aşa, din vanitate feminină, ca să spună că e în stare să se întreţină şi singură. Îl cunoşteam bine pe tatăl ei; era un om cu carte, de confesiune evanghelică. Ascultă-mă pe mine, evanghelicii şi adventiştii nu fură niciodată. Dacă lipsesc două sutare, atunci trebuie că le-a furat altcineva. Şi i-am promis domnule, moartei, uite aici, pe malul ăsta, că am să descopăr adevărul.

Bun! între timp, au trimis la poştă un tânăr din Praga, Filipck se numea, un băiat descurcăreţ şi zâmbitor. M-am dus aşadar Ia poştă, lafilipek ăsta, să mai adulmec câte ceva. Poşta, ca toate poştele mici: lângă ghişeu o masă şi la masă un sertar în care se ţin banii şi timbrele, în spatele funcţionarului se află un dulap cu tot felul de tarifuri şi hârtii şi un cântar pentru cântărit coletele şi alte chestii.

— Domnule Filipek, i-am spus, caută te rog în tarifele alea ale dumitale şi spune-mi cât ar costa o telegramă la Buenos Aires, să [zicem.

— Trei coroane cuvântul, îmi răspunse Filipek imediat.

— Da o telegramă expres la Hong-Kong, cât ar costa? zic eu iar.

— Trebuie să mă uit, zice Filipek, se ridică şi se întoarce spre dulap. În vreme ce frunzărea tariful, cu spatele la masă, m-am aplecat peste ghişeu până am ajuns cu mâna la sertarul cu bani şi l-am deschis. Se deschidea uşor şi fără zgomot.

— Mulţumesc, am găsit, zic eu.

În felul ăsta s-a putut întâmplă. Să zicem că Helenka tocmai căuta ceva în dulap; cineva putea în vremea asta să-i scoată din sertar cele două sutare.

— Uite ce e, domnule Filipek, dacă ai putea să-mi arăţi cine a telegrafiat sau a trimis un colet de aici în ultimele zile…

Filipek s-a scărpinat în cap şi mi-a spus:

— Domnule, sergent, nu se poate. Ştiţi, se aplică şi aici secretul corespondenţei – afară doar dacă faceţi cercetare oficială; în cazul ăsta însă ar trebui să raportez mai sus că am avut percheziţie.

— Stai puţin, îi spun eu. N-aş vrea s-o fac deocamdată. Dar uite ce, domnule Filipek, dacă ai vrea… când n-ai avea altceva mai bun de făcut, sau ştiu eu… să te uiţi în hârtiile astea şi să vezi cine a trimis de aici ceva, de-a fost nevoie ca Helenka să se întoarcă cu spatele spre măsuţă.

— Domnule sergent, zice Filipek, asta nu-i o problemă, formularele de telegrame sunt aici, dar de la scrisorile recomandate şi de la colete

avem doar adresa destinatarului, nu şi pe cea a expeditorului. Am să fac o listă cu toate numele pe care am să le găsesc aici; n-ar trebui, dar o fac pentru dumneavoastră. Nu cred însă că au să vă folosească la ceva.

Filipek a avut dreptate. Mi-a adus vreo treizeci de nume: ştii, la o poştă de ţară nu se expediază prea multe colete, doar ici şi colo câte un pachet pentru băiatul din armată – dar niciunul nu mi-a spus nimic. Pe unde umblam, doar la asta mă gândeam; ajunsesem să mă tem că n-am să-mi pot ţine făgăduiala faţă de moartă.

Cam peste o săptămână, mă duc iar la poştă. Filipek râde şi zice: domnule sergent, din popicele alea nu iese nimic. Îmi fac bagajul. Mâine soseşte o domnişoară nouă, de la poşta din Pardubice.

— Aha, spun, vreo pedeapsă disciplinară, de o mută pe o domnişoară de la oraş la o mizerabilă de poştă de ţară.

— Ba nu, răspunse Filipek şi mă priveşte într-un mod ciudat. Domnişoara e mutată aici la propria ei cerere, domnule sergent.

— Ciudat, zic; ştii cum sunt femeile astea.

— Da, răspunde Filipek, privindu-mă mereu, dar mai ciudat este că denunţul acela anonim ca să se efectueze la poşta de aici o revizie-fulger a pornit tot din Pardubice.

Am fluierat şi cred că l-am privit pe Filipek în acelaşi mod în care mă privise el pe mine. Şi deodată, poştaşul Uher, care îşi punea în ordine corespondenţa ce urma s-o distribuie, zise:

— La Pardubice – acolo trimite aproape zilnic câte o scrisoare domnul administrator de la moşie. Unei oarecare domnişoare de la poştă. Trebuie să fie drăguţa lui, nu?

— Ascultă, tăicuţă, zice Filipek, nu ştii cumva cum se numeşte domnişoara aia?

— Păi, Julia Touf, Toufar, sau cam aşa ceva.

— Taufer, a spus Filipek. Prin urmare e cea care urmează să sosească aici.

— Domnul Houdek, adică administratorul, zise poştaşul, primeşte şi el aproape în fiecare zi câte o scrisoare. Domnule administrator, îi zic eu, iar v-a sosit o scrisoare de la logodnica dumneavoastră. El, adică domnul Houdek, îmi iese întotdeauna o bună bucată de drum înainte. Azi are o lădiţă, sosită din Praga. A, e un colet returnat! „Adresantul necunoscut.“ Pesemne că domnul administrator a încurcat adresa. Ei, am să i-o duc azi îndărăt.

— Dă-mi să văd, zise Fihpek. A trimis-o pe adresa unui oarecare Novák, Praga, strada Spálená. Două kilograme de unt. Ştampila poartă data de 14 iulie.

— Pe atunci mai era încă domnişoara Helenka aici, zise factorul poştal.

— Ia să văd şi eu, îi zisei lui Filipek şi apropiai nasul de lădiţă.

Domnule Filipek, nu ţi se pare ciudat că untul ăsta e de zece zile pe drum şi nu miroase? Tăicuţă, lasă coletul ăsta aici şi du-te să-ţi distribui corespondenţa.

Cum plecă poştaşul, Filipek îmi spuse:

— Domnule sergent, nu e voie, dar uite aici o daltă. Şi a plecat, ca să nu fie nevoit să vadă. Am desfăcut lădiţa: în ea se aflau două kilograme de pământ – M-am dus atunci la Filipek şi i-am spus:

— Despre afacerea asta nimănui niciun cuvânt, pricepi? Mai departe mă descurc singur.

Bineînţeles că m-am dus] a administratorul acela, Houdek, la moşie. Şedea pe nişte buşteni şi privea în pământ.

— Domnule administrator, îi spun, e o încurcătură la poştă: nu-ţi aminteşti pe ce adresă ai trimis acum zece sau douăsprezece zile un colet?

Houdek păli puţin şi răspunse:

— N-are nicio importanţă; nici nu mai ştiu cui l-am trimis.

— Domnule administrator, zic eu, ce fel de unt era ăla?

Numitul Houdek sări în picioare, alb ca varul la faţă.

— Ce înseamnă asta? ţipă el. Cum îţi permiţi să mă sâcâi cu astfel de întrebări?

— Domnule administrator, zic, uite cum stau lucrurile: dumneata ai ucis-o pe Helenka de la poştă. Ai dus acolo lădiţa cu adresa fictivă, ca să ţi-o cântărească. În timp ce ea cântărea, te-ai aplecat peste ghişeu şi ai furat din sertar două sute de coroane. Din cauza lor Helenka s-a înecat. Asta e.

Houdek tremura ca o frunză.

— E-o minciună, strigă el, de ce să fi furat eu două sute de de coroane?

— Pentru că ai vrut să o aduci la poşta de aici pe domnişoara Taufer, logodnica dumitale. Domnişoara asta a trimis un denunţ anonim cum că Helenkăi îi lipsesc bani din casă. Voi doi aţi mânat-o pe Helenka în lac. Voi doi aţi omorât-o. Ai pe conştiinţă o crimă, domnule Houdek.

Houdek s-a prăvălit pe buştenii ăia şi şi-a acoperit faţa cu mâinile. De când sunt n-am văzut bărbat să plângă aşa.

— Isuse Cristoase, se jeluia, de unde să ştiu că o să se omoare! Am crezut doar că are să fie dată afară de la poştă… putea doar să se ducă acasă! Domnule sergent, voiam doar atât, să o iau de nevastă pe Julca. Ca să fim împreună, unul din noi ar fi trebuit să renunţe însă la serviciu şi atunci n-am fi făcut faţă cu banii… De aceea doream atâta ca Julca să vină la poşta de aici! De cinci ani aşteptăm asta… domnule sergent, dacă aţi şti ce mult ne iubim!

— Ce să-ţi spun, domnule?

Omul ăla îngenunchease în faţa mea şi eu plângeam ca o babă de

mila tuturor, a Helenkăi şi a celorlalţi.

— Gata, m-am săturat, i-am zis în cele din urmă. Dă încoace cele două sute de coroane. Aşa. Şi acum ascultă. Dacă-ţi dă prin minte să te duci la domnişoara Taufer înainte ca eu să fac ce trebuie, să ştii că te denunţ pentru furt, pricepi? Iar dacă ai să te împuşti sau mai ştiu eu ce, am să spun ce motive te-au îndemnat. Şi cu asta, basta.

Noaptea aceea, domnule, mi-am petrecut-o privind la stele şi judecându-l pe cei doi. L-am întrebat pe Dumnezeu cum să-i pedepsesc şi am înţeles amărăciunea şi bucuria pe care le afli într-un act de dreptate. Dacă i-aş fi denunţat. Houdek ar fi primit câteva săptămâni cu suspendarea pedepsei; şi chiar şi asta cu greu s-ar fi putut obţine. Houdek o omorâse pe fata aia, dar nu era un hoţ obişnuit. Orice pedeapsă îmi părea ori prea mare, ori prea mică, aşa că i-am judecat şi i-am condamnat eu însumi.

Dimineaţa m-am dus la poştă. La ghişeu stătea o fată palidă, înaltă, cu ochii arzători.

— Domnişoară Taufer, zic, am aici o scrisoare recomandată.

I-am întins scrisoarea cu adresa Direcţia poştelor şi a telegrafului din Praga. S-a uitat la mine şi a lipit pe plic un timbru.

— Un moment, domnişoară, i-am spus. În scrisoarea asta se află un denunţ privitor la cei ce a furat două sute de coroane de la predecesoarea dumitale. Cât costă taxa?

Domnule, în femeia asta se afla o forţă nebănuită, şi cu toate astea s-a făcut cenuşie la faţă şi a rămas ţeapănă ca o piatră.

— Trei coroane cincizeci, a răspuns.

Am numărat trei coroane cincizeci şi i-am spus:

— Poftim banii, domnişoară. Dacă însă aceste două sute, zic şi-i pun pe masă cele două bancnote furate, dacă aceste două sutare s-ar găsi undeva, pe aici, căzute ori puse într-un] oc anumit, pricepi? ca să se vadă că răposata Ilelenka nu le-a furat, atunci, domnişoară – atunci aş lua scrisoarea înapoi. Ei, ce zici?

N-a zis nimic; privea doar, cu ochi ficşi şi febrili, undeva nu ştiu unde.

— În cinci minute vine poştaşul, domnişoară, zic. Ei, iau scrisoarea îndărăt ori nu?

A înclinat capul repede. Am luat scrisoarea şi am început să mă plimb prin faţa poştei. Niciodată n-am călcat cu mai multă încordare ca atunci. După douăzeci de minute, bătrânul poştaş Uher dă fuga strigând:

— Domnule sergent, domnule sergent, s-au găsit, s-au găsit cele două sutare, care-i lipseau domnişoarei Helenka! Domnişoara cea nouă le-a găsit puse într-un catalog cu tarife! Ce întâmplare!

— Tăicuţă, i-am spus, dă fuga şi spune tuturor că s-au găsit cele două sutare. Să afle toată lumea că răposata Helenka n-a fost o hoaţă.

Mulţumesc lui Dumnezeu!

Asta a fost primul lucru. Al doilea a fost că m-am dus la bătrânul moşier. Dumneata probabil nu-l cunoşti. E conte, puţin scrântit la minte, dar un om foarte cumsecade.

— Domnule conte, îi zic eu, vă rog să nu mă întrebaţi nimic, dar e vorba de o problemă în rezolvarea căreia noi, bărbaţii, trebuie să fim solidari. Chemaţi-l pe administratorul Houdek şi spuneţi-i că azi chiar trebuie să plece la moşia dumneavoastră din Moravia. Şi mai spuneţi-i că, dacă nu pleacă, peste o oră nu va mai fi în serviciul dumneavoastră.

Bătrânul conte ridică sprâncenele şi mă privi o clipă; nu trebuia să mă forţez ca să par serios cum numai puţini oameni îşi puteau imagina.

— Bine, a spus contele, n-am să te întreb nimic.

Şi l-a chemat pe Houdek.

Houdek a intrat şi, când m-a văzut cu contele, s-a îngălbenit, dar a rămas drept ca o luminare.

— Houdek, i-a zis contele, spune să se înhame caii şi du-te la gară. Astă-seară îţi începi serviciul la conacul meu de lângă Hulín. Voi telegrafia ca să fii aşteptat. Ai înţeles?

— Da, a răspuns încet Houdek şi şi-a pironit privirile asupra mea. Ştii, avea nişte ochi, ca cei trecuţi prin chinurile iadului.

— Ai vreo obiecţie? l-a întrebat contele.

— Nu, a răspuns cu voce răguşită Houdek, fără să-şi dezlipească privirile de pe mine. Îmi făceau rău ochii aceia.

— Atunci poţi pleca, a încheiat contele şi aşa s-a sfârşit totul.

După o clipă am văzut cum Houdek, în trăsură, este condus la gară. Părea un manechin.

Asta a fost Lot. Dacă ai drum la poştă, uită-te bine la domnişoara aceea palidă de acolo. Este rea, cumplit de rea cu toţi şi au început să-i apară riduri, de răutate şi de bătrâneţe. Nu ştiu dacă se întâlneşte vreodată cu iubitul ei, administratorul; poate că se duce uneori la el, dar se întoarce de acolo încă mai rea şi mai febrilă. Iar eu o privesc şi-mi spun: dreptatea trebuie să învingă.

Sunt doar un jandarm, domnule, dar îţi spun din propria mea experienţă: dacă există un Dumnezeu atotputernic şi atoateştiutor, nu ştiu; şi chiar dacă ar fi, nu ne-ar folosi prea mult. Dar cineva trebuie să existe, care să întruchipeze justiţia supremă. Şi de asta este nevoie, domnule. Noi putem doar să pedepsim, dar trebuie să existe cineva care să dea iertarea. Şi eu zic că adevărata, suprema justiţie este ceva la fel de bizar ca dragostea.

POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR

CACTUSUL FURAT

— Să vă spun ce mi s-a întâmplat în vara asta, începu domnul

Kubát. Mă aflam] a locuinţa mea de vară. Ştiţi cum arată azi cabanele astea sezoniere: n-au apă, n-au pădure, n-au peşte, n-au nimic, în schimb în regiunea cu pricina sunt puternic reprezentate partidul popular, societatea de înfrumuseţare a naturii, cu un secretar activ, industria de prelucrare a perlelor şi există o poştă, cu o funcţionară bătrână şi năsoasă. Pe scurt, e la fel ca pretutindeni. Prin urmare, după ce timp de paisprezece zile am gustat din plin efectele binefăcătoare şi igienice ale unei plictiseli netulburate de nimic, am început să miros că bârfa locală, opinia publică în general, m-a luat în primire. Deoarece scrisorile îmi ajungeau extrem de bine lipite, de strălucea de gurna rabică tot dosul plicului, mi-am zis: Aha, cineva îmi deschide corespondenţa. Lua-o-ar dracu pe baborniţa de la poştă! Ştiţi doar că funcţionarii ăştia de la poştă se pricep, după cum am auzit, să dezlipească orice plic. Ia, stai puţin, domnişoară, mi-am zis; şi m-am aşezat la masă şi am început să scriu cu cea mai desăvârşită caligrafie a mea: Sperietoare poştală, mahalagioaică năsoasă, marţafoaică, târfă curioasă, viperă, scorpie, muma pădurii şi aşa mai departe, ’ cu respect, Jan Kubát. Ceha e o limbă bogată şi precisă. Dintr-o suflare am presărat pe hârtie treizeci şi patru de expresii pe care orice om sincer şi cinstit le poate adresa unei femei fără a deveni prea intim sau monoton.

Am lipit mulţumit plicul, am scris pe el adresa mea şi m-am dus în cel mai apropiat oraş de unde l-am expediat. A doua zi dau fuga la poştă şi mă aplec peste ghişeu, cu cel mai fermecător zâmbet pe faţă.

— Doamnă, dirigintă, zic eu, n-a sosit vreo scrisoare pentru mine?

— Am să te dau în judecată, nemernicule, îmi răspunde, spumegând de mânie şi aruncându-mi o căutătură cumplită, doamna dirigintă a poştei.

— Vai, doamnă, îi zic eu compătimitor, nu cumva aţi citit ceva neplăcut? N-am mai aşteptat răspunsul, am preferat să plec.

— Asta-i nimic, aprecie critic domnul Ilolan, grădinarul şef al parcului Ilolben. Cursa asta a fost prea simplă. Să vă spun eu cum l-am descoperit pe hoţul ăla de cactuşi. Ştiţi că bătrânul Ilolben este un pasionat colecţionar de cactuşi, iar colecţia lui cuprinde, ca să nu mint, vreo trei sute de mii de exemplare, fără săpun la socoteală unicatele. Bătrânul are *o* manie: să-şi expună colecţia, s-o viziteze publicul. Holan, zice el, asta-i o pasiune nobilă, suntem datori s-o întreţinem în sufletele oamenilor. Eu unul cred că dacă un amărât de colecţionar vede, să zicem, un *Gruson* auriu, care costă douăsprezece sutare, mai rău îi face că nu-l are şi el. Dar dacă bătrânul aşa vrea, asta e. Anul trecut însă am început să observăm că ne cam dispar cactuşii, şi nu nişte cactuşi aşa, care să ia ochii la orice ageamiu, ci numai specialităţi: o dată un *Echinocactus Wislizenii,* a doua oară un *Graessner,* pe urmă un *Witia* importat direct din Costa Rica, apoi o

species nova trimisă de Fric, după aceea un *Melocactus Leopoldii,* unicat pe care nu La mai văzut nimeni în Europa de mai bine de cincizeci de ani şi, în sfârşit, un *Pilocereus fimbriatus* din San Domingo, primul care a pătruns vreodată în Europa. Hoţul trebuia să fie un cunoscător! Nu vă puteţi închipui ce înfuriat era bătrânul. Domnule Holben, i-am spus eu, să închidem serele, şi gata, s-a zis cu hoţii. Asta nu, a strigat bătrânul, o pasiune atât de nobilă, toţi oamenii trebuie să se bucure de ea! mai bine prinde-l pe ticălosul acela. Dă afară paznicii, angajează alţii noi, alertează poliţia şi aşa mai departe. E greu însă, când ai treizeci şi şase de mii de ghivece, nu poţi să postezi câte un paznic la fiecare! Doi inspectori de poliţie pensionari tot am angajat, dar tocmai atunci ne-a pierit un *Pilocereus fimbriatus;* n-a mai rămas din el decât o gropiţă în nisip. Ei, atunci m-am înfuriat şi eu şi-am început să caut singur urma hoţului de cactuşi.

Trebuie să ştiţi că veritabilii colecţionari de cactuşi sunt ceva asemănător cu secta dervişilor. Eu cred că, în loc de mustăţi,] e cresc ţepi şi glochide, aşa sunt de lacomi după ei. La noi există două asemenea secte: Asociaţia colecţionarilor de cactuşi şi Uniunea colecţionarilor de cactuşi.

Care e deosebirea între ei nu ştiu – îmi închipui că unii cred în nemurirea sufletului cactuşilor, iar ceilalţi le aduc jertfe sângeroase. Fapt e că cele două secte se urăsc reciproc şi se prigonesc cu foc şi cu sabie, pe pământ şi în aer. M-am dus aşadar la preşedinţii celor două secte şi, cu un aer degajat, i-am întrebat dacă n-au cumva idee cine – din cealaltă sectă – ar fi putut fura cactuşii lui Holben. Când le-am spus ce raritäţi ni s-au furat, au declarat cu toată fermitatea că niciunul din membrii sectei inamice n-ar fi putut s-o facă, fiindcă toţi sunt nişte prăpădiţi, nişte ignoranţi şi nişte cârpaci care habar n-au ce înseamnă un *Wislizen* sau un *Graessner,* ca să nu mai vorbim de *Pilocereus fimbriatus.* Cât despre propriii lor membri au spus că garantează pentru onestitatea şi nobleţea lor sufletească, că nu sunt în stare să fure nimic, bineînţeles cu excepţia unui cactus, acolo; dar că dacă vreunul dintre ei ar fi pus mâna pe un *Wislizen,* l-ar fi arătat cu siguranţă celorlalţi, ca să i se închine şi să desfăşoare cuvenitele orgii religioase, dar că ei, preşedinţii, n-au cunoştinţă despre una ca asta. După care ambii şi venerabilii preşedinţi mi-au spus că în afara celor două secte recunoscute sau acceptate public mai există şi colecţionari sălbatici, şi că aceştia sunt cei mai răi. Sunt aceia care, de exaltaţi ce sunt, nu s-au putut acomoda cu membrii sectelor moderate şi care practică tot felul de erezii şi violenţe. Şi că aceşti neîmblânziţi colecţionari de cactuşi sunt în stare de orice.

Dacă am văzut că n-am avut niciun succes cu domnii aceia, m-am cocoţat într-un arţar frumos din parcul nostru şi am început să reflectez. Să ştiţi de la mine că cel mai bine îţi rânduieşti gândurile în

coroana unui copac, acolo te simţi parcă eliberat, simţi cum, în vreme ce te legeni domol, priveşti la toate de sus. Cred că filosofii ar trebui să trăiască în copaci, ca grangurii. Şi în arţarul acela am întocmit un plan. Mai întâi am dat o raită pe la nişte cunoscut! de ai mei, grădinari, şi le-am spus: Fraţilor, n-aveţi nişte cactuşi care vi se usucă? Bătrânul Holben ar avea nevoie de ei pentru experienţele lui. Aşa am făcut rost de câteva sute de cactuşi bolnavi şi i-am introdus peste noapte în colecţia lui Ilolben. Două zile a fost linişte, în cea de treia zi am publicat în toate ziarele următoarea ştire:

Celebrele colecţii lui Ilolben în pericol!

După cum am fost informaţi, o mare parte din serele unice în lume ale lui Ilolben a fost atinsă de o boală nouă, necunoscută până acum, adusă probabil din Bolivia.

Boala atinge în special cactuşii, are întâi o evoluţie latentă, iar după aceea se manifestă prin putrezirea rădăcinii şi a tulpinei. Deoarece se pare că boala este foarte molipsitoare, întinzându-se repede prin microspori încă neidentificaţi, colecţiile Ilolben au fost închise.

După vreo alte zece zile – timp în care a trebuit să stăm ascunşi, ca să nu ne înăbuşă cu întrebările posesorii de cactuşi – am trimis la ziare următoarea notă:

Vor putea oare fi salvate colecţiile Ilolben?

După cum suntem informaţi, profesorul Mackenzie din Kew a identificat maladia care a atins cunoscutele colecţii Holben, ca pe o ciupercă tropicală deosebită (Malacorrhiza paraguayensis Wild) şi a recomandat stropirea exemplarelor atinse cu tinctura Harward – Lotsen. Experimentele precedente cu această loţiune, care se foloseşte în prezent pe scară largă şi în serele Holben, au dat rezultate satisfăcătoare. Tinctura Harward – Lotsen se poate procura şi la noi în cutare şi cutare loc.

După ce a apărut nota, un agent secret s-a postat la locul respectiv şi eu m-am aşezat comod lângă telefon. Peste vreo două ore, agentul mi-a telefonat: Domnule Holan, l-am prins. Zece minute mai târziu ţineam de guler şi scuturam zdravăn un omuleţ.

— Da bine, domnule, protesta omuleţul, de ce mă scuturi aşa? Am venit să cumpăr cunoscuta tinctură Harward – Lotsen.

— Ştiu, zic eu, numai că nu există nicio tinctură Harward – Lotsen şi nicio maladie nouă. Dumneata, deci, ai furat cactuşii din colecţia Holben, pungaş ce eşti!!

— Slavă Domnului, răsuflă uşurat omuleţul, nu există, aşadar, nicio epidemie? Şi eu nu dorm de zece nopţi, de frică să nu se molipsească şi cactuşii mei!

Ţinându-l de guler, l-am suit în maşină şi m-am dus cu el şi cu agentul secret la el acasă. N-am văzut de când sunt asemenea colecţie; omuleţul ăla stătea într-o cămăruţă de mansardă în Vysočany, cam de trei pe patru; într-un colt, avea O pătură aşternută de-a dreptul pe

duşumea, o măsuţă şi un scaun, iar restul – cactuşi;

dar ce exemplare şi în ce ordine le ţinea, să nu-ţi vină să-ţi crezi ochilor!

— Ce bucăţi v-a furat? întrebă agentul. M-am uitat la pungaş. Tremura tot şi-şi înghiţea lacrimile.

— Uite ce e, i-am spus agentului, n-au valoare chiar aşa de mare, cum am crezut. Spune-i directorului că omul ăsta a furat cactuşi în valoare de cincizeci de coroane şi că am să tratez eu direct cu el în chestiunea asta.

După plecarea agentului i-am spus: – Aşa, acum, prietene, fii bun şi scoate tot ce ai furat de la noi. Omuleţul clipi din ochi, abia îşi ţinea lacrimile, şi şopti.

— Vă rog, domnule, nu s-ar putea mai bine să fac puşcărie?

— Nu, am strigat eu, mai întâi să dai înapoi tot ce ne-ai luat. El a început să aleagă ghiveci după ghiveci şi să le pună deoparte. Erau cam optzeci în total – nici nu bănuiserăm că ne lipseau atâtea; probabil că le furase de-a lungul mai multor ani. Pentru siguranţă am mai strigat odată: Ce? Asta-i tot?

Atunci l-au podidit lacrimile. A mai ales un *De Laitii* alb şi un *corniger,* le-a dus lângă celelalte şi a îngăimat sughiţând de plâns.

— Pe sufletul meu, domnule, altele de la dumneavoastră n-am mai luat.

— O să mai vedem noi, um tunat eu, dur acum să-mi spui cum ai făcut de le-ai luat.

— Păi, uite cum, se bâlbâi el, în timp ce omuşorul îi sălta de emoţie. Îmi… mă îmbrăcam într-o rochie de damă…

— Ce fel de rochie? ţip eu la el. Atunci s-a înroşit şi, fâstâcit, a bolborosit:

— Într-o rochie de femeie, domnule.

— Bine, omule, da de ce tocmai de femeie?

— Pentru că, bâigui el, o femeie mai bătrâioară, între două vârste, nu atrage atenţia nimănui, şi pe urmă – adăugă el aproape triumfător – bineînţeles că n-are să bănuiască nimeni o femeie de una ca asta. Domnule, femeile au tot felul de patimi, dar nicicând n-or să se apuce de colecţionat. Aţi văzut vreodată o femeie care să aibă o colecţie, de timbre, de gândaci, de incunabule sau de orice altceva? Niciodată! Femeilor le lipseşte seriozitatea şi entuziasmul care se cer pentru o asemenea îndeletnicire. Femeile sunt atât de înfiorător de lucide, domnule! Ştiţi, aceasta e cea mai mare deosebire dintre noi şi ele: că doar noi colecţionăm. Eu îmi închipui universul ca pe o colecţie de stele; există probabil un Dumnezeu de sex masculin care colecţionează planete: de aceea sunt aşa de multe. Ehei, să am eu spaţiul şi mijloacele de care dispune el! Ştiţi că născocesc pentru mine cactuşi noi? Şi noaptea îi visez; de pildă, un cactus cu peri aurii şi flori

albastre ca de genţiană – I-am numit *Cephalocereus nympha aurea Racek* – numele meu este Rácek; sau *Mamillariacolubrina Racek;* sau *Asirophytum caespitosum Racek;* vai, domnule, câte posibilităţi miraculoase sunt! Dacă aţi şti…

— Stai, l-am întrerupt eu. Şi cum transportai cactuşii?

— În sân, răspunse ruşinat. Era o voluptate să le simţi înţepăturile.

— Vă spun, nu mă lăsa inima să-i iau cactuşii. Ştii ce, i-am zis, am să te duc la bătrânul Holben şi el o să-ţi rupă urechile… Să fi văzut ce-a fost pe ei după ce s-au adulmecat reciproc! Şi-au petrecut noaptea în seră şi nu s-au culcat până n-au trecut prin faţa tuturor celor treizeci şi şase de mii de ghivece. Holan, mi s-a adresat bătrânul, ăsta e primul om care ştie să preţuiască un cactus. În mai puţin de o lună, bătrânul Holben îl conducea plângând şi binecuvintându-l pe Ráček care pleca în Mexic după cactuşi; amândoi credeau cu sfinţenie că pe acolo pe undeva creşte *Cephalocereus nympha aurea Racek.* Cam la un an după aceea am primit o veste ciudată; Ráček murise de o moarte frumoasă, de mucenic. Se apropiase de un cactus sfânt al indienilor de prin părţile acelea, pe nume *Cikuli,* care este, ca să ştiţi şi dumneavoastră, frate bun cu Dumnezeu-Tatăl şi, fie că nu s-a închinat în faţa lui, fie că o fi vrut să-l fure, cert este că drăguţii de indieni l-au legat pe Ráček şi l-au aşezat pe *Echinocactus oisnaga Ilooker,* care e mare cât un elefant şi e presărat cu ţepi lungi ca nişte baionete ruseşti, drept care compatriotul nostru, lăsându-se în voia destinului său, şi-a dat sufletul. Aşa s-a sfârşit hoţul de cactuşi.

POVESTEA UNUI FOST DEŢINUT

— Asta-i un fleac, zise domnul Jandera, scriitorul. Să urmăreşti un hoţ, ştim noi ce înseamnă, mai grozav e când îl caută hoţul pe păgubaş. Să vedeţi ce mi s-a întâmplat mie odată. Am scris o povestire şi am publicat-o. Când am citit-o tipărită, am avut o senzaţie neplăcută. Frate, mi-am zis, ceva asemănător am mai citit eu cândva. Fir-ar să fie! Cui i-oi fi furat tema? Am umblat trei zile ca o oaie capie, dar nu mi-am amintit în niciun chip de la cine să fi împrumutat, după cum e obiceiul să se spună, tema respectivă. În cele din urmă am întâlnit un prieten şi i-am spus: Uite, frate, am impresia că ultima mea povestire parcă am furat-o de la cineva.

— Mi-am dat seama din prima clipă, a răspuns prietenul, că l-ai plagiat pecehov. M-a cuprins un simţământ de uşurare şi când, mai apoi, am întâlnit un critic, i-am spus: Să nu-ţi vină să crezi, domnule, dar poţi uneori plagia fără să-ţi dai seama, de exemplu eu, în ultima mea povestire, am comis un plagiat.

— Ştiu, spuse criticul, după Maupassant.

Am trecut pe la toţi prietenii mei; ascultaţi-mă, dacă ai păşit odată pe calea alunecoasă a fărădelegii, nu te mai poţi opri, imaginaţi-vă că una şi aceeaşi povestire o mai furasem încă de la Gottfried Keller,

Dickens, d'Annunzio, din *O mie şi una de nopţi,* de la Charles Louis Philippe, Hamsun, Storm, Hardy, Andreev, Bandinelli, Rosegger, Reymont şi încă mul ţi alţii din asta poţi să-ţi dai seama cât de mult poate să decadă un om.

— Ei, asta nu-i nimic, tuşi pentru a-şi drege glasul domnul Bobek, un fost deţinut. Îmi aduc aminte de un caz când aveau criminalul, dar nu puteau găsi victima. Să nu credeţi cumva că e vorba de mine. Eu mă aflam doar de o jumătate de an în închisoarea unde fusese deţinut asasinul acela. Era la Palermo, explică domnul Bobek, după care adăugă cu modestie: Eu eram închis din cauza unui geamantan care-mi încăpuse nu ştiu cum în mână pe vaporul ce venea de la Neapole.

Cazul cu criminalul acela mi l-a povestit gardianul şef al aşezăm în tului respectiv; i] învăţasem să joace francefons, mariaş în cruce şi binecuvântarea Domnului zisă şi gotysek; că era un om tare credincios gardianul acela.

Într-o noapte, aşadar, doi poliţişti – în Italia umblă totdeauna câte doi – văzuseră pe via Butera, care dă în golful ăla puturos, un om care fugea mâncând pământul. L-au înhăţat şi, *porco dio,* omul ţinea în mână un jungher plin de sânge. L-au dus, se înţelege, la poliţie şi – spune, băiete, pe cine ai găurit. Tânărul a început să plângă zicând: Am omorât un om, mai multe n-am să vă spun; dacă aş vorbi mai mult, aş nenoroci şi alţi oameni. Şi nici că au mai putut scoate ceva de la el.

Se-nţelege că au pornit imediat să caute cadavrul, dar n-au găsit niciunul. Atunci au controlat toate decesele care fuseseră anunţate, dar, după cum s-a văzut, toţi muriseră creştineşte de malarie şi alte asemenea boli. Atunci l-au luat iar în primire pe tânăr. A recunoscut că-l cheamă Marco Biagio din Castrogiovanni şi că-i ucenic tâmplar. A mai recunoscut că a înfipt de vreo douăzeci de ori cuţitul într-un biet creştin şi că l-a ucis, pe cine însă, a declarat el, n-are să spună ca să nu bage la apă şi alţi oameni. Şi cu asta, gata. Altminteri chema asupră-i pedeapsa cerului şi se izbea cu capul de pământ. Asemenea remuşcări, zicea gardianul acela, n-am văzut de când sunt.

Ştiţi cum sunt cei de la poliţie: înclinaţi să nu creadă nimic; aşa că şi-au zis – Marco ăla poate că în realitate nici n-a ucis pe nimeni şi doar minte. Au trimis cuţitul la universitate şi cei de acolo au spus că sângele de pe lamă este sânge omenesc şi că omul a fost probabil lovit în inimă. Mă rog, cum se poate determina asta, nu ştiu. Ei, şi acum ce să facă: aveau asasinul, şi n-aveau victima. Şi doar nu se poate să trimiţi un om în judecată pentru o crimă necunoscută. Trebuie să existe, ştiţi, un *corpus delicti.* În vremea asta Marco se ruga la Dumnezeu, plângea şi cerea să-l trimită mai repede la judecată, ca să-şi primească pedeapsa pentru cumplitul său păcat. *Porco,* îi spuneau ei, dacă vrei să te condamne justiţia, atunci spune pe cine ai omorât.

Nu putem să te spânzurăm fără dovezi. Dă-ne cel puţin numele câtorva martori, afurisitule. N-am niciun martor, striga Marco acela. Jur că am omorât un om! Ăsta e adevărul adevărat.

Gardianul mi-a spus că Marco era un om frumos şi cumsecade. De când erau, nu avuseseră un criminal atât de cumsecade. Carte nu ştia, dar nu lăsa Biblia din mână, chiar dacă o ţinea uneori pe dos, şi plângea deasupra ei. I-au trimis un preot de treabă ca să-i ridice moralul şi totodată să-l spovedească ce şi cum în legătură cu omorul acela. Când a ieşit de la Marco, îşi ştergea ochii. Zicea că dacă Marco nu va face vreo greşeală, atunci precis că mila cerească va pogorî asupra lui, că prea e un suflet însetat de dreptate. În afară de vorbe şi lacrimi nici preotul n-a mai scos altceva de la el. Să mă spânzure, şi basta, zicea Marco, ca să-mi ispăşesc cumplita mea vină; trebuie să existe o dreptate. Aşa a ţinut-o mai bine de jumătate de an şi nicăieri nu se descoperea niciun cadavru care să se potrivească.

Lucrurile stăteau foarte prost. Şeful poliţiei a zis: Mordiano, dacă Marco ăsta vrea cu orice preţ să atârne în ştreang atunci să-i punem în spinare crima comisă în Arenelle la trei zile după arestarea lui; ştiţi, baba aceea, găsită omorâtă. Mai mare ruşinea: aici avem un criminal fără victimă şi fără cadavru, iar acolo o crimă curată de mai mare dragul, dar niciun făptaş. Să le împerechem. Dacă Marco vrea cu tot dinadinsul să fie condamnat, atunci trebuie să-i fie indiferent pentru ce. Dacă recunoaşte că a ucis-o pe babă, o să găsim noi o modalitate să ne revanşăm faţă de el. I-au făcut oferta lui Marco şi i-au promis că în felul ăsta va fi foarte repede spânzurat şi îşi va găsi liniştea. Marco s-a gândit ce s-a gândit şi pe urmă a spus: Nu, destul mi-am pierdut sufletul cu păcatul omorului, n-am să mi-l mai încarc şi cu păcate atât de grozave ca minciuna, înşelătoria şi mărturia strâmbă. Aşa om dintr-o bucată era, domnilor.

Dar mai departe nu se mai putea merge aşa. Cei de la închisoare nu mai aveau alt gând decât cum să scape de Marco ăla. Ştii ce, i-au spus temnicerului, fă în aşa fel ca să poată fugi. În judecată nu putem să-l trimitem, ne-am face de râs, şi nici să-l punem în libertate nu putem, din moment ce recunoaşte crima aceea. Fă în aşa fel ca acest *dio cane maledetto* să se facă nevăzut. Şi ascultaţi, din ziua aceea au început să-l trimită regulat pe Marco, fără niciun însoţitor, să cumpere piper sau aţă; uşa celulei lui era deschisă, ziua şi noaptea, şi Marco alerga de la o biserică la alta, pe la toţi sfinţii, dar seara se întorcea cu sufletul la gură, să nu i se închidă cumva poarta închisorii în nas. O dată au închis-o anume, înainte de ora opt. A făcut un asemenea tămbălău şi atâta a bătut în poartă, încât au fost nevoiţi să-i deschidă şi să-i dea drumul în celula lui.

Într-o seară paznicul i-a spus: *Parca madonna,* azi dormi pentru ultima dată aici; dacă nu vrei să recunoşti pe cine ai omorât, o să te

dăm afară din închisoare, du-te la dracu, să te pedepsească el, banditule! în noaptea aceea, Marco s-a spânzurat de gratiile celulei.

Preotul a zis că atunci când cineva se sinucide din cauza mustrărilor de conştiinţă, îşi poate mântui sufletul, cu tot păcatul ăsta greu, deoarece a murit căindu-se. Probabil însă că preotul ăla n-a ştiut el foarte bine ce spune, fiindcă problema e şi astăzi discutabilă. Fapt e că Marco ăla, adică fantoma lui, bântuia în celula în care stătuse. Şi uite în ce fel: cum închideau un om acolo, cum se trezea în el glasul conştiinţei şi începea să se căiască de faptele sale, făcea penitenţă şi se transforma în alt om. Bineînţeles timpul era diferit, de la om la om. Pentru o abatere disciplinară ajungea o noapte, pentru o contravenţie oarecare două sau trei zile, iar pentru o crimă putea să dureze şi trei săptămâni, până să se îndrepte deţinutul. Cel mai mult rezistau spărgătorii de case de bani, delapidatorii şi în general aceia care câştigau bani mulţi. Ascultaţi-mă pe mine, banii mulţi aspresc conştiinţa, îi astupă urechile. Cea mai eficace era ziua aniversării morţii lui Marco. Ştiţi, ăia din Palermo transformaseră celula lui într-un fel de şcoală de corecţie: închideau acolo deţinuţii ca să se căiască de faptele lor şi să se îndrepte. Mai erau însă din aceia cu protecţie la poliţie şi infractori în serviciul poliţiei, ăştia, bineînţeles, nu erau închişi acolo, aşa că mai rămăsese pe ici pe colo câte unul neîndreptat. Eu cred că uneori se mai lăsau chiar şi unşi de către gangsterii cei mari, care nu voiau să fie băgaţi în celula aceea miraculoasă de corecţie. Nici în miracole nu mai există onestitate.

Astea mi le-a povestit paznicul din Palermo şi tovarăşii de închisoare mi le-au confirmat. Se afla tocmai atunci acolo un marinar englez, închis pentru scandal şi bătaie; Briggs îl chema. Ei bine, din celula lui Marco a plecat direct în Formosa ca misionar şi, după cum am aflat mai târziu, a avut parte de o moarte de mucenic. Era ciudat, dar un gardian nu ţi-ar fi băgat în celula lui Marco nici degetul, măcar să-l tai, aşa de tare se temeau ca nu cumva să-i apuce căinţa şi să le pară rău de faptele lor.

După cum vă spuneam, pe gardianul ăsta şef îl învăţasem câteva jocuri de cărţi cucernice. Ce se înfuria când pierdea! O dată i-a căzut o carte foarte proastă, s-a înfuriat şi m-a închis în celula lui Marco. *Per Bacco,* a strigat el, am să te învăţ eu minte! M-am culcat şi am adormit. Dimineaţa, gardianul m-a trezit şi mi-a zis:

— Ei, te-ai îndreptat?

— Nu ştiu nimic, *signore comandante,* i-am spus; am dormit buştean.

— Marş înapoi atunci, a strigat el.

— Ce să mai lungesc vorba: trei săptămâni am stat în celula aia, şi nimic; nu m-a asaltat nicio căinţă. Atunci gardianul ăla a început să dea din cap şi a zis: Voi, cehii, trebuie să fiţi oameni fără frica lui Dumnezeu, sau nişte eretici, de n-are celula niciun efect asupra

voastră. Pe urmă mi-a tras o înjurătură groaznică.

Şi, să vedeţi, din ziua aceea, eficacitatea celulei lui Marco a încetat: puteau să bage ei acolo pe oricine, că nu se îndrepta nici atâtica, nici nu devenea mai bun, nici nu se căia, pur şi simplu, nimic, pe scurt, n-a mai funcţionat. Isuse Cristoase, să fi văzut ce tămbălău a ieşit! M-au dus la director, învinuindu-mă că nu ştiu ce le-am stricat. Am ridicat din umeri; ce vină aveam eu? Mi-au dat trei zile de carceră, pentru culpa că le-am distrus, pasămite, celula aia.

DISPARIŢIA DOMNULUI HIRSCHE

— Asta n-a fost un caz banal, dar are un mare neajuns: că nu s-a petrecut la Praga, vorbi domnul Taussig. Ştiţi, chiar şi în poveştile astea cu crime omul trebuie să aibă în vedere locul de baştină. Mă rog, la ce ne foloseşte nouă un caz din ăsta, petrecut la Palermo sau dracu mai ştie unde? Nu tragem niciun folos din el. Dar dacă se întâmplă vreo crimă mai acătării sau ceva asemănător la Praga, apoi, asta parcă te măguleşte, nu, domnilor? Fiindcă, îmi zic, în clipa asta se vorbeşte despre noi în toată lumea şi ştiţi, parcă ţi se încălzeşte inima la gândul ăsta. Şi pe urmă, se-nţelege de la sine că într-un loc unde s-a petrecut o afacere criminală importantă, saltă comerţul, e o dovadă de prosperitate, nu-i aşa, şi naşte încredere. Răufăcătorul însă trebuie neapărat prins.

Nu ştiu dacă vă mai amintiţi de cazul ăla cu bătrânul Hirsche din strada Dlouhá. Ţinea o prăvălie de pielărie, dar din când în când mai vindea şi câte un covor persan şi alte obiecte orientale. Ştiţi, făcuse câţiva ani afaceri la Ţarigrad – de altfel acolo se procopsise şi cu ceva la ficat, de aia era slab ca o pisică jigărită şi negru, de parcă l-ai fi scos din catran. Veneau la el negustori de covoare din Armenia şi Smirna, pentru că ştia să se înţeleagă cu ei pe graiul lor de pungaşi. Fiindcă armenii ăştia sunt pungaşi mari; chiar şi un evreu trebuie să fie atent cu ei. Hirsche ăsta îşi avea magazinul de pielărie jos, de unde, pe o scăriţă răsucită, te urcai la el în birou. În spatele biroului se afla locuinţa în care şedea doamna Hirsche. Zic şedea, fiindcă era atât de grasă că nu putea umbla.

Într-o zi, la amiază, ajutorul domnului Hirsche se urcă sus, în biroul acestuia, să-l întrebe dacă să-i trimită sau nu domnului Weil din Brno piele pe credit. Domnul Hirsche însă nu se afla în birou. I se păru ciudat, dar îşi zise că domnul Hirsche s-a dus, pesemne, alături, la soţia lui. Puţin după aceea slujnica doamnei Hirsche coborî să-l poftească pe domnul Hirsche la masă. Cum să vină la masă, întrebă vânzătorul, că doar e sus, în casă?

— Cum să fie în casă, răspunse femeia, că doar doamna Hirsche şade toată ziua în camera din spatele biroului şi nu l-a văzut de azi-dimineaţă?

— Dar nici noi nu l-am văzut, zise vânzătorul, nu-i aşa, Václav?

Ştiţi, Václav era băiatul de serviciu. La zece i-am dus sus corespondenţa, spuse vânzătorul, şi domnul Hirsche m-a şi repezit că trebuia să-l urgentez pe Lemberger pentru pieile alea de viţel; de atunci n-a mai scos nasul afară din birou.

— Sfântă Fecioară, zise slujnica, da nu-i sus în birou; nu s-o fi dus în oraş?

— Pe aici, prin prăvălie, n-a trecut, răspunse vânzătorul, altfel l-am fi văzut, nu-i aşa, Václav? O fi trecut prin apartament.

— Imposibil, făcu slujnica, l-ar fi văzut doamna Hirsche!!

— Ia stai niţel, zise vânzătorul, când l-am văzut eu era în halat şi în papuci; du-te şi te uită dacă şi-a luat ghetele, galoşii şi paltonul, că, ştiţi, era în noiembrie şi ploua tare. Dacă s-a îmbrăcat, zise vânzătorul, înseamnă că a plecat în oraş, dacă nu, e pe undeva prin casă.

Slujnica zbură pe scări în sus, dar după o clipă coborî pierdută.

— Pentru Dumnezeu, domnule Hugo, i se adresă ea vânzătorului, domnul Hirsche nu şi-a luat nici ghetele, nici nimica, şi doamna Hirsche spune că prin locuinţă nu putea ieşi, că ar fi trebuit să treacă prin camera ei.

— Nici prin prăvălie n-a trecut, zise vânzătorul. Azi nici n-a coborât în magazin, m-a strigat pe mine să-i duc poşta sus. Václav, vino să-l căutăm!

Mai întâi au dat fuga în birou; nicio dezordine, doar câteva covoare făcute sul într-un colţ şi pe masă o scrisoare neterminată către Lemberger ăla; deasupra mesei, îşi arunca lumina o lampă cu gaz. E cert că domnul Hirsche n-a plecat nicăieri, zise Hugo, dacă ar fi plecat ar fi stins lampa, nu-i aşa? Trebuie să fie pe undeva prin casă. Au căutat toată casa, dar n-au dat de urma lui. În fotoliul ei, doamna Hirsche începu să plângă sfâşietor. Îţi făcea impresia, povestea mai târziu Hugo, că se cutremură o bucată mare de piftie. Doamnă Hirsche, spuse Hugo – e ciudat să vezi ce repede îşi recapătă calmul un Tânăr evreu, atunci când trebuie – doamnă Hirsche, nu mai plânge; domnul Hirsche n-a fugit nicăieri, că doar afacerile cu piei sunt înfloritoare şi în afară de asta n-a încasat nicio creanţă; stăpânul trebuie să fie pe undeva, pe aici. Dacă nu-l găsim până diseară, o să anunţăm poliţia, mai înainte însă nu. Ştii, doamnă Hirsche, o treabă din asta cu scandal nu aduce niciun folos afacerilor.

Până seara, deci, au tot aşteptat şi l-au căutat, dar nici urmă de domnul Hirsche. După ce, la ora cuvenită, a închis prăvălia, Hugo s-a dus direct la poliţie să anunţe că domnul Hirsche a dispărut. Cei de la poliţie au trimis detectivi care au scotocit peste tot, dar n-au găsit nici cea mai mică urmă; până şi sânge au căutat pe podea, dar nicăieri nimic. Până una-alta au sigilat biroul. Pe urmă i-au interogat pe doamna Hirsche şi tot personalul cu privire la evenimentele din cursul dimineţii. Nimeni nu ştia însă nimic deosebit, doar Hugo îşi aminti că

după ora zece a venit la domnul Hirsche voiajorul comercial Lebeda, şi a vorbit cu el cam zece minute. L-au căutat, se-nţelege, pe domnul Lebeda şi l-au găsit în cafeneaua Bristol jucând… Lebeda a ascuns repede banca, dar detectivul i-a spus: domnule Lebeda, azi nu-i pentru… ci din cauza domnului Hirsche. Domnul Hirsche a dispărut şi dumneata eşti ultimul om care l-a văzut. Da, dar nici Lebeda ăsta nu văzuse nimic. Fusese la domnul Hirsche pentru nişte curele, dar nu observase nimic deosebit, doar că domnul Hirsche i se păruse şi mai slab ca altădată. Cam slăbeşti, domnule Hirsche, îi spusese el.

— Bine, domnule, îl întrerupsese comisarul, chiar dacă domnul Hirsche ar fi slăbit şi mai tare, tot nu s-ar fi putut evapora în eter; măcar vreun oscior sau vreun dinte tot ar fi trebuit să rămână din el, nu-i aşa? Şi nici ân servietă nu-l ai fi putut duce, nu?

Staţi, acum să luăm cazul ăsta din alt capăt. Ştiţi depozitele alea de la gară unde îşi lasă călătorii tot felul de lucruri şi valize. Cam la două zile după dispariţia domnului Hirsche, garderobiera spuse unui om de serviciu că are acolo un cufăr care nu-i place deloc. Nu ştiu de ce, zise ea, dar cufărul ăsta îmi produce de-a dreptul groază. Omul de serviciu se apropie de cufăr, îl mirosi şi apoi zise: Măicuţă, ştii ceva, anunţă poliţia gării. Ei, şi ăia au venit cu un câine poliţist care, de cum a mirosit cufărul, a început să mârâie şi s-a zbârlit tot. Chestiunea părea ciudată, aşa că au deschis cufărul: în el fusese înghesuit cadavrul domnului Hirsche, în halat de casă şi papuci. Suferise de ficat, şi asta se cam simţea, săracul de el. În gât îi rămăsese înfiptă o sfoară groasă cu care fusese sugrumat. Cel mai bizar era cum de putuse ajunge, în halat şi papuci, din biroul lui, într-un cufăr la gară.

Cazul fu încredinţat comisarului Mejzlík. Acesta privi cadavrul şi văzu imediat că prezintă pe faţă şi pe mâini nişte pete verzi, albastre şi roşii. Era cu atât mai bătător la ochi, cu cât culoarea pielii domnului Hirsche era maronie. Ciudat caz de descompunere, îşi zise domnul Mejzlík şi încercă să şteargă cu batista o pată;

şi pata se curăţă. Ascultaţi, le zise el celorlalţi pare a fi anilină. Trebuie să mă mai uit odată prin biroul lui.

Căută întâi niscaiva vopsele, dar nu găsi nimic asemănător în încăpere. Deodată îi căzură sub ochi covoarele alea persane făcute sul. Desfăcu unul din ele şi frecă cu batista udată cu scuipat un colţ colorat în albastru. Pe batistă apăru o pată albastră.

— Afurisită păcăleală covoarele astea, zise comisarul şi cercetă mai departe. Pe masa domnului Hirsche găsi două sau trei mucuri de ţigări turceşti strivite în cupa călimării. Ţine minte, se adresă el unui detectiv, că totdeauna la încheierea unei afaceri cu covoare persane se fumează ţigară după ţigară. Face şi asta parte din ritualul oriental. Pe urmă îl chemă pe Hugo. Domnule Hugo, îi zise, după domnul Lebeda a mai fost cineva aici, nu?

— A fost, răspunse Hugo, dar răposatului, domnului Hirsche, nu-i plăcea să vorbim despre asta. Voi vedeţi-vă de treaba voastră, de comerţul cu piei, ne spunea el, covoarele nu vă privesc; asta-i treaba mea.

— Se-nţelege, zisese domnul Mejzlik, pentru că sunt mărfuri de contrabandă. Uitaţi-vă, niciunul din ele nu prezintă ştampila vamală. Dacă domnul Hirsche n-ar fi răposat întru Domnul, ar fi avut mult de furcă în strada Hybernská şi ar fi plătit o amendă, de l-ar fi usturat. Hai, repede, cine a mai fost aici?

— Păi, începu Hugo, cam pe la zece jumătate a venit într-o maşină deschisă un armean sau un evreu, unul gras şi galben, care a întrebat pe turceşte, sau mai ştiu cum, de domnul Hirsche. I-am arătat scările care urcă sus, în birou. În urma lui venea un lungan, un slujitor, slab ca o scândură şi negru ca o cioară, care ducea pe umăr cinci covoare mari, făcute sul. Ne-am şi mirat, eu şi Václav, cum de le-o fi ducând. Au urcat amândoi în birou şi au rămas acolo cam cincisprezece minute. Noi nu eram atenţi la ei, dar auzeam totuşi cum armeanul ăla vorbeşte cu domnul Hirsche. Pe urmă slujitorul ăla a coborât ducând în spinare doar patru covoare făcute sul. Aha, mi-am zis, domnul Hirsche a mai cumpărat o bucată. Ei, şi armeanul ăla s-a mai întors o dată din uşa biroului şi i-a mai spus ceva domnului Hirsche, ce anume însă nu am înţeles. Pe urmă lunganul ăla a aruncat covoarele în maşină şi au plecat. N-am pomenit nimic despre asta, fiindcă nu prezenta nimic deosebit, nu-i aşa, zise Hugo. Vânzători din ăştia de covoare la noi au fost totdeauna, şi toţi sunt nişte hoţi.

— Află, domnule Hugo, îi răspunse comisarul Mejzlik, că totuşi a fost ceva deosebit: lunganul ăla ducea într-unul din covoarele făcute sul cadavrul domnului Hirsche, pricepi? Nu se poate să nu fi observat că la coborâre omul ăla călca mai greu ca la urcare!!

— Aveţi dreptate, zise Hugo şi se făcu galben la faţă. Mergea chiar încovoiat de tot! Dar nu se poate, domnule comisar; armeanul acela gras venea în urma lui şi din uşa biroului încă mai vorbea cu domnul Hirsche!

— Da, dar vorbea în gol, spuse doctor Mejzlik. Chiar şi mai înainte, în timp ce lunganul îl sugruma pe domnul Hirsche, stăpânul lui vorbea într-una, nu-i aşa? Domnule Hugo, un evreu armean e mai isteţ ca dumneata. În covorul acela făcut sul au dus cadavrul domnului Hirsche la hotelul armeanului. Pentru că ploua însă, porcăria aceea de covor, vopsit cu anilină, l-a pătat pe domnul Hirsche. E clar ca bună ziua, nu-i aşa? La hotel au pus corpul domnului Hirsche într-un cufăr şi cufărul l-au expediat la" gară. Asta-i totul, domnule Hugo!!

În timpul acesta detectivii i-au luat urma armeanului.

Pe cufăr se afla eticheta unui hotel din Berlin – amănunt din care s-a putut vedea că armeanul plătea nişte bacşişuri regeşti. Ştiţi, cu

etichetele alea portarii de hoteluri dau de ştire în toată lumea de ce bacşişuri este în stare clientul respectiv. Şi fiindcă armeanul acela a plătit bine, portarul din Berlin şi l-a amintit bine: se numea Mazanian şi plecase, după toate probabilităţile, de la Praga spre Viena. L-au prins în Bucureşti. Acolo s-a şi spânzurat în celulă, în timpul anchetei. De ce l-a omorât pe domnul Hirsche nu ştie nimeni, avuseseră probabil vreo ceartă de afaceri încă de pe când domnul Hirsche se afla la Ţarigrad.

— Din întâmplare asta se poate vedea, îşi termină îngândurat povestirea domnul Taussig, că lucrul principal în comerţ este soliditatea. Dacă armeanul ar fi adus covoare ca lumea, nu din acelea vopsite cu anilinuri ieftine, nu s-ar fi descoperit atât de repede cine La ucis pe domnul Hirsche, nu-i aşa? Dacă vinzi ciurucuri, odată şi odată cumpărătorul se răzbună.

UN COVOR DE PREŢ

— Hm, începu doctorul Vitášek, mă pricep şi eu niţel la covoare orientale. Dar, vorba dumitale, domnule Taussig, afacerile nu mai merg ca pe vremuri. În ziua de azi, pungaşii ăia din Orient nu-şi mai dau osteneala să vopsească lâna cu purpură, cu indigou, cu şafran, cu urină de cămilă, cu zeama gogoşilor de ristic şi cu alţi coloranţi nobili, de origine organică. Nici lâna nu mai e cea de odinioară. Iar dacă e vorba de modele, îţi vine să plângi, nu altceva. Într-un cuvânt, meşteşugul confecţionării covoarelor persane a dispărut. De aceea numai piesele vechi, cele dinainte de 1870, mai au valoare. Şi numai când nimereşti vreo familie cu trecut, care „din motive familiale“ – ştii că aşa se numesc datoriile la cei de neam mare – e nevoită să vândă antichităţile moştenite de la bunic, numai atunci poţi să ai noroc şi să cumperi ceva ca lumea. Află de la mine că acum câţiva ani, când am vizitat castelul Rožmberk, am văzut cu ochii mei o carpetă ardelenească veritabilă. Una din acele carpete de rugăciune pe care le făceau turcii în secolul al şaptesprezecelea, când Transilvania era a lor. La castelul Rožmberk turiştii în bocanci cu ţinte calcă nepăsători pe ele. Nimeni nu mai are habar ce valoare au covoraşele astea, îţi dau lacrimile când vezi în ce hal au ajuns! Unul din cele mai scumpe covoare din lume se află la noi, la Praga, şi nimeni nu ştie de existenţa lui.

Lucrurile stau cam aşa. Cunosc pe toţi negustorii de covoare din oraşul nostru şi, din când în când, obişnuiesc să dau câte o raită pe la fiecare dintre ei, să văd ce mai au în depozit. Ştii, se mai întâmplă ca agenţii lor de prin Anatolia şi Persia să dea totuşi peste câte o piesă veche, şterpelită din vreo moschee sau cine ştie de pe unde, şi s-o arunce în balot, la grămadă cu marfa de duzină. În starea în care se află, balotul se vinde pe urmă la kilogram. Pe mine mă tot munceşte un gând: „Dacă se nimereşte în vreun balot din ăsta un ladik sau un

bergamo?“ Uite, de asta mă tot duc pe la câte un negustor de antichităţi, mă trântesc pe mormanul de covoare şi, pufăind din lulea, mă uit cum vinde câte unui ageamiu o piesă de buhara, un saruka sau un tebriz. Odată mi s-a întâmplat să-i cer negustorului să-mi arate ce are acolo, dedesubt, ce-i covorul acela galben. Când m-am uitat Ia el, era un hamadan.

Şi uite-aşa, într-o bună zi, dau pe la madam Severynovâ, care ţinea o dugheniţă prăpădită într-un fund de curte din Staré Město. Uneori găseşti la ea piese frumoase de karaman şi kelim. E o cuconiţă durdulie şi săltăreaţă, şi-i merge gura ca o moară stricată. Are o jigodie de căţea pudel, dolofană, de ţi se întorc maţele pe dos când o vezi. Nu ştiu de ce-or fi câinii ăştia graşi aşa de arţăgoşi şi de ce-or fi lătrând mereu ca turbaţii, până se înece. În orice caz, pe mine mă scot din sărite. A văzut vreodată careva dintre dumneavoastră un pudel tânăr? Eu nu. Cred că toţi pudelii sunt bătrâni, după cum bătrâni sunt toţi inspectorii, toţi revizorii şi toţi perceptorii. Pesemne că aşa e rasa asta. Dar pentru că nu vreau să pierd bunăvoinţa doamnei Severynovâ, mă aşez totdeauna în colţul unde sforăie şi mârâie veşnic Amina, tolănită pe un covor mare, împăturit în patru, şi o scarpin pe spinare ceea ce javrei îi face o plăcere nespusă.

— Doamnă Severynová, îi zic eu într-o bună zi, văd că nu-ţi prea merg afacerile. Covorul ăsta e la dumneata de trei ani.

— Ehei! Ce trei ani? Mai demult. Să tot fie vreo zece de când zace acolo. Numai că nu-i al meu.

— Aha, zic, e al Aminei.

— Da de unde! zice madam Severynová râzând. E al unei cucoane. Susţine că acasă la ea n-are unde să-l ţină şi mi l-a dat în păstrare. Mă cam încurcă, dar cel puţin are Amina pe ce să se culce. Nu-i aşa, fetiţa mamei?

Am ridicat un colţ al covorului, spre nemulţumirea Aminei, care a mârâit, dezgolindu-şi colţii.

— Pare să fie un covor vechi, zic. Îmi dai voie să mă uit niţel?

— Vai de mine, cum să nu! zice madam Severynová şi o ia pe Amina în braţe. Hai, Amina, domnul vrea numai să vadă puţin covorul şi pe urmă îl aşternem la loc, cum a fost! Pst, taci, Amino, nu mai lătra! Taci odată, proasto!

Între timp, desfăcusem covorul, şi inima mea o luase razna, gonind ca o nebună. Era un kelim alb de Anatolia, din secolul al şaptesprezecelea, ros pe alocuri până la urzeală, dar, vă rog să mă credeţi, era un aşa-zis covor „păsăresc“, cu motiv de cintamani şi păsări, un motiv religios interzis în lumea Islamului. O piesă extrem de rară, pe onoarea mea vă spun! Avea şase metri pe cinci, un alb imaculat, cu desene de culoarea peruzelei şi altele roşii ca cireşele. M-am întors cu faţa spre fereastră, să nu vadă madam Severynovâ cât

sunt de tulburat, şi-am spus:

— E o zdreanţă, o vechitură, doamnă Severynová! Şi la dumneata tot zace fără niciun rost. Ştii ce? Spune-i doamnei ăleia că, dacă tot n-are unde să-l pună, i-l cumpăr eu.

— Cam greul zice madam Severynová. Covorul ăsta nu e de vânzare, şi stăpâna lui e veşnic plecată, ba la Merano, ba la Nisa. Nu ştiu nici când e acasă, nici când călătoreşte. Daram să încerc s-o întreb.

— Fii atât de drăguţă! am zis cu toată nepăsarea de care eram în stare, şi mi-am văzut de treburi.

Pentru un colecţionar e o chestiune de onoare să cumpere un lucru scump pe un preţ de nimic. Cunosc un bibliofil, om de mare suprafaţă şi putred de bogat, care cumpără cărţi. E în stare să dea câteva mii de coroane fără să clipească pe nu ştiu ce vechitură, dar când izbuteşte să pună mâna la vreun anticar pe ediţia princeps a versurilor lui Josef Krasoslav Chmelenský[3] şi să dea două coroane pe ea, nu mai poate de bucurie. E şi ăsta un sport, aşa cum e vânătoarea de căprioare. Vasăzică, mi-a intrat în cap să cumpăr covorul acela pe un preţ de nimic, ca pe urmă să-l donez unui muzeu. Pentru că singurul loc potrivit pentru un obiect de artă ca ăsta e un muzeu. Bineînţeles, aş fi cerut neapărat să se agate de el o tăbliţă, pe care să fie scris: „Donaţia dr. Vitášek“. Fiecare cu ambiţiile lui, nu-i aşa? Ce să vă spun, nu-mi mai găseam astâmpăr.

Nici nu ştiţi cât m-am silit să mă stăpânesc şi să nu alerg chiar a doua zi după piesa aceea cu cintamani şi păsări. Gândul la covor mă urmărea peste tot, nu puteam să scap de el. În fiecare zi îmi spuneam: „Mai ai răbdare până mâine“. Nu vă mai spun ce eforturi am făcut ca să-mi înăbuş dorinţa. Uneori ne place să ne torturăm noi înşine. Peste vreo două săptămâni mi-a venit în gând că ar putea da şi altcineva poste covorul cu pricina şi am zburat la doamna Severynová.

— Ce ai făcut? am strigat eu, de cum i-am păşit pragul.

— Ce să fi făcut? a întrebat mirată cucoana.

Când i-am văzut mutra, mi-am dat seama ce greşeală săvârşisem.

— Uite, treceam pe aici prin apropiere şi mi-am adus aminte de covorul acela alb. Ce-a zis proprietara, îl vinde?

Madam Severynová clătină din cap.

— Da de unde! Acum e la Biarritz. Cine ştie când se întoarce?!

Mi-am aruncat privirea în colţ, să văd dacă mai e acolo covorul. Cum să nu! Amina sta tolănită pe el, înecată în grăsime, mai năpârlită ca niciodată, şi aştepta s-o scarpin pe spate.

Câteva zile mai târziu a trebuit să plec la Londra în interes de afaceri. Fiindcă tot eram acolo, i-am făcut o vizită şi domnului Keith. Trebuie să ştiţi că *sir* Douglas Keith e cea mai mare somitate din zilele noastre în materie de covoare orientale.

— Domnule, îi zic eu, vă rog să-mi spuneţi: cam ce preţ ar putea avea un covor alb de Anatolia, cu cintamani şi păsări, de cinci metri pe şase?

Sir Douglas m-a privit lung peste rama ochelarilor, apoi a izbucnit, în culmea furiei:

— Niciun preţ!

— Cum adică, niciun preţ? zic eu dezamăgit. Cum să n-aibă niciun preţ?

— Fiindcă nu există covor cum zici dumneata, de formatul ăsta! s-a răstit la mine *sir* Douglas. Cel mai mare covor cu cintamani şi păsări de care am eu cunoştinţă abia dacă măsoară trei metri pe cinci. Atâta lucru ai putea să ştii şi dumneata!!

De bucurie mi s-au îmbujorat obrajii.

— Dar să presupunem, *sir,* că ar exista o piesă de mărimea asta, zic eu. Ce preţ s-ar putea cere pe ea?

— Niciunul, ţi-am mai spus o dată! a răcnit Keith. O piesă ca asta ar fi unică. Cum vrei să pui preţ unui unicat? Când un lucru e unic, poate să valoreze la fel de bine o mie de lire, ca şi zece mii. De unde să ştiu eu? De altfel, un asemenea covor nu există, domnul meu. Am onoarea, *sir!*

Vă puteţi închipui în ce stare de spirit am plecat de la *sir* Keith. Doamne sfinte, trebuie cu orice chip să pun mâna pe covorul ăsta cu cintamani! Era o piesă de muzeu. Şi culmea că nu-mi puteam îngădui să stărui prea mult, ca să nu bată la ochi. Asta ţine de meseria de colecţionar. Madam Severynová n-avea niciun interes să vândă zdreanţă aceea ponosită, pe care se tăvălea Amina. Iar cucoana aia blestemată, stăpâna kelimului, se plimba la nesfârşit între Merano şi Ostenda, între Baden şi Vichy. Cine ştie ce lexicon medical citise, de-şi găsise atâtea beteşuguri!

Aşadar, treceam cam o dată la zece zile pe la madam Severynová să trag cu ochiul dacă covorul cu păsări se mai află în colţul lui, o scărpinam pe javra aia scârboasă de Amina până chelălăia de voluptate, şi, ca să nu dau de bănuit, cumpăram de fiecare dată câte un covor. Trebuie să ştiţi că la mine acasă se află grămezi de covoare de Şiraz, Şirvan, Moşul, Kabristan şi multe altele de soiul ăsta, printre care şi un derbent clasic, o piesă pe care n-o găseşti cu una cu două, şi un chorasan albastru vechi. Dar numai un colecţionar poate să-şi dea seama prin câte am trecut în ăşti doi ani. Chinurile iubirii sunt floare la ureche pe lângă cele pe care le îndură colecţionarii. Ceea ce e totuşi curios e că n-am pomenit încă un colecţionar care să-şi ia viaţa dimpotrivă, de obicei ajung cu toţii până la adinei bătrâneţi. Se vede că patima asta fortifică sănătatea.

Într-o bună zi, madam Severynová mă anunţă că doamna Zanelli, stăpâna covorului, trecuse pe la ea. Că ea, adică madam Severynová, îi

spusese că s-a găsit un amator pentru covorul ei cel alb şi că, oricum, marfa stă de pomană. Cealaltă i-a răspuns însă că-i o piesă de familie, că n-are nevoie să-l vândă, şi să-l lase să stea mai departe acolo unde e.

Se înţelege că îndată am dat o goană până la madam Zanelli. Credeam că-i o mondenă cum nu se mai află. Când colo, ce să vezi? O hodoroagă de babă, cu nasul vânăt şi perucă în cap. Avea şi un tic foarte caraghios: gura îi tresărea mereu şi se întindea peste obrazul stâng până la ureche.

— Săru mâinile, doamnă! zic, fără să-mi pot lua ochii de la gura aceea care juca peste obraz. Aş fi amator să cumpăr covorul dumneavoastră alb. E drept că-i o piesă cam şubredă, dar mie mi-ar prinde bine. Tot n-am ce pune în… hol…

În aşteptarea răspunsului, am simţit că şi gura mea începe să zvâcnească şi o ia spre urechea stângă. Să fi fost ticul ei molipsitor? Era încordarea mea de vină? Nu mai ştiu. În orice caz, nu eram în stare să-mi stăpânesc muşchii buzelor.

— Cum îţi permiţi, domnule? se oţărî hoaşca cu un glas piţigăiat. Pleacă imediat, imediat! icni ea. E o piesă de familie, am moştenit-o de la *Grosspapa[4]'*. Ieşi, că altfel trimit după *Polizei[5]*. Sunt *von* Zanelli şi nu fac negustorie, domnule! Mary, omul ăsta să plece de aici!

Drept să vă spun, în timp ce coboram scara, aveam sentimentul că sunt un ştrengar pe care l-a tras cineva de urechi. Îmi venea să urlu de neputinţă şi de părere de rău. Dar ce puteam să fac? După aceea, timp de un an în cap, am continuat s-o vizitez pe madam Severynová. Amina se îngrăşase ca o scroafă, din păr nu-i mai rămăsese decât ici-colo câte un smoc şi începuse să grohăie. Un an mai târziu, doamna Zanelli a venit iarăşi în ţară. De data asta n-am mai îndrăznit să merg la ea şi am făcut o boroboaţă de care o să-mi fie ruşine câte zile oi avea şi oi mai fi colecţionar. L-am trimis la ea pe prietenul meu, avocatul Bimbal – om foarte distins şi posesor al unei mustăţi care inspiră femeilor o încredere neţărmurită – rugându-l să ofere venerabilei matroane orice preţ, un preţ rezonabil bineînţeles, pentru covorul acela cu păsări. Îl aşteptam jos în stradă, cu inima bătând de emoţie, ca un logodnic în aşteptarea răspunsului la o cerere în căsătorie. Peste trei ceasuri, Bimbal a ieşit din casă bălăbănindu-se, ud leoarcă de sudoare.

— Nenorocitule, m-a apostrofat el, îmi vine să te sugrum! Adică ce sunt eu, să stau de dragul tău trei ceasuri ca să ascult istoria familiei Zanelli? Şi s-o ştii de la mine – în glasul lui răzbătea satisfacţia răzbunării – pe covor nu pui tu mâna niciodată. Şaptesprezece strămoşi ai doamnei Zanelli s-ar răsuci în mormintele lor, dacă piesa asta de familie ar ajunge la muzeu. Doamne sfinte, câte am îndurat

din cauza ta!!

Zicând acestea, a plecat şi m-a lăsat în plata Domnului.

Dumneata mă ştii cum sunt: când îmi bag în cap un lucru, nu mă las cu una, cu două. Şi când e vorba de covoare, sunt în stare să fac moarte de om. Colecţionarea de antichităţi este, aş putea spune, o îndeletnicire eroică. Dar, ca să nu lungesc vorba, trebuie să-ţi spun că m-am hotărât să fur, pur şi simplu, covorul acela cu cintamani şi păsări. Înainte de toate, am cercetat terenul. Dugheana doamnei Severynová e în curte. La ora nouă seara se încuie poarta. De şperaclu n-am vrut să mă folosesc, că nu mă pricep să umblu cu aşa ceva. Poarta închide un gang, în care dă uşa de la beci, un adăpost tocmai potrivit până la încuierea porţii. În curte era şi o magazioară. Dacă izbuteai să te urci pe acoperişul magaziei, săreai în curtea casei de alături, unde era un restaurant. Seara nu e mare lucru să ieşi neobservat dintr-un local. Totul părea cât se poate de simplu. Greutatea era să deschizi fereastra, ca să intri în prăvălie. Pentru asta mi-am cumpărat un diamant de geamgiu şi m-am apucat să învăţ pe propriile mele ferestre cum se taie un geam.

Ascultă-mă pe mine: să nu crezi că e chiar aşa de simplu să furi! E mai greu să furi decât să faci o operaţie de prostată sau să scoţi cuiva un rinichi. Mai întâi de toate, e greu să treci nebăgat în seamă. În al doilea rând, răbdarea ţi-e pusă la mari încercări şi te izbeşti de nenumărate neplăceri. În al treilea rând, te macină nesiguranţa: la fiecare pas poate să te pândească cine ştie ce surpriză. * Crede-mă, e o meserie a dracului de grea şi de prost plătită! Dacă aş prinde un hoţ la mine în casă, Laş lua uşurel de braţ şi Laş spune cu blândeţe: „Dragul meu, de ce faci chestii de astea, când ştii că te loveşti de atâtea primejdii? N-ai putea să jefuieşti oamenii într-alt fel, mai uşor?“

E drept că nu ştiu cum fac alţii ca să fure, dar experienţa mea nu-i prea încurajatoare. În seara cu pricina m-am strecurat în casă şi m-am ascuns pe scara care duce în pivniţă. Aşa s-ar scrie într-un raport al poliţiei. De fapt, am aşteptat jumătate de oră în ploaie, în faţa porţii, stârnind probabil bănuiala multor trecători, în sfârşit, împins de disperare, m-am hotărât, aşa cum te hotărăşti să-ţi scoţi o măsea. Am intrat în gang şi, bineînţeles, m-am ciocnit de o slujnică, care se nimerise să iasă tocmai atunci, ca să aducă nişte bere de la restaurantul de alături. Ca s-o potolesc, i-am spus *păpuşico, pisicuţo* sau ceva în genul ăsta, ceea ce a avut darul s-o înspăimânte în aşa hal, că a luat-o la sănătoasa. După aceea m-am ascuns pe scara pivniţei. Caraghioşii de locatari ţineau acolo nişte găleţi pline cu cenuşă şi o grămadă de boarfe. M-am izbit de ele şi totul s-a prăbuşit cu un zgomot asurzitor. Peste puţin, s-a întors servitoarea cu berea şi am auzit-o povestind speriată paznicului că un individ străin a intrat în casă. Dar vajnicul gardian al tihnei locatarilor a rămas netulburat,

răspunzându-i că o fi fost vreun beţivan care, vrând să ajungă în restaurantul de alături, a rătăcit drumul. Peste un sfert de ceas, căscând cu zgomot, paznicul a încuiat poarta. S-a făcut linişte. Numai de undeva, de sus, auzeam sughiţul zgomotos şi solitar al servitoarei. E ciudat cât de tare sughiţă slujnicele astea! Cred că sughiţă de urât. Am început să tremur de frig. Din beci răbufnea o duhoare acră de mucegai. Am bâjbâit în jurul meu, dar tot ce atingeam era rece şi lipicios. Cred că au rămas acolo nenumărate amprente ale degetelor doctorului Vitášek, renumit specialist în bolile căilor urinare. La un moment dat, mi s-a părut că e miezul nopţii, dar nu era, de fapt, nici zece. Avusesem de gând să mă apuc de treabă la miezul nopţii, dar la unsprezece n-am mai putut răbda şi am trecut la acţiune. Nu vă puteţi închipui ce tărăboi face un om când orbecăie prin beznă! Spre norocul meu însă locatarii imobilului aveau un somn binecuvântat. În cele din urmă, am ajuns la fereastra dughenei şi am început să tai geamul. Zgomotul pe care-l făcea scârţâitul diamantului era înspăimântător. Dinăuntru îmi ajunse la ureche un mârâit înăbuşit. Doamne sfinte! Mi-am adus aminte că Amina era acolo.

— Amino, dihania dracului, astimpără-te! Am venit să te mingii pe spate.

Pe întuneric e teribil de greu să potriveşti diamantul în locul unde ai scrijelit mai înainte geamul. Am tras deci cu diamantul, la întâmplare, peste geam. În sfârşit la o uşoară apăsare, sticla s-a făcut ţăndări, cu un zăngănit înfiorător. „Aşa, acum o să iasă toată lumea în curte!“ mi-am zis eu şi mi-am aruncat ochii în jur, întrebându-mă pe unde aş putea s-o şterg. Dar totul a rămas liniştit, ca mai înainte. Cu un calm de-a dreptul nefiresc, am spart şi restul de geamuri şi am deschis fereastra. Înăuntru Amina mârâia din când în când cu jumătate glas, aşa, de ochii lumii, să nu se creadă că nu-şi face datoria. M-am urcat pe fereastră şi m-am repezit la javra aceea scârboasă.

— Unde eşti, Amino? am şoptit cu tandreţe. Vino să te scarpin pe spate! Ştii că noi suntem prieteni? Nu-i aşa că-ţi place, urâciune ce eşti?

De plăcere, Amina s-a făcut ghem, în măsura în care se poate face ghem un sac de grăsime. Am continuat pe tonul cel mai prietenos cu putinţă:

— Hai, acum lasă-mă să-mi văd de treabă! şi am dat să trag de sub ea preţiosul covor cu păsări.

S-o fi gândit ori nu Amina că bunul ei e în primejdie, nu ştiu. În orice caz, a început să latre îngrozitor. Mai precis, a început să urle.

— Vai de mine, Amino! am încercat eu s-o îmbunez. Taci odată, bestie! Stai puţin, îţi pun un aşternut mai bun! şi am smuls din perete un chirman lucios şi hâd, dar pe care madam Severynová îl socotea lucrul cel mai de preţ din prăvălia ei. Ascultă, Amino, i-am şoptit eu,

uite ai să vezi ce bine ai să dormi pe covoraşul ăsta!!

Amina mă urmărea cu interes. Dar în clipa în care am întins mâna să iau covorul, s-a pornit iar să latre. Scărpinând javra de zor, am izbutit s-o aduc din nou într-o stare de lâncezeală languroasă. Cum întindeam însă mâna după piesa unică cu cintamani şi păsări, începea să horcăie astmatic şi să mârâie.

— Dă-te dracului la o parte, bestie! am spus eu, simţind că mi se sfârşesc puterile. N-am încotro: trebuie să te omorât!

Vă rog să credeţi, domnilor, că nici eu nu pricep cum s-a întâmplat: mă uitam la jigodia aceea parşivă, grasă şi nesuferită cu cea mai sălbatică ură pe care am încercat-o vreodată, dar de omorât n-am putut s-o omor. Aveam la mine un cuţit bun, aveam curea la pantaloni, aş fi putut s-o înjunghii sau s-o sugrum, dar nu m-a lăsat inima. Stăteam lângă ea pe covorul acela divin şi o mângâiam după ureche. „Laşule, îmi şopteam, două-trei mişcări şi s-a isprăvit cu ea I Ai operat atâţia oameni, i-ai văzut murind în chinuri şi dureri. De ce să nu omori un câine?“ Am început să scrâşnesc din dinţi, ca să prind curaj, dar n-am fost în stare. M-a podidit plânsul. Amina s-a pornit să scâncească duios şi m-a lins pe obraz.

— Stârpitură scârboasă! Pocitanie blestemată I am ocărât-o eu.

Dar n-aveam încotro. Am mângâiat-o de câteva ori pe gâtul năpârlit şi am ieşit pe fereastră în curte. Băteam în retragere, eram înfrânt. Am vrut să mă urc pe magazioară, ca să sar de pe acoperişul ei în curtea vecină, şi de acolo, prin restaurant, să ies în stradă, dar nu mai aveam pic de vlagă în mine. Şi unde mai pui că acoperişul era mai înalt decât mi se păruse. Într-un cuvânt, n-am putut să mă caţăr pe el. M-am ascuns din nou după uşa pivniţei şi, mort de oboseală, am rămas acolo, pe scară, până dimineaţa. Aş fi putut dormi pe covoarele doamnei Severynová, nerodul de mine, dar nu mi-a trecut prin minte. Dimineaţa l-am auzit pe paznic descuind poarta. Am aşteptat câteva clipe, după care am dat buzna afară. Paznicul era în poartă, dar când a văzut un străin ieşind din gang s-a speriat aşa de tare, încât n-a mai apucat să facă scandal.

Am lăsat să treacă vreo câteva zile, apoi m-am dus în vizită la doamna Severynová. Pusese gratii la ferestre. Pe covorul cu desenul sfânt al cintamanilor era tolănită, ca de obicei, căţeaua aia scârboasă. Când m-a zărit, a început să dea din coadă de bucurie, o coadă care aduce mai mult a caltaboş decât a coadă de câine.

— Domnule, m-a întâmpinat madam Severynová, radiind de mulţumire, uită-te la Amina, scumpetea noastră, dragostea noastră, căţeluşa noastră iubită! Zilele trecute un hoţ a spart fereastra şi a intrat în casă. Amina noastră l-a pus pe fugă. N-aş da-o pentru nimic în lume! se fuduli madam Severynová. Dar pe dumneata te iubeşte. Ştie ea cine-i om cinstit! Nu-i aşa, Amino?

Asta-i tot. Covorul acela cu păsări, care n-are pereche, e tot acolo până în ziua de azi. Cred că e unul din cele mai scumpe covoare din lume. Şi până în ziua de azi se tăvăleşte pe el Amina, o căţea scârboasă şi împuţită, care grohăie de plăcere. Într-o bună zi, o să se înece probabil în grăsime, şi atunci mai fac o încercare. Până atunci însă trebuie să învăţ cum se pilesc gratiile.

POVESTEA UNUI SPĂRGĂTOR DE CASE DE BANI ŞI A UNUI INCENDIATOR

— Ce mai una-alta, spunea domnul Jilek, ca să furi trebuie să te pricepi. Aşa zicea şi domnul Balabân, spărgătorul ăla de-a golit casa firmei *Scholle & Comp*… Balabân, un hoţ priceput şi prudent, era ceva mai bătrâior şi avea o experienţă ca puţini alţii. Unul tinăr merge mai mult la noroc. Cu puţin curaj poţi să faci multe, dar când e să le cântăreşti pe toate, curajul se duce dracului şi trebuie să lucrezi cu cap. Aşa e şi în politică şi în toate celelalte.

Cum vă spuneam, Balabân zicea că orice meserie îşi are regulile ei. Cât despre casele alea de fier pentru care dau negustorii garanţie că nu se pot sparge, cine le-a pus gând rău trebuie să lucreze de unul singur, fiindcă în asemenea treburi nu poţi avea încredere în nimeni. În al doilea rând, nu trebuie să operezi prea mult timp în acelaşi loc, pentru că încep sticleţii să-ţi cunoască metoda de lucru. În al treilea rând, trebuie să ţii pas cu vremea şi să înveţi tot ce-i nou în specialitate, dar, în acelaşi timp, să respecţi şi tradiţiile şi să te ţii de obiceiuri, deoarece, cu cât folosesc mai mulţi aceeaşi metodă, cu atât îi vine mai greu poliţiei. Iată de ce Balabân nu dispreţuia şperaclul, deşi avea burghiu electric, ba ştia să umble şi cu termita sau cum dracu îi mai spune. Zicea că cine se dă la safeurile astea blindate, moderne e şi tâmpit, şi îngâmfat. El era mai bucuros să lucreze la firmele vechi şi serioase, care au case de bani de oţel, unde ţin bani gheaţă, nu cecuri cu care n-ai ce face. Pe toate le chibzuia şi le punea la punct Balabân ăsta! mai ţinea o dugheană de fier vechi, făcea pe geambaşul de cai şi pe misitul de case… Ce mai vorbă, o ducea binişor. Într-o bună zi, ce-şi zice Balabân?“ Ia să mai golesc o casă, ca să fac un lucru bun, să aibă tânăra generaţie ce învăţa de la mine! Lucrul de căpetenie, zicea el, nu e să faci bani mulţi, ci să nu te laşi prins.“

Vasăzică, Balabân s-a apucat de casa firmei *Scholle & Comp,* ştiţi, fabrica aia din Bubny. Ce să zic, a făcut într-adevăr treabă bună! Mi-a povestit şi mie unul, Pištora, agent de poliţie. A intrat pe fereastra din curte, aşa cum a intrat şi domnul doctor Vitášek[6], numai că a trebuit să scoată grila cu o rangă. „O plăcere să vezi, zicea Pištora, cât de curat şi frumos a lucrat omul! N-a făcut pic de gunoi. Dar casa de bani! Cu ce măiestrie a deschis-o! N-a rămas nicio zgârietură, nicio scrijelitură! Nici vopseaua n-a sărit măcar! Se vedea că lucrase cu

multă tragere de inimă“, zicea Pištora. Acum casa de bani se află la muzeul poliţiei, atât de bine şi-a făcut Balabán treaba – Pe urmă, a scos banii – vreo şaizeci de mii – a mâncat nişte pâine cu slănină adusă de acasă şi a plecat – tot pe fereastră. Avea el o vorbă: lucrul principal, de care trebuie să aibă grijă în primul rând comandantul de oşti şi spărgătorul de case de bani, e retragerea!

Banii i-a dus la verişoară-sa, iar sculele le-a dosit la unul Lizner. Ajuns acasă, şi-a periat hainele, şi-a făcut ghetele, s-a spălat şi s-a vârât sub plapumă, ca orice om de treabă.

Nu suna însă bine de opt că cineva bătu în uşă: „Deschide, domnule Balabán!“ Balabán se miră cine ar putea să fie, dar se duse să deschidă, netulburat. În uşă se înghesuiră doi poliţişti. Agentul Pištora, cu ei. Nu ştiu dacă-l cunoaşteţi: unul scund, cu dinţi de veveriţă, care râde tot timpul. Pe vremuri a fost cioclu, dar l-au dat afară pentru că făcea lumea să râdă când umbla înaintea dricului rânjind ca un caraghios. Am băgat de seamă că mulţi oameni se strâmbă, pentru că nu ştiu ce să facă cu gura. După cum sunt alţii care nu ştiu ce să facă cu mâinile. Cred că unii zâmbesc ca proştii când stau de vorbă cu vreun personaj important, cum ar fi împăratul sau preşedintele, de pildă, mai degrabă pentru că sunt încurcaţi decât bucuroşi.

Dar să ne întoarcem la Balabán. Văzându-i pe cei doi gardieni şi pe Pištora, Balabán fu sincer indignat:

— Ce căutaţi la mine? Nu vreau să am de-a face cu voi!

Dar îşi dădu îndată seama că vorbeşte peltic.

— Stai, domnule Balabân, râse Pištora, că n-am venit la dumneata decât ca să-ţi vedem dinţii.

Şi se duse drept la o ulcică smălţuită, în care Balabân îşi ţinea peste noapte proteza. (îşi pierduse dinţii sărind o dată de la o fereastră.)

— Nu-i aşa, domnule Balabân, că dinţii ăştia falşi nu prea stau bine în gură? Când lucrai la casa de bani, te-au enervat, i-ai scos şi i-ai pus pe birou. Numai că pe birou era praf… Da, domnule Balabân, trebuia să te gândeşti că acolo unde sunt contabili e şi praf berechet. Acum ce să facem dacă ţi-am găsit urmele dinţilor?! Spune şi dumneata! Nu te supăra, dar ar fi trebuit să ştergi praful înainte de a-i pune pe masă!

— Fir-ar a dracului de treabă! se miră Balabân. Vezi, Pištora, bine a zis cine a zis că o dată şi odată greşeşte şi regele şmecherilor, nu-i aşa?

— Numai că dumneata ai greşit de două ori, rânji domnul Pištora. Crede-mă, cum am aruncat o privire acolo, m-am gândită dumneata. Şi ştii de ce? Orice hoţ care se respectă are obiceiul… fie-mi cu iertare… să se uşureze la locul faptei, ca să nu fie prins. E şi asta aşa, o superstiţie. Numai dumneata faci pe deşteptul şi nu crezi în „superstiţiile“ astea. Eşti convins că în toate poate ajuta raţiunea. Iată, de-aia ai ajuns aici! Da, domnule Balabân, dacă vrei să furi, trebuie să

te pricepi.

— Unii oameni sunt grozav de iscusiţi, ce-i al lor e al lor! spuse îngândurat domnul Malý.

Am citit undeva un caz interesant. Poate că unii dintre dumneavoastră nu-l cunoaşteţi, aşa că am să vi-l povestesc. Undeva, în Stiria, trăia un şelar, pe nume Anton Huber, Vogt sau Meyer, în orice caz un nume nemţesc ca atâtea altele. Ei, şi de ziua sa, şelarul stătea la masă cu ai lui, când deodată bate cineva în geam. Trebuie să vă spun că în Stiria lumea nu mănâncă pe săturate nici de sărbători. Nu ştiu, aşa o fi sau nu, dar am auzit şi eu de la unul că ăştia mănâncă până şi castane! Ei, şi cum spuneam, stătea şelarul cu ai săi la masă, când numai ce-i bate cineva în geam.

— Sări, vecine, că ţi-a luat foc acoperişul!

Şelarul ieşi în stradă şi văzu că acoperişul casei lui e cuprins de flăcări. Cum se întâmplă în asemenea cazuri copiii ţipară, nevasta se repezi plângând la ceasul din perete, să-l dea jos… Eu am fost martor în viaţa mea la multe incendii şi de fiecare dată am observat că în astfel de împrejurări oamenii îşi pierd capul şi se grăbesc să scape tot felul de lucruri inutile. De pildă ceasul, râşniţa de cafea sau colivia cu sticleţi… Abia târziu, când se dezmeticesc, îşi dau seama că în casă au rămas bunica, hainele şi tot ce aveau mai de preţ.

S-au strâns vecinii şi, bineînţeles, s-au apucat să stingă focul, stânjenindu-se unul pe altul din cauza grabei şi îmbulzelii. Au venit şi pompierii. Dar au venit târziu, fiindcă, ştiţi, pompierul, înainte de a pleca la foc, trebuie să se îmbrace, între timp, s-a aprins şi casa de alături, aşa că până în seară cincisprezece case au ars până la temelie…

Un foc adevărat puteţi vedea numai la ţară sau într-un orăşel mic. Într-un oraş mare lucrurile se petrec cu totul altfel. Acolo te uiţi mai mult la treaba pompierilor decât la incendiu. Tii şi ce interesant e să ajuţi la stingerea focului, sau măcar să dai sfaturi celor care fac treaba asta! Trosnetul şi pâlpâitul flăcărilor au, cum să spun, un anumit farmec. Numai că puţini sunt gata să care apă din gârlă…

Ciudată mai e şi firea omului! De câte ori e martorul unei nenorociri, o vrea măreaţă. Un foc sau o inundaţie măreţe umplu parcă de fiori. Ţi se pare că viaţa ţi-a dăruit ceva nou. Sau poate că ţi se trezesc în suflet simţăminte rămase de la strămoşii care aduceau jertfe idolilor.. Mai ştii?

A doua zi era după foc. Mai rău nici nu se putea. Focul în sine e un spectacol măreţ, dar ruinele sunt îngrozitoare. Ca şi în dragoste. Te uiţi neputincios la ce-a rămas după ea şi îţi dai seama că nenorocirea n-are leac…

Cercetările le-a făcut un sergent de jandarmi, băiat tânăr.

— Domnule sergent, îi spuse şelarul Anton, fac prinsoare că focul a

fost pus de cineva! Cum de a izbucnit tocmai de ziua mea şi tocmai în timp ce şedeam la masă? Un singur lucru nu ştiu: cine ar fi putut să-mi poarte gând de răzbunare? Că rău n-am făcut nimănui, în politică nu mă bag… Atunci, cine dracu?

Era în miez de zi, şi soarele dogorea puternic. Sergentul se plimba nervos printre dărâmături, gândindu-se cum Dumnezeu să afle el de unde s-a stârnit focul.

— Ascultă, domnule Anton, întrebă el deodată, ce străluceşte colo sus, pe bârna aia?

— În locul acela, pe acoperiş, era o ferestruică, răspunse şelarul. O fi rămas vreun cui…

— Nu, nu e cui, îl contrazise jandarmul. Aş zice mai degrabă o oglindă.

— Ce să caute oglinda acolo în pod? Că nu ţineam în el decât nişte paie.

Dar jandarmul, jandarm. Sprijini o scară de colţul zidului şi se urcă până la bârnă. Ajuns sus, spuse:

— Află de la mine, domnule Anton, că nu e nici cui, nici oglindă, ci un ciob rotund de sticlă. Ce caută aici?

— Dracu ştie! spuse şelarul. S-or fi jucat copiii…

Jandarmul vru să ia sticla, să se uite la ea, dar deodată scoase un ţipăt:

— Fir-ar a dracului, frige! Şi îşi frecă de zor vârful nasului.

— Ei drăcie! mai sudui el o dată. Mi-am ars mina. Domnule Anton, adu iute un petic de hârtie!

Şelarul îi întinse o foaie ruptă din carnet. Sergentul o ţinu o clipă în dreptul sticlei.

— Uită-te şi dumneata, domnule Anton! Eu zic că lucrurile s-au limpezit.

Şi, coborând scara, vârî hârtia sub nasul şelarului. În mijlocul ei se făcuse o gaură cu marginile încă fumegânde.

— Află, domnule Anton, continuă sergentul, că sticla asta nu e altceva decât o lentilă biconvexă sau, cu alte cuvinte, o lupă. Şi acum să lămurim cine a pus lupa asta tocmai aici pe bârnă, în dreptul paielor. Şi să nu-mi zici mie pe nume, domnule Anton, dacă cel care a făcut isprava asta nu va pleca de aici cu cătuşele la mâini!

— Doamne Isuse, exclamă şelarul, de când mă ştiu n-am pomenit lupă în casa mea!! Dar… ia stai puţin, îşi aminti el deodată. Am avut un ucenic, unul Sepp. Veşnic îşi făcea de lucru cu scamatorii din astea. L-am gonit pentru că nu aveam niciun folos de pe urma lui. Era un tont căruia îi stătea gândul numai la experienţe neghioabe. Să fi pus focul blestemăţia aia de băiat?! Nu, nu se poate, că l-am gonit încă de la începutul lui februarie. Dumnezeu ştie pe unde o fi acum, că de atunci nu mi-a mai pus piciorul în prag.

— Las'că aflu eu dacă lupa e a lui! spuse sergentul. Mă duc să dau telegramă la oraş, să mai trimită doi jandarmi. Iar dumneata să nu dea dracu să pui mâna pe lentilă. Înainte de toate, trebuie să dau de urma băiatului.

Ce să mai lungesc povestea? L-au găsit! Intrase ucenic la un coşărcar, în alt oraş. Când l-a văzut pe jandarm intrând în atelier, a început să tremure ca varga.

— Sepp! a strigat jandarmul la el. Unde ai fost în ziua de 13 iunie?

— Aici, unde să fi fost? se bâlbâi băiatul. Sunt aici din 15 februarie. De atunci n-am plecat nicăieri. Am martori.

— Asta aşa e, spuse stăpânul. Crede-mă! N-a fost nicăieri! Şi eu pot să ştiu, că locuieşte la mine şi are grijă de copil.

— Vasăzică aşa! spuse jandarmul. Înseamnă că nu e el.

— Dar ce s-a întâmplat? fu curios să afle coşărcarul.

— Ce să se întâmple? Băiatul ăsta e bănuit că în 13 iunie a pus foc undeva, la dracu-n praznic, la un şelar. A ars o jumătate din sat…

— În 13 iunie, zici? se miră coşărcarul. Ce curios! în 13 iunie Sepp m-a întrebat aşa, tamnisam: „în câte suntem azi, jupâne?" „în 13, Sfântul Anton", zic. „Azi trebuie să se întâmple", zice…

Băiatul sări ca ars s-o ia la sănătoasa, dar jandarmul îl apucă de guler. Pe drum, în dubă, Sepp a mărturisit tot. Îl ura pe şelar pentru că nu-i dădea voie să facă experienţe şi, de câte ori îl prindea, îl snopea în bătaie. Hotărând să se răzbune pe el, Sepp a calculat poziţia soarelui la ora prânzului, în 13 iunie, ziua şelarului, şi a prins de streaşină o lentilă, pe care a aplecat-o în aşa fel încât să aprindă paiele. Toate astea le-a pregătit în februarie. Apoi a plecat.

Ştiţi ce s-a mai întâmplat după aceea? A venit din Viena un savant, un astronom, să vadă lupa, a dat din cap şi S-a minunat cât de exact a fost fixată faţă de poziţia zenitală a soarelui în ziua de 13 iunie.

— Ce intuiţie uluitoare! mai ales dacă ţinem seama că băiatul ăsta de cincisprezece ani n-a avut niciun instrument pentru măsurarea unghiurilor.

După aia nu ştiu ce a mai fost cu Sepp, dar şi azi sunt convins c-ar fi putut ieşi din el un mare astronom sau fizician. Cine ştie, poate c-ar fi dat din dracul ăsta de băiat un alt Newton! Păcat! în lumea asta pier fără niciun rost atâtea spirite inventive şi atâtea talente! Vedeţi, oamenii au răbdare când e vorba să scormonească nisipul pentru a găsi diamante, şi să coboare în fundul mării pentru perle, dar nimănui nu-i trăsneşte prin cap să caute talentele din popor, ca să nu se irosească fără niciun folos. Păcat, zău aşa!!

CRIMA FURATĂ

— Asta îmi aminteşte de un caz la fel de bine gândit şi pregătit, zise domnul Houdek. Nu cred însă că are să vă placă, fiindcă n-are nici sfârşit şi nici soluţie. Dacă o să vă plictisească, spuneţi-mi şi am să mă

opresc.

Locuiesc, precum ştiţi, în strada Krucemburska, în Vinohrady. E una din cele mai scurte străzi perpendiculare, în care nu se află nici cârciumă, nici valţ, nici prăvălie de cărbuni şi unde lumea se culcă la ora zece, bineînţeles în afară de destrăbălaţi! aceia care ascultă radio şi prin urmare se urcă în pat abia la ora unsprezece. În ce priveşte locuitorii, suntem în majoritate contribuabili paşnici sau funcţionari până Ia a şaptea clasă de clasificare, câţiva posesori de acvarii, un ţiterist, doi filatelişti, un vegetarian, un spiritist şi un voiajor comercial care e teosof. Încolo doar proprietăresele la care locuiesc cei mai sus amintiţi, în camere curate cu mobilier elegant, cu micul dejun servit la pat, după cum scrie în anunţurile din ziar. O dată pe săptămână, totdeauna joia, teosoful acela se întoarce acasă abia la miezul nopţii, deoarece are nişte exerciţii spirituale. Marţea se întorc acasă în jurul orei douăsprezece din noapte doi din posesorii de acvarii care au şedinţă la Asociaţia Akvárium. Stând sub felinar mai discută puţin, cu înflăcărare, despre peştele vivipar şi peştele de aur. Cu trei ani în urmă trecuse pe strada aceea un om beat; se crede însă că era din Košíře şi că încurcase numai drumul spre casă. În schimb, zilnic, la unsprezece şi un sfert, se îndrepta spre casă un rus, pe nume Kovalenko sau Kopytenko, un om scund, cu faţa acoperită de o barbă rară şi care locuia la doamna Janska la nr. 7. Cu ce se ocupa rusul acela nu ştia nimeni; stătea acasă până la ora cinci după-amiază, iar după aceea o pornea cu servieta în mână spre cea mai apropiată staţie de tramvai şi cobora în oraş. La unsprezece şi un sfert precis se dădea jos din tramvai la aceeaşi staţie unde se urcase şi făcea colţul spre strada Krucemburska. Cineva spunea odată că de la ora cinci după-amiază, rusul şade într-o cafenea şi se ceartă cu alţi ruşi. Alţii spuneau că nu se poate să fie rus, fiindcă ruşii nu se întorc niciodată atât de devreme acasă.

O dată, era în februarie anul ăsta, aţipisem, când deodată răsunară cinci împuşcături. La început am visat că sunt copil, că pocnesc din bici în curtea casei părinteşti şi mă bucuram foarte că pocneşte aşa de tare.

Pe urmă m-am trezit brusc şi am priceput că afară, pe stradă, cineva a tras cu pistolul. M-am repezit la fereastră, am deschis-o şi am văzut că în faţa casei cu nr. 7 zace la pământ un ora cu o servietă în mână. În clipa aceea se auzi un tropăit de paşi şi de după colţ apăru un gardian care alergă spre bărbatul lungit pe trotuar, încercă să-l ridice, îi dădu drumul, rosti un „Sacra ment!“ şi fluieră. În momentul acela, de după celălalt colţ îşi făcu apariţia un al doilea gardian, care se îndreptă în fugă spre primul.

Mi-am tras fireşte repede papucii, mi-am luat paltonul şi am alergat jos. Din celelalte case ieşiră vegetarianul, ţiteristul, unul din posesorii

de acvarii, doi portari şi un filatelist. Ceilalţi priveau numai de la ferestre, clănţăneau din dinţi şi-şi ziceau: Dracu ştie ce-o fi, să nu păţesc şi eu ceva acolo. În vremea aceasta, cei doi gardieni au întors victima cu faţa în sus.

— E rusul ăla, Kopytenko sau Kovalenko, care locuieşte aici la doamna Janska, zic eu clănţănind din dinţi. E mort?

— Nu ştiu, răspunse descumpănit un gardian. Trebuie chemat un doctor!

— ÎI lăsaţi să zacă aici? întrebă revoltat ţiteristul. Ar trebui dus l-l-la s-s-spital!

Ne adunasem vreo doisprezece oameni acolo şi toţi tremuram de frig şi de groază, în vreme ce gardienii, îngenuncheaţi lângă cel împuşcat, îi desfăceau cine ştie din ce pricini gulerul. În clipa aceea, la colţul străzii se opri un taxi şi şoferul veni să se uite ce s-a întâmplat. Eu cred că spera să fie vreun beţiv pe care să-l ducă acasă.

— Ce-i, oameni buni? Ce s-a întâmplat aici? ne întrebă el prietenos.

— A fost împuşcat un om, bolborosi clănţănind din dinţi vegetarianul. Suie-l în m-m-mmaşină şi du-l la spitalul de urgenţă! Poate că încă trăieşte!

— Ei, drăcie, făcu şoferul, nu-mi plac treburile astea. Dar, hai, fie, să trag maşina mai aproape. Merse încet la maşină şi o aduse apoi până în faţa noastră. Băgaţi-l înăuntru, a zis.

Cei doi gardieni l-au ridicat pe rus şi l-au băgat cu destulă trudă în maşină. Era el mic de stat, dar morţii sunt greu de manevrat.

— Aşa, colega, zise primul gardian către cel de-al doilea, du-te dumneata cu el şi eu am să notez declaraţiile martorilor.

— Şofer, du-l la urgenţă, dar ceva mai repejor.

— Hm, repejor, cu frânele mele, bombăni şoferul. Şi plecă.

Primul gardian scoase din buzunarul de Ia piept un carnet şi zise:

— Vă rog să-mi spuneţi numele dumneavoastră, domnilor, ca să vă putem chema ca martori. Pe urmă ne-a notat pe toţi, unul după altul, înfiorător de încet, în carnetul acela; o fi avut degetele îngheţate, nu ştiu, dar noi ştiu c-am îngheţat de-a binelea. Când m-am întors în camera mea era ora unsprezece şi douăzeci şi cinci. Prin urmare, toată povestea durase zece minute.

Ştiu, domnul Taussig se gândeşte că nu-i nimic extraordinar în cazul ăsta, dar, domnule Taussig, într-o stradă aşa de cumsecade un asemenea caz e un mare eveniment. Chiar şi străzile învecinate se încălzesc la razele celebrităţii noastre şi spun că faptul s-a petrecut imediat după colţ, străzile puţin mai îndepărtate simulează indiferenţa, dar să ştiţi că o fac doar din ciudă şi din pizmă că faptul nu s-a întâmplat la ei. De la cel de-al doilea colţ încolo se dă doar din mână şi se spune: cică ar fi fost omorât cineva acolo, da cine ştie ce-o fi adevărat în asta. Un fel de invidie meschină.

Vă puteţi imagina cum ne-am năpustit a doua zi toţi de pe strada aceea asupra ziarelor; pe de o parte, voiam să citim noutăţi privitoare la crima noastră, pe de altă parte, ne bucuram că o să se scrie acolo de strada noastră şi de cazul nostru. E notoriu că oamenii caută în ziare mai ales ceea ce au văzut ei înşişi şi la *fie* au participat – după cum se spune – ca martori oculari. Să zicem că în Ujezd a căzut un cal şi din pricina asta circulaţia a fost întreruptă zece minute. Dacă ziarele nu pomenesc nimic, locuitorii cartierului respectiv se supără pe ziar, îl aruncă pe masă şi declară că nu cuprinde nicio ştire cumsecade. Se simt aproape jigniţi că gazetele desconsideră un fapt atât de important cum e întâmplarea asupra căreia au drepturi de proprietar. Eu cred că rubrica „ştiri diverse“ există numai pentru ca nu cumva, de supărare, martorii ăştia oculari să înceteze a mai cumpăra ziarul.

Eram fierţi când am constatat că nicio ediţie de seară nu pomeneşte niciun cuvânt despre crima de la noi. Bagă tot felul de fleacuri, pe urmă politică şi iar politică, bombăneam noi, ba uite, până şi un tramvai care s-a ciocnit cu un căruţ de mână, şi pentru o crimă ca asta n-au loc. Şi ziarele astea, total corupte, ce mai! Pe urmă însă filatelistului i-a venit ideea că, poate, poliţia le-a cerut ziariştilor ca în interesul cercetărilor să nu publice deocamdată nimic. Asta ne-a calmat şi ne-a făcut să ne umflăm mai mult în pene, eram mândri că locuim pe o stradă atât de importantă şi că poate vom fi chemaţi ca martori în afacerea asta misterioasă. Nici a doua zi însă nu apăru nimic în ziare şi nici nu veni nimeni de la poliţie să facă cercetări, iar ce ni se părea şi mai ciudat era faptul că n-a venit nimeni la doamna Janska să percheziţioneze sau măcar să sigileze camera rusului. Am început aproape să ne speriem, ţiteristul zicea că poliţia vrea poate să muşamalizeze lucrurile, cine ştie ce o fi fiind la mijloc. Dar când nici a treia zi nu apăru nimic referitor la crima noastră, strada începu să se revolte, n-o să lăsăm lucrurile astfel, ziceau ei, rusul a fost unul de-ai noştri, o să avem noi grijă să iasă adevărul la lumină; că şi în afară de asta, este cu ochi şi cu sprâncene că strada noastră e persecutată, că avem pavaje proaste şi lumina e slabă, şi că sigur altfel ar arăta dacă ar locui pe ea vreun deputat ori cineva de la ziar. Asta e, o stradă care se respectă n-are niciodată astâmpăr. Pe scurt, s-a iscat o nemulţumire generală şi vecinii mi s-au adresat mie, ca mai în vârstă şi om independent, să merg la comisariatul de poliţie şi să le atrag celor de acolo atenţia asupra felului inadmisibil în care se comportă faţă de crima aceea.

M-am dus prin urmare la comisarul Bartošek; îl cunoşteam puţin, era un om ursuz despre care se zicea că suferă incurabil din cauza unui amor nefericit; se mai zicea că numai din cauza durerii se angajase în poliţie. Domnule comisar, îi zic eu, am venit să întreb ce e cu asasinatul din strada Krucemburska; ni se pare suspect că păstraţi o

asemenea taină în jurul lui.

— Ce asasinat? întrebă comisarul. Nu mi s-a anunţat niciun asasinat. Şi e doar raionul nostru.

— Păi, când l-au împuşcat pe stradă pe rusul ăla, Kopytenko sau Kovalenko, îi explic eu. Au fost de faţă doi gardieni, unul din ei şi-a notat numele noastre, ca martori, iar celălalt l-a dus pe rus la Salvare.

— Imposibil, spuse comisarul, nu ni s-a raportat nimic. Trebuie să fie o neînţelegere.

— Bine, domnule comisar, am început eu să mă enervez, da au fost de faţă pe puţin cincizeci de oameni, care pot depune mărturie! Suntem cetăţeni onorabili, dacă ne-aţi spune să ne ţinem gura în legătură cu crima asta, am tăcea mai mult sau mai puţin, chiar fără să cunoaştem motivul. Dar să laşi cu atâta indiferenţă să fie împuşcat un om, nu se poate; o să anunţăm noi ziarele.

— Stai puţin, domnule, zise domnul Bartošek cu o figură atât de serioasă, că m-am şi speriat. Te rog să-mi povesteşti amănunţit cum a fost.

Am început să-i povestesc, iar el a început să fiarbă, de se făcuse vânăt la obraz. Când am ajuns în punctul acela, unde primul gardian i-a zis celui de-al doilea: Colega, du-te dumneata cu el, că eu am să-mi notez numele martorilor, când am ajuns, zic, la punctul ăsta, el a răsuflat zgomotos şi a strigat: Slavă Domnului, nu au fost oamenii noştri! Isus Cristoase, de ce n-aţi chemat poliţia să-i aresteze pe gardienii ăia? Trebuia să ştiţi că gardienii în uniformă nu-şi zic unul altuia colega! Şi-or fi zicând aşa detectivii civili, dar oamenii care poartă uniformă – niciodată! Domnule colega, civil blestemat ce eşti, trebuia să pui să fie arestaţi oamenii aceia!

— De ce, vă rog? am bâlbâit eu disperat.

— Pentru că ei l-au împuşcat pe rusul dumitale, a izbucnit comisarul. Sau i-au ajutat pe asasini! De cât timp locuieşti în strada Krucemburska?

— De nouă ani, zic.

— Ar fi trebuit să ştii, domnule, că la ora unsprezece şi un sfert cea mai apropiată patrulă de poliţie se află tocmai lângă piaţă, alta la colţul străzii Slezska cu Perunova, a treia trece în pas de serviciu pe lângă numărul 1388 şi aşa mai departe. De după colţul de unde a apărut în fugă gardianul acela al dumitale, gardianul nostru putea veni fie la ora 10 şi 48 de minute, fie mai târziu la 12 şi 23 de minute, dar nu la altă oră, fiindcă la altă oră nu trece pe acolo! Pentru Dumnezeu, asta o ştie orice hoţ, şi cetăţenii care locuiesc acolo – nu! Dumneata crezi că avem câte un poliţist după fiecare colţ, ai? Domnule, dacă la ora aceea s-ar fi ivit pe după afurisitul ăla de colţ al dumitale un om de-al nostru în uniformă, ar fi fost un lucru groaznic: în primul rând, pentru că la ora aceea, conform ordinului, trebuia să

patruleze în jurul pieţei şi în al doilea rând, fiindcă nu ne-a raportat crima atunci ar fi fost cu siguranţă o afacere extrem de serioasă.

— Pentru Dumnezeu, am spus, dar atunci ce-i cu crima asta?

Comisarul se liniştise, era evident, şi răspunse: – E altceva, trebuie să fie un caz tare urât, domnule Houdek, în spatele lui se ascunde vreun.

Şmecher sau vreo afacere mai barosană. Ai dracului, bine au mai potrivit lucrurile! în primul rând, ştiau ora când rusul acela se întorcea acasă, în al doilea rând, cunoşteau orarul şi traseul patrulelor noastre, în al treilea rând, au avut nevoie de cel puţin două zile ca poliţia să nu afle nimic de crimă – probabil că voiau să li se piardă urma sau să facă să dispară ceva. Acum pricepi?

— Nu chiar tot, zic eu.

— Atunci uite, începu să-mi explice răbdător comisarul. Au îmbrăcat doi oameni de-ai lor în uniformă de gardieni şi i-au pus să aştepte după colţ, ca să-l împuşte pe rus, ei sau un al treilea. Iar dumneavoastră, când aţi văzut minunata noastră poliţie sosind atât de prompt la faţa locului, v-aţi liniştit cu toţii. Ascultă, îşi aminti el deodată, cum suna fluierul ăla, atunci când a fluierat primul gardian?

— Cam slab, am spus, dar am crezut că i s-a strâns şi lui gâtlejul de emoţie.

— Aha, făcu mulţumit comisarul. Într-un cuvânt, ăsta a fost scopul lor: să nu anunţaţi crima la poliţie. În felul ăsta au câştigat timp, pentru a putea trece graniţa, pricepi? în afacerea asta a fost amestecat şi şoferul ăla, precis. Nu-ţi aminteşti cumva numărul maşinii?

— N-am băgat de seamă numărul, am spus ruşinat.

— Nu-i nimic, tot nu era cel adevărat, făcu comisarul. În felul ăsta, au reuşit să facă să dispară şi cadavrul rusului. De altfel nici nu era rus, ci macedonean, pe nume Protasov. Mulţumesc, domnule; acum însă aş vrea cu adevărat să te rog să ţii secret lucrul ăsta. Ştii, în interesul cercetărilor. E clar că e o afacere politică la mijloc. Trebuie să fi acţionat din umbră un om teribil de inteligent, pentru că în mod obişnuit, domnule Houdek, atentatele astea politice se execută îngrozitor de prosteşte. Politica nu-i nici măcar o crimă cinstită, ci doar o încăierare brutală, zise dezgustat comisarul.

Pe urmă s-au făcut unele cercetări. Mobilul crimei a rămas necunoscut, în schimb am aflat numele asasinilor, atât numai că aceştia se află de mult peste graniţă. Aşa s-a întâmplat ca strada noastră să fie păgubită de crima ei. E ca şi cum cineva ar fi rupt cea mai importantă filă din istoria ei. Când trece întâmplător pe strada noastră câte un străin, să zicem unul care locuieşte pe strada Fochova, sau unul din Vršovice, îşi zice: Anostă stradă! Şi nu ne crede nimeni când ne lăudăm că pe strada asta, a noastră, s-a petrecut un caz atât de misterios. Asta pentru că celelalte străzi ne invidiază.

UN CAZ CU UN COPIL

— Dacă tot a venit vorba de comisarul Bartošek, spuse domnul Kratochvil, îmi amintesc şi eu de un caz, în jurul căruia tot aşa, nu s-a făcut publicitate. E un caz cu un copil. Într-o zi Bartošek se pomeneşte la comisariat cu o femeie tânără, soţia unui consilier la proprietăţile funciare de stat, un oarecare domn Landa plângea aşa de tare că nici răsuflarea nu putea să şi-o tragă. Lui Bartošek i se făcu milă de ea, deşi avea nasul umflat şi faţa pătată de la plânsul ăla sfâşietor, şi o consolă atât cât este în stare un burlac şi pe deasupra poliţist. Doamne, coniţă, îi zicea el, lasă, doar n-o să-ţi taie capul, trage un pui de somn şi ai să te simţi mai bine, dacă face prea mare scandal o să te conducă acasă Hochman şi o să-i dea una peste gură; dar şi dumneata, coniţă, n-ar trebui să dai prilej soţului să fie gelos, ei, gata. Trebuie să ştiţi că în felul acesta se rezolvă la poliţie majoritatea acestor tragedii familiale.

Doamna însă scutură cu putere din cap, plângând, de ţi se făcea groază privind-o.

— Ei drăcie, încercă Bartošek să întoarcă foaia, atunci te-a părăsit, aşa-i? Lasă, ai să vezi că se întoarce el, ticălosul naibii! Nici nu merită să-ţi faci atâta sânge rău din cauza lui, mizerabilul!

— Do-domnule, se bâlbâi femeia, mi-au furat pe – pe stradă copilul!

— Ei fugi! făcu neîncrezător comisarul. Cine are nevoie de un copil? Poate că s-o fi îndepărtat el şi s-a pierdut.

— Nu s-a îndepărtat, hohoti nefericita mamă, Růženka n-avea decât trei luni!

— Aha, zise domnul Bartošek, care habar n-avea când începe să meargă un copil. Şi cum au putut să vi-l fure?

Scoase cu greu de la ea relatarea faptelor, după ce mai întâi, ca s-o potolească, s-a jurat pe toţi sfinţii că o să-i găsească negreşit copilul. Iată ce se întâmplase: domnul Landa tocmai plecase în interes de serviciu pe proprietăţile funciare ale statului. Doamna Landa voia să-i brodeze Ruzenkăi o babeţică frumoasă; în timp ce alegea într-o mercerie mătasea pentru babeţică, lăsase căruciorul cu Růženka afară; când a ieşit din prăvălie, Růženka şi căruciorul dispăruseră. Asta a fost tot ce a putut scoate în mai bine de o jumătate de oră de la mama aceea disperată.

— Ei, lasă, doamnă Landa, a zis la urmă comisarul Bartošek, nu cred că-i o chestiune atât de gravă. Cine să fure un copil? Mai curând se abandonează câte un copil ici-colo, cazuri din astea am avut. Eu cred că un plod ca ăsta nu are nicio valoare, fiindcă în general nu se poate vinde. Căruciorul însă şi plăpumioara – aveaţi şi plăpumioară, nu? — au valoare. Lucrurile astea merită să fie furate. Cred că cineva a furat doar căruciorul şi lucrurile din el. Aş zice că o femeie, fiindcă un bărbat cu un cărucior bate oarecum la ochi. Femeia asta o să depună undeva copilul, că altfel ce-ar face cu el, zise Bartošek cu intenţia de a

o linişti. Cred că azi chiar o să vă înapoiem pruncul, numai să-l găsim.

— I-o fi aşa de foame Ruženkái, se căină tânăra mamă, acum ar fi fost timpul s-o hrănesc!

— O s-o hrănim noi, îi promise comisarul, dumneata du-te acasă; şi chemă un poliţist civil s-o conducă până acasă pe sărmana femeie.

După masă sună la uşa tinerei mame comisarul în persoană.

— Doamnă Landa, raportă el, căruciorul Lam găsit, ne mai lipseşte copilul. Am găsit căruciorul gol pe coridorul unei case în care nici nu există copii mici. A venit la portăreasă o femeie şi a rugat-o să-i îngăduie să-şi alăpteze copilul. Ei, şi pe urmă a plecat şi dusă a fost. Afurisită treabă, zise el dând din cap, înseamnă că persoana aceea tot copilul a vrut să-l fure, şi nu altceva. Eu cred, coniţă, că un om care a ţinut atât de mult să aibă copilul n-o să-i facă niciun rău şi n-o să-l mănânce. Pe scurt, puteţi fi liniştită, şi gata.

— Dar eu o vreau pe Růženka mea înapoi, strigă disperată doamna Landa.

— Atunci daţi-ne fotografia sau descrierea copilului, răspunse oficial comisarul.

— Bine, domnule comisar, spuse plângând femeia, dar nu se cade să fotografiezi copii până într-un an! Se zice că nu-i bine, că nu mai cresc pe urmă.

— Hm, atunci descrie-mi-l amănunţit pe bebeluşul dumitale.

Ceea ce mama făcu foarte pe larg:

— Růženka are, zicea ea, un perişor frumos, şi un năsuc şi nişte ochişori aşa frumoşi, şi cântăreşte 4,490 kg şi are un poponeţ aşa de frumos, şi cute la picioruşe.

— Ce fel de cute? întrebă comisarul.

— Bune de sărutat, răspunse plângând mama, şi nişte degeţele dulci, şi râdea aşa frumos la mama!

— Pentru Dumnezeu, coniţă, protestă zgomotos domnul Bartošek, după asta doar n-am s-o pot recunoaşte! Are vreun semn particular?

— Are funde roz la scufiţă, hohoti tânăra mamă. Toate fetiţele au funde rozi Domnule, pe toţi sfinţii, te implor, găseşte-mi-o pe Růženka!

— Ce fel de dinţi are? întrebă domnul Bartošek.

— De niciun fel, abia are trei luni! Dacă ai şti, domnule comisar, cum râdea la mama! Doamna Landa căzu în genunchi: Domnule comisar, promite-mi că ai s-o găseşti!!

— O să încercăm, mormăi încurcat domnul Bartošek. Te rog, doamnă, scoală-te! Problema e de ce a furat-o persoana aceea. Ai putea să-mi spui la ce serveşte un prunc de lapte?

Doamna Landa făcu ochii mari. Păi, este cei mai frumos lucru din lume, explică ea. Domnule, în dumneata oare nu există niciun sentiment matern?

Domnului Bartošek îi fu greu să recunoască această lipsă şi continuă grăbit: Cred că un prunc ca ăsta putea să-l fure doar o mamă căreia i-a murit propriul ei copil şi vrea să aibă altul.

E ca şi cum ţi-a luat cineva pălăria din bodegă: iei şi tu la rândul tău alta şi pleci. Uite ce-am aranjat: am pus să se cerceteze cărei familii pragheze i-a murit un copil de trei luni. Oamenii noştri or să se ducă la faţa locului, în recunoaştere. Înţelege însă, coniţă, că după descrierea dumitale n-o vor recunoaşte.

— Dar am s-o recunosc eu, strigă într-un hohot de plâns doamna Landa.

Comisarul ridică din umeri. Cu toate astea, zise el pe gânduri, aş băga mâna în foc că femeia aceea a furat copilul în vederea unui folos material. Coniţă dragă, sunt foarte rare furturile din dragoste. În majoritatea cazurilor, la mijloc sunt banii. Hergot, da nu mai plânge aşa! O să facem tot ce putem.

Înapoindu-se la comisariat, Bartošek le spuse oamenilor săi:

— Care din voi are un plod de trei luni să mi-l aducă aici. Nevasta unui poliţist îi aduse ultimul dintre copiii ei; domnul comisar se apucă să-l desfaşe, dar zise: e ud. Uite, păr pe cap, are, cute are – aici vrea să fie nasul nu? — dinţi nu are nici el. Spune-mi, coniţă, dragă, după ce se poate recunoaşte un sugar?

Soţia gardianului îşi strânse pruncul la piept. E Mánička mea, rosti cu mândrie, nu vedeţi că-i întreagă taică-său?

Comisarul îl privi nesigur pe gardianul Hochman, care, cu mustăţile înfoiate şi gura ţuguiată, se prostea în faţa urmaşului său, făcându-i cu degetul şi spunându-i „ham-ham-ham.“

— Hm, nu ştiu, mormăi comisarul, nasul mi se pare a fi puţin altfel, dar poate că o să-i mai crească. Am să merg în parc să văd cum arată pruncii. Asta e, pe hoţii de buzunare şi pe vagabonzi suntem obişnuiţi să-i vedem imediat, iar pentru pumnii ăştia de carne din scutece n-avem ochi.

Bartošek se întoarse după o oră, distrus. E înspăimântător, Hochmane, cât de aidoma sunt toţi copiii ăştia! Cum să formulez descrierea? Se caută un copil de trei luni, gen feminin, are păr, nas, ochişori şi cutuliţe la poponeţ, semne particulare: cântăreşte 4,490 kg. E de ajuns?

— Domnule comisar, zise serios Hochman, eu n-aş băga acolo kilogramele alea. Un plod ca ăsta cântăreşte odată mai mult, altă dată mai puţin, după scaunul pe care-l are.

— Isuse Cristoase, se căină comisarul, de unde să cunosc eu toate treburile astea? Sugarii nici măcar nu intră în resortul nostru! Ascultaţi, rosti el deodată uşurat, ce-ar fi să li-l băgăm altora pe gât, de exemplu: Ocrotirii mamei şi copilului!

— Numai că nouă ne-a fost reclamat ca un caz de furt, obiectă

gardianul.

— E drept, bombăni comisarul, Dumnezeule, de-ar fi fost vorba de vreun ceas furat sau de orice alt obiect rezonabil, aş şti ce să fac; dar aşa nici măcar n-am habar cum se caută copiii furaţi!

În momentul acela se deschise uşa şi un poliţist o introduse pe doamna Landa, care plângea. Domnule comisar, raportă el, cucoana asta a vrut să-i smulgă unei femei copilul din braţe, pe stradă, provocând astfel un mare scandal. Aşa că am arestat-o.

— Pentru numele lui Dumnezeu, doamnă Landa, i se adresă comisarul, ce încurcături ne provocaţi?

— Dacă era Růženka mea, răspunse printre sughiţuri tânăra doamnă.

— Ce Růženka? zise gardianul. Doamna aceea se numea Roubal, locuieşte pe strada Budeč şi copilul ei este un băieţel de trei luni.

— Vezi? se răsti cu glas de tunet Bartošek. Dacă te mai bagi încă o dată în treburile noastre, să ştii, coniţă, că o lăsăm baltă, ai priceput? Ia stai, îşi aduse el dintr-o dată aminte, la ce nume răspunde copilul dumitale?

— Noi îi zicem Růženka, spuse hohotind mama, Dudenka, Didi, puişor, îngeraş, mămiţel scump odoru Iu tăticu, guriţă, pipilică, gândăcel, păsărică, comoară.

— Şi la toate numele astea răspunde? întrebă uluit comisarul.

— Pricepe tot, îl asigură plângând mama. Râdea aşa de frumos când îi ziceam ham-ham, bububu. Tititi, gâdi-gâdi.

— Toate astea n-or să ne prea folosească, opină domnul comisar. Din păcate trebuie să vă spun, doamnă Landa, că n-am reuşit. Růženka dumitale nu se află în niciuna din familiile care au anunţat moartea unui copil mic. Oamenii noştri au controlat.

Doamna Landa privea fix înaintea sa.

— Domnule comisar, rosti ea deodată, cuprinsă de o undă de speranţă, dau zece mii de coroane celui care mi-o va găsi pe Růženka. Anunţaţi pe toţi că cel care vă va pune pe urmele copilului meu va primi zece mii de coroane!!

— Eu n-aş face una, ca asta, coniţă dragă, vorbi cu îndoială în glas domnul Bartošek.

— N-ai nici pic de sentiment, izbucni femeia. Aş da lumea toată pentru Růženka.

— Mă rog, cum vrei dumneata, bombăni ursuz Bartošek. Am să dau anunţul, numai că te rog, pe ce am mai sfânt, nu te mai amesteca în cercetările noastre!

„Dificil caz, oftă el, după ce se închise uşa în urma ei. Ştiu de pe acum ce-o să urmeze.“

Şi în adevăr aşa s-a întâmplat: a doua zi, trei agenţi secreţi îi aduseră fiecare câte o fetiţă de trei luni, care urlau toate cât le ţinea

gura. Un altul, Pištora, băgă doar capul pe uşă şi întrebă râzând:

— Domnule comisar, n-ar putea fi şi un băieţel? Un băieţaş aş avea, şi ieftin!

— Asta-i din cauza blestematei ăleia de recompense, înjură domnul Bartošek. Încet-încet ne transformăm în azil de copii găsiţi. Afurisit caz!

Afurisit caz, îşi zicea înciudat şi după ce ajunse acasă, în căminul lui de burlac. Tare aş vrea să ştiu cum am să-l găsesc acum pe plodul ăsta.

Acasă o găsi pe menajera sa, o bătrână clonţoasă, strălucind de entuziasm. Domnule comisar, veniţi să vă uitaţi la Baryna, îi spuse ea în loc de bun-venit.

Ca să ştiţi despre ce era vorba: domnul Bartošek avea de la domnul Justitz o căţea mops pursânge, pe nume Baryna, care păcătuise cu un câine-lup. Eu, unul, tare mă minunez cum de se recunosc reciproc aceste specii diferite de câini, nu pricep cum îşi dă seama un lup că basetul e tot câine. Noi, oamenii, ne deosebim doar prin credinţă şi limbă şi tot suntem gata să ne sfâşiem unul pe altul. Baryna asta făcuse cu lupul nouă căţeluşi şi acum stătea lungită lângă ei, dând din coadă şi zâmbind fericită.

— Uitaţi-vă cât e de mândră de puii ei, cum se făleşte cu ei, căţeaua! zise menajera mă rog, ca orice mamă!

Domnul Bartošek căzu pe gânduri. Pe urmă o întrebă:

— E adevărat ce spui, măicuţă? Aşa fac toate mamele?

— Păi da, cum altfel? zise femeia. Încearcă numai să-i lauzi unei mame copilul!

— Interesant, mormăi domnul Bartošek. Am să încerc.

A doua zi, toate mamele din Praga fură de-a dreptul în extaz. Numai ce ieşiseră cu copilul în cărucior sau în braţe, că se şi apropiase de ele câte un poliţist în uniformă sau un domn cu gambetă, care, strâmbându-se ca toţi dracii în faţa copilului, îl gâdila sub bărbie şi spunea: Aveţi un copilaş tare drăguţ, cât are? întreba el cu amabilitate. Într-un cuvânt, a fost pentru toate mamele o zi a bucuriei şi a mândriei materne.

Nu era nici unsprezece, când un agent se şi înfiinţa la comisarul Bartošek cu o femeie plăpândă, palidă, care tremura de frică.

— Am găsit-o, domnule comisar, raportă agentul. Am întâlnit-o plimbându-se cu căruciorul şi când i-am spus, vai, da ce copil frumos, cât are? mi-a aruncat o privire rea şi a tras perdeluţele ca să-l ascundă. Atunci i-am zis, vino cu mine, doamnă, şi fără scandal.

— Aduceţi-o pe doamna Landa, zise comisarul. Iar dumneata, femeie, să-mi spui de ce ai furat copilul!

Femeia nu tăgădui multă vreme, de la început se încurcă. Era nemăritată şi avusese o fetiţă cu un domn. În ultimele zile copilul se îmbolnăvise puţin de stomac şi plânsese două nopţi. A treia noapte femeia îi dăduse să sugă culcată şi adormise. Dimineaţa, când s-a trezit, copilul era vânăt şi mort.

— Nu ştiu dacă e posibil aşa ceva, zise domnul Kratochvil, cu îndoială în glas.

— E posibil, interveni doctorul Vitâsek. În primul rând, mama era nedormită de două nopţi; în al doilea rând, copilul avusese probabil catar şi două zile refuzase pieptul. De aceea sânul era prea greu şi, când mama a adormit, a acoperit năsucul copilului şi l-a asfixiat. Se poate întâmpla spune mai departe.

— Poate că aşa o fi fost, continuă domnul Kratochvil. Dimineaţa, când femeia a văzut că i-a murit pruncul, s-a dus la biserică să-l anunţe, dar a văzut pe drum căruciorul doamnei Landa şi atunci i-a venit ideea că dacă va avea un alt copil, domnul acela îi va plăti mai departe pensia alimentară. În afară de asta, adăugă domnul Kratochvil încurcat, înroşindu-se, zicea că o durea groaznic pieptul din cauza laptelui.

Doctorul Vităsek încuviinţă plecând capul: „Şi asta-i adevărat“, zise el.

— Ştiţi, eu nu mă pricep la chestiile astea, se scuză domnul Kratochvil. Prin urmare, de aceea a furat copilul şi căruciorul; căruciorul l-a lăsat pe coridorul unei case străine, iar pe Růženka a

dus-o acasă în locul Zdenickăi ei. Trebuie să fi fost însă nebună, pentru că trupul copilului ei mort îl băgase în frigider. Zicea că a vrut să-l înmormânteze sau să-l lepede noaptea undeva, dar că n-a avut curaj s-o facă.

Între timp, veni doamna Landa.

— Ei, uite, tânără coniţă, ţi-am găsit copilul, i-a spus domnul Bartošek.

Doamna Landa izbucni în plâns: „Asta nu-i Růženka mea, Růženka avea altă scufiţă!“

— La dracu, strigă comisarul. Desfaş-o!

Şi când fetiţa, desfăşată, se afla pe biroul lui, o ridică de picioruşe spunând: „Ia uită-te, ce cutişoare face la poponeţi“ N-apucă să termine, că doamna Landa, îngenuncheată, începu să sărute mânuţele şi picioruşele copilului, „Růženka mea, strigă ea plângând, păsărică mea, comoara mea, poponeţul mamei, gâdi, gâdiI“

— Te rog, doamnă, termină, o întrerupe posomorit domnul Bartošek. Pe cinstea mea, ai să mă faci să mă însor. Cele zece mii de coroane să le dai în folosul mamelor nemăritate, ai înţeles?

— Domnule comisar, îi spuse cu un aer solemn doamna Landaia copilul în braţe, şi fă semnul crucii asupra lui!

— Trebuie? bombăni Bartošek. Cum se ia în braţe? Aha! Uite, a început să plângă. Ia-l, ia-l repede!

Aşa s-a încheiat cazul cu un copil.

O NOBILĂ MAGHIARĂ

— Nebunele astea de femei, spuse domnul Polgár, fac uneori nişte chestii, de-ţi stă mintea în loc. Era prin 19 sau 20, mă rog, vremea când pretutindeni, în această binecuvântată Europă centrală, mirosea a praf de puşcă; singurul lucru care nu se ştia, era unde se va aprinde scânteia. Nici nu vă imaginaţi câţi spioni roiau pe atunci la noi.

Mă ocupam pe vremea aceea de contrabandă şi de bani falşi, dar armata mă folosea din când în când ca informator. Atunci s-a petrecut cazul acela cu nobila maghiară… să-i zicem contesa Mihály.

Cum nu ştiu, dar militarii primiseră o scrisoare anonimă care îi sfătuia să ia aminte la corespondenţa trimisă pe adresa W. Manasses, post-restant Zürich. Ei au interceptat o astfel de scrisoare, era cifrată, pe cinstea mea, după codul nr. 11 şi cuprindea informaţii militare de genul ăsta: regimentul 28 se află în garnizoană la Praga, la Milovice e un poligon de trageri, armata noastră e înarmată nu numai cu puşti, ci şi cu baionete, pe scurt, numai asemenea tâmpenii. Ştiţi însă că militarii sunt teribil de severi în privinţa asta; dacă ai trăda unei mari puteri că infanteria noastră poartă obiele din americă produsă de firma Oberlander, ai ajunge în faţa Curţii marţiale şi ai lua cel puţin un an pentru spionaj. Ei, dar asta face parte din prestigiul armatei.

Militarii mi-au arătat prin urmare atunci scrisoarea aceea cifrată şi

denunţul anonim. Nu sunt grafolog, dar de la prima vedere mi-am zis: trebuie să fiu nebun, păi, ambele scrisori sunt scrise de aceeaşi mână. Denunţul anonim e scris cu creionul – majoritatea scrisorilor anonime sunt scrise cu creionul, se vedea însă limpede că spionul şi delatorul sunt una şi aceeaşi persoană. Ştiţi ce, le-am spus eu, lăsaţi-o moartă; n-are niciun rost, spionul ăsta e un simplu amator; secretele lui militare le poate afla oricine citind ziarul *Politika.* Bun.

Cam la o lună după aceea vine la mine un căpitan de la contraspionaj, un băiat zvelt şi frumos.

— Domnule Polgár, mi se adresă el, mi s-a întâmplat un lucru ciudat. Am dansat o dată cu o contesă, o brunetă frumoasă; ceheşte nu ştia să vorbească, dar de dansat, dansa dumnezeieşte, era o bucurie s-o priveşti. Azi am primit de la ea o scrisoare sentimentală. Nu-i un lucru obişnuit.

— Fii fericit, tinere, i-am zis. Asta se cheamă să ai noroc la femei.

— Bine, domnule Polgár, îmi spuse dezolat căpitanul, dar scrisoarea e scrisă cu aceleaşi caractere, cu aceeaşi cerneală, şi pe aceeaşi hârtie cu informaţiile acelea de spionaj, trimise la Zürich. Nu ştiu ce să fac; ştiţi cum se simte un bărbat când trebuie să denunţe o femeie care… hm, care are pentru el… şi în general, e vorba de o doamnă, frate, spuse el repede, agitat.

— Astea-s fleacuri cavalereşti, căpitane, i-am zis. Trebuie să arestezi femeia şi, ţinând seama de gravitatea cazului, o s-o condamnăm la moarte; ai să ai onoarea de a comanda celor doisprezece soldaţi: „Foc I“ Viaţa e aşa de romantică! Numai că din păcate, e o hibă aici: în Zürich nu există niciun W. Manasses şi pe numele lui zac şi astăzi la postrestant, la poşta din Zürich, paisprezece scrisori cifrate. Scoate-ţi, băiete dragă, chestiile astea din cap şi du-te de dansează din nou cu contesa cea brunetă, cât timp eşti tânăr.

Căpitanul s-a chinuit trei zile cu mustrări de conştiinţă, de a slăbit ca un ţâr, dar până la urmă i-a raportat totul şefului său. Bineînţeles că şase soldaţi s-au dus cu maşina s-o aresteze pe contesa Mihály şi să scotocească prin hârtiile ei. Au găsit un cod şi tot felul de scrisori de la agenţi politici străini, cu un conţinut, cum se zice, de înaltă trădare. Contesa a refuzat să dea vreo explicaţie, iar sora ei, o fetişcană de vreo şaisprezece ani, se aşezase pe masă, cu genunchii strânşi sub bărbie, de i se vedea totul pe dedesubt, fuma şi flirta cu ofiţerii, râzând ca o nebună.

Când am auzit că au arestat-o pe contesa Mihály, am dat fuga la comandamentul militar şi le-am zis: Pentru Dumnezeu, daţi-i drumul istericei ăsteia, vă faceţi de râs! Ei însă mi-au răspuns: Domnule Polgâr, contesa Mihály a recunoscut că e în slujba spionajului străin; e o chestiune serioasă. Femeia asta minte, am strigat eu la ei.

— Domnule Polgâr, mi-a spus sever colonelul, aminteşte-ţi că

vorbeşti de o doamnă; contesa Mihăly a spus adevărul. Aşa de rău îi legase Ia ochi pe militari, închipuiţi-vă, femeia aceea. Lua-v-ar naiba, m-am burzuluit eu, atunci o condamnaţi din pură galanterie! Dracu să ia toate simţămintele noastre cavalereşti! Nu vedeţi că femeia asta v-a pus singură şi intenţionat pe urma activităţii ei de spioană? E-o treabă murdară, nu credeţi nicio vorbă din ce spune! Dar militarii au ridicat din umeri cu un tragic regret.

Se-nţelege că toate ziarele, şi cele străine, vuiau de întâmplarea asta, nobilimea din lumea întreagă era în fierbere şi aduna semnături de protest, diplomaţii făceau demersuri, până şi opinia publică engleză se pusese în mişcare, dar justiţia, după cum ştiţi, este de neclintit. Pe scurt, nobila maghiară a fost adusă, dată fiind starea de război, în faţa Curţii marţiale. M-am dus încă o dată la ei – aveam acum informaţiile mele şi le-am zis: Daţi-mi-o mie, că o pedepsesc eu – da de unde, nici n-au vrut să audă. Procesul în schimb a fost tare frumos. Eram în sală şi mă simţeam emoţionat ca la Dama cu Camelii. Nobila maghiară, subţire ca un arc şi smeadă ca un beduin, şi-a recunoscut vina.

— Sunt mândră, a spus, că am putut sluji duşmanilor acestei ţări.

Completul de judecată se întrecea care mai de care în politeţe şi severitate. Degeaba însă, existau scrisorile compromiţătoare şi alte prostii şi atunci curtea, luând în consideraţie circumstanţele atenuante excepţionale şi circumstanţele agravante excepţionale, n-a putut face altceva decât să o condamne pe contesa Mihály la un an închisoare. Pe urmă contesa s-a ridicat în picioare şi cu un glas de cleştar a spus:

— Domnule preşedinte, consider de datoria mea să declar că în cursul cercetărilor toţi ofiţerii cehoslovaci s-au purtat cu mine ca nişte gentelmeni perfecţi.

De emoţie aproape că plângeam cu glas tare.

Numai că aşa-i când ai dreptate, te mănâncă limba; pur şi simplu, simţi nevoia să vorbeşti. Cred că oamenii spun adevărul nu din răutate sau din prostie, ci dintr-o necesitate, dintr-un irezistibil impuls. Imaginaţi-vă, Mihály asta cunoscuse cândva la Viena pe vestitul maior Westermann şi se îndrăgostise de el. Ştiţi cine-i Westermann: un om care practică eroismul ca pe o meserie; zăngănesc medaliile pe pieptul lui: Maria Tereza, Leopold, Crucea de Fier, Steaua cu briante turcească şi nu mai ştiu câte altele, adunate în timpul războiului. Westermann ăsta e şeful a tot felul de organizaţii ilegale posibile, el conduce toate comploturile şi loviturile de stat antimonarhice. De un astfel de erou se îndrăgostise contesa şi probabil că voia să-şi câştige, cum se spune, pintenii de cavaler, pentru a fi demnă de el. Pe scurt din dragoste pentru el, simulase spionajul şi se autotrădase, pentru a se împodobi cu nimbul gloriei de mucenică. Numai o femeie e în stare de un asemenea lucru.

M-am dus la închisoarea în care stătea şi am trimis s-o cheme.

Doamnă, i-am spus, uite ce, e un chin să stai un an în închisoare; s-ar putea face cerere de recurs, dacă ai binevoi să recunoşti totul în legătură cu prezumtivul dumitale spionaj.

— Am recunoscut totul, domnule, mi-a spus glacial contesa, nu mai am nimic de declarat.

— La naiba, am sărit eu, lasă prostiile astea! maiorul Westermann e însurat de cincisprezece ani şi are trei copii!

Contesa se făcu pământie la faţă. N-am văzut niciodată o femeie să devină aşa, dintr-o dată, urâtă. Şi… şi ce-mi pasă mie? întrebă ea, dar cu dinţii clănţănindu-i.

— Şi te-ar mai putea interesa, am strigat eu, că maiorul Westermann al dumitale se numeşte de fapt Václav Málek şi e brutar din Prostějov, pricepi? Uite aici o fotografie mai veche de-a lui, ei, l-ai recunoscut? Pentru Dumnezeu, contesă, pentru un porc ca ăsta ai vrut să mergi la închisoare?

Contesa Mihály rămase înlemnită, deodată am văzut că e de fapt o fată bătrână, căreia îi fusese ucis visul de-o viaţă. Mi s-a făcut milă de ea şi mi-a fost puţin ruşine.

— Atunci aşa rămâne, doamnă, i-am spus repede: îţi trimit avocatul şi dumneata ai să-i declari ce ai de declarat.

Contesa Mihály s-a ridicat în picioare, palidă, dar încordată ca un arc. Nu, a spus ea cu un oftat scurt, nu-i nevoie, n-am nimic de declarat. Şi a plecat. Dar după ce a închis uşa, a căzut Ieşi nată. Au trebuit să-i dezdoaie cu forţa degetele, aşa de tare îi înţepeniseră.

Mi-am muşcat buzele. Mă rog, am vorbit, adevărul e salvat, mi-am spus. Dar ce, ăsta-i adevărul întreg? Toate adevărurile şi deziluziile, adevărurile crude, decepţiile şi experienţele amare sunt numai o părticică de adevăr, adevărul întreg e mult mai cuprinzător; adevărul întreg e că dragostea, trufia, pasiunea şi vanitatea sunt un lucru nebunesc, că orice jertfă este eroică şi că o făptură umană e în dragostea ei ceva nespus de frumos, uimitor. Asta e cealaltă jumătate, mai mare, a adevărului. Trebuie să fii însă poet, ca să reuşeşti s-o vezi şi să scrii despre ea.

*

— Perfect adevărat, zise poliţistul Horálek, totdeauna depinde felul în care e spus adevărul. Anul trecut am arestat un delapidator şi l-am dus la serviciul de dactiloscopie ca să-i luăm amprentele. Ajuns acolo, omul, hop, sare pe fereastră de la etajul întâi şi o ia la fugă pe stradă. Dactiloscopistul nostru e un om mai în vârstă, dar în clipa aceea a uitat de asta şi a sărit după el pe fereastră, drept care şi-a rupt piciorul. Asta ne-a înfuriat, ca totdeauna când se întâmplă ceva vreunui om de-al nostru. Când am pus din nou mâna pe tânărul ăla, l-am luat puţin cu noi la poliţie.

La proces, unde eram şi noi ca martori, avocatul tânărului zice:

— Domnilor, nu vreau să vă pun întrebări neplăcute, şi dacă nu vă convine, nu trebuie să-mi răspundeţi – ştiţi avocatul ăla era lunecos şi rece, ca o sticlă cu otravă. Atunci când clientul meu a încercat să fugă, l-aţi luat la poliţie şi l-aţi bătut, nu-i aşa?

— Da de unde, am răspuns, ne-am uitat numai dacă nu a păţit ceva când a sărit şi, când am văzut că nu, l-am dojenit puţin.

— Trebuie să fi fost o dojană în toată regula, a spus avocatul zâmbind politicos. Conform declaraţiei medicului de la poliţie, clientul meu s-a ales în urma dojenii cu trei coaste rupte şi circa şapte sute centimetri pătraţi de contuzii, în special pe spate.

Am ridicat din umeri. Dacă el a pus atât de tare la inimă dojana aceea, am zis, a fost bine. Ştiţi, era ceva adevăr şi aici; trebuie doar să găseşti cuvântul potrivit.

ISTORIA DIRIJORULUI KALINA

— O contuzie din asta sau o julitură, zise domnul Dobeš, doare uneori mai rău decât o fractură, atunci când se află deasupra unui os. Cunosc chestiunea, deoarece sunt un vechi fotbalist, am avut o coastă ruptă, clavicula şi un deget. Acum nu mai joacă nimeni cu pasiunea care se punea pe vremea mea. Anul trecut am mai jucat o dată: noi, bătrânii, am vrut să le arătăm tinerilor de azi ce tactică aveam. Jucam tot pe post de bec, ca în urmă cu cincisprezece-douăzeci de ani; tocmai când reţineam mingea cu burta, propriul meu portar mi-a tras un şut în – hm, ! se spune regiunea coccigiană sau *cauda equina.* În goana aceea m-am mulţumit doar să înjur niţel şi pe urmă am uitat. Abia noaptea a început să mă doară, iar dimineaţa n-am mai putut să mă scol. Mă durea aşa de tare, că nici mâna nu mi-o puteam mişca, nici să strănut; ciudat ce legătură există între toate părticelele trupului omenesc. Zăceam pe spate ca un gândac mort, nici pe o parte nu mă puteam întoarce, nici degetele de la picioare nu le mişcăm, nimic, icneam doar şi gemeam de durere.

În starea asta am zăcut toată ziua şi toată noaptea, dar n-am dormit nicio secundă. Cât de lung ţi se pare timpul când nu te poţi mişca, trebuie să fie teribil pentru cineva îngropat în nisip, de exemplu. Am numărat, am ridicat la pătrat, m-am rugat, ba am şi recitat nişte poezii, doar-doar o trece timpul mai repede, dar nici pomeneală, tot noapte era. Deodată, să tot fi fost vreo două dimineaţa, am auzit pe cineva fugind cât îl ţineau picioarele pe stradă; în urma lui alerga un grup întreg, se puteau auzi vreo şase voci: stai că vezi tu, te deznod, mizerabile, porcule şi alte asemenea invective. L-au prins chiar sub fereastra mea şi au început: lovituri de picioare – şase perechi – plesnete peste gură, lovituri din acelea ce aduc cu zgomotul unor izbituri de baston în cap, gâfâieli, opinteli, gemete, dar niciun strigăt. Spuneţi şi dumneavoastră, nu se face să tabere şase inşi pe unul singur şi să dea în el ca la fasole. Am vrut să mă ridic şi să le spun că nu se

face asta, dar am urlat de durere; ei, drăcie, nu mă puteam mişca! E îngrozitoare o asemenea neputinţă. Am scrâşnit din dinţi şi am răcnit de furie ca o fiară sălbatică. Deodată durerea a cedat, am sărit din pat, am pus mâna pe un baston şi am zburat pe scări în jos. Când am ajuns în stradă eram ca orb; m-am izbit de un om şi am început să-l croiesc cu bastonul; ceilalţi au luat-o la fugă care încotro. În viaţa mea n-am bătut pe cineva ca pe omul acela. Abia pe urmă mi-am dat seama că îmi curgeau lacrimile şiroaie de durere. Mi-a trebuit o oră ca să urc scările şi să mă sui în pat, dar dimineaţa am putut umbla.

Se întâmplase parcă o minune. Tare aş vrea să ştiu însă adăugă, îngândurat domnul Dobeš, pe cine am bătut atunci în halul ăla: pe vreunul din cei şase sau tot pe cel pe care-l snopiseră ceilalţi. Dar unu la unu era cel puţin *fair*.

*

— Da, e îngrozitoare neputinţa, spuse compozitorul şi dirijorul Kalina, încuviinţând din cap. Am trecut şi eu odată, domnilor, printr-o asemenea întâmplare. Era la Liverpool. Fusesem invitat acolo să dirijez un concert cu orchestra lor. Ştiţi, nu cunosc boabă englezeşte; noi, muzicanţii, însă ne înţelegem fără multe vorbe, mai ales când ţinem în mână bagheta; loveşti cu ea în pupitru, strigi ceva, rostogoleşti ochii şi arăţi cu mâinile şi începi din nou. În felul ăsta se pot exprima cele mai gingaşe sentimente; dacă fac, de exemplu, aşa cu mâinile, fiecare o să-şi dea seama că înseamnă o stare de avânt mistic şi o eliberare de toată apăsarea şi durerea vieţii. Când am ajuns la Liverpool mă aşteptau la gară şi m-au condus la hotel, să mă odihnesc. Eu însă, după ce am făcut o baie, am plecat să vizitez oraşul şi m-am rătăcit.

Când mă aflu într-un oraş străin, mă duc în primul rând să privesc râul; lângă el îţi dai seama, ca să zic aşa, de orchestraţia întregului oraş. Pe de o parte ai tot vacarmul străzilor, tobele şi timpanele, trompetele, cornurile şi alămurile, şi de cealaltă parte râul, adică instrumentele cu strune, un pianissimo de viole şi harfe; acolo poţi auzi tot oraşul laolaltă. Prin Liverpool însă curge un râu, nu ştiu cum se numeşte, galben şi înfricoşător; un râu care vuieşte, bubuie, urlă, mugeşte şi zbârnâie, huruie şi răsună de zgomotul vapoarelor, remorcherelor, pacheboturilor, docurilor, şantierelor şi macaralelor. Ştiţi, mie îmi plac foarte mult vapoarele, fie că e vorba de un remorcher pântecos şi negru, fie de un vas comercial vopsit în roşu, sau de albele transoceanice. Aşa că mi-am zis: pe undeva, pe aproape, trebuie să fie oceanul, trebuie să-l văd; şi am luat-o de-a lungul râului, în jos. Am mers cam două ore şi tot numai docuri şi magazii şi docuri, ici-colea doar dacă mai vedeam câte un vapor înalt ca o catedrală sau trei coşuri groase şi oblice; mirosea a peşte, a sudoare de cal, a iută, a rom, a grâu, a cărbuni, a fier – ştiţi, când e adunat într-o grămadă mai

mare fierul miroase foarte desluşit a fier. Parcă visam. Pe urmă s-a lăsat întunericul şi am ajuns la un nisipiş; în faţă ardea un far şi ici-colo plutea câte o luminiţă – poate să fi fost oceanul. M-am aşezat pe o grămadă de scânduri şi m-am simţit atât de bine singur şi departe de lume, ascultam cum clipoceşte şi vuieşte larg oceanul şi îmi venea să urlu de nostalgie. Pe urmă au venit acolo doi oameni, un bărbat şi o femeie, dar nu m-au văzut. S-au aşezat cu spatele la mine şi au început să vorbească încet. Dacă aş fi înţeles ce spun, aş fi tuşit, ca să ştie că-i aude cineva; deoarece însă nu ştiam o boabă englezeşte în afară de *hotel* şi *şiling,* am tăcut.

La început au vorbit foarte staccato; pe urmă bărbatul a început să vorbească rar şi cu voce scăzută, de parcă îi venea greu să se destăinuie; apoi a turuit repede ce avea de spus. Femeia a scos un ţipăt de groază şi i-a spus foarte agitată ceva. El însă a prins-o de mână şi a strâns-o, de a strigat de durere, şi a început să o dăscălească printre dinţi. Nu era un dialog de îndrăgostiţi, un muzicant îşi dă seama de asta. Când un îndrăgostit încearcă să-şi convingă iubita, vorbele lui au o altă cadenţă şi nu sună atât de gâtuit. O şoaptă de dragoste e un violoncel grav, pe când acesta era un contrabas adânc pe strunele căruia răsuna un *presto rubato,* în aceeaşi poziţie, de parcă omul ar fi repetat mereu aceeaşi frază. Am început să mă tem puţin; omul acela punea la cale ceva rău. Femeia plângea, scoţând uneori câte un ţipăt de împotrivire, de parcă ar fi vrut să-l reţină; avea un glas de clarinet, puţin băţos, care nu suna tocmai tânăr. Vocea bărbătească vorbea din ce în ce mai şuierător, ca şi când ar fi poruncit sau ar fi ameninţat. Glasul femeii începu să implore cu disperare, pierzându-şi răsuflarea de groază, ca un om căruia îi pui o compresă de gheaţă. Se auzea cum îi clănţăneau dinţii. Atunci vocea bărbatului începu să murmure pe tonuri joase, grave şi aproape îndrăgostite. Plânsul femeii se transformă într-un suspin mărunt şi pasiv. Aceasta însemna că rezistenţa fusese zdrobită. Pe urmă contrabasul îndrăgostit scoase din nou sunete înalte şi întretăiate; calculat, irezistibil, aşeza frază după frază. Vocea femeii le întrerupea din când în când cu un vaiet neputincios, sau un suspin, dar din ea nu mai răzbătea împotrivirea, ci numai o frică nebună, nu frica de bărbat, ci spaima de o halucinaţie, de ceva anumit, nepetrecut încă. Şi atunci vocea bărbatului scăzu din nou la un zumzet liniştitor, ascunzând ameninţări calme. Suspinul femeii se transformă într-un şir de oftaturi lipsite de inteligenţă şi apărare. Într-o şoaptă rece, bărbatul puse câteva întrebări, la care primi probabil drept răspuns o înclinare a capului, deoarece nu mai insistă.

Pe urmă se ridicară, şi fiecare din ei plecă în altă direcţie.

Ascultaţi, eu nu cred în presimţiri, dar cred în muzică. Ascultând discuţia din noaptea aceea, am ştiut cu precizie că vocea de contrabas

îndeamnă clarinetul la o faptă groaznică. Am ştiut că, întors acasă, cu voinţa robită, clarinetul va face ce i-a poruncit contrabasul. Am auzit asta şi să auzi înseamnă mai mult decât să înţelegi cuvintele. Am ştiut că se pune la cale o fărădelege. Şi am şi ştiut ce fel de fărădelege. Am intuit-o după groaza care emana din cele două voci. Se afla în culoarea vocilor, în cadenţă, tempo, intervale, cezuri. Credeţi-mă, muzica e foarte precisă, mai precisă decât vorbirea. Clarinetul acela era prea simplist pentru a putea să întreprindă singur ceva, va ajuta numai, va preda o cheie sau va deschide o uşă; contrabasul adânc şi grosolan va duce la îndeplinire fapta, în vreme ce clarinetul se va sufoca de spaimă. Am luat-o la fugă spre oraş cu conştiinţa clară că trebuie să se întâmple ceva, că trebuie să fac ceva, pentru a-i împiedica, cunoaşteţi sentimentul acela îngrozitor că ajungi prea târziu.

În cele din urmă, văd la un colţ de stradă un poliţist şi alerg spre el, asudat şi gâfâind. Domnule, am strigat, în oraşul acesta s-a pus la cale un omor!

Poliţistul ridică din umeri şi-mi spuse ceva ce n-am înţeles. Pentru Dumnezeu, mi-am amintit, păi, nu pricepe nimic din ce-i spun eu!

— Omor, strig la el, de parcă ar fi fost surd, înţelegi? Vor să omoare o bătrână singuratică! Slujitoarea sau jupâneasa ei va da ajutor la asta. Hergot, am răcnit, da fă ceva, omule!

Poliţistul a dat din cap şi a spus ceva ce semăna cu „iurvei“[7].

— Domnule, am început să-i spun plin de amărăciune, tremurând în acelaşi timp de furie şi groază, sărmana femeia aceea îi va da drumul în casă iubitului ei, pun mina în foc că da! N-aveţi voie să lăsaţi să se întâmple una ca asta! Căutaţi-o… Mi-am adus aminte că nici nu ştiu cum arată femeia şi, chiar dacă aş fi ştiut, tot n-aş fi putut s-o spun. Isuse Cristoase, e inuman să lăsăm să se întâmple una ca asta!

Gardianul acela englez m-a privit cu atenţie şi mi-a spus nişte cuvinte de îmbărbătare. M-am cuprins cu mâinile de cap. Idiotule, am strigat disperat, am să găsesc şi singur cine este!

Ştiu, a fost o nebunie, dar vedeţi, nu poţi să nu faci ceva, când e vorba de o viaţă de om. Am cutreierat toată noaptea prin Liverpool, în speranţa că am să văd pe cineva intrând într-o casă. Ciudat oraş, atât de mort părea noaptea…

Spre dimineaţă m-am aşezat pe marginea trotuarului şi am plâns de oboseală; acolo m-a găsit poliţaiul, mi-a spus „iurvei“ şi m-a condus la hotelul meu.

Nu ştiu cum am dirijat repetiţia din dimineaţa aceea, dar când am aruncat bagheta şi am dat fuga în stradă, vânzătorii de ziare îşi strigau marfa. Am cumpărat un ziar; în el sta scris cu litere groase un titlu: MURDER şi sub el se afla fotografia unei doamne cu părul alb. Cred că *murder* înseamnă în engleză crimă.

MOARTEA BARONULUI GANDARA

— Ascultaţi, răspunse domnul Menšík, cred că poliţiştii din Liverpool l-au prins pe criminal; e vorba de o crimă al cărei mobil a fost jaful şi astfel de crime se descoperă repede de obicei. Îi arestează pe toţi delincvenţii cunoscuţi, aflaţi în libertate, şi spune, băiete, ce alibi ai. Care n-are niciun alibi, acela e făptaşul. Poliţiei nu-i place să lucreze cu anonimi; domnii de acolo încearcă să-i clasifice, ca să spun aşa, în cunoscuţi şi notorii. Dacă au pus odată mâna pe unul, îl măsoară şi-i iau amprentele, şi pe urmă a devenit omul lor; se îndreaptă spre el cu încredere, ori de câte ori s-a petrecut ceva. Se duc la el ca la o bună cunoştinţă, cum te duci la frizerul tău sau la debitul tău din colţ. Mai rău e când se apucă de asemenea treburi un nespecialist sau un începător, să zicem dumneavoastră ori eu; atunci poliţia are mai mult de furcă până reuşeşte să-l prindă.

Eu am la direcţia poliţiei o rudă, consilierul Pitr, unchiul nevestei mele. Domnul Pitr ăsta are o vorbă: dacă-i furt, e opera unui specialist, dacă-i omor, atunci e cineva din familie. Are nişte idei fixe unchiu-meu Pitr ăsta. Aşa, de pildă, afirmă că rar ucide cineva un om străin, eo treabă mai complicată, printre cunoscuţi găseşti mai lesne un prilej, iar în familie ţi se serveşte pe tavă. Când i se încredinţează o crimă, încearcă să-şi răspundă cine ar fi putut s-o facă cu cele mai mici riscuri şi urmăreşte pista asta. Ştii, Menšík, îmi spune el, n-am niciun grăunte de fantezie sau de spirit. Oricine o să-ţi spună că sunt cel mai mare prostănac din direcţie. Ştii, eu sunt la fel de primitiv ca asasinul, iar ceea ce îmi trece prin minte e la fel de banal, de searbăd şi de lipsit de sens ca impulsurile, planul şi fapta lui, şi îţi spun că tocmai de asta îi vin de obicei de hac.

Nu ştiu dacă îşi mai aminteşte cineva din dumneavoastră de asasinarea baronului acela străin, Gandara era un aventurier misterios, cu părul negru ca pana corbului şi frumos ca Lucifer. Locuia într-una din vilele acela de lângă Grabovka. Ce se petrecea câteodată pe acolo nici nu se poate povesti.

Într-o noapte, către dimineaţă, au răsunat în vila aceea două focuri de revolver. S-a iscat oarecare panică şi în cele din urmă l-au găsit pe baron ucis în grădina vilei. Portofelul lipsea, încolo nu rămăsese nicio urmă mai evidentă. Ce mai vorbă, un caz misterios de prima mână. Cazul i-a fost încredinţat unchiului meu Pitr, care în momentul acela nu avea nimic altceva în lucru. Şeful lui însă i-a spus la început, ca printre altele; colega, cazul ăsta nu este în stilul dumitale obişnuit, dar vezi de arată că nu ai ajuns încă bun de pensie. Unchiul Pitr a mormăit că o să vadă el şi s-a deplasat la locul crimei. N-a găsit bineînţeles nimic, i-a muştruluit pe detectivi şi s-a întors în biroul lui, să-şi aprindă luleaua. Cine l-ar fi văzut învăluit în norii aceia groşi de fum şi-ar fi zis că domnul Pitr reflectează la cazul cu pricina.

Ar fi fost însă o greşeală, deoarece unchiul Pitr nu reflecta, fiind din principiu împotriva îndeletnicirii de a reflecta. Nici asasinul nu reflectează, zicea el, se lăsa dus de instinct; ori îl are, ori nu-l are.

Celorlalţi funcţionari din direcţie le era milă de unchiu-meu. Nu e ăsta un caz pentru Pitr, păcat de un asemenea material, aşa bun, să se strice pe el. Pitr este pentru babele omorâte de nepoţi sau de amanţii slujnicei. Un coleg, comisarul Mejzlík, s-a dus ca în treacăt la unchiul Pitr, s-a aşezat pe colţul biroului lui şi i-a spus: Ei, ce mai e nou în legătură cu cazul Gandara, domnule consilier?

— E de văzut dacă n-a avut vreun nepot, riscă unchiul Pitr.

— Domnule consilier, zise doctorul Mejzlík, eu intenţia de a-l ajuta, cazul ăsta e puţin altfel decât celelalte. Îţi spun eu, baronul Gandara a fost un mare spion internaţional. Cine ştie ce lucruri stranii se ascund aici, mie nu-mi iese din minte că i-a dispărut portofelul. Să fiu în locul dumitale aş căuta să mă informez.

Unchiul Pitr scutură cu putere din cap: colega, i-a răspuns el, fiecare avem metodele noastre. Mai întâi trebuie cercetat dacă nu există niscaiva rude care ar fi putut să-l moştenească.

— În al doilea rând, spuse doctorul Mejzlik, ştiu că baronul Gandara a fost un pasionat al jocurilor de noroc. Dumneata nu mergi în societate, domnule consilier, joci doar domino acasă la familia Menšík, aşa că nu ai cunoştinţe în domeniul ăsta. Dacă vrei, am să mă interesez cine a jucat cu el în ultimele zile – ar putea fi vorba de o aşa-numită datorie de onoare.

Unchiul Pitr se posomori. Asta nu-i de mine, zise el. N-am lucrat niciodată în asemenea cercuri înalte, şi n-am să încep s-o fac acum, la bătrâneţe. Lasă-mă-n pace cu datoria de onoare, n-am avut de când sunt un caz din ăsta. Dacă nu-i un asasinat în familie, atunci e o crimă cu mobil: jaful şi asta trebuie s-o fi făcut unul de-ai casei. Aşa se întâmplă de obicei. S-ar putea ca bucătăreasa să aibă un nepot.

— Sau şoferul lui Gandara, spuse Mejzlik, ca să-l necăjească pe unchiu-meu.

Unchiul Pitr clătină din cap. Pe vremea mea nu existau încă şoferi. Nu-mi amintesc ca vreun şofer să fi comis o crimă pentru jaf. Şoferii se îmbată şi fură benzină, dar să ucidă, un asemenea caz n-am mai avut. Eu, tinere, mă încred în experienţa mea. Când ai să fii bătrân ca mine…

Doctorul Mejzlik sta ca pe ghimpi. Domnule consilier, zise el repede, mai există o a treia posibilitate. Baronul Gandara a avut o legătură cu o femeie măritată, cea mai frumoasă femeie din Praga. Poate că e o crimă din gelozie.

— Se întâmplă, încuviinţă unchiul Pitr. Am avut cinci asemenea cazuri. Ce este soţul coniţei?

— Mare comerciant, răspunse domnul Mejzlik. Are o firmă

cunoscută.

Unchiul Pitr căzu pe gânduri: Nici asta nu duce nicăieri. N-am avut încă niciun caz în care un mare comerciant să împuşte un om. Înşelătorii, da, fac; dar asasinate din gelozie se petrec doar în cercurile aristocratice. Nu, nici asta, colega!

— Domnule consilier, continuă doctorul Mejzlik, ştii din ce trăia baronul Gandara? Din şantaj. Ştia lucruri îngrozitoare despre – în sfârşit, despre o mulţime de oameni bogaţi. Merită să te gândeşti cine ar fi avut interesul să-l – hm, să-l înlăture.

— Ei, vezi, un caz din ăsta am avut odată, zise unchiul Pitr, dar n-am putut să dovedim nimic, ne-am ales doar cu ruşinea. Ce-ţi trece prin minte, nici nu mă gândesc să mă ard încă o dată cu o chestie asemănătoare! Mie-mi ajunge un omor cu jaf. Nu-mi plac senzaţiile tari şi afacerile tenebroase. Când eram de vârstă dumitale mă gândeam şi eu că am să rezolv odată un caz criminalistic celebru. Chestie de vanitate. Dar cu trecerea anilor îţi trece şi pofta; pe urmă vezi că există doar cazuri banale.

— Baronul Gandara n-a fost un caz banal, obiectă comisarul Mejzlik. Eu l-am cunoscut: un escroc, negru ca un ţigan, cel mai frumos tâlhar pe care l-am văzut vreodată. Un om plin de mister. Un demon. Un trişor. Fals baron. Un astfel de om nu moare într-un chip obişnuit şi nici printr-o crimă banală. E ceva mai mult aici. E vorba de o afacere mult mai misterioasă,

— Atunci n-ar fi trebuit să-mi încredinţeze mie cazul ăsta, mormăi dezgustat unchiul Pitr. Eu n-am cap pentru lucruri din astea misterioase. Nu mă interesează. Îmi plac asasinatele obişnuite şi clare, cum sunt cele între traficanţi. Nu stau eu să mai învăţ acum metode noi. Dacă mi l-au încredinţat mie, atunci am să-l rezolv cum ştiu eu şi am să scot din el un banal caz de omor cu jaf. Dacă ţi l-ar fi încredinţat dumitale, ar fi ieşit o afacere criminalistică senzaţională, un roman de dragoste, ori un asasinat politic. Ai gusturi romantice, Mejzlík, din cazul ăsta dumneata ai fi făcut un caz legendar. Îmi pare rău că nu ţi l-au încredinţat dumitale.

— Ascultă-mă, întrebă dintr-o dată doctorul Mejzlík, ai avea o obiecţiune dacă m-aş… dacă m-aş… ocupa, cu totul în particular, de cazul ăsta? Am atâţia cunoscuţi care ştiu câte ceva despre Gandara. Bineînţeles, informaţiile pe care le-aş obţine ţi le-aş pune la dispoziţie, domnule consilier, adăugă repede Mejzlík. Cazul ar Ržroíne al dumitale: ei, ce zici?

Unchiul Pitr fornăi pe nas, iritat: Mulţumesc frumos, dar nu se poate. Dumneata, colega, ai cu totul alt stil decât mine, ai ajunge la cu totul alte rezultate decât mine. Nu le putem amesteca. Ce să fac eu cu toţi spionii dumitale, cu cartoforii, cu duduiţele şi alte asemenea onorabile persoane? Nu, prietene, nu-s de nasul meu. Dacă eu sunt cel

care trebuie să-l duc la capăt, atunci are să iasă din el doar un caz banal şi urât… Fiecare face ce ştie.

În clipa aceea se auzi un ciocănit în uşă şi în birou intră un detectiv.

— Domnule consilier, raportă el, am constatat că portarul vilei lui Gandara are un nepot, un băiat de douăzeci de ani, fără ocupaţie, care locuieşte în Vršovice Nr. 1451. Venea adeseori pe la portar. Servitoarea vilei are un iubit militar, care se află însă acum la manevre.

— Bine, făcu unchiul Pitr. Du-te la nepotul portarului, vezi ce-i cu el, fă-i o percheziţie şi adu-l încoace.

După două ore, unchiul Pitr ţinea în mână portofelul lui Gandara, găsit în patul tânărului. Noaptea puseră mâna pe el la un chef şi dimineaţa recunoscu că l-a împuşcat pe Gandara pentru a-i fura portofelul. Se aflau în el peste cincizeci de mii de coroane.

— Vezi, Menšík, mi-a spus după aceea unchiul Pitr, a fost la fel ca în cazul acela cu baba din strada Křemencová, pe care a ucis-o tot un nepot de portar. Când mă gândesc însă, băiete, ce-ar fi scos doctorul Mejzlik din cazul ăsta, dacă, mi-ar fi fost încredinţat lui! Eu însă nu am fantezia necesară, asta-i!

AVENTURILE UNUI ESCROC SENTIMENTAL

— Aveţi dreptate! zise detectivul Holub, tuşind cu modestie. Nouă, celor de la poliţie, nu ne plac cazurile extravagante şi senzaţionale, cum nu ne plac nici oamenii noi. Când ai de-a face cu un criminal cunoscut şi rutinat, e cu totul altceva. În primul rând, pentru că ştii dinainte cine a făcut isprava, a cui specialitate e. În al doilea rând, pentru că ştii de unde să-l iei, iar în al treilea, nu-ţi face greutăţi şi nu se încăpăţânează să tăgăduiască: ştie omul că tot nu-i foloseşte la nimic. Credeţi-mă, domnilor, e o adevărată plăcere să ai de-a face cu un om experimentat! Şi vă mai spun, domnilor, că şi la puşcărie răufăcătorii ăştia de meserie se bucură de o deosebită atenţie şi încredere. Novicii şi infractorii întâmplători sunt cei mai mari scandalagii şi cei mai îndărătnici. Mereu au ceva de obiectat! Un infractor vechi însă ştie că puşcăria reprezintă riscul meseriei, aşa că nu se mai osteneşte să îngreuieze viaţa nici lui, nici altora. Dar astea vi le spun numai aşa, fiindcă veni vorba. N-au nicio legătură cu ceea ce vreau să vă povestesc.

Într-un timp – să tot fie de atunci vreo cinci ani – ne-am pomenit bombardaţi cu zeci de reclinaţii, potrivit cărora prin oraşele de provincie ar opera un escroc sentimental necunoscut. După descrierile primite, era un om trecut, gras, cu chelie şi cu cinci dinţi de aur în gură. Activa sub mai multe nume: Millier, Procházka, Šimek, Šebek, Šinderka, Bílek, Hromádka, Pivoda, Bergr, Bejček, Stočes şi altele pe care le-am uitat. Partea proastă era că semnalmentele nu se potriveau cu ale nici unuia din escrocii noştri sentimentali. O fi unul nou, ne-am

făcut noi socoteala. Până când, într-o bună zi, domnul consilier m-a chemat la el şi mi-a zis:

— Ascultă, Holub, tot te ocupi dumneata de hoţii din trenuri. Ia vezi, tot călătorind de colo-colo, poate dai de un tip cu cinci dinţi de aur.

De-atunci, cum intram într-un compartiment, prima grijă era să mă uit în gura călătorilor, în două săptămâni, nu mai mult, am agăţat trei domni cu cinci dinţi de aur în gură şi i-am pus să se legitimeze, dar, din păcate, unul dintre ei era revizor şcolar, iar altul, credeţi-mă, chiar deputat. Nu mă mai întrebaţi ce mi-au auzit urechile de la ei şi cu ce săpuneală m-am ales la serviciul Eram aşa de enervat, încât m-am pus cu tot dinadinsul să-l caut pe dobitoc. Nu era cazul meu, dar trebuia să mă răzbun, nu-i aşa?

Carevasăzică, m-am dus în vizită – discret, bineînţeles – pe la toate orfanele şi văduvele înşelate, cărora şarlatanul cu dinţi de aur le storsese bani, făgăduindu-le că le ia în căsătorie. Nici nu v-ar veni să credeţi ce gură sunt în stare să facă orfanele şi văduvele înşelate! Mare lucru n-am priceput de la ele, decât că „dumnealui“ era un domn inteligent şi serios, că avea dinţi de aur şi că vorbea cu căldură despre viaţa de familie. Să-i fi luat vreuna amprentele digitale, ţi-ai găsit! Te-apucă ameţeala când îţi dai seama ce naive pot fi femeile! A unsprezecea victimă – era din Kamenice – mi-a povestit cu lacrimi în ochi că domnul acela fusese de trei ori pe la ea şi că de fiecare dată sosise cu trenul de dimineaţă, la zece şi jumătate. Ultima dată – asta era înainte de a pleca cu banii ei în buzunar – a aruncat o privire aşa, ca din întâmplare, la numărul casei şi a spus:

— Vezi, domnişoară Mařenka, parcă şi cerul vrea să ne luăm! Casa dumitale are numărul 618, iar eu, când vin la dumneata, plec cu trenul de 6 şi 18 minute. Nu e un semn bun?

Cum am auzit, mi-am zis: „Ăsta da, într-adevăr, e un semn foarte bun!“

Am scos pe dată mersul trenurilor şi am căutat să văd din ce gară pleacă la orele 6 şi 18 minute trenul care are legătură cu cel care soseşte la Kamenice Ia 10 şi 35. Tot comparând şi calculând datele, am ajuns la concluzia că nu putea fi vorba decât de trenul care pleacă din gara Bystřicenovoves. Vedeţi dar că un detectiv care lucrează cu hoţii de trenuri trebuie să ştie să se descurce în mersul trenurilor.

Ei, şi cum vă spuneam, de îndată ce a avut o zi liberă, m-am şi dus în gara Bysti ice-Novoves, unde am întrebat dacă nu cumva vreun domn gras şi cu dinţi de aur călătoreşte mai des decât s-ar cuveni.

— Cum să nu! zice şeful gării. E domnul comisvoiajor Lacina. Locuieşte acolo, în uliţa de jos. Chiar aseară a sosit dintr-o cursă.

Pornesc după domnul Lacina. La intrare dau de o femeiuşcă curăţică, nimic de zis, şi-o întreb:

— Domnul Lacina locuieşte aici?

— Da, e soţul meu, zice, dar acum doarme, că abia a luat masa.

— Nu-i nimic, zic şi intru.

Pe divan stătea întins unul numai în cămaşă. Cum mă zăreşte, zice:

— Ia te uită! Domnul Holub! Ia adu repede un scaun, draga mea!

Supărarea mi-a trecut într-o clipită. Era el, Plichta, vechiul falsificator de bilete de loterie. De cel puţin zece ori înfundase puşcăria.

— Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, Vincek! zic. Nu mai faci bilete de loterie?

— M-am lăsat! mărturisi Plichta, ridicându-se în capul caselor. Treaba asta cere alergătură multă şi nu mai sunt tânăr. La cincizeci şi doi de ani am şi eu dreptul să mă mai odihnesc. Să umbli din casă în casă, nu mai e pentru unul ca mine.

— Ei, şi de asta te-ai apucat să duci de nas femeile, pungaşule?

Plichta oftă.

— Domnule Holub, zice, trebuie să am şi eu o ocupaţie. Ştiţi, în timpul ultimei mele şederi la puşcărie mi s-au stricat dinţii. Cred că lintea e de vină… Trebuia deci să-i repar, nu-i aşa? Nici nu vă închipuiţi, domnule Holub, de ce credit începi să te bucuri când ai dinţi de aur! Inspiri mai multă încredere, digestia se face mai bine şi începi să te îngraşi. Orice-aţi zice, un om ca mine trebuie să se folosească de tot ce-i stă la îndemână.

— Unde-s banii? zic eu. Am notat tot! Ai făcut unsprezece escrocherii, adică, în total, două sute şaisprezece mii de coroane. Unde sunt?

— Stai să vezi, domnule Holub! spuse Plichta cam încurcat. Toate câte sunt aici în casă sunt ale neveste-mii. Afacerile sunt afaceri. N-o amestec pe nevastă-mea în combinaţiile mele. Toată averea mea sunt şase sute cincizeci de coroane pe care le am la mine, un ceas de aur şi dinţii. Scumpa mea, eu o să-l însoţesc pe domnul Holub la Praga. Domnule Holub, mai am de plătit o rată la dentist: face trei sute de coroane pe care le las aci…

— Mai ai de dat şi o sută cincizeci croitorului, îi aminti „scumpa“.

— Aşa e! zise Plichta. Domnule Holub, corectitudinea e slăbiciunea mea. Ce vrei, îmi place să fiu punctual. Când n-ai datorii, poţi privi liniştit în ochii oricui. O cere meseria, domnule Holub. Scumpo, scutură-mi puţin paltonul, să nu te fac de ruşine la Praga! Sunt gata, domnule Holub.

De data asta Plichta a încasat cinci luni. În faţa Curţii cu juri femeile au declarat, toate, că i-au dat banii de bunăvoie şi că-l iartă. Numai una, o babă, nu i-a făcut niciun rabat. Era o văduvă bogată, de la care nu storsese decât cinci mii de coroane.

Peste vreo şase luni, aflu iar de nişte escrocherii sentimentale.

„Plichta I“ mi-am zis, fără să-mi bat capul cu chestia asta. În timpul acela aveam de lucru în gara Pardubice, unde opera unul care fura bagaje de pe peron. Şi cum familia îmi era în vilegiatură, într-un sat cale de vreun ceas de Pardubice, am pus în geamantan crenvurşti şi alte mezeluri, să le duc neveste-mii, că la ţară se găsesc cam greu. Mă sui în tren şi, ca de obicei când călătoresc, trec şi de data asta din vagon în vagon. Ce să vezi I într-un compartiment Plichta vorbea de zor unei cucoane, cam ofilite, e drept, despre stricăciunea lumii de azi.

— Vincek! zic. Iar cu făgăduieli de căsătorie?

Plichta roşi, ceru scuze cucoanei, explicându-i că are de discutat nişte afaceri cu domnul, adică cu mine, şi ajungând pe culoar îmi spuse, dojenindu-mă:

— Domnule Holub, nu e frumos să-mi vorbiţi aşa faţă de lumea străină! Era de ajuns să-mi faceţi un semn cu ochiul şi veneam imediat. Pentru ce mă căutaţi?

— Sunt iar două cazuri, mă, Plichta, zic, dar cum azi am altă treabă, o să te predau jandarmi lor din Pardubice.

— Domnule Holub, n-o să-mi faceţi mie una ca asta! Sunt obişnuit cu dumneavoastră, şi dumneavoastră mă cunoaşteţi bine. O să vă însoţesc, dacă nu de altceva, aşa, de drag, că doar suntem cunoştinţe vechi.

— Nu se poate, Plichta, că mă duc să-mi vizitez familia şi până acolo e vreo oră de mers. Ce mă fac cu tine în timpul ăsta?

— Vă însoţesc, domnule Holub, propuse Plichta. Cel puţin, n-o să vă plictisiţi pe drum.

Ei bine, credeţi-mă! Plichta a mers cu mine. Cum am ieşit din oraş, zise:

— Domnule Holub, daţi-mi voie să vă duc geamantanul! Vreau să vă spun ceva, dar să nu mi-o luaţi în nume de rău: sunt om bătrân şi face impresie proastă când mă tutuiţi de faţă cu alţii.

Aşa că l-am prezentat neveste-mii şi cumnatei mele ca pe un vechi prieten. Acum, nu ştiu dacă ştiţi, dar cumnata mea are douăzeci şi cinci de ani şi e destul de drăguţă, dar Plichta ăsta i-a vorbit atât de frumos şi de serios – a dat şi bomboane copiilor – că, după ceam luat cafeaua, când a invitat-o la o plimbare cu copiii, fata a primit. Ba, mai mult, şmecherul mi-a mai făcut şi un semn, ca între noi bărbaţii, dându-mi de înţeles că vrea să mă lase singur cu „bătrâna“ mea. Ca să vedeţi ce om simţit şi bine crescut. Peste un ceas, când s-au întors, copiii îl ţineau de mână, iar cumnată-mea era ca un bujor. La despărţire i-a strâns mâna cu duioşie.

Pe drum îl iau la rost:

— Ia ascultă, Plichta, ce ţi-a venit să-i suceşti capul cumnată-mi?

— Din obişnuinţă, şopti Plichta melancolic, dar, credeţi-mă, domnule Holub, nu e vina mea, e vina dinţilor! Mereu am neplăceri

din pricina lor. Niciodată nu le vorbesc femeilor de dragoste.

La vârsta mea nu mai merge. Dar ele, vedeţi, tocmai la asta ţin mai mult. Uneori ajung la concluzia că nu se îndrăgostesc de mine decât din interes, pentru că fac impresia unui om cu stare.

Ajunşi în gara din Pardubice îi zic:

— Acum trebuie să te dau în paza jandarmilor, n-am ce-ţi face. Am de cercetat un furt.

— Domnule Holub, se rugă Plichta, lăsaţi-mă, aici, în restaurant! O să iau un ceai şi o să citesc ziarele. Uite aici toţi banii mei: paisprezece mii şi ceva! Fără bani cum să fug? Nici consumaţia n-aş avea cu ce s-o plătesc.

Ce era să fac? L-am lăsat în restaurantul gării şi mi-am văzut de-ale mele. Peste un ceas mă întorc şi mă uit pe fereastră: era la locul lui. Îşi pusese pe nas nişte ochelari cu ramă de aur şi citea ziarul. Peste o altă jumătate de oră, când am terminat ce am avut de făcut şi m-am dus să-l iau, ce să vezi? Şedea la altă masă, cu o blondă durdulie, frapantă, şi-l certa cu multă demnitate pe chelner pentru că pusese caimac în cafeaua doamnei. Văzându-mă, îşi ceru scuze de la blondă şi veni spre mine.

— Domnule Holub, zice, ce-ar fi să amânăm arestarea cu o săptămână? Tocmai mi s-a ivit prilejul să dau o lovitură straşnică.

— E bogată tare? îl întreb.

Plichta făcu un gest cu mâna.

— Domnule Holub, îmi şopteşte el, are o fabrică şi ar avea mare nevoie de un om iscusit, să-i dea ajutor, că se pregăteşte să cumpere nişte maşini noi.

— Atunci vino, dragul meu, să-ţi fac cunoştinţă cu ea! Ia te uită, Lojzička! Vasăzică, iar umbli după domni în vârstă?

Blondina roşi până peste urechi.

— Domnule Holub, iertaţi-mă, dar nu ştiam că domnul e prieten cu dumneavoastră…

— Şterge-o cât mai repede, fetiţo, să nu stea de vorbă cu tine domnul consilier Dundr! Ştii doar că la el chestiile astea se numesc escrocherii.

Plichta era distrus.

— În viaţa mea n-aş fi crezut că domnişoara e şi ea escroacă!

— Da, şi unde mai pui că, pe lângă asta, e şi femeie de moravuri uşoare. Închipuie-ţi, ia bani de la bătrâni, făgăduindu-le să se căsătorească cu ei.

Plichta se făcu alb ca varul. Scuipă.

— Ptiu, să mai ai încredere în femei! Zău, domnule Holub, asta le întrece pe toate!

— Aşteaptă să-ţi iau un bilet până la Praga, îi spun. De care vrei; de-a doua sau de-a treia?

— Domnule Holub, păcat de bani! Ca deţinut am dreptul să călătoresc gratuit, nu-i aşa? O să mă duceţi pe socoteala statului. Pentru că un om ca mine trebuie să-şi chivernisească bine fiecare bănuţ.

Tot timpul călătoriei, Plichta a ocărât-o pe blondină. Nu mi-a mai fost dat să văd pe cineva atât de dezamăgit din pricina femeilor. Când am coborât la Praga, PHchta a zis:

— Domnule Holub, ştiu că de data asta iau şapte luni. Mie însă nu-mi prieşte mâncarea din puşcărie şi aş vrea să mai mănânc o dată ca lumea. Cele paisprezece mii de coroane pe care vi le-am dat a fost tot ce am putut să realizez la ultima operaţie. Ar fi cazul să profit de ele măcar pentru o singură cină. Şi-apoi, aş vrea să mă revanşez pentru cafeaua cu care m-aţi servit.

Ne-am dus Ia un restaurant mai bunicel, şi Plichta a comandat friptură la grătar şi a băut cinci halbe cu bere. Am plătit din banii lui, dar a avut grijă să verifice de trei ori nota, să nu ne tragă chelnerul pe sfoară.

— Gata, acum hai la prefectură! îi zic.

— O clipă, domnule Holub! face Plichta. La ultimul caz am avut cheltuieli mari. Am făcut patru călătorii dus şi întors: fiecare drum patruzeci şi opt de coroane, total trei sute optzeci şi patru de coroane. Îşi pusese ochelarii şi se apucase să socotească pe un petic de hârtie. Apoi masa… Să zicem, treizeci de coroane pe zi… Că trebuie să mă hrănesc bine, domnule. O cere meseria. Vasăzică, o sută douăzeci de coroane. Pe urmă i-am dat duduii un buchet de flori de treizeci şi cinci de coroane! O mică atenţie, ştiţi. Verigheta a costat două sute patruzeci, că nu era decât dublé, domnule Holub. Dacă aş fi necinstit, aş zice că a fost de aur masiv şi aş pune-o la socoteală cu şase sute, nu-i aşa? Pe urmă i-am cumpărat un tort de treizeci de coroane. Apoi cele cinci scrisori, câte o coroană, şi anunţul din ziar cu ajutorul căruia am cunoscut-o, optsprezece coroane. În total opt sute treizeci şi două de coroane. Domnule Holub, vă rog, banii ăştia trebuie să mi-i restituiţi. Deocamdată îi las la dumneavoastră. Mie îmi plac socotelile limpezi! Măcar regia să mi-o acopăr! Ei, şi acum să mergem!

Când am ajuns pe culoarul prefecturii poliţiei, Plichta se mai opri o dată:

— Domnule Holub, i-am dăruit şi un flacon de parfum. Trebuie să-mi mai daţi încă douăzeci de coroane.

Şi, după ce-şi suflă cu grijă nasul, mă urmă liniştit, ca un om cu sufletul împăcat.

BALADA LUI JURAJ ČUP

— Într-adevăr, asta se poate întâmplă, spuse căpitanul de jandarmi Havelka, unii răufăcători sunt câteodată cuprinşi de o excepţională cinste şi idee de conştiinţă. Aş putea să vă povestesc despre asta tot

felul de cazuri, dar cel mai ciudat este cazul lui Juraj Cup. Mi s-a întâmplat pe vremea când eram jandarm în Rusia subcarpatică, la Jasin.

Într-o noapte de ianuarie ne aflam la un chef în cârciuma unui ovrei: şeful districtului, un inspector de la căile ferate şi alte notabilităţi; şi bineînţeles ţiganii. Nu ştiu ce origine or fi având ţiganii ăştia, dar cred că-s urmaşi de-ai lui Hăm. Când îţi cântă la ureche, din ce în ce mai aproape şi mai încet, şnapanii naibii, când îţi vrăjesc astfel auzul… simţi… simţi că-ţi dai sufletul. Vă spun eu, muzica asta alor e un groaznic şi tainic desfrâu. Şi când se lipeau aşa de mine, plângeam şi horcăiam ca un cerb, treceam cu baioneta prin tăblia mesei, spărgeam paharele, cântam şi mă loveam cu capul de perete, voiam să ucid sau să iubesc pe cineva – de asemenea fapte e în stare un om vrăjit de ţigani. Când eram în toiul petrecerii, vine la mine cârciumarul şi-mi spune că afară, în faţa cârciumii, mă aşteaptă un om.

— N-are decât să aştepte, ori să vină mâine, am strigat, eu îmi jelesc aici tinereţea şi îmi îngrop visele; iubesc o femeie, o doamnă frumoasă şi nobilă. Cântă-mi, ţigane, alungă-mi din suflet durerea – pe scurt asemenea vorbe am rostit. Ştiţi, durerea asta şi băutura ţeapănă tinde ritualul muzicii. După vreo oră vine iar hangiu] şi-mi spune că omul acela mă aşteaptă şi acum afară, în ger. Numai că eu nu-mi plânsesem destul tinereţea şi nu-mi înecasem în tokai toată durerea. Am dat din mină a lehamite, în semn că nu mai îmi pasă de nimic şi – zi-i, ţigane! Ce-a fost mai departe nu mai ştiu bine, dar dimineaţă, când am ieşit din cârciumă, era un ger, de trosnea zăpada sub picioare şi suna ca un clinchet de pahare. În faţa cârciumii aştepta în picioare omul acela, în încălţări albe, nădragi albi şi cojoc alb de oaie. Când m-a văzut, s-a înclinat până la pământ în faţa mea şi a rostit ceva cu voce răguşită.

— Ce vrei, bade? i-am zis. Dacă vrei să mă ţii aici, îţi dau una peste gură.

— Înălţimea-ta, m-a trimis starostele din Volova Lehota. A fost omorâtă Maryna Matějova.

M-am dezmeticit puţin; Volova Lehota era un cătun sau mai curând o pustietate de treisprezece colibe, cam la treizeci de kilometri depărtare în munţi. Iarna era un chin să ajungi acolo. Pentru Dumnezeu, şi cine a ucis-o? am strigat.

— Eu, înălţimea-ta, a răspuns cu umilinţă omul. Mă numesc Juraj Cup, feciorul lui Dimitr Cup.

— Ai venit să te predai? m-am răstit la el.

— Starostele a spus aşa, răspunse resemnat Juraj Cup. Juraj, mi-a poruncit el, du-te şi spune jandarmului că ai omorât-o pemaryna Matějova.

— De ce ai omorât-o? am ţipat eu.

— Aşa mi-a poruncit Dumnezeu, a răspuns Juraj calm, de parcă se înţelegea de la sine că aşa a trebuit. Domnul mi-a poruncit: omoar-o pe Maryna Matějova, sora ta bună, în care a intrat duhul cel rău.

— Lua-te-ar dracu, i-am zis, şi cum ai ajuns de la Volova Lehota până aici?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, răspunse plin de evlavie Juraj Cup. Domnul m-a păzit ca să nu pier în zăpadă. Fie numele lui binecuvântat.

Dac-aţi şti ce înseamnă o furtună de zăpadă în Carpaţi! Dac-aţi şti ce înseamnă o zăpadă de doi metri! Dacă l-aţi fi văzut pe Juraj Cup, un omuleţ atâtica, mărunţel şi slab, care fusese în stare să aştepte şase ore în faţa cârciumii, pe gerul ăla năprasnic, pentru a se preda, fiindcă a ucis-o pe nevrednica roabă a Domnului Maryna Matějova – nu ştiu ce-aţi fi făcut; eu însă m-am închinat şi s-a închinat şi Juraj Cup. După aceea l-am arestat, m-am frecat cu zăpadă pe faţă, mi-am pus schiurile şi cu încă un jandarm, pe nume Kroupa, am pornit-o în sus, spre Volova Lehota. Şi un general de jandarmi să mă fi oprit şi să-mi fi spus: Havelko, prostule, nu te duce nicăieri, îţi poţi pierde viaţa pe zăpada asta, că eu tot i-aş fi răspuns: Raportez, domnule general, că mi-a ordonat Domnul. Şi aş fi plecat. Kroupa la fel, pentru că era din Žižkov şi eu n-am văzut încă un zizkovean care pentru un moft să nu vrea să fie de faţă, când e vorba de un act de bravură sau de o prostie. Aşa că am plecat.

N-am să vă descriu drumul; vă spun doar că la sfârşit Kroupa plângea de frică şi de oboseală, ca un copil mic, şi că de douăzeci de ori ne-am spus că s-a zis cu noi şi că acolo ne lăsăm oasele; că am parcurs acei treizeci de kilometri în unsprezece ore, de noaptea până noaptea, asta doar ca să vă faceţi o idee. Domnilor, jandarmul are o rezistenţă de cal, dar când cade în zăpadă şi plânge şi spune că nu merge mai departe, atunci să ştiţi că trebuie să fi ajuns într-o stare de nedescris. Eu mergeam ca în vis şi-mi spuneam doar atât: drumul ăsta l-a făcut Juraj Čup, un omuleţ cât pumnul, ba a mai aşteptat şi şase ore în ger, doar pentru că aşa i-a poruncit starostele; Juraj Čup, cu încălţările ude, Juraj Čup pe viscol, Juraj Cup cu ajutorul lui Dumnezeu. Dacă aţi vedea o piatră căzând în sus în loc să cadă în jos, aţi spune că e un miracol. Nimeni însă nu-i spune miracol acestui drum al lui Juraj Čup, străbătut pentru a se preda; şi totuşi era un fenomen mai important şi o forţă mai puternică decât cea care a făcut piatra să cadă în sus. Lăsaţi-mă să vorbesc; vă spun eu, dacă vreţi să vedeţi minuni, căutaţi-le la oameni, şi nu la pietre.

Când am ajuns la Volova Lehota, ne mişcăm ca nişte umbre, mai mult morţi decât vii. Am bătut în uşa starostelui, nimic, dormeau toţi, pe urmă a ieşit afară un fel de uriaş bărbos, cu puşca în mână, starostele, şi când ne-a văzut a îngenuncheat şi ne-a desprins schiurile,

fără să rostească o vorbă. Când îmi aduc aminte, parcă văd şi acum în faţa ochilor nişte imagini ciudate, de o simplitate solemnă: îmi amintesc că starostele ne-a poftit într-una din colibe; în odaie ardeau două luminări, în faţa unei icoane stătea îngenuncheată o femeie în negru, iar pe pat, într-o cămaşă albă, zăcea cadavrul Marynei Matějova, cu gâtul tăiat până la vertebre; era o rană groaznică la vedere, dar în acelaşi timp ciudat de curată, ca despicarea unui porc în două de către un măcelar. Faţa era neînchipuit de albă, cum e aceea a oamenilor care şi-au pierdut până la ultima picătură de sânge.

Tot fără să scoată o vorbă, ne-a petrecut acasă la el. În izba lui aşteptau unsprezece oameni îmbrăcaţi în cojoace – nu ştiu dacă dumneavoastră cunoaşteţi mirosul acestor cojoace de oaie: pătrunzător şi sugerând scene din vechiul testament. Starostele ne-a poftit să şedem, a tuşit să-şi dreagă glasul, a făcut o plecăciune şi a spus: în numele Domnului vă aducem la cunoştinţă moartea roabei lui Dumnezeu Maryna Matějova. Dumnezeu s-o ierte!

— Amin, răspunseră cei unsprezece gospodari şi se închinară,

Şi starostele începu: alaltăieri, noaptea, a auzit cum râcâie cineva încetişor la uşă. A crezut că-i o vulpe, şi-a luat puşca şi s-a dus să deschidă.

Pe prag zăcea o femeie. A ridicat-o şi capul i-a căzut pe spate. Era Maryna Matějova, cu gâtul retezat. Din cauza asta, nu putea vorbi.

Starostele a dus-o pe Maryna în izbă şi a culcat-o pe pat. Pe urmă a poruncit unui cioban să sune din cimpoi şi să adune la el pe toţi gospodarii din Volova Lehota. După ce s-au adunat toţi, s-a întors spre Maryna şi a zis: Maryna Matějova, înainte de a-ţi da sufletul, spune cine te-a ucis. Maryna Matějova, te-am ucis eu?

Maryna nu putea să-şi mişte capul, aşa că a închis doar din ochi.

— Maryna, a fost cumva vecinul tău, aici de faţă, Vlaho, fiul lui Vasile?

Maryna a închis ochii.

— Maryna Matějova, a fost gospodarul, aici de faţă, Kohut, zis Vaňka? A fost ăsta de aici, Martin Dudáš, vecinul tău? Maryna, a fost ăstălalt, Baran, zis Šandor? Maryna, a fost ăl de şade aici, Andrej Vorobec? Maryna Matějova, a fost Klimkoo Bezuchý, cel ce stă în faţa ta? Maryna, a fost omul ăsta, Štěpán Bobot? Maryna, cel ce te-a ucis a fost Tatka munteanul, fiul lui Myhal Tatka? Maryna…

În clipa aceea s-a deschis uşa şi a intrat Juraj Cup, fratele Marynei Matějova. Maryna s-a cutremurat şi în ochi i-a apărut o expresie de groază.

— Maryna, a continuat starostele, cine te-a omorât? A fost cel de aici, Fodor, pe nume Terentik?

Maryna însă nu mai răspunse.

— Rugaţi-vă, a zis Juraj Čup şi toţi oamenii au căzut în genunchi.

La urmă, starostele s-a ridicat şi a zis: Chemaţi femeile!!

— Încă nu, a spus bătrânul Dudáš. Răposată întru Domnul, Maryna Matějova, în numele Domnului, fă-ne un semn: te-a ucis Duro păstorul?

Tăcere.

— Maryna Matějova, suflet ridicat la cer, te-a ucis Tóth Ivan, feciorul lui Ivan?

Nu sufla nimeni.

— Maryna Matějova, în numele Domnului, te-a ucis vasăzică fratele tău bun, Juraj Čup?

— Am omorât-o, a zis Juraj Čup. Domnul mi-a poruncit: omoar-o pe Maryna, e stăpânită de un duh rău.

— Închideţi-i ochii, ordonă starostele. Juraj, acum ai să te duci la Jasin şi ai să te predai jandarmilor. Am ucis, vei spune, pe Maryna Matějova. Până atunci nu te vei hodini şi nu vei pune nimica în gură. Pleacă, Jurajl După care deschise uşa şi băgă înăuntru femeile care urmau s-o bocească pe moartă.

Ascultaţi, nu ştiu dacă o fi fost din cauza cojoacelor alea de oaie, ori din cauza oboselii, sau pentru că cele văzute şi auzite fuseseră pătrunse de o ciudată frumuseţe sau solemnitate, dar a trebuit să ies afară în ger, fiindcă mi se învârtea capul. Pe sufletul meu, simţeam cum se urca ceva în mine, de parcă îmi venea să mă scol şi să zic: Oameni buni! Noi o să-l judecăm pe Juraj Čup după legile omeneşti; în voi sălăşluieşte însă legea divină. Şi m-aş fi plecat în faţa lor până la pământ; dar asta nu se cuvenea s-o facă un jandarm, aşa că am ieşit afară şi m-am tot blagoslovit până mi-am regăsit sufletul de jandarm.

Meseria de jandarm e o muncă lipsită de gingăşie. Dimineaţa am scotocit în coliba lui Juraj Čup şi am găsit dolarii pe care răposata Maryna îi primise de la bărbatul ei din America. Bineînţeles, a trebuit să raportez şi oamenii legii au făcut din asta crimă cu jaf. Juraj Čup a fost spânzurat. Nimeni însă n-are să mă convingă că drumul acela l-a străbătut cu forţele lui omeneşti. Ştiu foarte bine ce înseamnă forţa omului, dar cred că ştiu, măcar puţin, ce înseamnă şi judecata divină.

POVESTEA UNUI PICIOR PIERDUT

— Nici nu-ţi vine să crezi cât poate omul să ducă, zise la asta domnul Tymich. Era în timpul războiului, serveam în regimentul 35, şi aveam acolo un soldat, cum îl chema oare, parcă Dynda sau Olahal, ori poate Peterka, nu mai ţin minte, ştiu doar că noi îi spuneam Pepek. Era un om tare cumsecade, dar cam prostuţ, de-ţi venea să-i plângi de milă. La instrucţie, trăgea cât putea, suferind în tăcere ca un câine; pe front, eram pe atunci dincolo de Cracovia, s-a nimerit să ajungem într-un loc prost al naibii, unde tocmai bătea artileria rusă. Pepek nu zicea nimic, doar privea în jurul lui. Când a dat însă peste un cal cu burta sfârtecată, care încă mai sforăia şi încerca să se ridice în picioare, s-a

albit la faţă, a dat cu cascheta de pământ, a rostit o jignire la adresa împăratului, a pus jos puşca şi raniţa şi a luat-o îndărăt spre casă.

Cum de-a ajuns acasă drum de cinci sute şi ceva de kilometri, pe cinstea mea că nu pot să-mi închipui, într-o noapte însă a bătut la uşa casei lui şi i-a spus neveste-sii: mamă, eu sunt şi înapoi nu mă mai duc: dar dacă mă găsesc aici, s-a zis cu mine, mă dau dezertor. După ce-au plâns un timp împreună, nevasta i-a zis: Pepek, nu te las pe mâna lor, te ascund în gunoi, acolo n-are să te caute nimeni.

A săpat o groapă în gunoişte şi a pus deasupra nişte scânduri. În groapa aia a stat pitit Pepek cinci luni. Domnii mei, niciun mucenic n-ar fi fost în stare, întru sfânta credinţă, să suporte una ca asta. Pe urmă l-a denunţat o vecină din cauza unei găini şi au venit jandarmii şi l-au scos pe Pepek din gunoi. Au trebuit să-şi cumpere o sfoară lungă de zece metri ca să nu-i simtă mirosul, când l-au dus, legat cu ea, la oraş.

După ce s-a întremat puţin, l-au dus înaintea tribunalului militar. Pe vremea aia era procuror un oarecare Dillinger, despre care unii spuneau că e un câine, iar alţii că e un om de treabă! Dar ce ştia omul ăla să înjure, e de neimaginat! Ce mai, pe vremea ocupaţiei austriace se ştiau o mulţime de înjurături! Se vedea aici o veche tradiţie. Azi nu se mai pricepe nimeni să-i tragă o sudalmă ca lumea; ştiu doar să insulte oamenii. Aşadar, procurorul Dillinger l-a lăsat pe Pepek în curte şi l-a judecat de la fereastră. Nu i-a dat voie să se apropie de el. Situaţia lui Pepek era, vezi bine, proastă de tot: dezertare pe timp de război; pentru asta se dă pedeapsa cu moartea prin împuşcare şi nu te mai scapă nici Dumnezeu. Iar Dillinger ăla nu umblase în viaţa lui cu mănuşi – era totuşi rău ca un câine. Înainte de a-şi încheia rechizitoriul, Dillinger strigă de la fereastră:

— Ascultă, Pepek, în vremea cât ai stat îngropat în gunoi nu te-ai dus niciodată să te culci cu nevastă-ta?

Pepek se mişcă. Încurcat de pe un picior pe altul şi, roşu ca focul la faţă, spuse: cu respect raportez, domnule procuror, că m-am mai dus, altfel nu se putea.

Atunci procurorul a închis fereastra şi a spus: Isuse Cristoase! Pe urmă a dat roată camerei, clătinând de câteva ori din cap, şi, după ce s-a liniştit, a zis: Să mă scoată la pensie, dar eu nu-l trimit la moarte pe omul ăsta. De dragul neveste-sii nu pot s-o fac. Asta zic şi eu dragoste conjugală!

Şi l-a scos la trei ani de temniţă.

În temniţă, munca lui de deţinut era să se ocupe de grădina comandantului, un oarecare colonel Babka. Babka ăsta spunea mai târziu că, de când e, n-a avut legume atât de frumoase şi de mari ca cele îngrijite de Pepek. Dracu ştie din ce i-or fi crescând aşa, zicea comandantul.

— În timpul războiului, zise domnul Král, s-au petrecut tot felul de cazuri. Dacă s-ar aduna laolaltă toate pe câte le-au făcut oamenii numai ca să nu lupte pentru Austria, ar ieşi mai multe volume decât *Acta sanctorum* editate de preoţii bollandişti. Eu am un nepot de frate, îl cheamă Lojzik şi ţine o brutărie în Radlice. Când l-au luat în război mi-a spus: unchiule, nu mă duc ăştia pe mine pe front, să ştii, mai bine îmi tai un picior decât să le ajut porcilor ăştia de nemţi.

Lojzik era un băiat isteţ. Cât a ţinut perioada de instrucţie a tinerilor recruţi s-a dat peste cap să-şi arate râvna, astfel încât superiorii lui vedeau dintr-însul pe eroul sau chiar pe caporalul de mâine. Când a mirosit însă că peste câteva zile e plecarea pe front, şi-a provocat temperatură, s-a apucat cu mâna de partea dreaptă a abdomenului şi a început să geamă de durere. L-au dus aşadar la spital şi i-au scos apendicele. Pe urmă Lojzik a făcut ce-a făcut ca rana să nu i se închidă aşa de repede. Dar, după şase săptămâni, tot a început să se vindece, şi războiul tot nu se terminase. L-am vizitat în vremea aceea la spital. Unchiule, mi-a spus Lojzik, acum nu mă mai poate salva nici domnul feldvebl. Aştept din clipă în clipă să mă mături de aici.

Pe atunci era medic şef militar la noi renumitul Oberhuber. Mai târziu s-a descoperit că omul era în realitate dement clinic, dar, precum ştiţi şi dumneavoastră, războiul e război şi dacă-i pui unui mistreţ galoane de aur devine comandant. Se-nţelege că toată lumea tremura în faţa acelui Oberhuber. N-avea altă treabă decât să alerge prin spitale şi să zbiere la toţi: Marş pe front! indiferent dacă aveau un TBC evolutiv ori vezica perforată de un glonte. Nimeni nu i se putea opune. Nici nu se uita ce e scris în fişa medicală a bolnavului, agăţată deasupra patului, se uita doar din depărtare la el şi urla: *Frontdiensttauglich! Sofort einrücken!* Şi nu-ţi mai ajutau nici toţi sfinţii la un loc.

Aşadar, Oberhuber ăsta a venit să inspecteze spitalul în care Lojzik îşi aştepta destinul. Îndată ce se auziră zgomote şi glasuri jos, încă de la poartă, toţi bolnavii, în afară de cei răposaţi întru Domnul, trebuiră să se alinieze lângă paturi în poziţie de drepţi, pentru a-l primi cum se cuvine pe înaltul oaspete.

Aşteptarea dură cam mult şi Lojzik, din comoditate, îşi îndoi un picior şi se sprijini cu genunchiul de marginea patului, stând într-un singur picior. În acel moment năvăli în salon Oberhuber care, vânăt de furie, începu să ţipe încă de la uşă: Marş pe front! Ăsta să fie înrolat! *Tauglich*[8]*!* Pe urmă îl văzu pe Lojzik, surprins într-un picior, şi se congestionă şi mai tare. *Einbeinig,* zbieră el. *Sofor* trimis acasă! *Himmel*[9]*,* de ce mai ţineţi un olog? Ce-i aici, grajd pentru invalizi? Afară cu el! Ticăloşilor, pentru asta am să vă trimit pe toţi pe front! Personalul medical, albastru la faţă de groază, bâigui că se va executa imediat; Oberhuber se şi afla însă lângă patul următor, strigând că

soldatul, abia operat în ajun, trebuie trimis *sofort* pe front.

Nu trecuse un ceas şi Lojzik era eliberat din spital, pe baza iscăliturii autografe a lui Oberhuber, şi trimis acasă ca invalid de un picior.

Lojzik era un băiat cu scaun la cap. A făcut îndată cerere să fie clasat invalid, şters din controale şi să i se dea cuvenita pensie de invaliditate, deoarece el, ca brutar, are nevoie de ambele picioare, chiar strâmbe, după o vorbă a brutarilor, şi că, prin urmare, cu un singur picior autentificat oficial nu poate să-şi exercite meseria. După obişnuitele amânări birocratice, primi decizia prin care i se recunoştea o invaliditate de 45%, drept care i se cuveneau atâtea şi atâtea coroane lunar pensie. Buun, dar de fapt istoria aia cu piciorul pierdut abia de aici încolo începe.

Aşadar, Lojzik a început să primească pensie de invalidâi da ajutor lui taică-său în brutărie şi până la urmă s-a şi însurat. Numai că a început să observe că de la o vreme şchioapătă un pic cu piciorul pe care i-l negase Oberhuber. Lucru care nu-l supăra, fiindcă, se gândea el, aşa arată măcar de parcă ar purta proteză. A venit pe urmă sfârşitul războiului şi s-a instaurat republica. Lojzik încasa mai departe pensia de invalid, datorită spiritului de ordine şi conştiinciozităţii oficialităţilor.

O dată a venit la mine şi am văzut că îl frământă ceva. Unchiule, mi-a spus după o clipă, am impresia că piciorul mi se scurtează, ori mi se usucă. Şi-a suflecat pantalonul şi mi-a arătat piciorul: era subţire ca un băţ. Mi-e frică, unchiule, să nu rămân până la urmă fără picior, a zis Lojzik.

— Du-te la doctor, prostănacule, l-am sfătuit eu.

— Unchiule, eu cred că asta nu-i boală. S-ar putea să mi se tragă de acolo, că de fapt piciorul ăsta n-ar trebui să-l am. E doar scris negru pe alb că am piciorul drept retezat până deasupra genunchiului. Nu crezi că de aia se usucă?

/După un timp a venit iar la mine, sprijinit în baston de data asta. Unchiule, mi-a spus înfricoşat, sunt invalid. Piciorul ăsta nici nu-l mai pot pune în pământ. Doctorul spune că este o atrofiere a muşchilor şi că pricina ar fi nervii. Mă trimite la băi, dar am impresia că nici el singur nu crede în asta. Unchiule, pune mâna; vezi ce rece e? Parcă ar fi mort. Doctorul zice că-i o circulaţie proastă – nu crezi că o să-mi putrezească?

— Uite ce-i, Lojzik, i-am spus eu. Îţi dau un sfat: anunţă oficial piciorul şi cere să te şteargă de pe lista invalizilor. Eu cred că pe urmă ai să te faci bine.

— Bine, unchiule, dar atunci au să spună că am luat pe nedrept pensia de invaliditate şi că am prejudiciat statul de o grămadă de bani, obiectă Lojzik Şi are să trebuiască să le dau banii îndărăt!

— Atunci păstrează-ţi banii, zgârcitule, şi rămâi fără picior; dar la mine să nu-mi mai vii să plângi, i-am spus.

După o săptămână era din nou la mine. Unchiule, a bolborosit încă de la uşă, ăştia nu vor să-mi recunoască piciorul. Zic că oricum e uscat şi nu-i bun de nimic. Ce să fac?

Nu vă puteţi imagina câtă alergătură l-a costat pe Lojzik până când i-au recunoscut oficial ambele picioare. Se-nţelege că a mai avut apoi şi alte încurcături, precum că ar fi înşelat autorităţile cu pensia de invalid, ba era să fie şi judecat că s-a sustras de la îndeplinirea datoriei ostăşeşti. Sărmanul Lojzik, cât a trebuit să alerge de la un for la altul, dar piciorul a început să i se întremeze. Poate că s-o fi întremat şi fiindcă a fost nevoit să alerge atâta, dar eu cred că mai curând s-a însănătoşit fiindcă i l-au recunoscut oficial. Un decret oficial din ăsta are mare putere. S-ar mai putea, de asemenea, ca piciorul să i se fi uscat fiindcă îl deţinea pe nedrept. Nu era în regulă, şi situaţiile astea se răzbună până la urmă pe om.

Vă spun eu, conştiinţa curată e cea mai bună igienă, dacă oamenii ar fi drepţi, poate nici n-ar mai trebui să moară.

AMEŢEALA

— Conştiinţă, făcu domnul Lacina, nici nu-i mai zice aşa; acum se numeşte „imagini refulate“, dar e tot un drac. Nu ştiu dacă cineva dintre dumneavoastră îşi mai aminteşte cazul fabricantului Gierke. Era un om foarte bogat şi nobil, mare şi zdravăn ca un munte. Se spunea că e văduv, dar încolo nu ştia nimeni nimic despre el, aşa fire închisă avea. La patruzeci şi ceva de ani s-a îndrăgostit de un fel de păpuşă de şaptesprezece ani, şi era aşa de frumoasă că ţi se tăia respiraţia; adevărata frumuseţe face să ţi se strângă inima de nostalgie sau de duioşie, sau mai ştiu eu de ce. Ei, şi fata asta l-a luat pe Gierke de bărbat, pentru că era marele şi bogatul Gierke.

Au plecat în călătorie de nuntă în Italia şi acolo s-au întâmplat următoarele: la Veneţia s-au suit în renumita campanilă şi când domnul Gierke s-a uitat în jos – se zice că-i o privelişte foarte frumoasă – s-a făcut alb la faţă, s-a întors cu faţa spre tânăra lui soţie şi a căzut la pământ ca secerat.

De atunci s-a închis şi mai mult în el. Se străduia să pară că n-are nimic, dar ochii neliniştiţi şi privirea disperată îl trădau. Soţia lui s-a speriat groaznic şi l-a adus acasă. Aveau o casă frumoasă, cu vedere spre parcul oraşului. Acolo a izbucnit ciudăţenia lui Gierke. Umbla mereu de la o fereastră la alta, să se convingă că sunt bine închise, şi numai ce se aşeza, că şi sărea în sus şi se ducea iar la fereastră s-o închidă. Noaptea se scula şi umbla ca o fantomă prin casă – la toate întrebările răspundea mormăind că are o ameţeală teribilă şi că închide ferestrele ca să nu cadă. Nevastă-sa a pus atunci să se zăbrelească toate geamurile pentru a-l ajuta să se elibereze de teama

asta permanentă. Măsura se dovedi eficace câteva zile, Gierke se linişti puţin, pe urmă însă începu iar să alerge de la un geam la altul şi să zgâlţâie zăbrelele, pentru a se convinge că sunt rezistente. Au comandat atunci nişte obloane de oţel, în dosul cărora trăiau ca într-o închisoare. Gierke se potoli iar un timp. Pe urmă se constată însă că ameţeşte când trebuie să urce sau să coboare o scară. Trebuiau să-l conducă pe scări şi să-l sprijine de subţiori ca pe un invalid. În vremea asta, el tremura ca frunza şi se acoperea de sudoare. Uneori era chiar nevoit să se aşeze pe o treaptă şi începea să plângă cu sughiţuri, de teamă ce-i era.

Se-nţelege că au început să cheme să-l vadă tot felul de doctori; după cum se întâmplă în lume, un doctor a zis că ameţelile sunt provocate de suprasolicitare, altul că e o boală a urechii mijlocii, un al treilea că provin din constipaţie şi un al patrulea că sunt cauzate de o anemie cerebrală. Ştiţi, am observat că de îndată ce ajunge cineva un specialist renumit se naşte în el, printr-un nu ştiu ce proces interior, un punct de vedere. Un astfel de specialist va spune apoi: Colega, din punctul meu de vedere, lucrurile stau aşa sau aşa. Cel de-al doilea obiectează: Da, colega, dar din punctul meu de vedere chestiunea trebuie privită în mod diametral opus. Eu cred că punctele astea de vedere ar trebui lăsate la cuier, în vestibul, odată cu pălăria şi bastonul. Dacă laşi un om cu un punct de vedere să intre într-o casă, poţi să fii sigur că are să facă vreo stricăciune, ceva, şi că în niciun caz n-are să fie de acord cu ceilalţi.

Dar ca să revin la Gierke, în fiecare lună era chinuit şi tratat de câte un alt specialist renumit, după o cu totul altă metodă. Gierke ăsta era un bărbat solid, cât un munte, şi suporta totul. Nu se mai putea însă ridica din fotoliu, pentru că i se făcea ameţeală numai dacă privea în jos. Aşa că stătea cu ochii aţintiţi în întuneric, mut şi nemişcat, iar uneori era cuprins de un tremur; asta atunci când plângea.

Pe vremea aceea începuse să facă minuni un doctor nou, un psihiatru, docentul Spitz se numea. Doctorul ăsta Spitz se specializase în tratamentul imaginilor refulate. Zicea că fiecare om are în subconştientul său tot felul de reprezentări îngrozitoare, amintiri sau pofte pe care şi le reprimă pentru că se teme de ele şi că aceste reprezentări refulate se revoltă în el şi produc toată dezordinea şi tulburările astea nervoase. Atunci când un medic priceput descoperă şi scoate la lumină imaginea aceea refulată, pacientul se simte uşurat şi se face bine. Un doctor din ăsta psihanalist trebuie să câştige încrederea totală a pacientului respectiv şi să scoată de la el totul: ce a visat noaptea, ce-şi aminteşte din copilăria sa şi altele; la sfârşit îi spune: domnule dragă, dumneata ai trecut în urmă cu mulţi ani prin cutare şi cutare experienţă, de obicei una grozav de reprobabilă, şi asta a apăsat asupra subconştientului dumitale – noi îi spunem traumă

psihică. Acum a ieşit la lumină, hocus-pocus şi gata, eşti sănătos. Aşa arată prin urmare o vrăjitorie din asta.

Doctorul Spitz ăsta făcea, zău, credeţi-mă, adevărate minuni. Nici nu vă puteţi închipui câţi oameni bogaţi au asemenea imagini refulate. Oamenii săraci nu suferă în general de boala asta. Pe scurt, doctorul Spitz avea o clientelă minunată. După ce s-au perindat la căpătâiul lui Gierke toate somităţile medicale, l-au chemat în cele din urmă şi pe docentul Spitz. Doctorul Spitz decretă că ameţelile sunt de natură nervoasă şi că el, Hugo Spitz, garantează că pacientul va scăpa de ele. Bu-un. Numai că Gierke nu se prea prăpădea cu mărturisirile. Orice îl întreba Spitz, răspundea cu greu şi numai cu jumătate de gură. În cele din urmă, nu mai vru să răspundă nimic şi îl dădu afară pe doctor. Spitz era disperat. Mă rog, un pacient atât de important e o chestiune de prestigiu, în afară de asta, era şi un caz deosebit de frumos şi de greu de tulburare nervoasă. În plus, doamna Irma era foarte frumoasă şi nefericită. Aşa că docentul Spitz s-a prins cu ghearele şi cu dinţii de cazul ăsta. Trebuie să găsesc, mormăia el printre dinţi, ideea refulată a lui Gierke, că de unde nu, mă las de medicină şi mă apuc să vând mătase la Lobi.

Începu să folosească o nouă metodă psihanalitică. Mai întâi, stabili ce mătuşi, verişoare, cumnate şi alte rude bătrâne de toate gradele are pe lumea asta Gierke. Pe urmă, căută să le câştige încrederea – un doctor ca ăsta e dator în primul rând să ştie să asculte cu răbdare. Rudele erau entuziasmate cât de drăguţ şi atent e doctorul Spitz. Doctorul Spitz însă începu în cele din urmă să capete o mină extrem de serioasă şi se adresă unui birou discret care trimise doi oameni de încredere undeva, într-o călătorie. Când cei doi se întoarseră, doctorul Spitz le plăti pentru osteneală şi se duse direct la Gierke. * Acesta şedea pe întuneric într-un fotoliu, aproape incapabil să se mai mişte.

— Domnule, îi zise doctorul Spitz, n-am să te deranjez, nu trebuie să-mi răspunzi niciun cuvânt. N-am să te întreb nimic. Vreau doar să scot la iveală cauza care a determinat apariţia ameţelilor. Dumneata ai reprimat-o în adâncurile subconştientului. Imaginea aceea [refulată este însă atât de puternică, încât provoacă tulburări grave.

— Nu te-am chemat eu, doctore, îl întrerupse cu voce răguşită Gierke, întinzând mâna după sonerie.

— Ştiu, zise doctorul Spitz, dar mai aşteaptă o clipă. Aminteşte-ţi, domnul meu, aminteşte-ţi *ce* ai simţit când ţi-a venit pentru prima oară ameţeală în campanila de la Veneţia.

Gierke încremenise cu degetul pe sonerie.

— Ai simţit, continuă doctorul, o dorinţă teribilă, nebună, să-ţi arunci tânăra soţie din clopotniţa aceea. Deoarece însă o iubeai, s-a născut în dumneata un conflict exteriorizat printr-un şoc psihic: te-ai împleticit şi ai căzut ameţit.

Era linişte deplină în cameră, doar mâna care până atunci nu se desprinsese de pe sonerie căzu!

— Din clipa aceea, vorbi doctorul Spitz, în dumneata şi-a făcut cuib ameţeala, groaza de adâncimi. Din clipa aceea ai început să închizi ferestrele şi nu ai mai putut suporta să priveşti în adâncul unei prăpăstii, pentru că în subconştient aveai mereu trează ideea îngrozitoare că s-ar putea să-i dai brânci doamnei Irma în hăul acela.

În jilţul său, Gierke scoase un geamăt neomenesc.

— Da, continuă doctorul Spitz, dar acum se ridică întrebarea de unde a apărut ideea aceasta obsedantă. Domnule Gierke, dumneata ai fost însurat în urmă cu optsprezece ani. Prima dumitale soţie a murit într-un accident, în Alpi. A căzut în timpul unei ascensiuni pe Hohe Wand şi dumneata ai moştenit-o.

Se auzea doar respiraţia gâfâitoare şi precipitată a lui Gierke.

— Gierke, ţi-ai ucis prima soţie, strigă doctorul Spitz, dumneata i-ai făcut vânt în prăpastie şi de aceea, mă auzi, de aceea ţi se pare că trebuie s-o ucizi şi pe a doua, pe cea pe care o iubeşti. De aceea ţi-e frică de adâncuri, de aceea suferi de ameţeli.

— Doctore, seinei omul din fotoliu, doctore, ce să fac? Ce remediu există?

Docentul Spitz se întristă adânc.

— Domnule Gierke, spuse el, dacă aş fi credincios, te-aş sfătui să-ţi ispăşeşti vina prin căinţă, ca Dumnezeu să te ierte. Dar noi, doctorii, nu credem în Dumnezeu. Despre ceea ce trebuie să faci, sfătuieşte-te cu conştiinţa dumitale. Din punct de vedere medical, eşti salvat. Ridică-te, domnule Gierke!

Gierke se sculă în picioare, alb ca varul la faţă.

— Cum e? Se mai învârte lumea? întrebă doctorul Spitz.

Gierke clătină din cap că nu.

— Ei, vezi? oftă uşurat docentul. Acum vor dispărea şi celelalte urmări. Ameţeala provenea din imaginea aceea ascunsă în subconştient. Acum, că am scos-o la suprafaţă, lucrurile se vor îndrepta. Poţi să priveşti pe fereastră? Minunat! Parcă ţi s-a luat o piatră de pe inimă, nu? Nici urmă de vertij, aşa-i? Domnule Gierke, eşti cel mai frumos caz pe care l-am avut vreodată! Doctorul Spitz bătu entuziasmat din palme: Complet restabiliţi Pot s-o chem pe doamna Irma? Nu? Aha! Vrei să-i dai chiar dumneata vestea? Doamne! Ce-o să se mai bucure când are să te vadă umblând! Vezi, domnule, ce minuni poate face ştiinţa?! De bucuria succesului ar fi fost în stare să mai trăncănească încă două ore, dar văzu că Gierke are nevoie de linişte. Îi prescrise prin urmare nişte brom şi-şi luă rămas bun.

— Te petrec, doctore, îi spuse Gierke politicos şi-l însoţi pe Spitz până la capătul scărilor. Ciudat, nici urmă de ameţeală, nici urmă.

— Slavă cerului! strigă entuziasmat docentul Spitz. Acum te simţi pe deplin sănătos, nu?

— Absolut sănătos, răspunse încet Gierke şi-l întovărăşi cu privirea pe doctor, care cobora scările. Când uşa grea a imobilului se închise cu zgomot în urma doctorului, se mai auzi încă o bufnitură grea, surdă. După o clipă găsiră sub scară trupul lui Gierke. Era mort; prezenta mai multe fracturi, după cum se lovise în timpul căderii de balustrada scării.

Când i se aduse la cunoştinţă faptul, doctorul Spitz scoase un fluierat şi privi, cu o expresie ciudată în ochi, înaintea sa. Pe urmă luă carneţelul în care îşi nota pacienţii şi în dreptul numelui lui Gierke adăugă o dată şi un cuvânt: *Suicidium.* Dacă vrei să ştii, domnule Taussig, asta înseamnă pe latineşte sinucidere.

SPOVEDANIA

— Imagini refulate, îşi dădu părerea părintele Voves, preotul bisericii Sf. Matei, ştiţi, tratamentul acestor imagini refulate constituie una din cele mai vechi practici umane, numai că sfânta noastră biserică îi spune tratamentului respectiv *sacramentum sanctae confessionis.* Dacă te apasă ceva, dacă ai făcut ceva de care te ruşinezi, du-te, păcătosule, la preot şi spovedeşte-te, uşurează-te de toată murdăria pe care o porţi în tine! Numai că noi nu numim asta tratarea afecţiunilor nervoase, noi îi spunem căinţă şi iertarea păcatelor.

Au trecut ani mulţi de atunci. Era o zi de vară îngrozitor de călduroasă. M-am dus în bisericuţa mea – ştiţi, cred, că evanghelicii s-au ivit în regiunile nordice, unde nici vara nu-ţi este cald. Într-o biserică aşa ca a noastră, catolică, ai cât e ziua de mare câte ceva de făcut; liturghie, rugăciuni, vecernie, ori măcar să te închini la icoane şi statui, poţi să dai o fugă, să te răcoreşti şi să te înviorezi, mai ales când afară e o căldură de cuptor. Din cauza asta, în ţările acelea reci şi neprimitoare sunt evanghelici, iar în ţinuturile mai calde catolici. Probabil că împrejurarea asta e determinată şi de umbra şi răcoarea din bisericile Domnului. Era prin urmare o zi călduroasă de vară; când am intrat în biserică m-a întâmpinat o atmosferă paşnică şi înălţătoare, dar a venit la mine paracliserul şi mi-a spus că aşteaptă acolo de mai bine de o oră un om care vrea să se spovedească.

E o întâmplare frecventă. Mi-am luat patrafirul din sacristie şi m-am aşezat în confesional. Paracliserul l-a condus pe cel ce venea la mine să se pocăiască. Era un om trecut de tinereţe, bine îmbrăcat, cu aparenţe de reprezentant comercial, sau agent de bunuri imobiliare, cu faţa palidă, puţin buhăită. A îngenuncheat lângă confesional, dar n-a scos o vorbă.

— Ei, l-am ajutat eu, spuneţi după mine: eu, păcătosul, mă spovedesc în faţa lui Dumnezeu Atotputernicul.

— Nu, a spus omul, am să încep altfel. Lăsaţi-mă. Altfel trebuie…

Deodată a început să-i tremure bărbia şi fruntea i s-a brobonit de sudoare, iar pe mine m-a năpădit o senzaţie de ciudăţenie şi de murdărie. În felul acesta m-am mai cutremurat o singură dată, atunci când am asistat la exhumarea unui cadavru aflat… aflat în stare de putrefacţie. N-am să vă descriu felul în care arăta.

— Pentru Dumnezeu, ce ai, fiule? am strigat speriat.

— Imediat – imediat, a răspuns clănţănind din dinţi omul. Apoi a respirat adânc, şi-a suflat zgomotos nasul şi a spus: Gata. Acum pot să încep, părinte. Sunt de atunci doisprezece ani.

N-am să vă spun ce am auzit.

În primul rând, pentru că mă opreşte, bineînţeles, taina spovedaniei şi în al doilea rând, pentru că omul săvârşise o faptă atât de îngrozitoare, atât de cumplită şi de bestială încât, ce mai, şi să vreau şi n-aş putea s-o reproduc. Iar el zvârlea afară din sine toată murdăria, în cele mai înfiorătoare amănunte – neomiţând nimic, nimic!

Îmi venea să fug din confesional, să-mi astup urechile, nu ştiu nici eu ce-mi venea să fac; mi-am acoperit gura cu patrafirul ca să nu strig de groază.

— Aşa, m-am uşurat, mi-a spus omul mulţumit, suflându-şi nasul, parcă eliberat. Vă mulţumesc, părinte.

— Stai, am strigat eu, şi penitenţa?

— Da ce vă trece prin cap? a întrebat omul, clipind din ochi, cu un aer aproape intim, prin ferestruica confesionalului. Părinte, eu nu cred în nimic, am venit doar să mă uşurez spovedindu-mă. Ştiţi, când nu vorbesc un timp oarecare despre… despre chestiunea aceea… revăd parcă totul în faţa ochilor… şi nu pot să dorm, nu pot să închid un ochi… Când mă apucă starea asta, trebuie să mă eliberez, să mă spovedesc cuiva. Dumneavoastră pentru asta sunteţi aici, asta-i meseria dumneavoastră şi n-aveţi voie să divulgaţi nimic, vă opreşte taina spovedaniei. Penitenţa? nu dau doi bani pe ea; e greu atunci când omul nu crede. Multe mulţumiri, părinte.

Cu plecăciune. Până să-mi viu în fire, ieşise, cu pas elastic, din biserică.

Cam la un an după aceea a apărut iar. M-a prins în faţa bisericii. Era palid şi peste măsură de smerit.

— Cucernice părinte, a bolborosit!, aş putea să mă spovedesc la dumneavoastră?

— Fiule, i-am spus eu, fără penitenţă nu se poate, şi basta. Dacă nu vrei să te căieşti, n-avem de-a face unul cu celălalt.

— Sfântă Fecioară! exclamă disperat omul. Aşa îmi spun toţi preoţii! Niciunul nu mai vrea să mă spovedească şi eu am atâta nevoie de asta… Cucernice părinte, ce v-ar costa dacă aş mai… încă o dată?

Şi în clipa aceea au început să-i tremure buzele ca atunci: Nimic, am strigat eu la el. Sau dacă ţii cu tot dinadinsul, atunci fă-o în faţa unei

persoane laice!!

— Sigur, a gemut omul, pentru ca persoana aceea laică pe urmă să mă denunţe! Dracu să vă ia! a urlat el ca o fiară rănită şi a fugit. Ciudat, şi spatele îi trăda disperarea.

De atunci nu l-am mai văzut.

*

— Părinte, zise avocatul dr. Baum, istorioara sfinţiei-tale nu se sfârşeşte aici. O dată, tot aşa, cu mulţi ani înainte – a intrat în biroul meu un omuleţ cu faţa palidă şi buhăită – ca să vă spun drept, nu mi-a plăcut. După ce l-am invitat să ia loc şi i-am spus: prietene, ce te aduce la mine, omul a început: domnule avocat, dacă clientul dumneavoastră vi se adresează cu toată încrederea şi vi se destăinuieşte, să zicem, că a făcut ceva rău, atunci… Atunci evident, zic eu, n-am voie să folosesc asta contra lui. M-aş alege cu o pedeapsă disciplinară, dacă nu cu ceva mai rău.

— Atunci e în regulă, răsuflă uşurat omul. Domnule avocat, trebuie să vă spun ceva. Acum paisprezece ani… Şi atunci, părinte, am auzit, probabil, acelaşi lucru pe care l-ai ascultat şi sfinţia-ta.

— Nu-l dezvăluiţi, îl întrerupse preotul Voves.

— Nici nu mă gândesc, mormăi dr. Baum. Era o chestiune mult prea urâtă. Iar omul acela povestea, de parcă s-ar fi sufocat: transpirat, vânăt la faţă, cu ochii închişi… Dădea impresia unei vome psihice. Pe urmă a răsuflat adânc şi şi-a şters buzele cu batista.

— Pentru Dumnezeu, omule, i-am zis, în chestiunea asta nu pot face nimic! Dar dacă vrei de la mine un sfat sincer…

— Nu, a strigat omul acela bizar, nu doresc niciun sfat. Am venit doar să vă povestesc ce am făcut atunci. Ţineţi minte însă, a adăugat el aproape cu sălbăticie în glas, că nu aveţi voie să folosiţi destăinuirea asta împotriva mea! Pe urmă s-a ridicat în picioare şi a spus complet liniştit: Ce vă datorez, domnule avocat?

— Cincizeci de coroane, am spus eu zdrobit. Iar el a scos o bancnotă de cincizeci de coroane, mi-a spus: Vă salut, domnule avocat, şi dus a fost.

Tare aş vrea să ştiu câţi avocaţi praghezi a vizitat în felul ăsta, dar pe la mine n-a mai dat a doua oară.

— Nici ăsta nu-i sfârşitul povestirii, se auzi glasul dr. Vitasek. Cu câţiva ani în urmă, pe când eram secund la spital, a fost adus acolo un om cu faţa palidă şi buhăită, cu picioarele umflate ca nişte perne, prezentând convulsii, dificultate respiratorie, pe scurt, un caz tipic de afecţiune renală, aşa cum scrie la carte. Se-nţelege că era prea târziu, nu i se mai putea face nimic. Într-o zi mă cheamă infirmiera şi îmi spune că nefriticul de la 7 e pe punctul de a face o criză cu convulsii. Mă duc aşadar la el şi văd cum se chinuie sărmanul să respire, ud de transpiraţie ca un şoarece – stările astea de angoasă la bolnavii de

rinichi sunt îngrozitoare.

— Frăţioare, i-am spus eu, îţi fac o injecţie şi ai să te simţi iar bine.

Pacientul a clătinat din cap. Doctore, a spus el cu greu, eu… trebuie să vă spun ceva… Să plece femeia asta de aici!

Eu i-aş fi injectat mai degrabă EmO, dar când i-am văzut ochii ăia, am trimis-o pe soră să-şi vadă de ale ei: Hai, spune, dar pe urmă trebuie să te culci.

— Doctore, a gemut omul, cu o expresie de groază atât de profundă în ochi, doctore, nu mai pot – văd mereu în faţa ochilor, nu mai pot dormi, trebuie să vă spun.

Printre convulsii şi sufocări, şi-a făcut destăinuirea. Domnilor, n-am mai auzit aşa ceva în viaţa mea.

— Hm, hm, tuşi avocatul Baum.

— Nu vă temeţi, zise dr. Vităsek, n-am să vă povestesc nimic. Mă opreşte secretul profesional.

Pe urmă a zăcut epuizat, ca o cârpă stoarsă, complet lipsit de puteri. Ştiţi, n-am putut să-i dau dezlegare de păcate, sfinţia-ta, şi niciun sfat înţelept, domnule avocat, i-am făcut însă o doză dublă de morfină. S-a mai trezit o dată şi încă o dată şi pe urmă nu s-a mai trezit. Precum vedeţi, l-am ajutat substanţial.

— Amin, făcu preotul Voves puţin îngândurat. Aţi dat dovadă de omenie, cel puţin nu s-a mai chinuit, adăugă el cu glas moale.

HOŢUL POET

Domnul Zach, ziaristul, îşi începu istorisirea după cuvenitul răgaz de tăcere.

— Uneori lucrurile nu merge chiar aşa cum ne-am aştepta. Dracu ştie dacă lăudăroşenia e de vină, sau îngâmfarea. Mă gândesc mai ales la infractorii de meserie. Cred că un hoţ de ăsta plesneşte de ciudă dacă nu poate să se umfle în pene cu ce isprăvi a făcut. Dacă nu i-ar băga nimeni în seamă, mulţi dintre ei şi-ar căuta altă meserie, dar atenţia publică de care se bucură mai mult îi întăreită. Nu vreau să spun prin asta că un hoţ se face hoţ şi un tâlhar se face tâlhar numai de dragul gloriei, asta nu. De cele mai multe ori de vină sunt sau bani, sau nesocotinţa, sau prieteniile nepotrivite. Dar o dată ce au simţit acea *aura popularis*[10], hoţii simt cum se trezeşte în ei un fel de patimă a măririi, şi atunci li se întâmplă cam ceea ce se întâmplă cu oamenii politici şi, în genera], cu cei care apar des în public.

Aveţi niţică răbdare şi am să vă spun cum a fost! Acum câţiva ani scoteam *Mesagerul Răsăritului,* o excelentă foaie săptămânală de provincie. Eu sunt de felul meu din vest, dar nici nu v-ar veni a crede cu câtă înflăcărare am luptat pentru interesele Cehiei răsăritene. E un ţinut pitoresc, nişte locuri ca-n basme, cu povârnişuri domoale, cu alei de pruni şi cu murmur molcom de pâraie. Eu însă îi stârneam în fiecare săptămână pe „vajnicii noştri munteni, veşnic încleştaţi într-o

luptă crâncenă cu natura vrăjmaşă şi cu nepăsarea răuvoitoare a guvernului“. Doamne, cu câtă uşurinţă îmi luneca condeiul, când aşterneam pe hârtie aleanul inimii lor! în cei doi ani cât am stat acolo am reuşit să înşurubez în minţile bieţilor oameni de prin partea locului ideea că sunt nişte munteni semeţi, că viaţa lor e aspră şi plină de măreţie, că ţara lor nu-i prea mănoasă, e drept, în schimb e răscolită de munţi prăpăstioşi şi de o frumuseţe romantică. Cred că nu-i puţin lucru să transformi ţinutul Caslavei în ceva care să aducă cu Norvegia. Pentru un gazetar e cam greu să izbutească mai mult decât atâta. De unde se vede că şi breasla noastră e în stare să facă o treabă.

Un ziarist dintr-un fund de provincie, cum eram eu pe atunci, trebuie să se îngrijească în primul rând de cele ce se întâmplă în oraşul lui. Într-o bună zi, mă opreşte pe stradă şeful poliţiei şi-mi spune:

— Azi-noapte nu ştiu care derbedeu a spart prăvălia domnului Vašata, ăla care vinde de toate. Dar culmea, domnule redactor, e că ticălosul a scris o poezie şi a lăsat-o pe tejghea. Curată neobrăzare, nu-i aşa?

— Ia să văd şi eu poezia! m-am grăbit să i-o cer. Poate merge pentru *Mesagerul* nostru. Ai să vezi dumneata că presa poate să dea o mână de ajutor la prinderea unui tâlhar. Şi unde mai pui ce senzaţie o să facă chestia asta în urbea noastră şi în tot ţinutul.

Pe scurt, după multe stăruinţi, comisarul mi-a dat poezia şi am tipărit-o în *Mesagerul Răsăritului.* Am să v-o spun şi dumneavoastră, atât cât o mai ţin minte. Suna cam aşa:

Un, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece, unşpe, apoi douăsprezece, hoţu la hoţie trece.

Bag eu ranga-n uşa mea Când, pe stradă, careva! Hoţ n-aş fi de m-aş sperja. Omul însă îşi vede de drum, Inima îmi bate tare: bum! Când asculţi într-o astfel de beznă, Auzi cum îţi bate inima. Inima e un orfan ca şi mine, Mama ar plânge de m-ar vedea. Câte unul are pe lume nenoroc, Eu sunt aici singur, dar un şoarece umblă, Şoarecele şi eu, amândoi hoţi, I-am aruncat o ţâr’ de pâine, Dar blestematul nu prea vrea să vină, Căci şi de hoţ, el, hoţul, se fereşte.

Şi aşa mai departe. Poezia se termina în felul următor:

Versuri încă multe aş înşirui Dacă, vai! feştila nu mi s-ar sfârşi.

Am publicat poezia, însoţind-o de o amănunţită analiză psihologică şi literară. Am scos în evidenţă viguroasele ei trăsături epice şi am atras atenţia asupra coardelor gingaşe care vibrează în sufletul răufăcătorului. Efectul a fost senzaţional în felul lui. Presa partidelor adverse şi ziare din alte oraşe de provincie susţineau că e o subtilă mistificare. Preopinenţi din Cehia răsăriteană declarau că e vorba de un plagiat, de o tălmăcire grosolană din engleză, şi aşa mai departe. Dar tocmai când polemica în jurul hoţului nostru poet atinsese punctul

culminant, mă pomenesc într-o zi cu şeful poliţiei.

— Domnule redactor, e timpul să isprăviţi odată cu povestea asta! Vezi şi dumneata: săptămâna asta a mai jefuit două case şi o prăvălie. De fiecare dată a lăsat la locul cu pricina câte o poezie lungă cât o zi de post.

— Îmi pare bine, zic. Să le publicăm!

— Ştii că eşti nostim! mârâi comisarul. Păi, gândeşte-te, dom'le, asta înseamnă să încurajezi hoţia. Individul a ajuns să fure mânat de ambiţia literară pe care i-ai trezit-o dumneata. E timpul să-i venim de hac, m-ai înţeles? Scrie că poezioarele lui nu fac nici cât o ceapă degerată, că versurile sunt şchioape şi că n-au niciun haz sau, mă rog, ce vrei dumneata! Numai aşa cred că o să se lase păcătosul ăsta de pungăşii.

— Hm, zic, nu prea merge, că până acum l-am tot ridicat în slăvi. Dar am o idee: nu-i mai tipărim poeziile, şi gata!

Bine. În următoarele două săptămâni s-au semnalat alte cinci spargeri, însoţite de respectivele depuneri de versuri, dar *Mesagerul Răsăritului* a tăcut chitic. Mie îmi era cam teamă ca nu cumva hoţul nostru, jignit de orgoliul lui de autor, să n-o şteargă în judeţul Turnov sau Tábor. Atunci ştiu că Jar fi avut din ce să se înfrupte gazetele de acolo, şi vă închipuiţi ce s-ar mai fi împăunat gogomanii ăia!

Tăcerea gazetei l-a cam alarmat pe hoţul nostru. Vreo trei săptămâni a fost linişte. Pe urmă, spargerile au reînceput, cu singura deosebire că poeziile erau expediate prin poştă direct la redacţia ziarului. Dar *Mesagerul Răsăritului* tăcea mai departe cu îndârjire. Pe de o parte, n-am vrut să ne punem rău cu autorităţile locale; pe de alta, versurile erau din ce în ce mai slabe. Autorul, care începuse să se repete, născocea tot soiul de zorzoane şi de dichisuri romantice. Într-un cuvânt, căpăta tot mai mult apucăturile unui scriitor de meserie.

Într-o noapte, tocmai mă întorsesem acasă de la crâşmă şi fluieram ca un graur. Am dat să aprind lampa de gaz, când colo, cineva îmi suflă în chibrit pe la spate şi-l stinge.

— Stinge lumina! proferă un glas sinistru. Eu sunt.

— Aha! am zis. Şi ce pofteşti?

— Am venit să te întreb ce se mai aude cu poeziile mele, a răspuns glasul cel sumbru.

— Dragul meu, am spus eu, încă nelămurit despre ce era vorba, nu suntem în orele de lucru. Vino mâine la redacţie pe la unsprezece!

— Ăi fi vrând să mă înhaţe! am auzit iar vocea, de astă dată cu o rezonanţă amară. Da cu mine nu-ţi merge! Ia spune, de ce nu-mi mai apar poeziile?

Abia atunci m-am dumerit că aveam de-a face cu hoţul nostru.

— Ar fi multe de spus, i-am răspuns. Ia loc, tinere! Dacă vrei neapărat să afli de ce nu-ţi public poeziile, poftim! Să ştii că nu fac doi

bani. Asta e!

— Şi eu care mă gândeam că nu-s mai proaste decât a dintâi.

Vocea lui trăda o dezamăgire adâncă.

— A dintâi mergea, am spus eu cu asprime. Am găsit în ea un sentiment autentic, mă înţelegi? Avea prospeţime intuitivă, autenticitate, putere de convingere, crea atmosferă, avea de toate. Dar astea pe care le-ai trimis după aceea, dragul meu, nu mai sunt bune de nimic.

— Dar le-am scris aşa cum am scris-o şi pe cea dintâi, se tângui vocea.

— Păi, aici e buba! am spus eu cu asprime. Nu faci decât să repeţi acelaşi lucru. Îi tot dai zor cu „vine careva“.

— Fiindcă am auzit într-adevăr pe cineva venind. Dom’le redactor, când vrei să mangleşti ceva, trebuie că ciuleşti urechile la fiştecare care trece pe stradă, se apără vocea.

— Şi chestia cu şoarecele ai pus-o în toate.

Şoarecele! Păi, ce să fac? Fără şoarece nu se poate ciordeală. Dar n-am pomenit despre el decât de trei ori, zise vocea [abătută.

— Ce să mai lungim vorba, l-am întrerupt eu, ai căzut în cea mai banală rutină literară. Ţi-ai pierdut originalitatea, ţi-ai pierdut inspiraţia, nu mai ai nicio prospeţime în sentimente… Ţi-o spun prieteneşte: nu merge! Un poet n-are dreptul să se repete.

Urmă un răstimp de tăcere.

— Ce să fac, don’ redactor, dacă e mereu la fel? încercaţi şi dumneavoastră, să vedeţi cum e cu meseria asta! Un furt seamănă cu celălalt ca două picături de apă. În orice caz, e o treabă grea, nu glumă!

— O fi, nu zic nu, am spus eu. Dar dacă ţi-e greu, apucă-te de altceva.

— Să încerc cu vreo biserică, poate… sau cu vreun cimitir.

Am clătinat din cap cu energie.

— N-ai făcut nimic. Nu subiectul e esenţialul, ci puterea cu care-ţi zugrăveşti sentimentele. Versurile dumitale sunt lipsite de conflict. Nu ştii altceva decât să descrii furturile dumitale banale. Ar trebui să cauţi un motiv mai profund. De pildă: conştiinţa.

Vocea rămase un timp în cumpănă.

— Vă gândiţi la mustrările de conştiinţă? zise hoţul şovăind. Credeţi că în felul ăsta poeziile o să fie mai bune?

— Cred şi eul am exclamat plin de bucurie. Asta o să le dea adâncime psihologică şi o să-l tulbure pe cititor.

— Să încerc şi aşa! zise glasul îngândurat. Dar am să mai pot fura oare, dacă o să tot fiu cu gândul la mustrările de conştiinţă? Mi-e să nu-mi pierd siguranţa, înţelegeţi? Şi când îţi lipseşte siguranţa, te înşfacă copoii.

— Ar fi grozav! am strigat eu. Ce-ar fi să te prindă, dragul meu? N-ai idee ce poezii ai putea scrie *în carcere et catenis*[11]! Să-ţi arăt o poezie scrisă în puşcărie, rămâi cu gura căscată!

— A fost publicată undeva, în ziare? întrebă glasul cu interes.

— Amice, zic, e una din cele mai vestite poezii din lume. Aprinde lumina să ţi-o citesc!

Musafirul scoase un chibrit şi aprinse fitilul. Era un tânăr cu o faţă smeadă şi plină de coşuri, cum au de obicei poeţii şi hoţii.

— Stai niţel, ţi-o găsesc îndată!!

Am cotrobăit puţin printre cărţi şi am scos la iveală o traducere a baladei lui Wilde, scrisă în temniţa de la Reading, la modă pe vremea aceea.

În viaţa mea n-am recitat cu atâta foc ca în seara aceea balada lui Wilde şi mai ales, dacă vi-l amintiţi, versul *Ucide cum ştie fiecare…* Musafirul mă sorbea din ochi. Când am ajuns la pasajul în care eroul e dus la spânzurătoare, şi-a acoperit faţa cu mâinile şi a izbucnit în plâns.

Când am isprăvit, în odaie s-a lăsat o tăcere adâncă. N-am vrut să tulbur măreţia momentului. Am deschis fereastra şi i-am spus:

— Drumul cel mai scurt e pe acolo, peste gard. Bună seara!

După aceea am stins lampa.

— Bună seara! a răspuns mişcat glasul în întuneric. Am să văd eu într-un fel ce-i de făcut. Vă mulţumesc frumos!

Şi s-a făcut nevăzut şi neauzit ca un liliac. Era un hoţ care-şi cunoştea meseria.

N-au trecut nici două zile şi au pus mâna pe el într-o prăvălie în care pătrunsese spărgând uşa. Când au intrat agenţii, omul şedea rezemat cu coatele de tejghea, aplecat peste un petic de hârtie, şi ronţăia cu dinţii capătul creionului. Pe hârtie era scris: *Fură cum ştie fiecare.*

/încolo nimic. Pasămite, voia să facă variaţii pe tema baladei din temniţa de la Reading.

A încasat un an şi jumătate de închisoare pentru efracţiuni repetate. Aproximativ la o lună după aceea, am primit un caiet plin de versurile lui. Ţi se făcea părul măciucă: numai hrube reci de temniţă, fortăreţe, zăbrele, lanţuri ce zăngăne la picioare, pâine mucegăită, drumul spre spânzurătoare şi aşa mai departe. M-am îngrozit de condiţiile pe care le bănuiam în închisoarea cu pricina. Şi, după cum ştiţi, nu există ungher pe lumea asta unde să nu poată pătrunde un gazetar. Am aranjat în aşa fel încât directorul penitenciarului să mă invite să-i vizitez instituţia, care s-a dovedit o puşcărie foarte cumsecade şi omenoasă: clădirea era aproape nouă. Pe hoţul meu l-am surprins tocmai în momentul când înfuleca linte dintr-un blid de tinichea.

— Unde-s lanţurile ce zăngăne, despre care ai scris, amice? l-am

întrebat.

Hoţul nostru s-a înroşit până la urechi şi i-a aruncat o privire disperată directorului.

— Domnule redactor, spuse el încurcat, viaţa asta de aci nu-ţi oferă niciun material pentru poezie.

— Eşti mulţumit? îl întreb eu.

— Păi, aş fi… Numai că n-am despre ce să scriu, bâigui el pierdut.

De atunci, l-am pierdut din vedere. Nu l-am mai întâlnit nici în cronica judiciară, nici în literatură.

SENTINŢA DOMNULUI HAVLENA

— Dacă tot a început domnul redactor să vorbească despre ziare, am să vă povestesc şi eu ceva, spuse domnul Beran. Majoritatea cititorilor caută în ziare în primul rând rubrica „Din sălile tribunalului“. Nu poate şti nimeni dacă oamenii o citesc cu atâta sârg mânaţi de cine ştie ce tăinuit impuls infracţional, sau pentru satisfacţia lor morală şi juridică. Sigur e numai faptul că o citesc cu pasiune. De aceea rubrica asta trebuie să existe zilnic în publicaţii. Să zicem însă că tribunalele au intrat în vacanţă; sălile de judecată sunt închise, dar rubrica „Din sălile tribunalului“ n-are voie să lipsească. Sau, de multe ori, la niciun tribunal nu se judecă niciun caz senzaţional. Redactorul rubricii cu pricina trebuie însă să scoată din pământ, din iarbă verde, un caz pasionant. În astfel de împrejurări, redactorii respectivi trebuie pur şi simplu să născocească un caz penal interesant. Pentru cazurile astea imaginare, există între ei o bursă unde cumpără şi vând, împrumută şi schimbă, pe douăzeci de ţigări, sau aşa, degeaba. Ştiu asta, fiindcă la proprietăreasa mea locuia un astfel de redactor de la rubrica juridică. Era cam beţiv şi leneş, Încolo un băiat talentat şi prost plătit.

Într-o vreme se ivise la cafeneaua unde se adunau de obicei redactorii ăştia un om cam bizar, uzat, murdar, cu trăsăturile Îngroşate. Se numea Havlena, era jurist fără studii terminate, un ratat. Nimeni, poate nici el însuşi, nu ştia din ce trăieşte. Acest Havlena, prin urmare acest beţivan avea un deosebit talent criminalistic sau juridic. Dacă un ziarist îi dădea o Virginie şi o bere, închidea ochii, trăgea câteva fumuri şi începea să povestească cel mai frumos şi mai senzaţional caz criminalistic pe care şi-l poate cineva imagina. Pe urmă enunţa principalele puncte ale apărării şi replica respectivă a procurorului, după care pronunţa, în numele republicii, sentinţa. După aceea deschidea ochii, de parcă s-ar fi trezit din somn, şi mormăia: împrumutaţi-mi cinci coroane. Odată au făcut cu el un experiment: la o singură şedinţă a născocit douăzeci şi unu de cazuri penale, unul mai interesant ca celălalt. Abia la cel de al douăzeci şi unulea s-a oprit şi a spus: Staţi, acest caz nu-i de competenţa unui simplu judecător şi nici a completului de judecată. Cazul ăsta ar trebui să compară în faţa

curţii cu juri, şi eu nu mă ocup de asta. Era din principiu împotriva curţilor cu juri. Trebuie să recunoaştem însă că sentinţele lui, deşi severe, erau fără cusur din punct de vedere juridic. Ţinea în mod deosebit la asta.

Când gazetarii l-au descoperit pe Havlena ăsta şi au văzut că acele cazuri născocite de el sunt altceva decât jalnicele, banalele cazuri dezbătute pe de-adevăratelea la tribunal, au instituit un fel de cartel. Havlena primea de fiecare caz născocit o aşa-zisă taxă de judecată, adică zece coroane şi o ţigară Virginia şi în plus, pentru fiecare lună de condamnare, două coroane; ştiţi, cu cât pedeapsa e mai mare, cu atât cazul e mai dificil. De când erau ei nu citiseră abonaţii ziarelor la rubrica „Din sălile tribunalelor“ atâtea câte citeau acum, de când le oferea Havlena cazurile lui fictive. Ce să mai vorbim! Ziarele de azi nu mai sunt la fel de bune ca pe vremea aceea acum doar politică şi procese de presă, atâta întâlneşti – nici nu ştiu cine le-o fi citind.

O dată Havlena a născocit următorul caz – avusese el altele mai bune, dar niciodată, niciunul din ele nu dăduse loc la discuţii, până la ăsta.

Pe scurt, cazul se prezenta astfel:

Un oarecare burlac se certase cu o venerabilă văduvă, vecină de palier cu el. Ca urmare a incidentului îşi cumpărase un papagal şi îl învăţase ca, de câte ori apare pe palier vecina, să ţipe la ea: Curvă! Văduva îl dăduse în judecată pe numitul domn pentru ultragiu adus onoarei ei. Tribunalul raional recunoscuse că pârâtul cauzase reclamantei, prin mijlocirea papagalului său, daune morale şi îl condamnase în numele republicii la paisprezece zile închisoare cu suspendare şi la plata cheltuielilor de judecată.

— Am de primit unsprezece coroane şi o Virginie, îşi încheie Havlena expunerea.

Cazul acesta apăru în vreo şase ziare, bineînţeles în diverse prelucrări literare. În unele purta titlul: *în casa liniştită.* În altul se numea: *Proprietarul şi văduva săracă.* Cel de-al treilea ziar îl intitulase: *Papagalul pârât.* Şi aşa mai departe. Deodată însă la toate redacţiile amintitelor ziare sosi o adresă din partea Ministerului Justiţiei prin care respectiva instituţie cerea să i se facă cunoscută instanţa în faţa căreia avusese loc procesul de ultragiu, publicat în numărul cutare din ziarul dumneavoastră, dat fiind că vina pârâtului, ca şi sentinţa pronunţată sunt lipsite de temei legal şi juridic, deoarece de ultragiu s-a făcut vinovat papagalul şi nu pârâtul; că, în al doilea rând, nu s-a dovedit că respectivele cuvinte au fost adresate, fără urmă de îndoială, denumitul papagal reclamantei; că, prin urmare, insultele respective nu pot fi considerate ca ultragiu împotriva moralei, ci cel mult o grosolănie sau o insultă publică, care s-ar putea pedepsi cu mustrare, cumulare disciplinară sau cu înlăturarea păsării respective. Ministerul

Justiţiei doreşte, prin urmare, să ştie ce instanţă raională s-a ocupat de cazul în speţă, în vederea cuvenitelor cercetări şi aşa mai departe, pe scurt o afacere oficială.

— Isuse Cristoase, în ce bucluc ne-ai băgat, domnule Havlena, s-au năpustit după aceea asupra furnizorului lor redactorii rubricii „Din sălile tribunalelor“. Sentinţa dumitale cu privire la papagal e lipsită de temei legal şi juridic!

— Cum? a strigat. Sentinţa mea lipsită de temei juridic? Ei, drăcie, îndrăzneşte Ministerul să-mi afirme mie una ca asta? Mie, Havlena? De când erau ei nu văzuseră gazetarii un om mai jignit şi mai indignat. Le arăt eu lor, de să le meargă fulgii! strigă mâniat la culme Havlena. Le arăt eu lor, dacă sentinţa mea e sau nu lipsită de temei legal I N-am să las lucrurile aşa! De supărare şi necaz se îmbătă. După aceea luă o foaie de hârtie şi scrise Ministerului Justiţiei o expunere juridică amplă, prin care îşi apăra sentinţa, arătând că domnul acela, atunci când şi-a învăţat papagalul să înjure pe vecina lui, a dovedit intenţia clară de a o jigni şi de a-i strica reputaţia; că în asta există un dolus evident, că papagalul nu este subiectul, ci doar instrumentul delictului amintit şi aşa mai departe, pe scurt, cică era cea mai strălucită şi mai subtilă analiză juridică, pe care o văzuseră vreodată gazetarii aceia. A semnat-o JUC Václav Havlena m.p. Şi a expediat-o pe adresa Ministerului Justiţiei.

— Aşa, a spus el, şi câtă vreme chestiunea asta nu se rezolvă, eu nu mai judec. Mai întâi să mi se dea satisfacţie.

Se-nţelege că Ministerul Justiţiei n-a reacţionat în niciun fel la adresa lui Havlena. În vremea asta, Havlena umbla plictisit şi amărât, arătând şi mai jalnic, ba şi slăbind chiar. Pe măsură ce timpul trecea şi vedea că nu primeşte niciun răspuns de la Ministerul Justiţiei, se posomora şi mai mult, scuipa tăcut ori ţinea cuvântări instigatoare, până când în cele din urmă, declară: Staţi să vedeţi! Am să le arăt eu cine are dreptate!

Două luni nu-l văzu nimeni. Îşi făcu apoi apariţia radios şi băut şi spuse: în sfârşit reclamaţia a fost înaintată! Uf, afurisită babă, mult mi-a dat de furcă până am reuşit s-o conving! Nici n-ai crede cât de paşnică poate să fie o femeie bătrână! Am fost nevoit să semnez o hârtie, că în orice eventualitate cheltuielile de judecată am să le suport eu. Aşadar, băieţi, chestiunea se rezolvă pe cale judecătorească.

— Care chestiune? au întrebat gazetarii.

— Cea cu papagalul, le-a răspuns Havlena. V-am spus doar că nu mă las. Mi-am cumpărat un papagal ca să-l învăţ să spună: Curvă! Babă hrăpăreaţă! Nici nu ştiţi cât mi-a dat de lucru! Şase săptămâni n-am scos capul din casă şi n-am rostit şi nici, n-am auzit alt cuvânt omenesc decât Curvă! Papagalul îl rosteşte acum destul de bine, numai că, vita naibii, îl strigă de dimineaţa până seara. Nu vrea şi nu

vrea să se înveţe să i-l strige vecinei mele de palier. E o bătrânică, profesoară de muzică, de familie bună, o persoană tare cumsecade. Deoarece însă la noi în curte nu mai locuieşte altă femeie, a trebuit să o aleg pe ea pentru ultragiul ăsta. Ascultaţi, un delict din ăsta se născoceşte uşor, dar să-l şi îndeplineşti, la dracu, e altă socoteală. N-am putut să-l învăţ pe nemernicul de papagal să rostească vorba aceea numai în faţa ei. Ocărăşte pur şi simplu pe oricine. Cred c-o face din răutate. Havlena trase un gât bun şi continuă: Aşa că am găsit altă soluţie. Ori de câte ori se arăta la fereastră ori în curte doamna aceea bătrână, deschideam repede geamul, ca să creadă că ei îi striga papagalul Curvă! Babă hrăpăreaţă! Şi ce crezi? Bătrânică a început să râdă şi să mă strige: Ei, domnule Havlena, drăguţă pasăre ai! A dracului babă! bombăni domnul Havlena. A trebuit să mă ţin de capul ei paisprezece zile, ca s-o conving să mă reclame. Am însă martori casa întreagă. Aşa, şi acum chestiunea se rezolvă pe cale judecătorească, îşi frecă entuziasmat mâinile Havlena. Doar dacă-şi bagă dracul coada n-am să fiu condamnat pentru ultragiu adus moralei! Nu mă dau eu aşa repede bătut, stimate notabilităţi din minister!

Până în ziua procesului, Havlena bău de stinse, agitat şi nerăbdător.

În faţa completului de judecată se comportă foarte demn. Se învinui el însuşi printr-o tăioasă autoacuzare întemeiată pe argumente juridice, ceru mărturia tuturor locatarilor, precum că insulta a fost gravă şi publică, şi propuse pedeapsa cea mai severă. Judecătorul, un consilier bătrân şi înţelept, se scărpină în barbă şi declară că ar dori să-l audă şi el pe papagal, drept care fixă un al doilea termen peste un an, adăugind că atunci pârâtul va trebui să aducă numita pasăre ca pe un corp delict, eventual ca martor.

Anul următor Havlena a înfăţişat colivia cu papagalul. Pasărea şi-a holbat ochii la stenografă, o domnişoară speriată, şi a început să strige fără să se mai oprească: Curvă! Babă hrăpăreaţă!

— De ajuns, a spus judecătorul. Din declaraţia papagalului Lory reiese cu claritate că vorbele lui nu se referă în mod direct şi indubitabil la reclamantă.

Papagalul se uită la el şi ţipă: Curvă!

— Este evident, continuă judecătorul, că vorbele respective le foloseşte faţă de orice persoană, indiferent de sex. Lipseşte prin urmare intenţia de a insulta, domnule Havlena.

Havlena a sărit în sus ca fript.

— Domnule judecător, protestă el iritat, acel delict de insultă constă în faptul că deschideam fereastra când trecea reclamanta în scopul de a fi insultată de papagal.

— E greu, spuse judecătorul. În deschisul ferestrei se află poate un *dolus,* dar nu constituie prin el însuşi o faptă insultantă. Nu pot să vă

condamn fiindcă, din când în când, aţi deschis fereastra. Nu puteţi să-mi dovediţi că papagalul dumneavoastră avea în vedere pe reclamantă, domnule Havlena.

— Dar eu pe ea o aveam în vedere, se apără Havlena.

— În legătură cu asta nu avem nicio dovadă, obiectă judecătorul. Din partea dumneavoastră n-a auzit nimeni nicio vorbă incriminatoare. N-am ce face, domnule Havlena, trebuie să vă achit. După care îşi puse toca pe cap şi citi sentinţa de achitare.

— Iar eu declar recurs împotriva sentinţei de achitare, izbucni Havlena, apucă furios colivia cu papagalul şi ieşi în fugă din sală, roşu la faţă, gata aproape să plângă.

A mai fost după aceea văzut într-un loc sau altul, mereu beat şi disperat. Spune, domnule, obişnuia el să zică plângând, asta-i dreptate? Mai există pe lumea asta vreun adevăr? Dar nu mă las! îi chem în faţa instanţei superioare! Trebuie să mi se ofere despăgubiri pentru injuria asta! Chiar de-ar fi să mă judec până la sfârşitul vieţii… Nu lupt pentru cauza mea, ci pentru dreptate!

Ce s-o fi întâmplat la instanţa de recurs nu ştiu, precis ştiu doar că respectiva curte a respins recursul lui Havlena la sentinţa de achitare. De atunci Havlena a dispărut, de parcă ar fi intrat în pământ. Unii cică l-ar fi văzut cutreierând fără ţintă pe străzi, ca o umbră, mormăind ceva pentru sine; am mai auzit că în fiecare an se duce de câteva ori la Ministerul Justiţiei şi depune o plângere amplă şi incendiară în *re:* injurie făptuită de un papagal. Dar de dat redactorilor de la rubrica „Din sălile tribunalului“ niscaiva cazuri, nici că le-a mai dat; unde i-a fost pesemne zdruncinată credinţa în dreptate şi justiţie!

ACUL

— Eu n-am avut niciodată de-a face cu tribunalele, spuse domnul Kostelecky, dar vă spun că ce-mi place mie la ele este acurateţa exemplară şi peroraţiile şi chiţibuşurile acelea avocăţeşti, întrebuinţate chiar şi atunci când este vorba de un fir de păr. Asta îţi dă un fel de încredere în justiţie. Dacă Justiţia ţine în mâini balanţa, apoi atunci să fie exactă ca cea de farmacie, iar dacă ţine în mână sabia, apoi să fie ascuţită ca un brici. Asta îmi aminteşte de un caz petrecut pe strada noastră.

O portăreasă, o oarecare doamnă Mašková, a cumpărat de la brutărie nişte chifle şi când a muşcat din una a simţit că i s-a înfipt ceva în cerul gurii. A băgat mâna şi a scos un ac care i se oprise în cerul gurii.

Abia după o clipă s-a speriat. Sfinte Cristoase, puteam să înghit acul şi mi-ar fi perforat stomacul! Am fost într-o primejdie de moarte I Nu, n-am să las lucrurile aşa! Trebuie să se găsească mizerabilul care a lăsat să cadă acul în chiflă. Aşa că s-a dus cu acul şi cu restul de chiflă la poliţie.

Poliţia l-a interogat pe vânzător, l-a interogat şi pe brutarul care a copt chiflele, dar se-nţelege că niciunul n-a recunoscut că el ar fi pus acu] acolo. De la poliţie chestiunea a fost deferită tribunalului, pentru că, aşa să ştiţi dumneavoastră, constituia un caz de uşoară vătămare corporală. Anchetatorul, un tip de funcţionar conştiincios şi pedant, i-a interogat din nou pe vânzător şi pe brutar. Amândoi s-au jurat pe ce au mai sfânt că nu la ei a putut să ajungă acul acela în chiflă. Anchetatorul a mers în prăvălia respectivă şi a constatat că nu se află niciun fel de ace acolo. Pe urmă s-a dus la brutar să vadă cum se coc chiflele. A stat toată noaptea în brutărie şi a privit cum se frământă coca, cum se lasă la crescut, cum se înfierbântă cuptorul, cum se fasonează chiflele şi se bagă în cuptor, unde se ţin până capătă o rumeneală aurie. În felul acesta a constatat că în procesul de fabricare a chiflelor nu se foloseşte, într-adevăr, niciun ac. N-aţi crede ce muncă frumoasă este coptul chiflelor şi mai ales al pâinii! Răposatul bunică-meu avea brutărie, aşa că eu ştiu. Aflaţi că pregătirea pâinii presupune stăpânirea a două sau chiar trei aproape sfinte taine. Prima este momentul pregătirii dospelii. Se lasă să stea în copaie şi acolo, sub capac, se petrece o tainică transformare: trebuie să aştepţi până ce din făină şi apă iese o dospeală vie. Pe urmă se frământă coca şi se bate cu bătătorul. Pare un fel de dans mistic, sau mai ştiu eu ce. Pe urmă se acoperă cu o pânză şi se lasă coca să crească. Aceasta-i cea de-a doua tainică transformare, atunci când aluatul creşte maiestuos, se umflă şi tu nu ai voie să ridici pânza, ca să-ţi astâmperi curiozitatea. E ceva la fel de frumos şi misterios ca graviditatea. Am avut totdeauna impresia că vasul acela este ceva ce ţine de însemnele feminităţii. Cea de a treia taină este coptul, este miracolul care se petrece în cuptor cu bucata de aluat moale şi alb. Sfântă Fecioară, când scoţi apoi din cuptor pâinea aceea aurie şi rumenită, oare miroase mai frumos decât trupul fraged al unui prunc, ai impresia că asişti la un miracol – eu zic că în momentele celor trei transformări tainice ar trebui să se sune din clopoţel, aşa cum se sună în biserică la ridicarea potirului.

Ce voiam să spun însă? Anchetatorul acela nu ştia ce urmă să mai apuce, dar nu-i venea să claseze cazul. Aşa că a luat acul şi l-a trimis la Institutul de expertize chimice pentru a se constata dacă s-a aflat în chiflă înainte de coacere, sau a fost introdus abia pe urmă. Anchetatorul ăla avea mare slăbiciune pentru probele ştiinţifice. Pe atunci lucra la Institutul de expertize chimice profesorul Uher, un domn foarte învăţat şi mustăcios. Când a primit acul, a început să înjure că ce tot vor adică de la el judecătorii ăia, că odată i-au trimis nişte organe aşa de stricate, că nici cei de la direcţie n-au putut suporta duhoarea; şi ce are la urma urmei Institutul de expertize chimice de-a face cu un ac? Pe urmă s-a mai gândit el ce s-o fi mai gândit şi chestiunea a început să-l intereseze sub aspect ştiinţific.

Poate că în adevăr, şi-a spus el, se petrec niscaiva schimbări cu acul ăsta când stă în aluatul crud sau când se bagă în cuptor. În timpul creşterii se formează în aluat nişte fermenţi, iar în timpul coacerii nu s-ar putea ca fermenţii aceia să nu aibă o anume acţiune asupra acului, să-i altereze sau să-i corodeze învelişul. Asta s-ar putea vedea la microscop. Aşa că s-a apucat de treabă.

Mai întâi a cumpărat câteva sute de ace, unele curate, altele mai mult sau mai puţin ruginite şi a început să coacă chifle la Institut. La prima experienţă a băgat acele direct în dospeală, ca să constate măsura în care acţionează asupra lor procesul de dospire. La a doua încercare le-a băgat în aluatul proaspăt frământat. La a treia în aluatul în curs de creştere. La a patra în aluatul gata crescut. Pe urmă le-a băgat în chiflele pregătite pentru a fi introduse în cuptor. Pe urmă în chiflele care se coceau. După aia le-a înfipt în chiflele calde încă; şi, în sfârşit, în chiflele gata de mâncat. Pe urmă a mai reluat o dată pentru control toată seria de experienţe. Pe scurt, timp de paisprezece zile n-au făcut altceva la Institutul de expertize chimice decât să coacă chifle cu ace. Profesorul, docentul, patru asistenţi şi omul de serviciu în fiecare zi frământau, coceau şi scoteau chifle, după care au studiat la microscop şi au comparat între ele respectivele ace. Asta a însemnat încă o săptămână de lucru. Iar la sfârşit s-a ajuns Ia concluzia că acul cu pricina a fost înfipt într-o chiflă gata coaptă, deoarece din punct de vedere microscopic se prezenta identic cu acele de experienţă, introduse în chiflele gata coapte.

Pe baza acestei analize, anchetatorul a decis că acul a ajuns în chiflă fie la proprietarul prăvăliei, fie pe drum de la brutar la el. Abia acum şi-a adus aminte brutarul că exact în ziua aceea dăduse afară din serviciu pe ucenicul care punea chiflele în coş. L-au chemat pe băiat şi acesta a recunoscut că el a înfipt acul în chiflă, ca să se răzbune pe patronul lui. Băiatul, minor încă, a căpătat doar o mustrare, dar meşterul brutar, răspunzător de faptele personalului său, a fost condamnat la o amendă de cincizeci de coroane. Aţi avut prin urmare un exemplu de exactitate şi minuţiozitate în cercetarea penală.

Cazul ăsta însă a mai scos la iveală şi un alt aspect. Nu ştiu, poate că în noi, bărbaţii, există un fel de ambiţie deosebită, o încăpăţânare, ori mai ştiu eu ce: fapt e că celor de la Institutul de expertize chimice, o dată ce au început să coacă chiflele alea experimentale, le-a intrat în cap că-s obligaţi s-o facă cum trebuie. La început nu era mare lucru de capul lor, erau necrescute şi neaspectuoase. Pe măsură însă ce continuau, chiflele le reuşeau mai bine. Pe urmă au început să le presare cu mac, cu sare şi cu chimen şi le-au împletit aşa de frumos, că ţi-era mai mare dragul să le priveşti. În cele din urmă savanţii de acolo au început să se laude că în toată Praga nu găseşti chifle mai gustoase, mai frumos rumenite şi mai crocante ca cele coapte de

Institutul de expertize chimice.

*

Dumneata îi zici încăpăţânare, domnule Kostelecký, spuse domnul Lelek. Eu însă aş fi de părere că e ceva care ţine de sport: plăcerea unei eficienţe de sută la sută. Un om întreg nici n-o face din cauza rezultatului, care poate nici n-are cine ştie ce valoare, ci de dragul jocului, de dragul stării aceleia de conştientă supraexcitare. V-aş explica mai bine cu ajutorul unui exemplu, dar o să spuneţi că-i o prostie şi că nu-şi are locul aici.

Ca să fiu scurt, pe vremea când lucram la noi la contabilitate şi încheiam bilanţul semestrial se întâmplă uneori să nu-mi iasă pasienţa. Aşa, de exemplu, o dată ne-au lipsit din casă exact trei haleri. Se-nţelege că aş fi putut fără nicio greutate să pun din buzunarul meu cei trei haleri, dar n-ar fi fost *fair*. Vreau să spun că din punct de vedere contabil n-ar fi fost sportiv. Trebuia să găseşti la care capitol din cele paisprezece mii de articole bugetare s-a strecurat greşeala. Aşteptam totdeauna cu bucurie înaintea încheierii bilanţului să găsesc o greşeală de felul ăsta.

În asemenea cazuri rămâneam câteodată şi toată noaptea la serviciu, stivuiam în faţa mea o grămadă de registre şi mă apucam de treabă. Ciudat, dar în coloanele acelea de cifre nu vedeam numere, ci obiecte. Uneori îmi imaginam că mă urc pe cifrele acelea, în sus, ca pe o stâncă abruptă, sau că mă cobor pe ele, ca pe o scară, într-un puţ.

Alteori aveam senzaţia că-s un vânător care se strecoară prin hăţişurile cifrelor pentru a captura un animal rar şi sperios: cei trei haleri. Sau aveam simţământul că sunt detectiv şi stau la pândă în întuneric la un colţ de stradă: trec mii de oameni, dar eu aştept să-l prind de guler pe unul singur, pe hoţ, pe răufăcător, greşeala aceea de calcul. Altădată mi se părea că stau pe malul unei ape cu undiţa în mână şi aştept să-mi pice peştele, deodată trag undiţa şi gata, te-am prins, hoţomanule! De cele mai multe ori însă aveam impresia că sunt un vânător şi cutreier printre tufele de afine acoperite cu rouă, în sus şi în jos; o asemenea forţă şi bucurie a mişcării simţeam, o asemenea libertate şi încredere totodată, de parcă trăiam un fel de aventură. Am rezistat trei nopţi în goana asta după cei trei haleri.

Iar când i-am descoperit, nici nu m-am gândit că sunt doar nişte bieţi gologani fără valoare. Erau un trofeu şi m-am dus să mă culc, victorios şi entuziasmat, cât p-aci să mă bag încălţat în pat. Asta-i tot.

TELEGRAMA

— Poţi să spui dumneata că-i o prostie, îşi dădu cu părerea domnul Doležal, dar eu am observat că oamenii se comportă firesc şi fără făţărnicie doar în împrejurările banale, de zi de zi. Cum ajung într-o situaţie deosebită, dramatică, se întâmplă de parcă ar intra în pielea altuia. Până şi glasul li se schimbă, devine, ca să spun aşa, patetic,

întrebuinţează alte cuvinte, alte argumente, ba manifestă chiar şi alte sentimente decât în mod normal. Cel dinţii izbucneşte într-înşii curajul, prestigiul, spiritul de jertfă şi alte asemenea trăsături eroice de caracter. Parcă ar fi inhalat ozon şi asta îi sileşte să facă gesturi mari sau poate că e un fel de bucurie ascunsă că au ajuns într-o asemenea situaţie excepţională sau catastrofală şi de aceea se umflă în pene, şi gândul ăsta îi mângâie. Fapt e că încep să se poarte ca nişte eroi pe scenă. După ce împrejurarea aceea dramatică trece, se întorc şi ei la dimensiunile lor normale, dezmeticiţi, dar nu fără să resimtă un pic de decepţie.

Am un văr, Kalous îl chemă, un funcţionar tipic, plin de importanţa lui, cetăţean şi tată de familie, puţin cam încuiat şi un pic pedant, aşa cum suntem noi bărbaţii la maturitate. Doamna Kalous este o cucoană cumsecade, bună gospodină, exemplară cloşcă de familie, „soţie model“ roabă a căminului şi aşa mai departe. Fiica lor, o fată frumoasă pe nume Vera, se afla tocmai atunci în Franţa ca să înveţe franţuzeşte şi să dea nişte examene pentru cazul că nu s-ar mărita. În sfârşit, fiul, un puştan, elev de liceu, pe nume Tonda, era bun fotbalist, dar foarte slab la învăţătură. Pe scurt, o familie cumsecade, normală, tipică pentru aşa-zisa clasă de mijloc.

Într-o zi, jkalousii erau la ’ masă când s-a auzit clopoţelul de la intrare. În uşă îşi făcu apariţia doamna Kalous care, ştergându-şi mâinile cu şorţul de bucătărie, zise roşie de emoţie: Sfântă Fecioară, tăicuţule, a sosit o telegramă. Ştiţi cum se sperie femeile când soseşte o telegramă; eu cred că treaba asta ţine mai curând de funcţiile lor interne, femeile fiind totdeauna în aşteptarea unei lovituri a soartei.

— Fii liniştită, măicuţă, mormăi domnul Kalous, străduindu-se să-şi păstreze calmul şi demnitatea, cine ştie ce… Dar mâna îi tremura, în vreme ce deschidea telegrama. Toţi, până şi slujnica încremenită în uşă priveau ţintă, ţinându-şi răsuflarea, la capul familiei.

— E de la Vera, spuse în cele din urmă Kalous cu o voce care parcă nu mai era a lui. Dar să mă ia dracu, dacă pricep o iotă.

— Dă-mi să văd, rosti repede doamna Kalous.

— Aşteaptă, rosti cu severitate Kalous. E un adevărat talmeş-balmeş. Uite ce scrie aici: PRINITED Nr. CEMT BAUL BELLEVUE GRENOBLE VERA.

— Ce înseamnă asta? întrebă speriată doamna Kalous.

— Uită-te singură, îi spuse maliţios Kalous, dacă crezi că ai să înţelegi mai bine decât mine! Ei, acum ştii ce scrie acolo?

Doamnei Kalous se umplură ochii de lacrimi din cauza nefericitei aceleia de telegrame.

— I s-a întâmplat ceva Verei, şopti ea. Altfel n-ar fi telegrafiat!

— Asta ştiu şi eu, strigă Kalous şi-şi îmbrăcă haina. De bună seamă nu se cădea să stea fără surtuc într-o situaţie atât de serioasă. Andulo,

du-te în bucătărie, îi porunci el servitoarei, după care rosti tragic: Telegrama e din Grenoble. Cred că Vera a fugit cu vreunul.

— Cu cine? se îngrozi doamna Kalous.

— Parcă eu ştiu, bombăni domnul Kalous. Sigur, cu vreun terchea-berchea ori cu un artist! Poftim, unde te duce independenţa femeilor! Mă aşteptam eu la asta! Nu mi-a plăcut deloc s-o trimit în dezmăţul ăla de la Paris! Numai tu ai insistat.

— Eu am insistat? sări doamna Kalous. Tu îi ţineai tot timpul predici că trebuie să înveţe ceva, că trebuie să se întreţină singură! izbucni în plâns şi căzu pe un scaun. Sfinte Cristoase! Biata Vera! Poate i s-a întâmplat ceva. Poate că zace bolnavă.

Domnul Kalous începu să se plimbe iritat prin casă.

— Bolnavă? strigă el. Adică, de ce-ar fi bolnavă? Să nu fi fost o tentativă de sinucidere! Poate că individul ăla a sedus-o şi pe urmă a părăsit-o.

Doamna Kalous începu să-şi dezlege şorţul: Mă duc după ea, spuse, înecându-se de plâns. N-am s-o las acolo.

— N-ai să pleci nicăieri, ţipă Kalous.

Doamna Kalous se îndreptă în scaun. N-o văzuseră niciodată cu un aer aşa de demn: Sunt mamă, Kalous, îmi cunosc datoria. După care se îndepărtă cu un aer marţial.

Cei doi bărbaţi, Kalous-tatăl adică şi flăcăul Tonda, rămaseră singuri. Trebuie să fim pregătiţi pentru ce-i mai rău, spuse, întunecat la faţă, Kalous. Poate că Vera a fost răpită. Nu-i sufla nicio vorbă maică-tii. Mă duc eu însumi la Grenoble.

— Tată, zise Tonda cu voce gravă – altădată i se adresa cu „tăticule“ – lasă-mă pe mine să plec, eu ştiu puţin franţuzeşte.

— S-ar speria să vadă un copil ca tine, i-o reteză Kalous-senior. Am să-mi salvez copilul! Plec cu primul tren… Numai de n-ar fi prea târziu!

— Cu trenul! îl ironiză Tonda. Bine că nu te-ai gândit să pleci pe jos! Dacă m-aş duce eu, aş zbura cu avionul până la Strasbourg.

— Şi crezi că eu n-am să zbor? strigă Kalous-senior. Aşa să ştii, că am să zbor! Pe mizerabilul ăla, glăsui el bătăios foarte, agitându-şi pumnul, am să-l fac p-r-r-r-raf! Bietul copil!

Tonda îi puse o mână pe umăr. Era o adevărată minune să vezi cum puştiul s-a maturizat_dintr-o dată.

— Tată, spuse el prevenitor, asta nu-i o treabă pentru tine. Eşti prea bătrân pentru asta. Bizuie-te pe mine, ştii că voi face pentru sora mea tot ce-mi va sta în puteri. Bineînţeles ca până atunci, ca frate mai mic, nutrise faţă de soră-sa cel mai sincer dispreţ adolescentin.

Kalous-senior scutură din cap.

— Nu, spuse încruntat, asta mă priveşte pe mine. Pe nimeni altul nu se poate bizui un copil cape tatăl său. Plec acolo, Tonda. În vremea

asta tu ai să-i fii sprijin mamei. Ştii cum sunt femeile.

În clipa aceea intră doamna Kalous, îmbrăcată de oraş. Era ciudat, dar nu arăta deloc ca o persoană care să aibă nevoie de sprijin.

— Unde pleci? o întrebă Kalous surprins.

— La bancă, răspunse cu o voce străină viteaza femeie. Pentru banii mei. Ca să plec la fiica mea în străinătate.

— E o prostie, izbucni Kalous.

— Ba nu-i deloc o prostie, răspunse rece doamna Kalous. Ştiu ce fac. Şi ştiu şi de ce o fac.

— Află, femeie, rosti hotărât Kalous, că eu plec după Vera şi singur.

— Tu? făcut cu o nuanţă de dispreţ în glas doamna Kalous. Cu ce ai putea tu fi de folos acolo? De ce să te deranjezi? adăugă ea ultimul argument zdrobitor.

Kalous-senior îşi scoase pieptul în afară şi se înroşi.

— Nu-ţi face griji în legătură cu mine. Ştiu perfect ce trebuie să se întâmple. Sunt pregătit pentru orice. Spune slujnicii să-mi pregătească valiza.

— Te cunosc eu, spuse doamna Kalous. Dacă nu-ţi dă voie şeful, n-ai să pleci nicăieri.

— Că mult îmi pasă mie de şefii strigă Kalous. Şi de serviciul N-au decât să mă dea afară! Găsesc eu un mijloc de existenţă! Toată viaţa mi-am jertfit-o pentru familie şi ei am să-i aduc şi ultima jertfă, pricepi?

Doamna Kalous se aşeză pe o margine de scaun.

— Bărbate, rosti ea cu voce gâtuită, dar pricepe odată despre ce-i vorba! Mă duc la ea s-o îngrijesc! Am presimţirea că Vera se zbate între viaţă şi moarte! Trebuie să fiu lângă ea.

— Iar eu am presimţirea că se zbate în ghearele unui şarlatan, declară sentenţios Kalous. Dacă cel puţin am şti ce conţine telegrama [aia, ca să ne pregătim.

— Pentru ce-i mai rău, gemu doamna Kalous.

— S-ar putea, spuse întunecat Kalous. Mi-e şi teamă să mă gândesc de fapt la ce ar putea conţine telegrama.

— Ascultă, interveni cu voce nesigură doamna Kalous, poate că n-ar fi rău să-l întrebăm pe domnul Horvat.

— Ce să-l întrebăm? făcu surprins Kalous.

— Ce scrie în telegramă. Domnul Horvat doar se ocupă cu descifrarea de coduri.

— Aşa-i, răsuflă uşurat Kalous. El ar putea s-o dezlege! Andulo, răcni el, dă fuga la cinci şi spune-i domnului Horvăt că-l rog să vină până la noi!

Trebuie să ştiţi că domnul Horvăt lucra la serviciul de spionaj şi se ocupa în special cu descifrarea acestor alfabete secrete. Se zice că-i genial Horvat ăsta. Dacă i se dă timp, descifrează orice cifru. Munca

asta e însă o muncă de uzură nervoasă şi cel care o face ajunge puţin nebun.

După scurt timp, domnul Horvăt sosi la familia Kalous. Era un om mic de statură, pipernicit şi nervos, care mirosea totdeauna groaznic a mentă.

— Domnule Horvăt, spuse Kalous, am primit o telegramă pe care n-o înţelegem şi ne-am gândit că dacă aţi fi aşa de amabil…

— Daţi-o-ncoace, zise domnul Horvăt. După ce o citi, rămase pe gânduri, cu ochii întredeschişi. Era o linişte de mormânt.

— Mda, rosti după un timp domnul Horvăt. Şi de la cine e telegrama?

— De la fiica noastră Vera, răspunse Kalous. E la studii în Franţa.

— Aha! făcu domnul Horvăt şi se ridică în picioare. Atunci trimiteţi-i telegrafic vreo două sute de franci la hotelul Bellevue din Grenoble, şi gata.

— Aţi descifrat telegrama? întrebă uluită Kalous.

— Da de unde, mormăi domnul Horvăt. Nu-i niciun cifru, e un text transmis greşit. Dar pentru ce ar telegrafia o fată tânără? Probabil pentru că şi-a pierdut poşeta cu bani, asta-i! Se-ntâmplă de multe ori.

— Şi nu s-ar putea… nu s-ar putea să fie în telegramă vreo veste proastă? întrebă şovăitor Kalous.

— De ce ar fi vreo veste proastă? obiectă surprins domnul Horvăt. Se întâmplă numai lucruri obişnuite, să ştiţi de la mine. Gentile astea de damă nu sunt bune de nimic.

— Vă mulţumim, domnule Horvăt, zise mohorât Kalous.

— Pentru puţin, mormăi domnul Horvát şi plecă.

În familia Kalous domni un timp liniştea.

— Ascultă, începu încurcat Kalous, mie nu prea-mi place Horvát ăsta; este hm… este cam grosolan.

Doamna Kalous începu să se dezbrace de hainele bune.

— Un nesuferit, zise. Ascultă, îi trimiţi Verei banii?

— Îi trimit, mârâi iritat Kalous. Proasta, să-şi piardă geanta! Parcă eu aş fura banii! Ar merita câteva…

— Eu fac economie la sânge, adăugă cu amărăciune doamna Kalous şi ea, uşuratica, gură-cască! Cu copiii ăştia…

— Şi tu nu mai holba ochii şi du-te să înveţi, leneşule, se răsti Kalous la Tonda, iar apoi plecă agale spre poştă. În viaţa lui nu fusese mai mânios.

Din ziua aceea îl consideră pe Horvát un om lipsit de delicateţe, cinic şi aproape nepoliticos, de parcă l-ar fi jignit cu ceva.

OMUL CARE NU PUTEA SĂ DOARMĂ

— Când domnul Doležal a pomenit de descifrare, mi-am amintit de o poznă pe care i-am făcut-o odată colegului Musil, începu domnul Kavka. Musil este un om deosebit de cultivat şi de subtil, un tip de

intelectual. Peste tot vede numai probleme şi caută o atitudine potrivită faţă de ele. De exemplu, el are un anumit punct de vedere şi în legătură cu propria lui soţie: nu e însurat cu ea, ci trăieşte problema căsniciei. În afară de asta recunoaşte problema socială, problema sexuală, problema subconştientului, problema educaţiei, criza culturii contemporane şi o serie de alte probleme. Oamenii ăştia care găsesc pretutindeni probleme sunt la fel de insuportabili ca oamenii cu principii. Mie nu-mi plac problemele. Pentru mine ouăle sunt ouă şi, dacă cineva ar începe să-mi vorbească despre problema oului, m-aş speria că oul cu pricina este stricat. Asta doar ca să ştiţi ce fel de om este Musil.

Odată, înainte de Crăciun, şi-a pus în gând să plece în munţii Krkonoše să schieze. Trebuia să-şi mai cumpere câte ceva, aşa că a plecat spunând că se va întoarce să-şi ia rămas bun de la colegi puţin mai târziu. Deodată vine să-l caute doctorul Mandel, ştiţi care, publicistul acela bine cunoscut, şi ăla e o figură! Vine şi spune că trebuie să vorbească de urgenţă cu domnul Musil. Musil lipseşte, i-am spus, dar poate că mai trece pe aici înainte de plecare; aşteptaţi-l. Doctorul Mandel s-a posomorit.

— Nu pot să aştept, a zis el, dar am să-i scriu pe o bucată de hârtie ceea ce voiam să-i comunic. S-a aşezat la masă şi s-a apucat să-i scrie.

Nu ştiu dacă o fi văzut cineva dintre dumneavoastră un scris mai neciteţ ca acela al doctorului Mandel. Părea graficul unui seismograf – o linie lungă, orizontală, smucită, care în unele locuri e tremurătoare, iar în altele sare în sus, ascuţindu-se. Îi cunoşteam bine scrisul aşa că mă uitam doar cum îi merge mâna pe hârtie. Deodată doctorul Mandel s-a încruntat, a mototolit nerăbdător hârtia în pumn, a aruncat-o la coş şi a sărit în sus. Ar dura prea mult, a bombănit el şi s-a făcut nevăzut.

Ştiţi cum e în ajun de sărbătoare, nu-ţi prea arde de treabă. M-am aşezat la birou şi am început să desenez pe hârtie nişte linii seismografice, linii lungi, tremurătoare, ridicându-se sau coborând ici şi colo, după cum îmi venea. Un timp m-am amuzat cu asta şi pe urmă am aşezat hârtia mâzgălită pe biroul lui Musil. În acel moment a dat buzna pe uşă Musil, echipat ca pentru munte, cu schiurile şi beţele pe umăr. Plec, a anunţat el, fericit, încă din uşă.

— A trecut pe aici un domn şi te-a căutat, i-am spus eu aşa, într-o doară. Ţi-a lăsat o scrisoare pe birou, zicea că-i foarte important.

— I-a s-o văd, a zis imediat Musil. A, a exclamat el în faţa operei mele. E de la doctorul Mandel. Ce vrea de la mine?

— Nu ştiu, am mormăit fără chef, se grăbea. N-aş fi prea încântat să trebuiască să-i descifrez scrisul.

— Eu pot citi mâzgălelile lui, declară, cu prea multă uşurinţă, Musil. După ce puse jos schiurile şi beţele, se aşeză la birou. Hm, făcu el

după ó clipă, devenind peste măsură de serios. Urmă o jumătate de oră de tăcere profundă, de mormânt. Primele două cuvinte le-am priceput, răsuflă el uşurat, în cele din urmă, şi se ridică în picioare. Sunt: „Dragă domnule“. Acum însă trebuie să zbor la gară. Scrisoarea o iau cu mine. Doar să-şi bage dracu coada să nu-i dau de rost în tren!!

După Anul Nou s-a întors din expediţia lui alpină.

— Ei, cum ai petrecut? l-am întrebat. Trebuie să fie o frumuseţe acum la munte, nu?

Musil dădu din mână.

— Nu ştiu, zise. Ca să spun adevărul, am stat tot timpul în camera de hotel, nici nasul nu I-am scos afară. Oamenii spuneau însă că era tare frumos.

— Nu cumva ai fost bolnav?

— Nu, a răspuns cu modestie prefăcută Musil, dar în toate aceste zile am studiat scrisoarea de la Mandel. Trebuie să ştii că am descifrat-o, declară el triumfător. Doar două sau trei cuvinte nu pot citi. Nopţi întregi am reflectat la ea, dar dacă mi-am pus odată în cap să o dezleg, a trebuit s-o fac.

N-am avut curajul să-i spun că scrisoarea era de fapt o mâzgălitură a mea.

— Şi e importantă? l-am întrebat cu compasiune. A meritat cel puţin munca?

— Nu asta e esenţial, a răspuns cu mândrie Musil. Pe mine m-a interesat mai mult ca o problemă grafologică. Doctorul Madel îmi scrie că până în două săptămâni să-i alcătuiesc un articol pentru revista lui, despre ce anume, tocmai asta nu pot descifra. Îmi urează apoi sărbători fericite şi petrecere frumoasă la munte. Una peste alta nu-i cine ştie ce, dar rezolvarea a constituit pentru mine o problemă perfectă, o problemă de metodică. Nimic nu-i mai odihnitor pentru mintea omenească! Face cât cele câteva zile şi nopţi nedormite.

*

Nu trebuia să faci una ca asta, îl mustră domnul Paulus. De zile nu-i păcat, dar de nopţile acelea fără somn, da. Somnul nu reprezintă numai odihna trupului; somnul este ceva asemănător cu purgatoriul, un fel de iertare a zilei trecute. Somnul e un deosebit semn de graţie; după câteva minute de somn bun, orice suflet e la fel de curat şi nevinovat ca al unui copil.

Ştiu ce înseamnă asta, deoarece un timp îmi pierdusem somnul. Poate că era consecinţa unei vieţi dezordonate sau poate că se petrecea ceva cu mine, nu ştiu, dar îndată ce mă culcam şi simţeam pe pleoape prima adiere a somnului, tresărea parcă ceva în mine şi zăceam apoi ore întregi, cu ochii zgâiţi în întuneric, până se făcea ziuă. Un an întreg m-a ţinut asta, un an fără să dorm.

Când nu poţi dormi, încerci în primul rând să nu te gândeşti la

nimic, şi începi să numeri sau să te rogi. Deodată însă îţi aduci aminte: Doamne Dumnezeule, am uitat ieri să fac cutare sau cutare lucru! Pe urmă îţi trece prin minte că s-ar putea ca ieri să te fi păcălit la socoteală în magazinul ăla. După aceea îţi aduci aminte că soţia sau prietenul ţi-au răspuns odată cam ciudat. Apoi trosneşte o mobilă şi crezi că-i un hoţ şi începi să te treacă năduşeli de frică ori de ruşine. Când eşti în starea asta de frică, începi să te gândeşti la sănătatea ta şi, asudat de angoasă, reflectezi la ceea ce ştii de fapt despre nefrită sau cancer. Deodată, din străfundurile amintirii, iese la iveală gândul că în urmă cu douăzeci de ani ai făcut o prostie aşa de mare, că şi acum te trec sudorile de ruşine. Pas după pas te confrunţi cu eul tău atât de bizar, de obsedat şi de imposibil de răscumpărat; cu slăbiciunile tale, cu propriile tale mojicii şi mârşăvii, boli şi umilinţe, prostii, fapte reprobabile şi suferinţe uitate de mult. Ţi se întorc în memorie toate chinurile, durerile şi înjosirile trăite odinioară. Nu-i cruţat de nimic cel ce nu poate dormi. Întreg universul tău se deformează şi capătă perspective chinuitoare; lucruri pe care le uitaseşi demult se rânjesc la tine, de parcă ţi-ar spune: Prostule, frumos te-ai mai purtat atunci! îţi aminteşti de ziua de atunci, când aveai patrusprezece ani şi prima ta dragoste n-a venit la întâlnire? Află că în clipele acelea se săruta cu un altul, cu prietenul tău Vojta, şi îşi băteau joc de tine amândoi! Prostule, dobitocule, boule! Şi te răsuceşti în aşternutul care te arde şi ai vrea să-ţi zici: la dracu, ce-mi mai pasă mie de ăştia acum? Ce-a fost a fost, şi basta! Să ştiţi însă că nu-i adevărat. Tot ce a fost continuă şi acum. Chiar şi ceea ce ai uitat şi nu mai ştii. Eu cred că memoria continuă să trăiască şi după moarte.

Domnilor, mă cunoaşteţi puţin, ştiţi că nu sunt un ipohondru sau un om ursuz, un posac, ori un pesimist, un cârcotaş, un ţâfnos, un om plângăreţ, care se văicăreşte într-una, un ursuz şi un încuiat. Iubesc viaţa şi oamenii şi pe mine însumi, mă apuc cu entuziasm de orice, îmi place lupta. Am piele groasă, aşa cum se şi cuvine unui bărbat adevărat. Chiar şi atunci când îmi pierdusem somnul, alergam toată ziua şi mă zbăteam aprig, trecând de la o îndeletnicire la alta. Ştiţi că mă bucur de faima binemeritată a unui om activ. Dar seara, îndată ce mă urcam în pat şi-mi începeam noaptea fără somn, viaţa mea se dedubla, în timpul zilei trăisem viaţa unui om activ, prosper, mulţumit de sine şi sănătos, căruia îi merg toate din plin datorită energiei, inventivităţii şi norocului său. În pat însă zăcea un om hărţuit, care îşi dădea seama cu groază de insuccesele sale, de ruşinea, ticăloşia şi umilinţa întregii sale existenţe. Trăiam două vieţi, fără nicio legătură una cu cealaltă şi grozav de diferite una de alta: una de zi, compusă din succese, activitate, relaţii cu alţi oameni, încredere, obstacole amuzante şi alte asemenea chestiuni normale; o viaţă de care eram mulţumit în felul meu, ca şi de mine însumi. Noaptea însă se desfăşura

cea de a doua viaţă, ţesută din dureri şi confuzii, viaţa unui om căruia nu i-a reuşit nimic, a unui om trădat de toţi şi care s-a purtat el însuşi rău, meschin şi prosteşte faţă de ceilalţi, a unui om înşelat de toţi, a unui nerod tragic pe care toată lumea îl urăşte şi-l înşală, a unui om slab, care a pierdut partida şi care trece din ruşine în ruşine. Fiecare din aceste două existenţe era un tot întreg, logic şi coerent; când trăiam una din ele mi se părea că cealaltă îi aparţine altuia, că nu mă priveşte pe mine sau că e doar aparentă; că-i o iluzie sau o idee bolnavă. Ziua iubeam; noaptea eram suspicios şi uram. Ziua trăiam existenţa oamenilor, noaptea o trăiam pe a mea. Cel ce se gândeşte la sine, pierde lumea.

Am impresia că somnul este ca o apă întunecată şi adâncă. În ea se varsă tot ceea ce nu ştim şi nu trebuie să ştim. Nostalgia aceea ciudată care se cuibăreşte în noi se varsă în subconştientul fără margini. Răutăţile noastre, laşităţile, toate păcatele noastre banale şi penibile, prostiile noastre umilitoare şi insuccesele, secunda de minciună şi ură din ochii celor pe care-i iubim, acel ceva de care ne-am făcut vinovaţi noi, ca şi ceea ce alţii ne-au făcut nouă, toate astea se varsă lin undeva, dincolo de limitele conştiinţei. Somnul este peste măsură de milostiv. Ne iartă nouă şi greşiţilor noştri.

Să vă spun ceva: acel ceva pe care-l numim viaţa noastră nu-i tot ce am trăit în realitate; e doar o selecţie. Ceea ce trăim noi reprezintă mai mult decât e în stare mintea noastră să cuprindă. De aceea selectăm doar ceea ce ne convine şi alcătuim din asta un fel de naraţiune simplificată.

Iar acestui produs îi zicem viaţa noastră. Dacă ne-am putea da seama câte resturi dăm deoparte, peste câte lucruri bizare şi groaznice sărim!!

Noi însă nu putem trăi cu adevărat decât o singură viaţă. Ar fi peste puterile noastre să trăim mai multe. N-am avea suficiente forţe să ducem pe umerii noştri această viaţă, dacă n-am pierde pe drum cea mai mare parte din ea.

COLECŢIA DE TIMBRE

— Este perfect adevărat, zise bătrânul Karas, că dacă am scotoci în trecutul nostru, am găsi în el destul material pentru o sumedenie de alte vieţi. O dată… fie din greşeală, fie dintr-un impuls momentan… ţi-ai ales una dintre ele şi o trăieşti până Ia capăt; mai grav e însă că celelalte vieţi posibile nu sunt complet moarte. Iar uneori se întâmplă să simţi cum te săgetează o durere printr-una din ele, ca aceea pe care se zice că o resimţi câteodată într-un picior amputat.

Pe la vârsta de zece ani începusem să-mi fac o colecţie de timbre. Tatăl meu nu era prea încântat, îşi închipuia că, din pricina asta, am să mă las pe tânjeală cu cartea. Aveam însă un coleg, Lojzik Čepelka, şi ne lăsam împreună duşi de această pasiune filatelică. Lojzik era fiu

de flaşnetar, un puştan ciufulit şi pistruiat, jerpelit ca o vrabie săracă, dar eu îl iubeam cum numai copiii sunt capabili să-şi iubească camarazii. Sunt om bătrân. Am avut nevastă şi copii, dar vă spun azi că niciun sentiment omenesc nu-i mai frumos decât prietenia. Omul e însă în stare de el numai cât timp e tânăr. Pe urmă se face scorţos şi egoist. O prietenie ca asta izvorăşte din entuziasm şi admiraţie, din surplus de viaţă, din preaplin şi disponibilitate sufletească: e atât de mare încât trebuie să o dăruieşti cuiva. Tatăl meu era notar, capul notabilităţilor locale, un bărbat grozav de demn şi de sever. Iar eu îl purtam în inima mea pe Lojzik, al cărui tată era un flaşnetar beţiv şi mama o spălătorească spetită de muncă. Eu însă îl respectam şi îl adoram pe Lojkiz, fiindcă era mai îndemânatic decât mine, fiindcă era independent şi viteaz şi avea pistrui pe nas şi ştia să arunce pietre cu mâna stângă – nici nu mai ştiu pentru ce-l iubeam atât, dar un lucru e sigur: că a fost cea mai mare dragoste din viaţa mea.

Acest Lojzik era confidentul meu, pe vremea când am început să-mi fac colecţia de timbre. Cineva a spus aici că numai bărbaţii au înclinaţie pentru colecţii. Asta aşa e. Eu cred că e o rămăşiţă sau o trăsătură moştenită de pe vremea când fiecare bărbat îşi făcea câte o colecţie din capetele duşmanilor, din armele luate ca pradă, din piei de urs, din coarne de cerb sau din orice altceva ce captura. O colecţie de timbre nu reprezintă însă numai o proprietate, ci o necontenită aventură. Ai impresia că aşa, cu degetele acelea tremurânde, atingi aievea o părticică din ţara aceea îndepărtată, să-i zicem Bhutan, Bolivia, sau Misiunea Bunei speranţe. E ca şi cum ai întreţine relaţii intime, prieteneşti cu aceste ţări exotice. Filatelia cuprinde într-însa dorul de călătorii pe uscat şi pe mare, spiritul de aventură masculină. Ca şi expediţiile cruciaţilor.

După cum spuneam, tata nu vedea cu ochi buni noua mea pasiune. În general părinţii nu privesc cu ochi buni faptul că fiii lor fac altceva decât ei. Şi eu cu fiii mei am procedat la fel. Paternitatea e un sentiment complex, alcătuit în mare parte din dragoste, dar şi din atitudine părtinitoare, din neîncredere, din duşmănie, sau nu ştiu cum să-i zic; cu cât un om îşi iubeşte însă mai puţin copiii, cu atât mai mare este celălalt sentiment. Prin urmare trebuia să mă ascund cu colecţia mea filatelică în pod, ca să nu dea tata peste mine. În pod se afla o ladă veche, care servise pe vremuri pentru depozitarea făinei; în ea ne cuibăream, ca doi şoareci, arătându-ne unul altuia timbrele: uite, ăsta-i din Olanda, ăsta din Egipt, ăsta din Elveţia, sau Suedia. Pentru că trebuia să ne ascundem atâta cu comorile acestea, jocul avea în el ceva extrem de frumos. Ca să fac rost de timbre era o altă aventură. Mergeam pe la familii cunoscute sau necunoscute şi mă rugam să mă lase să dezlipesc mărcile de pe scrisorile lor vechi. În unele case găseam în pod, sau în scrinuri, sertare pline cu hârtii

colbuite de vreme. Erau cele mai fericite ore ale mele, atunci când, aşezat jos, cercetam una câte una grămezile de hârtii, căutând pe ele vreun timbru care-mi lipsea – prostul de mine, dublete nu strângeam! Când se întâmplă să găsesc o veche Lombardie sau vreunul din micile state germane ori oraşe libere, simţeam o bucurie aproape chinuitoare – fericirile mari dor. În vremea asta, Lojzik mă aştepta afară şi când, în sfârşit, apăream, îi şopteam încă din uşă:

— Lojzo, Lojzik, era un Hanovra acolo! îl ai? — îl am! Ne grăbeam apoi cu prada acasă, la lada noastră.

În ţinutul nostru erau fabrici textile de iută, americă, stambă şi produse de bumbac de slabă calitate. Ciurucurile astea se fabricau spre a fi trimise triburilor de culoare de pe întreg globul. Cei din conducerea întreprinderilor mi-au permis să caut timbre în coşurile lor de hârtii. Era cel mai bogat loc de vânătoare al meu. Acolo am găsit Siam, Africa de Sud, China, Liberia, Afganistan, Bornéo, Brazilia, Noua Zelandă, India, Congo – nu ştiu dacă şi dumneavoastră numele astea vă evocă tot atâtea lucruri misterioase şi nostalgice. Doamne, ce bucurie pe mine când găseam, să zicem, un timbru din Straits Settlements, sau Coreea! Nepal! Noua Guinee! Sierra Leone! Madagascar! Emoţia asta ar putea s-o înţeleagă doar un vânător sau un căutător de comori, ori un arheolog care face săpături. Să cauţi şi să găseşti, asta-i cea mai mare tensiune şi mulţumire pe care le poţi avea în viaţă. Fiecare om ar trebui să caute ceva dacă nu timbre, atunci adevărul sau feriga de aur, ori măcar săgeţi de piatră şi scrumiere.

Aceştia au fost cei mai frumoşi ani din viaţa mea: prietenia cu Lojzik şi colecţionarea de timbre. Pe urmă m-am îmbolnăvit de scarlatină. Lui Lojzik nu i-au dat voie să intre la mine, deşi stătea tot timpul pe coridor şi fluiera ca să-l aud. Odată am scăpat de sub supravegherea alor mei, m-am dat jos din pat şi fuga la pod, să mă uit la timbre. Eram atât de slăbit că abia-abia am putut ridica capacul lăzii. Lada era însă goală. Cutia cu timbre dispăruse.

Nu vă pot descrie durerea şi groaza ce m-au cuprins. Cred că am rămas împietrit şi că n-am fost în stare nici să plâng, aşa de tare mi se strânsese gâtul. În primul rând era cumplit faptul că timbrele, cea mai mare bucurie a mea, dispăruseră. Dar şi mai cumplit era gândul că mi le furase, cu siguranţă, Lojzik, singurul meu prieten, în timp ce fusesem bolnav. Eram îngrozit, dezamăgit, disperat, îndurerat – nici nu ştiţi prin ce trece un copil în astfel de împrejurări. Cum am coborât din pod, nu ştiu. Pe urmă însă am zăcut iar, cu febră mare, şi în clipele de luciditate meditam cu înfrigurare. Nu i-am suflat o vorbă nici tatei, nici mătuşă-mii – mamă nu mai aveam. Ştiam că în general nu mă înţeleg şi de aceea mă şi înstrăinasem cumva de ei. De atunci, copil fiind, nu ne-a mai legat niciun sentiment mai apropiat. Trădarea lui

Lojzik fusese pentru mine o lovitură aproape mortală: prima şi cea mai mare decepţie în om. E un milog Lojzik ăsta, e un milog, de aceea fură, îmi ziceam. E învăţătură de minte că m-am împrietenit cu un milog. Asta m-a înăsprit. De atunci am început să fac distincţie între oameni. Mi-am pierdut starea de inocenţă socială. Atunci încă nu ştiam cât de tare m-a zdruncinat asta şi toate câte s-au spulberat în mine.

După ce mi-a trecut febra, m-am vindecat şi de durerea provocată de pierderea timbrelor. M-a durut însă atunci când am văzut că între timp Lojzik îşi făcuse prieteni noi. Când a dat fuga la mine, puţin stânjenit după trecerea unui timp atât de lung, i-am spus cu voce îngheţată şi pe un ton matur: Du-te, n-am ce vorbi cu tine. Lojzik s-a înroşit şi după o clipă a răspuns:

— Bine. De atunci m-a urât cu înverşunare proletară.

Asta a fost împrejurarea care a influenţat întreaga mea viaţă, opţiunea pentru un anumit fel de a trăi, după cum ar spune domnul Paulus. Universul meu fusese, ca să zic aşa, plângărit. Îmi pierdusem încrederea în oameni, învăţasem să urăsc şi să dispreţuiesc. N-am mai avut niciodată un prieten, iar după ce m-am maturizat am început să fiu şi mândru de singurătatea mea, de faptul că n-am nevoie de nimeni şi că nu dăruiesc nimănui nimic. Pe urmă, când am constatat că nu mă iubeşte nimeni, mi-am explicat asta prin dispreţul meu faţă de dragoste şi de orice sentimentalism. Aşa am devenit un om trufaş, lacom de onoruri, egocentrist, pedant, altminteri eminamente corect; eram rău şi aspru cu subalternii; m-am căsătorit fără dragoste, pe copii i-am educat în spiritul disciplinei şi fricii şi am obţinut prin hărnicia şi conştiinciozitatea mea merite nu lipsite de importanţă. Asta a fost viaţa mea, întreaga mea viaţă. Nu mă interesa nimic decât să-mi fac datoria. Când am să mor, se va scrie şi în ziare că am fost un exemplu de om muncitor şi un caracter de bronz. Dacă oamenii ar şti însă câtă singurătate, neîncredere şi înverşunare se află în viaţa mea.

Acum trei ani mi-a murit soţia. Nu mi-am spus-o, nici mie însumi, nici altora, dar m-am simţit foarte singur. Minat de tristeţea asta, am scotocit prin amintirile de familie rămase de la mama şi de la tata: fotografii, scrisori, caietele mele vechi de şcoală – am simţit că mă strânge ceva la inimă când am văzut cu câtă grijă le păstrase şi le aranjase severul meu tată. Cred că totuşi mă iubise. Era în pod un dulap plin cu lucruri; şi pe fundul unui sertar se afla o cutie închisă cu pecetea tatălui meu. Când am deschis-o, am găsit înăuntru colecţia mea de timbre, strânsă în urmă cu cincizeci de ani.

N-am să vă ascund nimic: lacrimile mi-au izvorât şuvoi şi am luat cutia şi am dus-o în cariera mea ca pe o comoară. Prin urmare aşa s-au petrecut lucrurile atunci; când eram bolnav cineva a găsit colecţia şi tata a confiscat-o, ca nu cumva să-mi neglijez din cauza ei învăţătura.

Nu trebuia s-o facă, dar şi în felul acesta se manifestase grija şi dragostea lui severă. Nu ştiu de ce, dar mi-a fost milă şi de el şi de mine.

Şi pe urmă mi-am amintit: deci nu Lojzik îmi furase timbrele! Dumnezeule, cum îl nedreptăţisem! Mi-a răsărit din nou înaintea ochilor ştrengarul acela pistruiat şi jerpelit. Dumnezeu ştie ce s-o fi făcut şi dacă mai trăieşte! Mi-a fost aşa de ruşine şi m-am simţit atât de stingherit când mi-am dat seama de toate! Pentru o singură bănuială strâmbă am pierdut unicul prieten pe care l-am avut; de aceea mi-am pierdut copilăria. De aceea am început să-i dispreţuiesc pe săraci; de aceea m-am purtat trufaş; de aceea nu m-am apropiat de nimeni. De aceea n-am mai putut să privesc niciodată o marcă poştală, fără să resimt un fel de dezgust şi silă. De aceea nu i-am scris niciodată logodnicei şi soţiei mele, pretextând că sunt mai presus de asemenea efuziuni sentimentale, şi soţia mea a suferit din cauza asta. De aceea am fost atât de dur şi însingurat. De aceea, numai de aceea am făcut o asemenea carieră şi mi-am îndeplinit atât de exemplar sarcinile.

Mi-am revizuit viaţa, şi deodată mi s-a părut pustie şi lipsită de sens. Aş fi putut trăi cu totul altfel, m-am gândit deodată, să nu fi fost întâmplarea asta. Era în mine atâta entuziasm, spirit de aventură, dragoste, cavalerism, fantezie şi încredere, atâtea lucruri ciudate şi de neîmblânzit – aş fi putut ajunge cu totul altceva, călător, sau actor, sau soldat! Aş fi fost în stare să iubesc oamenii, să beau cu ei, să-i înţeleg, nu mai ştiu nici eu de câte aş fi fost în stare! Aveam senzaţia că în mine s-a topit un gheţar. Priveam timbru după timbru; toate erau acolo: Lombardia, Cuba, Siam, Hanovra, Nicaragua, Filipine, toate ţările acelea prin care voiam să călătoresc şi pe care acum n-am să le mai văd. În fiecare timbru era o bucăţică de ceva ce s-ar fi putut întâmplă, dar nu s-a întâmplat. Mi-am petrecut noaptea privindu-le şi judecându-mi propria mea viaţă. Am văzut că am trăit o existenţă străină, confecţionată şi impersonală, şi că propria mea viaţă a rămas netrăită. Domnul Karas dădu obosit din mână. Când mă gândesc la toate câte aş fi putut fi şi cum l-am nedreptăţit pe Lojzik.

Ascultându-i povestirea, reverendul Voves se simţi cuprins de tristeţe şi păreri de rău, poate îşi amintise şi el de ceva din propria lui viaţă. „Domnule Karas, îi spuse mişcat, nu te mai gândi la asta; tot nu mai poţi îndrepta nimic, tot nu mai poţi lua viaţa de la capăt.“

Ştiu, oftă domnul Karas, îmbujorându-se puţin. Dar cel puţin am început să mă ocup din nou de colecţia mea de timbre!

O CRIMĂ CA ORICARE ALTA

— Deseori m-am gândit, spuse în continuare domnul Hanák, de ce ni s-o fi părând o nedreptate făcută cuiva un păcat mai mare decât orice altă mârşăvie. Aşa, de exemplu, dacă am vedea că un singur om

a fost condamnat pe nedrept la închisoare, ne-ar revolta şi ne-ar chinui mai mult decât faptul că mii de oameni trăiesc în mizerie şi durere? Eu am văzut o astfel de mizerie, faţă de care orice închisoare pare un trai de nabab. Şi totuşi chiar şi cea mai neagră mizerie nu ne revoltă atât cât nedreptatea. Aş zice că se află în noi un fel de instinct al dreptăţii şi că vinovăţia şi nevinovăţia, dreptatea şi justiţia sunt sentimente la fel de esenţiale, de adinei şi de teribile ca dragostea sau ca foamea.

Luaţi exemplul ăsta: am luptat patru ani în război, ca mulţi dintre dumneavoastră. N-o să spunem ce-am văzut pe front, dar o să recunoaşteţi că ne-am obişnuit acolo cu orice: bunăoară cu morţii. Am văzut sute, sute de tineri morţi şi uneori aveau un aspect înfiorător, puteţi să mă credeţi; trebuie să recunosc că-mi deveniseră atât de indiferente trupurile lor, de parcă ar fi fost nişte zdrenţe aruncate, numai de n-ar fi duhnit aşa. Îmi ziceam mereu: dacă ieşi teafăr şi nevătămat din ciorba asta, n-are să te mai impresioneze nimic în viaţă.

Cam la un an după război mă aflam acasă, în Slatina. Într-o dimineaţă îmi bate cineva în fereastră şi mă strigă: domnule Hanák, veniţi să vedeţi, au omorât-o pe doamna Turková! Doamna Turková avea o prăvălioară de papetărie şi mercerie. Nu ştia nimeni de ea, când şi când doar îi călca cineva în prăvălioară pentru o papiotă de aţă sau o felicitare de Crăciun. O uşă de sticlă despărţea dugheana de bucătărioara unde dormea. Uşa era acoperită cu o perdea şi când suna clopoţelul de la intrare doamna Turková se uita prin perdea cine a intrat, îşi ştergea mâinile cu şorţul şi venea în prăvălie. Ce doriţi? întreba ea bănuitoare; aveai impresia că eşti un intrus în prăvălie şi nu ştiai cum să ieşi mai repede. Aveai aceeaşi senzaţie ca atunci când, ridicând o piatră, vezi frământându-se în adâncitura umedă rămasă în pământ un gândac singuratic şi speriat; pui repede piatra la loc, ca insecta aceea scârboasă să-şi recapete liniştea.

Când am auzit vestea, am dat fuga să văd, cred că pur şi simplu din curiozitate. În faţa dughenii roiau oamenii ca albinele. Mie însă gardistul mi-a dat voie să intru, fiindcă mă preţuia ca pe un om învăţat. Clopoţelul a răsunat în liniştea dughenii, ca de atâtea ori până atunci. Acum însă clinchetul lui vioi şi insistent mi-a tăiat răsuflarea, am avut senzaţia că nu se potriveşte cu momentul. Pe pragul bucătărioarei zăcea, cu faţa în jos, doamna Turková.

Sub cap se întindea o baltă aproape neagră de sânge. Părul de pe ceafă îi era năclăit de sânge negru. În clipa aceea m-a încercat un sentiment pe care în război nu l-am cunoscut: groaza în faţa unui mort.

Era ciudat. Războiul aproape îl uitasem; omenirea începe să-l uite, încet-încet. De aceea va fi poate nevoie odată de un nou război. Pe

bătrâna aceea ucisă, care nu-i era nimănui de niciun folos, pe negustoreasa aceea măruntă, care nu era în stare să vândă ca lumea nici măcar o ilustrată, n-am s-o uit însă niciodată. Un om asasinat este cu totul altceva, decât un om mort de moarte bună. Pluteşte asupra lui un mister plin de groază. Nu puteam înţelege de ce a fost ucisă doamna Turková, o femeie neînsemnată, de care nu-i păsase vreodată nimănui; cum a ajuns să zacă aici în poziţia asta tragică, cum se face că asupra ei se apleacă un poliţist şi că afară se înghesuie atâţia oameni, ca să vadă măcar o bucăţică din trupul moartei? Niciodată biata femeie nu se bucurase, ca să zic aşa, de atâtea atenţie ca acum, când zăcea cu faţa într-o băltoacă de sânge negru. Parcă ar fi căpătat deodată o importanţă bizară şi înfricoşătoare. Nu mă uitasem niciodată la ea ca printr-o oglindă care măreşte şi deformează în mod grotesc. Într-un picior avea un papuc. Perechea lui căzuse şi se vedea ciorapul cu călcâiul cârpit – puteam desluşi fiecare împunsătură şi aveam impresia îngrozitoare că şi bietul ciorap fusese ucis. O mână se crispase cu unghiile înfipte în duşumea. Părea la fel de uscată şi de neputincioasă ca o gheară de pasăre. Mai înfiorător decât toate era însă conciul de păr cărunt de la ceafa femeii asasinate, împletit cu deosebită grijă şi strălucind printre firele de sânge ca o alamă veche. Aveam impresia că n-am văzut niciodată ceva mai îngrozitor decât cocul acela năclăit de sânge. Un fir de sânge i se uscase după ureche; deasupra lui strălucea un cercel de argint cu o piatră mică albastră. Nu mai puteam suporta, îmi tremurau picioarele. Dumnezeule mare, am zis!

Jandarmul, care era în bucătărie şi căuta urme pe jos, se ridică în picioare şi se uită la mine; era palid de ziceai că acum-acum leşină.

— Ai fost în război? am rostit cu greutate, printre dinţii ce-mi clănţăneau.

— Am fost, mi-a răspuns răguşit jandarmul. Dar asta – asta-i cu totul altceva. Uitaţi-vă, a adăugat el deodată arătându-mi perdeaua de la uşă. Era mototolită şi pătată, probabil că asasinul îşi ştersese mâinile pe ea.

— Cristoase! am exclamat eu; nu ştiu ce anume era atât de crâncen de cumplit acolo: imaginea mâinilor năclăite de sânge, ori faptul că perdeluţele astea curate ajunseseră jertfa unei asemenea fărădelegi. Nu ştiu, zic, dar în clipa aceea canarul din bucătărie a ciripit şi a scos pe urmă un tril lung. N-am mai putut suporta, am ieşit în goană din prăvălie – cred că eram şi mai livid decât jandarmul.

Pe urmă m-am aşezat la noi în curte pe oiştea unui car şi am căutat să-mi adun gândurile. Nătângule, îmi ziceam eu, laşule, nu-i decât un omor ca oricărei Ce, n-ai mai văzut sânge? N-ai fost tu însuţi năclăit de propriul tău sânge ca un porc tăvălit prin noroi? N-ai strigat tu la soldaţii tăi să sape mai repede o groapă pentru o sută treizeci de

morţi? O sută treizeci de morţi, aşezaţi unul lângă altul, formează un şir lung, chiar şi atunci când îi rânduieşti ca pe şindrile. Umblai de-a lungul şirului, fumai o ţigaretă după alta şi zbierai la soldaţii din teritorială să se mişte mai repede, să nu-i mai vezi! N-ai văzut atâţia alţi morţi?

Da, îmi răspundeam, am văzut atâţia morţi, dar n-am văzut niciun mort, n-am îngenuncheat lângă el ca să-i privesc obrazul şi nu i-am atins părul. Un mort e groaznic dr tăcut; trebuie să fii singur cu el… şi nici să nu respiri… ca să-l înţelegi. Oricare din acei o sută treizeci de morţi s-ar fi străduit să-mi spună: Domnule locotenent, m-au ucis; uitaţi-vă la mâinile mele, sunt mâinile unui om! Dar noi ne întorceam privirile de la acei morţi; datoria noastră era să facem războiul nu să stăm să ascultăm la cei căzuţi. Ar fi trebuit ca în jurul celui căzut să se înghesuie oamenii ca albinele în stup – bărbaţi, femei, copii – pentru ca, înnebuniţi de groază, să vadă măcar o părticică din el; măcar un papuc, ori părul acela stropit… Pe urmă poate că n-ar mai fi trebuit, nici n-ar mai fi fost nimic.

Mi-am îngropat şi eu mama. Arăta aşa de solemn, aşa de împăcată şi demnă, în sicriul ei frumos! Neobişnuită era, dar nu înfricoşătoare. Asta, asta însă este altceva decât moartea, un om ucis nu e mort, un om ucis acuză, ca şi cum şi-ar ţipa în gura mare durerea lui nemăsurată, insuportabilă. Noi doi, eu şi jandarmul, ştiam asta. Ştiam că în dugheana aceea umblau stafii. Pe urmă s-a făcut lumină în capul meu. Nu ştiu, poate că nu avem un suflet, dar există în noi lucruri nemuritoare, cum e setea de dreptate. Nu sunt cu nimic mai bun decât orice alt om, dar se află în mine ceva ce nu-mi aparţine doar mie – un fel de presimţire a unei ordini severe şi mari. Ştiu că nu mă exprim bine, în clipa aceea însă am înţeles ce înseamnă crima şi ce înseamnă păcatul împotriva dumnezeirii. Ştiţi, eu cred că un om asasinat este ca un templu pustiit şi pângărit.

*

— Şi ce s-a întâmplat pe urmă? întreabă domnul Dobeš. L-au prins pe cel care a omorât-o pe babă?

— L-au prins, continuă domnul Hanák. L-am văzut şi eu două zile mai târziu, atunci când jandarmii îl duceau la dugheană, ca să facă, după cum se spune, reconstituirea crimei. L-am zărit doar vreo cinci secunde, dar parcă se afla şi el sub o luptă care măreşte şi deformează în mod grotesc. Era un om tânăr, cu cătuşe la mâini şi grăbea pasul atât de tare încât jandarmii abia se ţineau după el. Avea nasul îmbrobonat de sudoare şi clipea speriat din ochii bulbucaţi. Se vedea că-i este îngrozitor de frică, ca unui iepure la o vivisecţie. N-am să-i uit niciodată chipul. Am simţit ceva apăsător, un fel de greaţă, la întâlnirea cu el. Acum au să-l judece, mă gândeam, procesul are să dureze câteva luni şi au să-l condamne la moarte. Mi-am dat seama în

cele din urmă că mi-e de fapt milă de el şi că m-aş simţi aproape uşurat dacă ar scăpa din povestea asta. Nu pentru că mi-ar fi fost simpatic, dimpotrivă, dar l-am văzut prea de aproape – l-am văzut clipind din ochi de frică. La dracu, nu sunt un om slab de înger, dar văzut din apropierea aceea nu mai era un asasin, ci pur şi simplu un om. Ca să vă spun drept, nici eu nu sunt lămurit; nu ştiu ce aş fi făcut dacă ar fi trebuit să-l judec eu; dar eram aşa de trist din cauza tuturor celor întâmplate, de parcă eu însumi aş fi avut nevoie să fiu mântuit.

JURATUL

— Eu am fost odată nevoit să judec, zise, tuşind uşor ca să-şi dreagă vocea, domnul Firbas, deoarece fusesem inclus, prin tragere la sorţi, într-o curte cu juri. Se judeca tocmai atunci procesul Luizei Kadanik, cea care îşi omorâse bărbatul. Juriul era format din opt bărbaţi şi patru femei. Să vezi că cele patru babe au să caute s-o scoată nevinovată pe femeia asta, ziceam noi, bărbaţii, în sinea noastră şi aşa se face că încă de la început eram porniţi împotriva Luizei aceleia.

Era de fapt un caz banal de căsătorie nefericită. Kadanik fusese inginer geometru şi se însurase cu o femeie mai tânără cu douăzeci de ani decât el. Luiza era o fetiţă când s-a măritat şi s-a găsit un martor care a declarat că, a doua zi după nuntă chiar, tânăra căsătorită plângea, albă la faţă cum e creta, şi se cutremura de scârbă ori de câte ori proaspătul ei soţ încerca s-o atingă. De câte ori nu mă gândesc ce îngrozitoare experienţă trebuie să fie pentru o fată aşa de tânără şi inocentă căsătoria. Gândiţi-vă că soţul ei era foarte obişnuit cu legături cu femei uşoare şi se comporta la fel şi cu ea. Ei da, niciun bărbat nu-şi poate imagina asta. Procurorul a mai adus un martor care a declarat că Luiza avusese nişte legături cu un student înainte de căsătorie şi că a continuat să corespondeze cu el îi după ce s-a măritat. După nuntă s-a dovedit că nu are nicio tragere de inimă pentru căsătoria asta, neascunzându-şi aversiunea fizică pentru bărbatul ei. Peste un an a avut un avort şi de atunci a suferit într-una de boli femeieşti. Domnul inginer şi-a căutat compensaţii în afară, iar acasă făcea scandal pentru un crăiţar. În ziua aceea fatală avuseseră iar o ceartă din cauza unor cămăşi de *crêpe de Chine* şi inginerul începuse să se încalţe, semn că n-are de gând să se plictisească acasă. În clipa aceea, Luiza s-a apropiat pe la spate de el şi l-a împuşcat cu un browning în ceafă. Pe urmă a dat fuga pe culoar şi a bătut cu putere la uşa vecinilor spunându-le să se ducă la bărbatul ei, că l-a omorât şi se duce să se predea. Pescări însă s-a prăvălit, cuprinsă de spasme. Acesta era cazul.

Acum noi, cei doisprezece juraţi, trebuia să judecăm vina ei. Auzisem că Luiza fusese o fată frumoasă, dar ştiţi, închisoarea nu sporeşte frumuseţea femeilor. Era buhăită la faţă, cu nişte obraji palizi, deasupra cărora ardeau doi ochi răi, încărcaţi de ură. Sus trona

preşedintele tribunalului, întruchipând justiţia, arătând grozav de solemn, aproape ca un preot, în roba lui neagră. Procurorul era cel mai frumos acuzator pe care-l văzusem vreodată: puternic ca un bivol, elastic şi agresiv ca un tigru bine hrănit. Se putea vedea cu ce voluptate a puterii şi superiorităţii se aruncă asupra prăzii care îl privea de acolo, de jos, cu privirea aceea arzătoare, înnebunită de ură. Avocatul acuzatei sărea mereu în sus şi, iritat, se certa cu procurorul. Pentru noi, cei din curtea cu juri, era penibil, deoarece aveam impresia că de fapt nu se judecă acolo crima unei femei, ci un conflict între ei doi: apărător şi acuzator. Mai eram acolo şi noi, juraţii; fuseserăm chemaţi să judecăm în numele conştiinţei şi cinstei, dar, cu toată bunăvoinţa, ne plictiseau chiţibuşurile acelea avocăţeşti şi formalităţile procedurale. În spate se afla publicul care urmărea cu nesaţ cazul Luizei Kadanik. Când se afla uneori la strâmtoare şi tăcea încolţită, îi auzeai cum grohăie de plăcere.

— Domnul Firbas îşi trecu mâna peste frunte, de parcă ar fi asudat.

— Aveam uneori senzaţia că nu sunt un membru al juriului, ales prin tragere la sorţi, ci un om întins pe roată, gata să sar eu însumi şi să spun: recunosc totul, faceţi cu mine ce doriţi!

Pe urmă erau martorii. Fiecare povestea, dându-şi aere de importanţă şi umflându-se în pene că ştie ceva. Din declaraţiile lor se putea simţi târguşorul de provincie, cu grămada lui de ură, clevetiri, hatâruri, şuşoteli, invidii, fitiluri, politică şi plictis. După declaraţiile unora, răposatul fusese un om cinstit şi drept, un cetăţean onorabil, cu o reputaţie dintre cele mai bune, după alte altora un curvar, un hapsân, o fire brutală, un om imoral şi un grobian; pe scurt, aveai de unde alege. Cu Luiza era mai rău: ziceau că este o cuconiţă uşuratică şi frivolă, că purta lenjerie de mătase, nu se îngrijea de casă, făcea datorii.

Procurorul se aplecă cu un zâmbet de gheaţă pe obraz:

— Acuzată, recunoşti că ai avut înainte de căsătorie legături intime cu un alt bărbat?

Acuzata n-a răspuns, doar o rumeneală cenuşie i s-a urcat în obraji.

Avocatul sări de pe locul lui:

— Vă rog să fie audiată cutare femeie cu care Kadanik a avut legături pe când slujea în casa lui. I-a făcut şi un copil.

Preşedintele se încruntă; i se citea pe faţă că se gândeşte: Doamne, mult se mai lungeşte şedinţa asta! Iar acele penibile chestiuni conjugale continuau să se perinde agale, fără de sfârşit: care din ei dădea tonul certurilor, cât primea Luiza pentru coşniţă, avea sau nu bărbatul ei motiv de gelozie?' Uneori, preţ de ore întregi, aveam impresia că nu se vorbeşte de răposatul Kadanik şi de căsnicia lui, ci de mine, sau de oricare alt jurat, sau de mai ştiu eu cine dintre noi, cei prezenţi acolo. Doamne, păi lucrul ăsta despre care martorii spun că l-

a făcut răposatul, l-am făcut şi eu, lucruri din astea se întâmplă peste tot, la ce bun să mai vorbeşti de ele! Aveam senzaţia că suntem despuiaţi toţi, bucată cu bucată, de veşmintele noastre, atât bărbaţii, cât şi femeile; parcă ar fi dezgropat propriile noastre certuri, ar fi vânturat propriile noastre murdării intime, ar fi scos la lumină tainele alcovului nostru, ale deprinderilor noastre. Era ca şi cum s-ar fi descris acolo propria noastră viaţă, dar parcă mai rea şi mai crudă, de arăta curat ca iadul. Kadanik ăla nu fusese de fapt ultimul dintre oameni; era cam necioplit, îşi brusca şi îşi jignea soţia; era aspru la inimă şi strâns la pungă, pentru că îşi câştiga puţinii bani anevoie; era uşuratic, ademenea slujnicele şi mai avea legături cu câte o văduvă, dar poate că o făcea stârnit de o vanitate rănită, fiindcă Luiza îl ura ca pe o insectă scârboasă. Era ciudat că atunci când un martor propus de apărare declara împotriva celui ucis că fusese un om certăreţ şi meschin, brutal şi grosolan în relaţiile sexuale, noi, bărbaţii din juriu, simţeam un fel de neplăcere şi ne solidarizam cu el: halt! ne ziceam în sinea noastră, dacă ar trebui să fim împuşcaţi pentru asta! Iar dacă un alt martor o învinuia pe Luiza că era uşuratică şi că-i plăcea să se gătească, şi câte altele, noi, bărbaţii din banca juriului, simţeam un fel de bunăvoinţă faţă de ea, ceva care ne făcea parcă s-o luăm sub ocrotirea noastră, în timp ce cele patru femei de lângă noi îşi pungeau gurile şi o expresie necruţătoare li se ivea în priviri.

Ore şi zile întregi s-a desfăşurat în faţa noastră tot iadul căsniciei lor, văzută cu ochii slujnicelor şi ai doctorilor, ai vecinilor şi ai bârfitorilor: certuri şi datorii, boli, incidente casnice, tot răul, isteria şi chinurile prin care trece o pereche de oameni; parcă fuseseră puse în faţa noastră sub lupă măruntaiele omului în toată biata lor hidoşenie. Ştiţi, eu am o soţie bună şi cumsecade, uneori însă, acolo, în boxa acuzaţilor, n-o mai vedeam pe Luiza Kadanik, ci pe propria mea nevastă, pe Lida, acuzată că l-a împuşcat în ceafă pe bărbatul ei, Firbas.

Simţeam în ceafă durerea teribilă şi percutantă a glonţului, vedeam cum Lida, cu faţa lividă şi buhăită, îşi strânge buzele şi ţinteşte asupra mea cu o privire acuzatoare în care sclipeşte nebunia, groaza, dezgustul şi umilinţa. Lida era aceea pe care o despuiau acum, căreia îi scormoneau măruntaiele, erau: nevasta mea, alcovul meu, tainele mele, amărăciunile şi grosolăniile mele; îmi venea să plâng şi să spun: Vezi, Lido, unde am ajuns din cauza ta! închideam ochii să scap de imaginea asta de coşmar, dar pe întuneric declaraţiile martorilor erau şi mai chinuitoare. Când mi-am aruncat ochii la Luiza, mi s-a strâns inima: Doamne, Lido, ce te-ai schimbat!

Când mă întorceam acasă de la şedinţele tribunalului Lida mă aştepta cu nerăbdare ca să mă întrebe: Ei, cum e? Va fi condamnată? Era în felul lui un proces senzaţional care interesa mai mult cucoanele.

— Eu, zicea nevastă-mea, cu faţa dogorindu-i de aţâţare şi interes, eu aş condamna-o!

— Nu e treaba ta! o repezeam eu; mi se părea îngrozitor să vorbesc cu ea despre asta. În seara dinaintea verdictului inima mi-a fost cuprinsă de nelinişte, umblam de colo-colo prin casă şi mă gândeam: ce-ar fi s-o achităm, doar sunt în juriu patru femei? încă un singur vot contra verdictului de vinovată şi va fi eliberată. Ei, va fi oare acesta votul meu? N-am găsit răspunsul la întrebare. Deodată m-a cuprins însă un gând neplăcut: şi eu am în noptieră un revolver încărcat, vechi obicei din război; ce uşor s-ar putea întâmplă să-i cadă sub ochi neveste-mii, Lida! Am luat revolverul în mână: n-ar fi bine să te ascund sau să te arunc? Nu încă, am rânjit eu, să văd întâi cum se termină cu Luiza! Şi pe urmă au început iar chinurile: da, cum se va termina. Dar eu – eu ce voi face?! Cum voi vota eu?

În ultima zi a vorbit procurorul. A vorbit bine şi sever. Nu ştiu cine i-o fi dat dreptul ăsta, dar şi-a axat cuvântul pe relaţiile umane familiale. Auzeam parcă din depărtare cum accentuează cuvintele familie, viaţă conjugală, căsnicie, soţ şi soţie, rolul şi îndatoririle soţiei. S-a spus pe urmă că a fost unul din cele mai strălucite rechizitorii ţinute vreodată în faţa unui tribunal. Pe urmă a luat cuvântul avocatul Luizei şi a făcut o greşeală enormă: şi-a bazat pledoaria pe analiza patologică sexuală. A demonstrat ce repulsie trebuie să resimtă o femeie rece din punct de vedere sexual, sau, cum se numeşte, o femeie frigidă, faţă de un bărbat brutal, cu apetit sexual, cum repulsia ei fizică se amplifică până la ură; ce jertfă tragică este o astfel de femeie, lăsată în voia dorinţelor unui tiran sexual lipsit de menajamente. În acel moment am simţit că tot juriul se întoarce împotriva Luizei, că îşi împietreşte îngheţat inima, am simţit cum creşte în subconştientul juraţilor o repulsie faţă de anomaliile care pot ameninţa şi distruge ordinea umană, sau ştiu eu ce. Cele patru femei din juriu erau palide; faţa lor exprima ura faţă de femeia care călcase un legământ. Iar idiotul de avocat îi dădea înainte cu teza lui sexuală.

Preşedintele tribunalului se uita cu insistenţă prin ochelari la figurile juraţilor, care exprimau repulsie. În rezumatul său încercă să salveze situaţia şi nu vorbi nici de familie, nici de robia sexuală, ci de asasinarea unui om. Noi, juraţii, am răsuflat uşuraţi. Sincer vorbind, astfel privit cazul părea mai lesne digerabil, mai simplu şi aproape suportabil.

Până în ultimul moment n-am ştiut cum am să răspund la întrebarea: vinovată? Când ne-au pus-o însă – este Luiza Kadanik vinovată de a-şi fi împuşcat, cu intenţia de a-l omorî, soţul, pe Jan Kadanik? — eu, care eram la capătul rândului, am răspuns fără ezitare da, pentru că în adevăr avusese intenţia să-l omoare şi o şi făcuse. Toţi cei doisprezece juraţi au răspuns da.

Urmă o clipă de linişte nedumerită. Ne-am uitat la cele patru femei din juriu. Aveau o expresie aspră şi aproape solemnă, de parcă tocmai ar fi biruit într-o luptă crâncenă în interesul familiei.

Când m-am întors acasă, nevastă-mea, Lida, m-a întrebat agitată, palidă de] emoţie: Cum s-a terminat?

— Cu Luiza? am întrebat eu mecanic. Cu douăsprezece voturi vinovată. Condamnată la moarte prin spânzurătoare.

— E groaznic, oftă Lida, cu o cruzime naivă, dar a meritat-o!

În clipa aceea s-a frânt ceva în mine, încordarea sau ştiu eu ce altceva.

— Da, am zbierat eu la nevastă-mea cu o iritare pe care nu mi-o înţelegeam, dar a meritat-o fiindcă a făcut o prostie! Ţine minte, Lida, dacă l-ar fi împuşcat în tâmplă în loc să-l împuşte în ceafă, ar fi putut afirma că s-a sinucis, pricepi, Lido? Ar fi putut fi atunci eliberată. Reţine, în tâmplă.

Am ieşit trântind uşa după mine.

Simţeam nevoia să fiu singur. Trebuie să ştiţi că revolverul meu se află şi azi în sertarul descuiat al măsuţei de noapte. Nu l-am aruncat.

ULTIMELE GÂNDURI ALE OMULUI

— Să fii condamnat la moarte este o experienţă îngrozitoare, spuse domnul Kukla. Cunosc ce-nseamnă asta, deoarece am trăit eu însumi odată ultimele clipe înaintea propriei mele execuţii. Bineînţeles că totul s-a petrecut în vis, dar şi visul face parte din viaţa omului, ca orice altceva, chiar dacă se află undeva, la o periferie a ei. În locurile acelea mărginaşe nu mai rezistă mult din aureola ta, nu mai rămâne nimic din cele cu care te fuduleai în viaţă; mai rămân doar sexul, frica, vanitatea, şi alte câteva de care în mod obişnuit te ruşinezi. Poate că astea sunt ultimele lucruri ale omului.

Într-o după-amiază m-am întors acasă hărţuit ca o fiară de atâta muncă. M-am culcat pe jos, pe duşumea, şi am adormit buştean. Deodată mi s-a părut că se deschide uşa şi în pragul ei apare un necunoscut, în spatele căruia se vedeau doi soldaţi cu baionetele la puşti. Nu ştiu de ce, dar soldaţii purtau uniformă de cazaci. Ridică-te, mi-a ordonat necunoscutul, pe un ton răstit, pregăteşte-te, fiindcă mâine dimineaţă vei fi executat. Ai înţeles?

— Am înţeles, am zis. Dar nu ştiu de ce?

— Asta nu-i treaba ta, mi-a închis gura necunoscutul. Noi avem ordinul să executăm sentinţa. Şi a plecat trântind uşa.

Am rămas singur şi am început să mă gândesc. Adică, nu ştiu; când gândeşti în vis, gândeşti cu adevărat, sau visezi doar că gândeşti? Erau gândurile mele, sau visam doar gândurile acelea aşa cum visezi figurile? Ştiu doar că mă gândeam intens şi în acelaşi timp mă miram de gândurile acelea. Primul lucru la care m-am gândit a fost un fel de mulţumire răutăcioasă că e poate o eroare la mijloc; că mâine voi fi

executat dintr-o eroare şi că ei se vor face de râs. În acelaşi timp însă, creştea în mine un fel de nelinişte că voi fi cu adevărat executat şi că-mi rămân nevasta şi copilul pe drumuri. Ce au să facă, pentru Dumnezeu? Simţeam o durere reală, de parcă mi-ar fi sângerat inima, dar în acelaşi timp mă legănam în plăcuta încântare că mă gândesc cu atâta grijă la nevastă şi la copil. Vedeţi dar care e ultimul gând al omului care merge la moarte! îmi spuneam. Mă încânta faptul că mă lăsam în voia unei dureri părinteşti atât de mari; mi se părea ceva aproape înălţător. Trebuie să-i spun şi nevestei, îmi ziceam eu bucuros.

Deodată însă m-a trecut un fior; mi-am amintit că execuţiile au loc de obicei foarte devreme, în zori, la ora patru sau cinci dimineaţa şi că va trebui să mă scol atât de devreme ca să fiu executat. Nu-mi palce să mă scol devreme, iar acum gândul că soldaţii aceia mă vor deranja aşa, cu noaptea în cap, a înlăturat toate celelalte preocupări. Mă durea inima şi-mi venea să plâng de jalea propriului meu destin. Simţeam o groază aşa de mare că m-am trezit şi am răsuflat uşurat, neveste-mii însă nu i-am povestit visul acela!

*

— Ultimele gânduri ale omului, zise domnul Skřivánek şi se îmbujoră la faţă, de încurcat ce era. V-aş povesti şi eu ceva, dar mă tem că o să vi se pară o prostie.

— N-o să ni se pară, l-a asigurat domnul Taussig, dă-i drumul!

— Nu ştiu, făcu, ezitând încă, domnul Skřivánek. Eu am vrut odată să mă împuşc şi… când domnul Kukla a vorbit de extrema aceea a vieţii… Şi asta-i o extremă a vieţii, atunci când vrei să te sinucizi.

— Ei fugi, şi de ce ai vrut să te omori? întrebă domnul Karas.

— Din răsfăţ, răspunse, îmbujorându-se şi mai tare, Skřivánek. Eu… nu sunt în stare să suport durerea. Mă îmbolnăvisem pe atunci de inflamaţia nervului trigemen. Doctorii spun că e una din cele mai îngrozitoare dureri, pe care le poate suporta un om. Eu nu ştiu.

— Aşa-i, mormăi doctorul Vitásek. Îmi pare rău pentru dumneata. Te mai supără şi acum?

— Da, se înroşi Skřivánek, dar acum nu mai vreau să… Ar trebui de fapt să vă povestesc.

— Povesteşte-ne, îl îndemnă domnul Doležal.

— E greu să mă exprim, se împotrivi cu timiditate Skřivánek. În general… durerea aceea…

— Îţi vine să urli de durere ca un animal, remarcă doctorul Vitásek.

— Da. Şi când m-a durut cel mai rău, în a treia noapte, am pus browningul pe noptieră.

Încă o oră, mi-am zis, mai mult nu mai pot suporta. De ce eu, de ce tocmai eu să îndur atâta? Aveam mereu sentimentul că mi se face o mare nedreptate. De ce eu, de ce tocmai eu?

— Trebuia să iei calmante, bombăni doctorul Vitâsek. Trigemin sau veramon, adalin, algokratin, migrodon.

— Am luat, protestă Skřivánek. Doamne, am înghiţit atâta… atâta că nici nu-şi mai făceau efectul. Calmantele alea mă adormeau pe mine, dar durerea n-o adormeau, înţelegeţi? Durerea persista, dar nu mai era durerea mea, fiindcă eu eram… atât de ameţit încât nu mai ştiam nici pe ce lume sunt. Nu mai ştiam pe ce lume sunt, dar durerea o simţeam. Pe urmă a început să mi se pară că-i durerea altuia. Îl auzeam pe acel altcineva… cum se văita încet, cum scâncea şi mi-era aşa de milă de el… că-mi curgeau lacrimile. Simţeam cum durerea creşte. Isuse Cristoase, cum o fi rezistând omul ăla! Poate… poate că ar trebui să-l împuşc, ca să nu se mai chinuie atât. Dar în acea clipă m-am îngrozit… nu se poate! Nu ştiu, deodată am simţit un respect neobişnuit pentru viaţa lui, tocmai fiindcă suferea atât.

Domnul Skřivánek îşi frecă încurcat fruntea.

— Nu ştiu cum să vă explic. Poate o fi fost o stare de rătăcire provocată de calmante, dar în acelaşi timp totul mi-era aşa de clar… de-a dreptul orbitor! Am avut o viziune! Se făcea că acel ce se chinuie şi se vaită e omenirea… e însuşi omul, iar eu sunt doar martorul acelor chinuri… un fel de infirmier de noapte la patul durerii. Dacă n-aş fi de faţă, mă gândeam, durerea asta ar fi rămas zadarnică, ar fi fost ca o faptă mare de care nu ştie nimeni. Înainte… cât timp era încă durerea mea… mi se părea că-s umilea un vierme… lipsit de importanţă. Acum, acum însă când durerea crescuse dincolo de mine… simţeam cu groază cât de mare este viaţa. Simţeam că… Domnul Skřivánek asudă de emoţie. Să nu râdeţi de mine. Am simţit că durerea aceea este… este un fel de durere pe altarul dumnezeirii. De aceea au existat jertfele acelea sângeroase… şi mucenicii… şi Dumnezeu răstignit. Am priceput că trebuie… că trebuie să suferim, pentru ca viaţa să devină mai sfântă. Nicio bucurie nu-i destul de puternică şi mare… Şi eu am simţit că dacă am să scap de asta, am să port în mine ceva ce aduce cu sfinţenia.

— Şi o faceţi? întrebă cu vădit interes reverendul Voves.

Domnul Skřivánek se împurpură.

— Da de unde, zise el repede, omul doar nu-i conştient de asta. De atunci însă… există în mine un fel de respect; totul îmi pare mai important… orice lucru mărunt, fiecare om, ştiţi? Totul are un preţ imens. Când privesc un apus de soare, îmi spun că merită durerea aceea fără margini. Sau oamenii, munca lor, viaţa lor obişnuită… totul are preţul durerii. Ştiu că este un preţ mare, incomensurabil şi inimaginabil. Şi cred că nu există nici rău, nici pedeapsă, ci numai durere, durerea care serveşte ca viaţa… să aibă un preţ aşa de mare. Domnul Skřivánek se opri, neştiind cum să mai continue. Sunteţi aşa de buni cu mine, zise el şi-şi suflă emoţionat nasul, ca să-şi ascundă

obrajii îmbujoraţi.

[1] *Jil din. Poděbrady* (1420—1471)—domnilor (din 1452) și mai tîrziu rege al Cehiei (1458—1471),
[2] Drept de vot pentru temei (engl.).
[3] Poet, prozator și critic de teatru ceh (1800—1839).
[4] Tata-inare (germ.).
[5] Politie (germ.).
[6] Vezi povestirea *Un covor de preț*.
[7] *Your vmv* = Vezl-ti de drum (engl.).
[8] Bun de front! încorporarea imediat (germ.).
[9] Pentru Dumnezeu! (germ.)
[10] Suflul popularității (lat.).
[11] In temniță șl lanțuri (lat.).

Table of Contents

POVESTIRI DINTR-UN BUZUNAR
- CAZUL DR. MEJZLÍK
- CRIZANTEMA ALBASTRĂ
- CĂRTURĂREASA
- GHICITORUL
- TAINA SCRISULUI
- O DOVADĂ INCONTESTABILĂ
- EXPERIMENTUL DOCTORULUI ROUSS
- SCRISOAREA PIERDUTĂ
- S-A FURAT UN DOCUMENT!
- OMUL CARE NU PLĂCEA
- POETUL
- CAZURILE DOMNULUI JANÍK
- PIEIREA UNEI FAMILII ISTORICE
- RECORDUL
- CAZUL SELVIN
- URMELE
- BONUL
- SFÂRŞITUL LUI OPLATKA
- TRIBUNALUL SUPREM
- O CRIMĂ LA ŢARĂ
- DISPARIŢIA ACTORULUI BENDA
- ATAC CRIMINAL
- ELIBERAREA CONDIŢIONATĂ
- FURTUL DE LA POŞTĂ

POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR
- CACTUSUL FURAT
- POVESTEA UNUI FOST DEŢINUT
- DISPARIŢIA DOMNULUI HIRSCHE
- UN COVOR DE PREŢ
- POVESTEA UNUI SPĂRGĂTOR DE CASE DE BANI ŞI A UNUI INCENDIATOR
- CRIMA FURATĂ
- UN CAZ CU UN COPIL
- O NOBILĂ MAGHIARĂ
- ISTORIA DIRIJORULUI KALINA
- MOARTEA BARONULUI GANDARA
- AVENTURILE UNUI ESCROC SENTIMENTAL
- BALADA LUI JURAJ ČUP
- POVESTEA UNUI PICIOR PIERDUT
- AMEŢEALA

SPOVEDANIA
HOŢUL POET
SENTINŢA DOMNULUI HAVLENA
ACUL
TELEGRAMA
OMUL CARE NU PUTEA SĂ DOARMĂ
COLECŢIA DE TIMBRE
O CRIMĂ CA ORICARE ALTA
JURATUL
ULTIMELE GÂNDURI ALE OMULUI